

LIETUVOS APELIACINIS TEISMAS

NUOSPRENDIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2016 m. birželio 6 d.

Vilnius

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš kolegijos pirmininko Aloyzo Kruopio, teisėjų Albino Bielskio, Rūtos Mickevičienės, sekretoriaujant Rasai Maldanytei, Agatai Minkel, Joanai Rudzianec, Živilei Vološinienei, dalyvaujant prokurorams Mindaugui Dūdai, Rolandui Stankevičiui, Sauliui Verseckui, nuteistajam K. M. (K. M. , ankstesni vardas ir pavardė - K. N.), vertėjoms Jekaterinai Chochlanovai, Alvyrai Klipčiuvienei, Žanai Tadorovskajai, Vladislavai Tumas, gynėjams advokatams Ingridai Botyrienei, Arūnui Marcinkevičiui, Oskarui Rodei, nukentėjusiosioms J. M. (ankstesnė pavardė J. O.), A. M. , G. O. , A. R. , nukentėjusiojo T. Š. atstovui advokatui V. K. ,

teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą **pagal nuteistojo K. M. (K. M. , ankstesnė pavardė K. N.), jo gynėjų advokatų Ingridos Botyrienės ir Arūno Marcinkevičiaus bei Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojo Raimondo Petrausko apeliacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendžio, kuriuo K. M. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Lietuvos Respublikos BK) 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d.) laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Bausmę paskirta atlikti kalėjime.**

Į bausmės laiką įskaitytas sulaikyme ir suėmime išbūtas laikas nuo 2007 m. lapkričio 28 d.

Iš nuteistojo K. M. Lietuvos valstybės naudai priteista 2 257 615 litų padarytai žalai atlyginti.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t è:

K. M. nuteistas už tai, kad dirbdamas TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio milicininku, veikdamas to paties būrio vado Č. M. (Č. M.) suburta organizuota grupe kartu su to paties būrio milicininkais A. L. (A. L.) ir A. R. (A. R.), tyčia nužudė dėl nukentėjusiųjų asmenų tarnybos pareigų vykdymo Vilniaus muitinės inspektorių A. M. , Vilniaus muitinės inspektorių S. O. , Vilniaus muitinės inspektorių R. R. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento Kelių policijos valdybos Kelių policijos rinktinės Budėtojų dalies vyresnįjį policininką A. K. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos

Policijos departamento Kelių policijos valdybos Kelių policijos rinktinės M-12 būrio policininką J. J. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „ARAS“ policininką – stažuotoją A. J. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „ARAS“ policininką – stažuotoją M. B. , t. y. nužudė daugiau kaip du žmones ir pasikėsino nužudyti Vilniaus muitinės inspektorių T. Š. žemiau nurodytomis aplinkybėmis.

Č. M. 1991 m. liepos 30 d. apie 21-23 val. TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio bazėje, esančioje Vilniuje, Valakampių g. 5, parinko labai sunkaus nusikaltimo padarymui vykdytojus – A. L. , A. R. , K. M. ir įsakė jiems nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus. K. M. , sutikdamas vykdyti šį įsakymą dėl Lietuvos Respublikos pareigūnų nužudymo, susitarė su Č. M. , A. L. , A. R. , kad jis kartu su A. L. ir A. R. nužudys Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus.

Vykdydamas šį susitarimą ir turėdamas tikslą kartu su A. L. ir A. R. nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus, K. M. automobiliu UAZ nuvyko prie Medininkų muitinės teritorijos ir 1991 m. liepos 31 d. apie 4-5 val. Vilniaus rajone, netoli Medininkų kaimo buvusiam Medininkų muitinės posto teritorijoje ir posto vagonėlyje kartu su A. L. ir A. R. užpuolė Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus, tai yra K. M. Medininkų muitinės posto teritorijoje, siekdamas įbauginti ir išvengti galimo ginkluoto pasipriešinimo grasino A. K. ir J. J. tyrimo metu nenustatytu, nesurastu šaunamuoju ginklu – 9 mm kalibro Makarov pistoletu (PM), iš jo ne mažiau tris kartus tyčia šovė į automobilį VAZ 2101 valstybinis Nr. (duomenys neskelbtini) sėdėjusį J. J. bei padarė jam mirtiną kūno sužalojimą pilve, tuo palaužęs nukentėjusiųjų J. J. ir A. K. pasipriešinimą juos nuginklavo ir neteisėtai sulaukė. Tuo pačiu metu A. L. ir A. R. , grasindami šaunamaisiais ginklais, palaužė Medininkų muitinės posto vagonėlyje ir šalia vagonėlio buvusių T. Š. , A. M. , R. R. , A. J. , M. B. , S. O. pasipriešinimą ir juos neteisėtai sulaukė. Sulaukytus Lietuvos Respublikos pareigūnus, taip pat ir sunkiai sužeistą J. J. , K. M. kartu su A. L. ir A. R. bendromis pastangomis, turėdami tikslą nužudyti, saugojo, prievarta suvarė į Medininkų muitinės posto vagonėlį, kur iš tyrimo metu nenustatytų, nesurastų šaunamųjų ginklų – dviejų 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso slopintuvais tyčia šovė ne mažiau 13 šūvių į nukentėjusiuosius. Šiomis aplinkybėmis K. M. kartu su A. L. ir A. R. , veikdami bendrai Medininkų muitinės posto teritorijoje ir posto vagonėlyje, iš trijų tyrimo metu nenustatytų, nesurastų šaunamųjų ginklų – dviejų 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso slopintuvais, 9 mm kalibro Makarov pistoletu (PM), tyčia šovė ne mažiau 16 šūvių į Medininkų muitinės poste dirbančių – A. M. , S. O. , R. R. , A. K. , J. J. , A. J. , M. B. , T. Š. galvas, kitas kūno vietas ir:

- A. M. padarė galvos kiaurominę šautinę žaizdą su kaukolės skliauto, pamato ir veido kaulų, galvos smegenų medžiagos ir dangalų pažeidimais, krūtinės ląstos dešinėsios pusės priekinio paviršiaus kiaurominę šautinę žaizdą su minkštųjų audinių pažeidimais, pilvo kiaurominę šautinę žaizdą, pažeidžiant kairiąją kepenų skiltį ir dešimtą šonkaulį dešinėje, kairiosios šlaunies kiaurominę šautinę žaizdą, nubrozdinimą dešinėsios šlaunies priekiniame vidiniame paviršiuje, nubrozdinimą dešinėsios plaštakos nugarėlėje, nubrozdinimą dešiniajame dilbyje, nubrozdinimą dešinėsios blauzdos priekiniame paviršiuje, komplikacijas – masyvų išorinį ir vidinį kraujavimą, galvos smegenų ir plaučių edemą, nuo ko A. M. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- S. O. padarė šautinį kiaurominę galvos sužalojimą su kaukolės skliauto ir pamato priekinės daubos dešinės pusės lūžimais, galvos smegenų vientisumo suardymą, kraujosruvas po minkštaisiais smegenų dangalais, žievėje ir požievėje, liestinį šautinį galvos sužalojimą su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose ir liestinį kaukolės skliauto pažeidimą, dešinės plaštakos šautinį kiaurominę sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuose audiniuose ir I piršto delnakaolio lūžimą, nuo ko S. O. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- R. R. padarė šautinį kiaurominę galvos sužalojimą su kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, galvos smegenų vientisumo pažeidimą, kraujosruvas po minkštaisiais smegenų dangalais ir smegenų žievėje, dešinio žasto kiaurominę šautinį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis ir minkštųjų žasto audinių pažeidimu, nuo ko R. R. 1991 m. rugpjūčio 2 d. mirė;

- A. K. padarė šautinį kiauryminį galvos sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis galvos minkštuosiuose audiniuose, kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, kraujo išsiliejimu po minkštaisiais dangalais ir smegenų žievėje, smegenų vientisumo pažeidimą, nuo ko A. K. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- J. J. padarė kiauryminę šautinę galvos žaizdą su kaukolės skliauto ir pamato kaulų, dangalų ir galvos smegenų medžiagos pažeidimais, kraujosruvomis po smegenų dangalais, kiauryminę šautinę krūtinės ląstos dešinėsios pusės žaizdą, pažeidžiant minkštuosius audinius, aklina šautinę pilvo žaizdą, pažeidžiant pjautuvinį kepenų raištį, dešinėsios pusės dešimtą šonkaulį prie stuburo, kiauryminę šautinę kairiosios šlaunies žaizdą, pažeidžiant minkštuosius audinius ir sutrupinant kairįjį šlaunikaulį, linijinį nubrodinimą kaktos kairiojoje dalyje, momeninės pakaušio srities muštinę žaizdą, komplikacijas – masyvų išorinį ir vidinį kraujavimą, galvos smegenų ir plaučių edemą, nuo ko J. J. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- A. J. padarė kiauryminę šautinę galvos žaizdą su kaukolės kaulų lūžimu, daugybinėm skeveldrom, galvos smegenų medžiagos suardymu, komplikuo tu stipriu išoriniu kraujavimu, nuo ko A. J. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- M. B. padarė du šautinius kiauryminius galvos sužalojimus su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuose audiniuose su kaukolės skliauto ir pamato dešinės pusės priekinės daubos lūžimais, galvos smegenų vientisumo suardymu, kraujosruvomis po minkštaisiais smegenų dangalais, žievėje ir smegenų kamiene, dešinio dilbio šautinį kiauryminį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose su dilbio kaulų lūžimais, kairiojo žasto šautinį kiauryminį sužalojimą su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose su žastikaulio skeveldrinio lūžimu, nuo ko M. B. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- T. Š. padarė šautinį kulkinį kiauryminį pavojingą gyvybei galvos sužalojimą, lydima šautinės žaizdos kairiajame smilkinyje, kairio momenkaulio žvyno skylinio – skeveldrinio lūžimo, šautinės žaizdos dešiniajame momenyje, dešinio momenkaulio skylinio – skeveldrinio lūžimo ir galvos smegenų abiejų skilčių pažeidimo, kraujosruvą kairėje speninėje srityje, kaukolės pamato kaulų skersinį lūžimą vidurinėje duobėje su kraujo susikaupimu kairėje būgninėje ertmėje bei dešinės išorinės klausomosios landos plyšimu, paviršinę muštinę plėštinę žaizdą dešiniame sėdmenyje, stiprų dešinės šlaunies užpakalinio paviršiaus sumušimą, lydima poodinės kraujosruvos ir giliųjų audinių hematomos, tai yra sunkų kūno sužalojimą, tačiau T. Š. nenužudė dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jo valios, nes T. Š. buvo suteikta kvalifikuota medicininė pagalba;

tokiu būdu K. M. , veikdamas Č. M. suburtoje ir vadovaujamoje organizuotoje grupėje, kartu su A. L. ir A. R. tyčia nužudė A. M. , S. O. , R. R. , A. K. , J. J. , A. J. , M. B. ir pasikėsino nužudyti T. Š. , tai yra padarė nusikaltimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktuose (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr.VIII-1968, įsigaliojusio 2003 m. gegužės 1 d. redakcija).

Nuteistasis K. M. (ankstesnė pavardė - N.) apeliaciniame skunde prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendį ir jį išteisinti.

Apeliantas nurodo, kad 2011 m. gegužės 11 d. Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas, teisėjas V. D. , kuris nebuvo šią baudžiamąją bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos pirmininkas, vienasmeniškai, nesant kitų kolegijos narių, neišsamiai ir trumpai, neanalizuodamas byloje surinktų duomenų ir įrodymų, paskelbė nuosprendį, kuriuo jis (K. M.) nuteistas laisvės atėmimo bausme iki gyvos galvos. Nuteistasis pažymi, kad nuosprendyje nurodytos nusikalstamos veikos nepadarė, įvykio vietoje nebuvo, su šiuo įvykiu nėra niekaip susijęs, o iš jo priteistą atlyginti žalą valstybei padarė kažkokie kiti jam nežinomi asmenys.

Apeliaciniame skunde teigiama, kad V. D. , paskelbdamas K. M. nesuprantamą nuosprendį, nepaaiškino šio nuosprendžio esmės ir motyvų, kaip to reikalauja įstatymas. Apeliantas nurodo, kad teisėjas taip pat nesuprato nuosprendžio. K. M. teigia, kad kiti nuosprendį priėmę teisėjai – S. B. ir V. L. – nedalyvavo priimto nuosprendžio paskelbime. Nuteistasis pažymi, kad nuosprendžio paskelbimui skirtu laiku neužteko jį perskaityti ir tinkamai išversti į rusų kalbą. Be to, K. M. teigimu, teismo posėdžio protokole užrašyta, kad jis suprato paskelbtą nuosprendį, nors jis aiškiai

pasakė, kad nuosprendis jam nėra suprantamas. Nuteistasis mano, kad tokiu būdu buvo sąmoningai iškraipyti faktai ir klastojami oficialūs dokumentai, už ką numatyta baudžiamoji atsakomybė.

Apeliaciniame skunde nurodoma, kad K. M. skundžiamo nuosprendžio vertimą į rusų kalbą gavo tik 2011 m. liepos 26 d. ir tik po to, kai pats raštu kreipėsi į teismą, prašydamas pateikti šį procesinį dokumentą. Todėl, pažeidžiant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas, jis suėmimo išbuvo daugiau nei du mėnesius negavęs teismo paaiškinimo, už ką yra nuteistas. Apeliantas mano, kad nustatytas 20 dienų terminas apeliaciniam skundai paduoti taip pat pažeidžia minėtos konvencijos nuostatas, nes toks terminas yra neprotingas, atsižvelgiant į tai, kad skundžiamo nuosprendžio vertimą sudaro 356 lapai.

Nuteistasis nurodo, kad jam nebuvo leista susipažinti su iš Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros išreikalauta ikiteisminio tyrimo medžiaga, teismo posėdžių protokolais bei visų šių dokumentų vertimais į rusų kalbą, todėl jis negalėjo pateikti pirmosios instancijos teismui pastabų dėl teismo posėdžio protokolo teisingumo. Be to, pažeidžiant teisę į gynybą, pirmosios instancijos teisme jam nebuvo sudarytos galimybės susipažinti ir su svarbiais dokumentais jam suprantama kalba. Dėl šios priežasties jis negalėjo detalai, išsamiai ir laiku parašyti apeliacinio skundo. Apelianto nuomone, visi šie pažeidimai rodo, kad Vilniaus apygardos teismo sprendimas buvo politinis. Nuteistasis teigia, kad ateityje kreipsis ir į Europos Žmogaus Teisių Teismą.

Apeliaciniame skunde teigiama, kad skundžiamame nuosprendyje nėra jokių duomenų, patvirtinančių K. M. dalyvavimą 1991 m. liepos 31 d. įvykyje Medininkų muitinės poste. Nuteistojo nuomone, šiame nuosprendyje yra tik atpasakotos prokurorų perskaitytos kalbos, o jo gynėjų advokatų ginamųjų kalbų bei jose išdėstytų faktų teisinės analizės nėra. Be to, skundžiamame nuosprendyje nepaneigtos gynėjų advokatų nurodytos abejonės, kurios pagal nekaltumo prezumpciją turėjo būti aiškinamos jo (K. M.) naudai.

Nuteistasis nurodo, kad bylą nagrinėjusios kolegijos pirmininkė buvo šališka. Šį savo teiginį apeliantas grindžia naujienų portalo Delfi.lt 2009 m. balandžio 27 d. publikacija, kurioje perteikti kolegijos pirmininkės teisėjos S. B. (buvusi pavardė – V.) pasisakymai. Ši teisėja, sprendusi klausimą dėl K. M. paskirtos kardomosios priemonės – suėmimo termino pratęsimo, likus parai laiko iki šios nutarties paskelbimo, duodama interviu žurnalistui D. S., pasakė, kad šioje baudžiamojoje byloje senaties termino taikymo klausimas jau yra išspręstas ir daugiau nebus nagrinėjamas, kol teismas neišnagrinės bylos iš esmės. Apeliantas teigia, kad nei 2009 m. balandžio 27 ir 28 d. teismo posėdžių protokoluose, nei Vilniaus apygardos teismo 2009 m. balandžio 28 d. nutartyje apie patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties terminus bei atsisakymą jį taikyti nepasisakyta, nors gynėjai advokatai apie tai kalbėjo sakydami ginamąją kalbą, teismo posėdyje dalyvaujant minėtam žurnalistui. Iš šių aplinkybių nuteistasis daro išvadą, kad teisėja S. B. iš anksto pasisakė apie bylos esmę ir patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties termino netaikymą, nepaisant to, kad šis terminas yra suėjęs. Be to, ji pareiškė nesugebėsianti ir negalėsianti išnagrinėti šios bylos nešališkai ir objektyviai. Apeliantas teigia neabejojantis minėtos publikacijos, kurioje kalbama apie minėtos teisėjos šališkumą ir suinteresuotumą priimti dėl K. M. tik apkaltinamąjį nuosprendį, teisingumu. Apeliaciniame skunde pažymima, kad dėl tokių teisėjos S. B. veiksmų teismo posėdyje jai buvo pareikštas nušalinimas, kurį kolegijos pirmininkė atmetė.

Apeliaciniame skunde teigiama, kad nušalinimai byloje buvo pareikšti ir visai bylą nagrinėjusiai teisėjų kolegijai, kuri demonstravo šališkumą, neobjektyvumą, daug kartų tiesiogiai perėmė valstybinį kaltinimą palaikiusių prokurorų pareigas ir funkcijas. Tačiau pareikšti nušalinimai buvo atmesti ir teisėjų kolegija tęsė neobjektyvų bylos nagrinėjimą bei priėmė nepagrįstą apkaltinamąjį nuosprendį.

Nuteistasis nurodo, kad bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija bei valstybinį kaltinimą palaikę prokurorai R. S. ir Saulius Verseckas buvo visiškai nepasiruošę nagrinėti tokio pobūdžio baudžiamosios bylos bei neturėjo žinių apie politinę situaciją ir įvykių raidą Lietuvoje 1991 m. Šie asmenys nežinojo apie buvusias TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės, Gynybos ministerijos (GM) kariuomenės, valstybės saugumo komiteto (KGB) bei jų padalinių struktūrą ir pavaldumus, ypatingosios paskirties milicijos būrius (OMON) ir ypatingosios paskirties padalinius „specnaz“ (SpN), jų ginkluotę, šaulių ginklus, šaudmenų ir sprogmenų rūšis, jų taktines ir technines

charakteristikas, ypatumus ir jų tinkamumą, darant byloje nagrinėjamą nusikaltimą, ginkluotės ir šaudmenų saugojimo ir išdavimo tvarką, pagrindus ir tai patvirtinančius apskaitos dokumentus, aprangos rūšis bei karinės uniformos dėvėjimo bendras ir taktines taisykles, ryšio priemonės, taisykles ir principus, vidaus reikalų, taip pat ir OMON, karių subordinacijos principus, karinius įstatus, apsikeitimą operatyvine informacija, TSRS vidaus reikalų ministerijos sistemoje, taisykles ir tvarką, OMON padėtį ir paskirtį, jų teritorijas ir žinybos jurisdikcijas, pavaldumą, uždavinius ir tikslus, OMON pareigūnų paruošimą ir šios organizacijos specifiką, ginkluotės turėjimą ir komplektavimą bei aprūpinimą šaudmenimis, aprangą ir t. t. Be to, minėti asmenys nežinojo, kaip visa tai, kas išvardinta, atsispindėjo OMON tarnyboje bei įtakėjo OMON ir jame tarnaujančius pareigūnus įvykio Medininkų muitinės poste metu. Apeliantas teigia, kad detalios žinios apie minėtus dalykus bylą nagrinėjantį teismą bei valstybinį kaltinimą palaikiusius prokurorus būtų privertę suabejoti, ar pareikšti kaltinimai yra pakankami ir pagrįsti. Nuteistasis mano, kad šiuo atveju buvo stengiamasi kuo greičiau pradėti bylos nagrinėjimą ir procesą pabaigti iki 20-ųjų tragedijos metinių bei iki kolegijos pirmininkės vaiko gimdymo atostogų. Be to, K. M. mano, kad teisėjų kolegija neturėjo pakankamai duomenų šiose srityse: panašių nusikaltimų įvykio vietos apžiūra, teismo medicinos ekspertizė, šuvių pėdsakų ir šautinių žaizdų kriminalistinė ir teismo trasologija, teismo balistika, šaulių ir šaltųjų ginklų, šaudmenų bei jų savybių rūšys ir atmainos, kariuomenės operacijų planavimas ir įgyvendinimas bei jiems būdingi bruožai, kurie yra būdingi atskiriems karo padaliniais pagal ginkluotųjų pajėgų rūšis ir pareigūnų paruošimą, įvairių ekspertizių reikšmė ir taikymas konkrečioms jas patvirtinantiems arba paneigiantiems rezultatams atskleisti ir pasiekti, taip pat laiku vykdomas įrodymų byloje rinkimas ir loginis įvertinimas, taip pat įstatymų tvarka neapskustų ir nepaneigtų, tiesiogiai susijusių su byla ir neginčijamai svarbių jai faktų, nurodytų Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos plenarinių posėdžių stenogramose ir visuomenės informavimo priemonėse, reikšmingumo ir svarbos įvertinimas. Nuteistasis nurodo, kad valstybinį kaltinimą palaikę prokurorai, atlikę šioje byloje ikiteisminį tyrimą, taip pat neturėjo pakankamai žinių minėtose srityse arba sąmoningai laiku nepasinaudojo turimomis žiniomis ir išsakė tik savo samprotavimus, kuriais pirmosios instancijos teismas patikėjo, visiškai neatsižvelgęs į pagrįstus gynėjų argumentus. Apeliantas pažymi, kad kolegijos pirmininkė teisėja S. B. taip pat pasakė, kad „Teismas tiki prokurorais“. K. M. teigia, kad teismo posėdžių metu jis ir jo gynėjai advokatai ne kartą atkreipė dėmesį, kad kolegijos nariai yra nepasiruošę bylos nagrinėjimui bei nesusipažinę su bylos medžiaga, tačiau bylos medžiaga vis tiek nebuvo detalai ir kruopščiai ištirta. Apeliantas nurodo, kad laikotarpis nuo bylos perdavimo Vilniaus apygardos teismui iki pirmo posėdžio, bylos apimtis, teisėjų atostogų laikas, posėdžių intensyvumas bei kolegijos narių užimtumas kitose bylose, ypač šio proceso pradžioje, taip pat leidžia teigti, kad nebuvo tinkamai pasiruošta bylos nagrinėjimui. K. M. teigimu, toks elgesys pažeidžia Lietuvos Respublikos BPK bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas.

Apeliacinio skundo dalyje, kuri pavadinta „Objektyviai nustatyti byloje faktai ir plačiai žinomos aplinkybės“ K. M. išdėsto byloje nustatytas aplinkybes bei pateikia savo nuomonę dėl kai kurių byloje nagrinėjamų įvykių.

Apeliantas teigia, kad:

1-2. Prie TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės 42 divizijos štabo pastato, buvusio Vilniuje, Sapiegos g., 1991 m. liepos 31 d. 2 val. 48 min. įvyko sprogimas. Tačiau ikiteisminis tyrimas dėl šio įvykio 2003 m. gruodžio 17 d. nutrauktas dėl suėjusių patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties terminų (t. 1, b. l. 83-84).

3-5. 1991 m. liepos 31 d. 4 val. – 4 val. 35 min. laikotarpiu, Vilniaus rajone, Medininkų gyvenvietėje buvusiam muitinės poste „Medininkai 1“ buvo nužudyti septyni Lietuvos Respublikos policijos ir muitinės pareigūnai, o nukentėjusiajam T. Š. buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas.

6. 4 val. muitinės inspektorius T. Š. , žiūrėdamas pro langą, posto prožektorių šviesoje pastebėjo, kad iš miško pusės aikštele greitai artinasi žmogus, vilkintis karinę „afgankės“ tipo uniformą, laikantis 7,62 mm kalibro automata AKM su medine buože ir blizgančio šviesaus metalo užmova.

7. Vilniaus OMON turėjo blizgančio šviesaus metalo užmovas 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos AKM ir AKMS modifikacijų automatams ir naudojo jas būtent su nurodytų modifikacijų „Kalašnikov“ automatais.

8. 4 val. degalinės darbuotojas, liudytojas V. T. , buvęs netoli muitinės posto „Medininkai 1“, išėjęs į lauką iš muitinės posto „Medininkai 1“ pusės išgirdo garsus, panašius į šiferio traškesį gaisro metu, nors niekas nedegė ir dūmų nebuvo matyti (t. 8, b. l. 35-39).

9. Eksperimento, atlikto 1991 m. rugpjūčio 7 d. metu (t. 4, b. l. 57-59, 60), nustatyta, kad degalinėje šuvių garsai girdimi.

10. 1991 m. liepos 31 d. 4 val. 15 min., plentų Vilnius – Minskas per muitinės postą „Medininkai 1“ automobiliu „Moskvič M-2141“ pravažiavo V. L. (V. L.) ir J. C. (J. C.), prie jų iš paskos privažiavo automobilis „Moskvič“, iš kurio išsoko trys kamufliažinę uniformą vilkintys vyrai, ginkluoti 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos AKMS modelio automatais su garso ir ugnies slopintuvais „PBS“. Du iš jų nubėgo į vagonėlio vidų, o vienas iš jų priėjo prie V. L. ir J. C. automobilio ir liepė jiems išvažiuoti. Priėjęs asmuo buvo apie 25 metų amžiaus, 170 cm ūgio (t. 7, b. l. 107-117, 118-122).

11. 1991 m. liepos 31 d. apie 4 val. 20 min., plentų Vilnius – Minskas per muitinės postą „Medininkai 1“ Minsko link baltos spalvos automobiliu „Žiguli VAZ-2109“ pravažiavo S. K. (S. K.) ir T. K. . Privažiavęs prie posto vagonėlio, S. K. sustabdė automobilį. Vagonėlio durys buvo atidarytos. Vagonėlio viduje degė šviesa, prie stalo sėdėjo žmogus, vilkintis Lietuvos policijos uniformą. Tuo metu prie jų pribėgo vyras kamufliažine uniforma. Vienoje rankoje jis turėjo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos AKM modelio automata su medine buože bei garso ir ugnies slopintuvu „PBS“, kita ranka dėjo apkabą su šoviniais. Šis žmogus įkišo automato vamzdį pro automobilio langą ir liepė S. K. ir T. K. nedelsiant išvažiuoti. Šis žmogus buvo apie 25 metų amžiaus, 170-173 cm ūgio. Už stulpo, žolėje, prie vagonėlio gulėjo dar du automatais ginkluoti žmonės, vilkintys kamufliažinėmis uniformomis ir judėjo. Tuo metu pro postą Minsko link nuvažiavo du automobiliai: baltos spalvos „Žiguli VAZ-2106“ ir šviesios spalvos užsienietiškas automobilis. Apie tai, ką pamatė, S. K. iškart pranešė milicininkams Baltarusijos pasienyje (t. 8, b. l. 99-106).

12. 1991 m. liepos 31 d. apie 4 val. 35 min. plentų Vilnius – Minskas per muitinės postą „Medininkai 1“ pravažiavo A. N. vairuojamas automobilis „Kamaz“ su „Kolchidos“ tipo priekaba, kurios valstybiniame numeryje buvo skaičiai 63 ir slavų raidyno raidės „JIT“. Kai šis sustojo aikštelėje prie posto, prie jo priėjo du asmenys: jaunesnis vyriškis vilkėjo Lietuvos policijos pareigūno uniformą, rankose laikė 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos AKM modelio automata su medine buože, kitas daug vyresnis vyriškis buvo apsirengęs civiliais drabužiais, patikrino dokumentus ir lietuviškai liepė išvažiuoti (t. 7, b. l. 132-133, 134-136).

13-14. 1991 m. rugpjūčio 5 d. Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje vykusios apklausos metu liudytojui A. N. buvo pateiktos atpažinti Lietuvos policijos ir muitinės pareigūnų, įvykio naktį budėjusių muitinės poste „Medininkai 1“, nuotraukos, tačiau tarp jų nebuvo asmenų, tikrinskių liudytoją ir liepusių jam išvažiuoti (teismo posėdžio protokolas). Apeliantas pažymi, kad byloje nėra atpažinimo protokolo, kuriame būtų užfiksuotas liudytojui A. N. pateiktas atpažinimas pagal nuotraukas.

15. 1991 m. liepos 31 d. apie 5 val., plentų Vilnius – Minskas nuo muitinės posto „Medininkai 1“ į Vilniaus pusę dideliu greičiu nuvažiavo du lengvieji automobiliai: raudonos spalvos automobilis VAZ-2105 arba VAZ-2107 ir tamsios spalvos automobilis VAZ-2106. Apie tai 1991 m. rugpjūčio 5 d. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra pranešė per naujienų agentūrą ELTA.

16. Atliktomis teismo medicinos patanatominėmis ekspertizėmis nustatyta, kad viena iš visų septynių Lietuvos Respublikos policijos ir muitinės pareigūnų mirties priežasčių yra gausus kraujas išsiliejimas ir gausus nukraujavimas. Tai patvirtina ant posto vagonėlio grindų rastas kraujas kiekis.

17. Nusikaltimas padarytas naudojant įvairių kalibrų (7,62 mm ir 9 mm) būtent armijos šaulių ginklus ir standartinius šaudmenis bei garso ir ugnies slopintuvus su sunkiomis „US“ kulkomis, taip pat šaltųjų armijos pavyzdžių ginklus.

18. Visų 1991 m. liepos 30-31 d. budėjusių muitinės poste „Medininkai 1“ policijos ir muitinės pareigūnų lavonai bei sužalotas T. Š. rasti posto vagonėlio viduje.

19. Beveik visi šio posto pareigūnai buvo nukauti ir vėliau nužudyti, padarant jiems kiaurines šautines žaizdas, tai yra kulkos nuėjo per kūną kiaurai, išskyrus tik dvi ar tris kulkas.

20. Atlikus kriminalistikos ir teismo medicinos ekspertizes, nustatyta, kad nužudytųjų kūnai bei sužalotas T. Š. rasti posto vagonėlyje, kurio matmenys yra 5,9 m x 2,85 m (t. 1, b. l. 121), tačiau artimo šūvio pėdsakai buvo rasti tik trijų pareigūnų kūnuose – A. J. (teismo medicinos ekspertizė Nr. 946, b. l. 63-96, b. l. 2), A. K. (teismo medicinos ekspertizė Nr. 945, t. 2, b. l. 99-114) ir A. M. (teismo medicinos ekspertizė Nr. 950, t. 2, b. l. 122-158; ekspertizės aktas Nr. 11-1572-11-140/25, t. 3, b. l. 127-177). Šios aplinkybės, apeliančio teigimu, patvirtina, kad kiti pareigūnai buvo nužudyti už posto vagonėlio ribų, nes sušaudant juos nedidelio ploto uždaroje patalpoje būtina turėjo likti artimo šūvio pėdsakai.

21-22. Vietoje, kur buvo rastas kelių policijos pareigūno A. K. lavonas su artimo šūvio į galvą pėdsakais ir kiaurine žaizda, padaryta kiaurai iššaukiant 7,62 x 39 mm šovinio kulka, turinčią didžiulę sužeidžiamąją ir stiprią pramušamąją galią, nei pati kulka, nei jos tolimesnės skrydžio trajektorijos vieta, nei jos smūgio pėdsakai, kurie turėjo neišvengiamai likti, vagonėlyje nebuvo rasti. Apeliantas, remdamasis, kaip pats nurodo, neginčijamais fizikos, mechanikos ir balistikos dėsniais, daro išvadą, kad kelių policijos pareigūnas A. K. buvo nužudytas šūviu iš arti, tačiau už posto vagonėlio ribų.

23-24. Vietoje, kur buvo rastas muitinės pareigūno A. M. lavonas su vienu artimo šūvio pėdsaku ir keliomis šautinėmis kiaurinėmis žaizdomis įvairiose kūno vietose, padarytomis kiaurai iššaukiant 7,62 x 39 mm šovinio kulkas, turinčias didžiulę sužeidžiamąją ir stiprią pramušamąją galią, nei kulka, nei jų tolimesnių skrydžio trajektorijų vietos, nei jų smūgių pėdsakai, kurie turėjo neišvengiamai likti, vagonėlyje nebuvo rasti. Nuteistasis, taip pat remdamasis neginčijamais fizikos, mechanikos ir balistikos dėsniais, daro išvadą, kad A. M. nužudytas keliais šūviais, kurių vienas buvo iš arti, tačiau už posto vagonėlio ribų.

25. Įvykio vietoje, kurioje buvo rasti nužudytųjų kūnai ir nukentėjusysis T. Š., ant grindų buvo rasti aiškūs avalynės pėdsakai, nepriklausantys jokiai sportinio tipo avalynei, jų pado pėdsako atspaudu raštas priklauso turistinei arba armijos avalynei. Tačiau trasologijos ekspertizė, siekiant nustatyti šios avalynės tipinį priklausomumą, nebuvo atlikta, byloje taip pat nėra duomenų apie tai, kad šiuos pėdsakus įvykio vietoje galėjo palikti nužudytuosius ir sužalotą T. Š. radę žmonės arba greitosios medicinos pagalbos darbuotojai, arba operatyvinės tyrimo brigados nariai (ekspertizės aktas Nr. 11-1327, t. 5, b. l. 178-186).

26. Ikiteisminio tyrimo metu buvo palyginti įvykio vietos apžiūros metu rasti avalynės pėdsakai su Lietuvos kariškių avalynės pavyzdžiais. Nustatyta, kad šie pėdsakai buvo palikti ne sportinės ir ne civilinės avalynės, o kito tipo avalynės.

27. Šie pėdsakai nebuvo lyginami su uniformos arba specialia avalyne, kurią 1991 m. avėjo Rygos, Vilniaus OMON, Tarybinės Armijos įvairių rūšių kariuomenės padalinių ir buvusios TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės darbuotojai bei su Lietuvos kariškių avalyne, kuri buvo prarasta Vilniaus OMON užpuolus Krašto apsaugos departamentą ir jo amunicijos sandėlius 1991 m. pradžioje (ekspertizės aktas Nr. 11-1327, t. 5, b. l. 178-186).

28. Įvykio vietoje, kur buvo rasti nužudytųjų kūnai ir sužalotas T. Š., buvo rasti tik 4 kulku palikti pėdsakai.

29. Teismo medicinos ekspertizės akte Nr. 4098 nukentėjusiajam T. Š. nustatytos ne tik šautinės galvos žaizdos, bet ir durtinė – pjautinė žaizda sėdmenyse ir kaukolės pamato lūžimas, padarytas smogiant kietu buku daiktu (t. 4, b. l. 3-8).

30. Nukentėjusiajam T. Š. padarytos durtinės – pjautinės žaizdos sėdmenyse dydis atitinka armijos peilinio durtuvo arba žvalgo peilio ašmenų storį ir plotį. Tačiau Rygos OMON kariškių ginkluotėje tokių peilinių durtuvų bei žvalgo peilių nebuvo.

31. Liudytojas, buvęs Vilniaus OMON karys S. L., parodė, jog tokie peiliniai durtuvai buvo būtent Vilniaus OMON karių ginkluotėje, nes jis asmeniškai matė vaizdo įrašą, kuriame to paties būrio karys J., užpuolant vieną Lietuvos muitinės postą, pats peiliniu durtuvu pjovė muitininkų

avalynę, klausdamas „ar nespaudžia batai“, ir vėliau liepė muitininkams bėgti Vilniaus link (teismo posėdžio protokolas).

32. Nukentėjusiajam T. Š. kaukolės pamato kaulų lūžimas, atsižvelgiant į jo kūno sudėjimą, galėjo būti padarytas tik labai stipriai suduodant medine ginklo buože, panaudojant abiejų rankų ir viso kūno jėgą, apsisukant smūgio sudavimo metu.

33. Asmuo, sudavęs nukentėjusiajam T. Š. ir padaręs jam kaukolės pamato kaulų lūžimą, pagal savo kūno sudėjimą turėjo būti bent vienodo ūgio su nukentėjusiuoju arba aukštesnis už jį, priešingu atveju, žemesnio ūgio asmuo, nuteistojo nuomone, negalėtų padaryti tokio sužalojimo.

34. T. Š. padarytas sužalojimas patvirtina jo duotus parodymus apie tai, kad vienas iš įvykio vietoje matytų kaltininkų turėjo modernizuotą 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatą („AKM“) su medine buože.

35. Ekspertizės akte, kuriame konstatuoti nukentėjusiajam J. J. padaryti sužalojimai, nustatyta, kad du smūgiai į galvą jam suduoti buku kietu daiktu, turėjusiu tiksliai išreikštą briauną. Tai, apeliančio teigimu, visiškai atitinka 7,62 mm kalibro modernizuoto „Kalašnikov“ automato („AKM“) medinės buožės peties atramą.

36. Minėtas automatą turi tik metalinį sulankstomą rėmą, kuris veikia kaip atlenkiama buožė, su pailgu ovalo pavidalo žiedu arba su raidės „U“ pavidalo peties atrama. Nuteistasis teigia nemanantis, kad šia atrama galėjo būti suduoti smūgiai nukentėjusiesiems T. Š. ir J. J., nes peties atrama tvirtinimo ašyje yra lanksti. Be to, apeliančio teigimu, dėl minėtos atramos karkaso siaurumo ir suduoto smūgio stiprumo neišvengiamai liktų gana aiškus pėdsakas ant nukentėjusiųjų kūnų. Tačiau tokio pobūdžio pėdsakų, atliekant teismo medicinos ekspertizę, nenustatyta.

37. Vilniaus OMON darbuotojas liudytojas P. V. (P. V.) teismo posėdyje parodė, kad Vilniaus OMON būrys turėjo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatus, kurie buvo naudojami dar iki 1991 m. liepos 31 d. Šią aplinkybę, nuteistojo teigimu, patvirtina ir dokumentuose esanti informacija, kad 1991 m. liepos 30 d. iš 132-o pagrindinio konvojaus pulko, dislokuoto Vilniuje, buvusios TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės 42 divizijoje, artilerijos ginkluotės sandėlio, kuriam tuo metu vadovavo liudytojas S. S., buvo papildomai gauti būtent tokios rūšies ginkluotė ir šaudmenys.

38. Apeliantas pažymi, kad nukentėjusiesiems J. J. ir T. Š. padaryti galvos sužalojimai, nukentėjusiajam T. Š. padaryta durtinė – pjautinė žaizda, taip pat kiti byloje esantys prieštaravimai patvirtina, kad kaltinamasis aktas bei skundžiamas nuosprendis yra klaidingi, nepagrįsti ir nelogiški. Nuteistasis taip pat teigia, kad byloje nebuvo atliktas ikiteisminis tyrimas ir visapusiškas bylos nagrinėjimas teisme, nes byloje nagrinėjimam nusikaltimui ištirti reikėjo specialių žinių ir įgūdžių.

39. Įvykio vietos apžiūros metu buvo rastos ir paimtos keturios iššautos 9x18 mm kalibro šovinių tūtelės ir trys 9 mm kalibro kulkos, kurios 1991 m. buvo naudojamos šaunant iš įvairių pusiau automatinių ir automatinių šaulių ginklų rūšių ir modelių, dėl to šio kalibro kulku trūkumas yra vienas vienetas.

40. Įvykio vietos apžiūros metu buvo rasta ir paimta trylika iššautų 7,62 mm kalibro šovinių, pagamintų 1968 m. ir 1969 m. gamykloje Nr. 711, tūmelių ir vienuolika 7,62 mm kalibro kulku, iš kurių, kaip nustatyta apžiūrint daiktinius įrodymus teismo posėdyje, tik viena iš išorės ir svorio gali būti pripažinta sunkiu sviediniu, tai yra „US“ kulka, kurios 1991 m. buvo naudojamos šaunant iš įvairių automatinių šaulių ginklų rūšių ir modelių.

41. Atlikus teismo medicinos ekspertizę, apžiūrėjus įvykio vietą ir pareigūnų asmeninius daiktus – drabužius, nukentėjusiųjų kūnuose bei vagonėlio grindyse nustatytos mažiausiai 24 šautinės kulku angos, padarytos 7,62x39 mm kalibro šovinių kulkomis, o nukentėjusiajam J. J. žaizda padaryta 9x18 mm kalibro šovinio kulka.

42. Suskaičiavus ikiteisminio tyrimo metu įvykio vietoje rastas ir paimtas iššautas 7,62x39 mm šovinių tūteles bei atskirus pavienius šūvius, nustatytus pagal šūvių paliktus pėdsakus, darytina išvada, kad įvykio vietoje – vagonėlyje nerasta 11 iššautų 7,62x39 mm kalibro šovinių tūmelių (24-13=11).

43. Suskaičiavus ikiteisminio tyrimo metu įvykio vietoje rastas ir paimtas iššautas 7,62x39 mm šovinių tūteles ir atskirus pavienius šūvius, nustatytus pagal šūvių paliktus pėdsakus, darytina

išvada, kad įvykio vietoje – vagonėlyje trūksta 13 iššautų 7,62x39 mm kalibro šovinių kulku (24-11=13).

44. Suskaičiavus ikiteisminio tyrimo metu įvykio vietoje – vagonėlyje rastus šūvių pėdsakus, tai yra angas, padarytas 7,62x39 mm šovinių kulkomis, ir atskirus pavienius šūvius, nustatytus pagal jų paliktus pėdsakus kiaurai praėjus per pareigūnų kūnus, darytina išvada, kad vagonėlyje trūksta 18 angų, pramuštų iššaukiant 7,62x39 mm kalibro šovinių kulkas (24-6=18).

45. Įvykio vietos apžiūros metu rastos ir paimtos 3 iššautos 5,45x39 mm kalibro šovinių, naudotų 1991 m. šaukiant iš įvairių automatinių šaulių ginklų rūšių ir modelių, tūtelės. Šie šoviniai pagal gaminimo metus ir gamyklą identiški šaudmenims, kurie nusikaltimo išvakarėse buvo išduoti greitojo reagavimo būriui „ARAS“.

46. Iššautos tūtelės ir kulkos nebuvo ieškomos visoje posto „Medininkai 1“ teritorijoje ir gretimose teritorijose, taip pat vietoje, kur buvo rastas iš posto teritorijos nuvarytas A. K. draugui priklausantis geltonos spalvos automobilis VAZ-2101 su privataus taksi plafonu.

47. 2010 m. gegužės 29 d. K. M. gynėjai, dalyvaujant antstoliui ir kitiems asmenims, atliekant faktų konstatavimą, naudodami metalo iešklį, miško pakraštyje, šalia buvusio muitinės posto „Medininkai 1“ aikštelės rado ir paėmė iššautą 7,62x39 mm kalibro šovinį, pagaminto 1967 metais gamykloje Nr. 711, tūtelę. Ši tūtelė pagal gamyklos numerį visiškai sutampa, o pagal pagaminimo datą iš dalies sutampa su iššautų tūtelių, rastų įvykio vietos apžiūros metu 1991 m. liepos 31 d. posto vagonėlyje, gamyklos numeriu ir pagaminimo data. Apeliantas nurodo, kad ši tūtelė buvo pateikta bylą nagrinėjusiai Vilniaus apygardos teismo teisėjų kolegijai.

48. Įvykio vietos apžiūros metu, apie 800 metrų atstumu nuo posto, važiuojant į Vilniaus pusę kaimo keliu Medininkų gyvenvietės link, rastas priekiu ant akmens užvažiuavęs ir į jį atsitrenkęs minėtas geltonos spalvos automobilis VAZ-2101, šio automobilio stiklas buvo dviejose vietose peršautas ir suskilęs. Apelianto nuomone, tai turėjo atsitikti gavus smūgį į automobilio langą, tačiau, nepaisant fizikos dėsnų, stiklas dėl smūgio nesubyrejo.

49. Minėto automobilio salone įvykio vietos apžiūros metu buvo rasti ir paimti rankų pirštų atspaudų pėdsakai, palikti ne K. M. , o jam nepažįstamų asmenų. Apeliantas pažymi, kad šie pėdsakai nebuvo lyginami su kitų asmenų, susijusių su byloje nagrinėjamu įvykiu, pirštų antspaudais (t. 6, b. l. 3-8, aktas Nr. 1077; b. l. 24-43, aktas Nr. 7820; b. l. 54, aktas Nr. 158).

50-51. Minėtame automobilyje VAZ-2101 buvo rasti ir paimti dviejų kamufliažinių uniformų, kurios skyrėsi pagal spalvinį derinį, mikropluoštai (mikrodalelės). Šiame automobilyje taip pat buvo rasta kraujo dėmių.

52. Automobilyje VAZ-2101 rasto kraujo grupė sutampa su nukentėjusiojo J. J. kraujo grupe, tačiau genetinė daktiloskopinė ekspertizė nepatvirtino, kam priklausė rastas kraujas. Todėl apeliantas daro išvadą, kad negalima kategoriškai tvirtinti, jog tai buvo konkretaus asmens kraujas.

53. Ikiteisminio tyrimo metu buvo ieškoma vieno iš kaltininkų, kuris buvo sužeistas muitinės posto „Medininkai 1“ užpuolimo metu.

54. Automobilyje VAZ-2101 bagažinėje buvo rastos 3 armijos pavyzdžio neperšauamos liemenės. Tačiau nebuvo nustatyta, ar jos priklausė konkrečiai uniformai, ant kurios buvo dėvimos, taip pat nebuvo nustatyta, ar ant jų buvo kraujo pėdsakų ir pagal prakaito ir kvapo pėdsakus nenustatyta, kam šios liemenės priklausė.

55. Automobilis VAZ-2101 priklausė nukentėjusiojo A. K. draugui Č. V. (Č. V.), kiti policijos darbuotojai nesinaudojo šiuo automobiliu tarnybiniais tikslais.

56. Įvykio metu neperšaukiamas liemenes turėjo tik nukentėjusieji J. J. ir A. K. , policijos greitojo reagavimo būrio „ARAS“ kariams šios liemenės išduotos nebuvo.

57. 1991 m. neperšaukiamos liemenės buvo išduodamos tik laikantis nustatytos tvarkos: asmeniškai, pasirašytinai ir atsakant už materialinį turta, išimta iš civilinės apyvartos ir skirtą naudoti tik tarnybiniais tikslais policijos (milicijos) pareigūnams arba kariškiams.

58. Šioje baudžiamojoje byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad trečia rasta neparšaukama liemenė būtų išduota kam nors iš policijos pareigūnų, budėjusių Medininkų poste, o pasibaigus budėjimui, nebūtų laiku gražinta jį išdavusiai Lietuvos policijos įstaigai. Todėl nuteistojo teigimu, ši

trečia įvykio vietoje rasta neperšaukama liemenė nebuvo žuvusių pareigūnų arba kitų Lietuvos policijos pareigūnų ekipuotės tarnybinis reikmuo ir nėra pagrindo pripažinti ją esant tokiu reikmeniu.

59. Apžiūrint įvykio vietą, miško kelyje link Medininkų gyvenvietės, esančios už 800 metrų nuo posto, važiuojant į Vilniaus pusę, kur buvo paliktas automobilis VAZ-2101, miško pakraštyje, buvo rasti automobilio UAZ-469 padangų pėdsakai ir automobilio apsisukimo vieta.

60. Šis automobilis, tikriausiai UAZ-469 markės, apeliančio nuomone atvažiavo iš „senojo“ kelio Vilnius – Medininkai – Minskas pusės ir vėliau apsisukęs ten išvažiavo.

61. Įvykio vietos apžiūros metu, aikštelėje, esančioje prie muitinės posto vagonėlio, buvo rasti lengvojo automobilio ratų pėdsakai. Ši aplinkybė patvirtina liudytojų V. L. ir J. C. parodymus apie ginkluotus žmones, vilkėjusius kamufliažinėmis uniformomis, ir „Moskvič“ markės automobilį (tai užfiksuota teismo posėdžio protokole ir byloje esančioje filmuotoje įvykio vietos apžiūroje).

62. Įvykio vietos apžiūros metu, aikštelėje, dešiniame kelkraštyje, važiuojant iš Vilniaus pusės, prie Medininkų muitinės posto vagonėlio buvo rasti vikšrinės vėžės pėdsakai, kurių raštas priklauso koviniam pėstininkų automobiliui (BMP) arba koviniam desantininkų automobiliui (BDP). Šie pėdsakai palikti nusikaltimo metu, tai patvirtinta ir žurnalisto V. M. publikacijoje „Žudikai pasirašo krauju“, išspausdintoje 1991 metų rugpjūčio 1 d. dienraščio „Respublika“ Nr. 180 (511), nurodytas teiginys „miške aptikti kažkokių vikšrų pėdsakai“.

63. Įvykio vietos apžiūros metu, miško pakraštyje, šalia aikštelės, iš dešinės pusės, važiuojant iš Vilniaus, prie muitinės posto vagonėlio buvo rasti ratinės transporto priemonės pėdsakai, priklausantys „ZIL“ arba „URAL“ markės kroviniui automobiliui arba panašiam automobiliui. Šie pėdsakai veda iš lauko pusės iki posto, ir, nuteistojo teigimu, palikti byloje nagrinėjamo įvykio metu (tai užfiksuota teismo posėdžio protokole ir byloje esančioje filmuotoje įvykio vietos apžiūroje).

64. Likus kelioms dienoms iki byloje nagrinėjamo įvykio, virš muitinės posto, nedideliame aukštyje skraidė sportinis lėktuvas, iš kurio buvo filmuojama posto teritorija ir apylinkė (tai užfiksuota teismo posėdžio protokole).

65. 1991 m. liepos 29 d. liudytojas R. A. matė, kaip netoli Medininkų posto, „naujuoju“ keliu Vilnius – Minskas privažiavo ir sustojo Vilniaus OMON priklausantis automobilis ZIL. Minėtas liudytojas matė, kaip vienas iš atvažiavusių karių, vilkintis kamufliažine uniforma, nesislėpdamas fotografavo šio posto teritoriją (t. 8, b. l. 105-107).

66. Naktį iš 1991 m. liepos 29 d. į 1991 m. liepos 30 d. liudytojas A. A. kartu su dviem kitais darbuotojais, tikrindami muitinės postus „senojo“ kelio Vilnius – Medininkai – Minskas Medininkų pasienio ruože, netoli pasienio kontrolės posto „Medininkai 2“ matė UAZ markės automobilį. Pagal šio automobilio valstybinį numerį ir spalvą jie atpažino jį kaip Vilniaus OMON vadovybės automobilį, o šalia jo matė du karius, dėvinčius kamufliažinėmis uniformomis, beretėmis, o rankose laikančius automatus (t. 7, b. l. 4-5).

67. Apeliantas, remdamasis aukščiau išdėstytais teiginiais, nurodo, kad naktį iš 1991 m. liepos 30 d. į 1991 m. liepos 31 d., valstybės sienos ruože tarp pasienio kontrolės postų „Medininkai 1“ ir „Medininkai 2“ buvo surengta pasala, kurioje dalyvavo Krašto apsaugos departamento pasienio apsaugos tarnybos pareigūnai, turėję budėti šiame ruože iki tol, kol juos pakeis budintieji būriai, tai yra iki 1991 m. liepos 31 d. maždaug 10 val. Nuteistasis pažymi, kad ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nebuvo nustatytas laikas, kada jie pasitraukė iš pasalos ir grįžo į štabo būstinę Krašto apsaugos ministerijoje (t. 7, b. l. 4-5).

68-69. 1991 m. liepos 30 d. vakare, į „Medininkai 1“ posto apylinkes atvyko karinis krovininis transportas su užrašu „Žmonės“, kuriame buvo apie dvidešimt automatais ginkluotų tarybinės armijos kareivių, vadovaujamų Vilniaus Šiaurės miestelyje apgyvendintos karinės dalies Nr. (duomenys neskelbtini) pulkininko P.. Tai liudytojas J. L. pasitikėjimo telefonu pranešė Lietuvos Aukščiausiajai Tarybai. Pirmosios instancijos teisme minėtas liudytojas detaliai parodė karinio transporto su jame buvusiais žmonėmis atvykimo vietos schemą. Tai buvo pridėta prie apklausos protokolo (t. 7, b. l. 60), tačiau šios schemos byloje nėra.

70. 1991 m. liepos 31 d. apie 3 – 4 val., per muitinės postą „Medininkai 1“ automobiliu pravažiavo liudytojas K. V. (K. V.), kuris posto teritorijoje matė vyrą, vilkintį tamsios chaki spalvos

uniformą, jo kelnės buvo sukištos į aulinius batus, rankose jis turėjo „Kalašnikov“ automatą su medine buože. Liudytojas taip pat pastebėjo kitą taip pat apsirengusį žmogų ir atkreipė į jį dėmesį: tas žmogus išbėgo iš muitinės posto vagonėlio su tokiu pat automatu kairėje rankoje, o dešinės rankos mostelėjimu liepė liudytojui išvažiuoti. Nuteistasis teigia, kad liudytojas negalėjo suklysti atpažindamas ginklą, nes tokį pat automatą liudytojas turėjo tarnaudamas Tarybų Sąjungos armijoje (tai užfiksuota teismo posėdžio protokole).

71. Liudytojo K. V. matyta uniforma iš aprašymo ir spalvos visiškai atitinka liudytojo J. L. pastebėtų kareivių uniformą.

72. Byloje nagrinėjamų įvykių išvakarėse Lietuvos Respublikos valstybės sienos pietvakarių ruožo Baltarusijos pusėje buvo apgyvendintas TSRS gynybos ministerijos Pskovo divizijos padalinys, kurio pareigūnų ginkluotėje buvo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatai AKMS („Kalašnikov“ automatas su sulenkiamu buože), peiliniai durtuvai ir žvalgo peiliai, ugnies ir garso slopintuvai ir šoviniai su sunkiomis kulkomis „US“. K. M. teigimu, byloje nenustatyta, kad šio padalinio pareigūnai turėtų alibi.

73. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos duomenimis, kurie buvo pasakyti 1991 m. rugpjūčio 1 d. vykusiame neeiliniame plenariniame posėdyje, Medininkų tragedijos išvakarėse į Lietuvą atvyko TSRS KGB specialios paskirties grupė, kuri byloje nagrinėjamo įvykio metu buvo Lietuvoje. Apeliantas pažymi, kad byloje nenustatyta, kad šio padalinio pareigūnai turėtų alibi.

74. Byloje nagrinėjamo įvykio metu Vilniuje ir Visagine buvo apgyvendintos ypatingos paskirties specialiosios brigados („specnaz“) Vidaus kariuomenės karinė dalis Nr. 3700, priklausanti TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės 42 divizijai, kurios ginkluotėje buvo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatai AKMS („Kalašnikov“ automatas su sulenkiamu buože), peiliniai durtuvai ir žvalgo peiliai, ugnies ir garso slopintuvai ir šoviniai su sunkiomis kulkomis „US“, pagaminti 1968 m. gamykloje Nr. 711, tame pačiame konvejeryje ir pažymėti tuo pačiu antspaudo lekalu kaip ir iššautos šovinių tūtelės, rastos 1991 m. liepos 31 d. muitinės posto „Medininkai 1“ vagonėlyje. Nuteistojo teigimu, byloje taip pat nenustatyta, kad šio padalinio pareigūnai turėtų alibi.

75. Byloje nagrinėjamo įvykio metu Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Šiauliuose bei Visagine buvo apgyvendintos TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės 42 divizijos pareigūnai, kurių ginkluotėje taip pat buvo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatai AKMS (modernizuotas „Kalašnikov“ automatas su sulenkiamu buože), peiliniai durtuvai ir žvalgo peiliai, ugnies ir garso slopintuvai ir šoviniai su sunkiomis kulkomis „US“, pagaminti 1968 m. gamykloje Nr. 711, kaip ir iššautos šovinių tūtelės, rastos 1991 m. liepos 31 d. muitinės posto „Medininkai 1“ vagonėlyje. Byloje nenustatyta, kad šio padalinio pareigūnai taip pat turėtų alibi.

76. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad pirmosios instancijos teismas neturėjo pakankamai dokumentų apie ginkluotės ir šaudmenų judėjimą, kad būtų galima bent minimaliai nustatyti, kaip divizijos padaliniais ir pareigūnams buvo išduodami 7,62 mm kalibro AKM (modernizuoti „Kalašnikov“ automatai) arba AKMS automatai, peiliniai durtuvai ir žvalgo peiliai, ugnies ir garso slopintuvai „PBS“ ir šoviniai su „US“ kulkomis, taip pat pirmosios instancijos teismas neturėjo duomenų, kaip šie ginklai ir šaudmenys buvo gaunami, naudojami ir nurašomi. Apeliantas teigia manantis, kad tokio pobūdžio dokumentai galėtų patvirtinti, jog Vilniaus OMON ir kiti padaliniai bei jų pareigūnai byloje nagrinėjamo įvykio išvakarėse negavo ugnies ir garso slopintuvų „PBS“ bei šaudmenų su sunkiu sviediniu „US“.

77. Vilniaus OMON pareigūnų ginkluotėje dar iki 1991 m. liepos 31 d. buvo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatai.

78. 1991 m. liepos 30 d., Lietuvos policijos ir muitinės pareigūnų nužudymo pasienio kontrolės poste „Medininkai 1“ išvakarėse, Vilniaus OMON, atstovaujamas štabo viršininko V. R. (V. R.), iš TSRS Vidaus reikalų ministerijos kariuomenės 42 divizijos 132 konvojaus pulko (k/d Nr. 7574), kuriam tuo metu vadovavo S. S. , artilerijos sandėlių papildomai gavo 40 vienetų 7,62 mm kalibro AKMS (modernizuotų „Kalašnikov“ automatų su sulenkiamu buože) su dvigubu šovinių koviniu komplektu kiekvienam automatu.

79. K. M. pažymi, kad šioje baudžiamojoje byloje nenustatyta, kas, iš kur ir kieno įsakymu arba nurodymu ir kokiais tikslais „DD draugovinkams“, taip pat P. V. vadovaujamai grupei, išdavė kamufliažines uniformas.

80. Šioje byloje taip pat nenustatyta, kas, iš kur ir kieno įsakymu arba nurodymu ir kokiais tikslais, kokiems ir kieno iškeltiems uždaviniams vykdyti „DD draugovinkams“, taip pat P. V. vadovaujamai grupei, išdavė šaunamuosius ginklus.

81. Baudžiamojoje byloje nenustatyta, kam iš Vilniaus OMON pareigūnų ar „DD draugovinkų“ 1991 m. liepos 30 d. iš Vilniuje dislokuoto 132 pagrindinio konvojaus pulko sandėlio buvo išduoti AKMS automatai ir ar šie automatai nebuvo naudojami byloje nagrinėjamo įvykio metu.

82. 1991 m. rugpjūčio mėnesį pučo Maskvoje žlugimo metu Vilniuje, Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos priėgose, prie Geležinio Vilko g. esančio tilto per Neries upę, k/d Nr. 3700, buvo sulaikytas sužeistas „specnaz“ karys A. B. (A. B.), turėjęs teisę nešioti avietinę beretę, apdovanotas medaliu „Už kovinius nuopelnus“. Sulaikymo metu pas jį buvo rastas ir paimtas 7,62 mm „Kalašnikov“ automatas AKMS su prisuktu prie vamzdžio ugnies ir garso slopintuvu „PBS“, užtaisytas šoviniais su sunkiomis kulkomis „US“, pagamintomis 1968 m., kaip ir iššautos šovinių tūtelės, rastos 1991 m. liepos 31 d. muitinės posto „Medininkai 1“ vagonėlyje. Apeliantas teigia, kad šio asmens kamufliažinės uniformos mikrodalėlės ir mikropluoštai yra identiškai kamufliažinės uniformos, rastos anksčiau minėtame geltonos spalvos automobilio „Žiguli VAZ-2101“ salone, mikrodalėlėms. Šioje byloje nenustatyta, kad „specnaz“ kuopos pareigūnai ir sulaikytasis A. B. turėtų alibi.

83. Byloje nagrinėjamo įvykio metu Vilniuje buvo apgyvendintas TSRS Gynybos ministerijos (GM) motošaulių žvalgybos batalionas („ŽB“) (karinė dalis Nr. (duomenys neskelbtini)), kurio pareigūnų ginkluotėje taip pat buvo 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatai AKMS, ugnies ir garso slopintuvai „PBS“ (104 vnt.) ir šoviniai su sunkiais sviediniais, tai yra su „US“ kulkomis, peiliniai durtuvai bei žvalgo peiliai. Byloje nenustatyta, kad šio padalinio pareigūnai turėtų alibi.

84. Byloje nagrinėjamo įvykio metu Vilniuje, prie vietos TSRS KGB padalinio – Lietuvos TSR KGB Vilniaus OMON – karinėse dalyse veikė operatyviniai būriai ir grupės draugovinkų, atrinktų vietos TSKP įstaiigų ir tiesiogiai pavaldžių Lietuvos komunistų partijos CK, turėjusių savarankiškus tikslus ir aprangą. Apeliantas pažymi, kad esant būtinybei ir konkrečiai iškeltiems uždaviniams vykdyti, draugovinkai buvo aprūpinami visa reikalinga armijos ginkluote. Byloje nenustatyta, kad tokių Lietuvos komunistų partijos CK padalinių pareigūnai turėtų alibi.

85. Įrengus pasienio kontrolės postus prie buvusios administracinės, o dabar – valstybinės sienos, ir įvedus iki tol neegzistavusią žmonių ir prekių judėjimo per sieną kontrolę iš valstybės pusės, tarp kooperatinių bendrovių narių kilo nepasitenkinimas, nes Lietuvoje buvo plėtojama kooperatinė gamyba, o pagrindinė kooperatinės gamybos prekių realizavimo rinka buvo už Lietuvos Respublikos ribų. Apelianto teigimu, tuo metu buvo tam tikra kooperatinių bendrovių narių dalis, ypač „šešėlinės ekonomikos“ atstovai bei nusikaltėliai, kurie buvo įmonių, kooperatyvų bei „šešėlinės ekonomikos“ atstovų „stogas“ ir rinko iš jų „duoklę“.

86. Apeliantas teigia, kad ne kartą buvo viešai pasisakyta apie nepasitenkinimą pasienio kontrolės posto veikla. Kaip pavyzdį K. M. nurodo A. S. interviu dienraščio „Respublika“ žurnalistui V. M. : „Mus tebedomina įvairi informacija. Būtumėm dėkingi už informaciją apie „šešėlinės ekonomikos“ atstovų konfliktus su muitininkais, ... apie nusiteikusias prieš mus politines grupuotes ir formuotes, linkusias į ekstremistinę veiklą ir nusiteikusias rengti smurtinio pobūdžio akcijas, naudojant ginklus“ (1991 m. rugpjūčio 6 d. dienraščio „Respublika“ Nr. 186, 1 psl.).

87-89. Įrengus pasienio kontrolės postus, tarp vieningos TSRS išsaugojimo šalininkų kilo susirūpinimas. Tačiau susidorojimas su Lietuvos policijos ir muitinės pareigūnais, apelianto teigimu, buvo nenaudingas nei politiniu, nei visuomeniniu aspektu, ypač prieš Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento George'o Bush'o atvykimą į Maskvą ir susitikimą su TSRS prezidentu M. G. . Nuteistasis nurodo, kad dėl šios priežasties jėgos žinybos ir jų centrinio pavaldumo padaliniai, kuriais tuo metu buvo Rygos ir Vilniaus ypatingos paskirties milicijos būriai, negalėjo gauti jokio

įsakymo arba nurodymo vykdyti kokio nors pobūdžio operaciją valstybės vadovų susitikimo išvakarėse ir paties susitikimo metu. K. M. pažymi, kad kiek jam yra žinoma, Rygos OMON negavo tokio įsakymo arba nurodymo. Be to, jis atkreipia dėmesį, kad jam yra žinoma ir tai, jog tuo metu buvo uždrausta atlikti bet kokius aktyvius veiksmus. K. M. pažymi, kad Rygos OMON vadas bei pareigūnai neturėjo pagrindo rizikuoti ir nevykdyti tokio įsakymo, o byloje nėra jokių duomenų ir įrodymų, kad Rygos milicijos vadas arba padalinio pareigūnai kokiu nors būdu ar veiksmais būtų parodę ketinimą nepaklusti minėtam įsakymui.

90. Kai buvo įrengti pasienio kontrolės postai, kilo nepasitenkinimas tarp ideologiškai agresyvių šalininkų, norinčių išsaugoti Tarybų Sąjungos Komunistų partijos vaidmenį, nepatenkintų Kremliaus ir Rusijos Federacijos politika dėl Pabaltijo šalių, reikalavusių panaudoti ypač griežtas priemones, kad būtų nuslopintas nepriklausomos valstybės siekis. Tokie asmenys neslėpė savo nusiteikimo be jokios priežasties panaudoti smurtą.

91. Lietuvos Komunistų partijos Centrinis komitetas turėjo gerai organizuotą ir pakankamai apmokytą mobilų būrį, sudarytą iš Darbininkų draugovių narių, kurie išsiskyrė savo kairiosios politinės krypties įtikinimais ir polinkiu naudoti ypač griežtas priemones. Apelianto teigimu, šių aplinkybių negalėjo nežinoti nei ikiteisminį tyrimą byloje atlikę prokurorai, nei bylą nagrinėjusi Vilniaus apygardos teismo teisėjų kolegija.

92. Vilniaus ir Rygos OMON savo veiklą vykdė atitinkamai tik Lietuvos arba Latvijos Respublikų teritorijose, ir, nuteistojo teigimu, šios struktūros niekada neveikė svetimos Respublikos teritorijoje, tai yra Vilniaus OMON veiklos nevykdė Latvijos Respublikoje, o Rygos OMON – Lietuvos Respublikoje.

93. Pasienio kontrolės posto „Medininkai 1“ aikštelėje, 1991 m. liepos 30 d. vakare, prie vagonėlio (iš Vilniaus pusės) stovėjo automobilis RAF „Latvija“ su valstybiniais numeriais, kurie anksčiau buvo priskirti SDAALR (Savanoriška draugija armijai, aviacijai, laivynui remti) organizacijai. K. M. nurodo, kad šie numeriai kartu su transporto priemone buvo perduoti naudojimui Krašto apsaugos departamentui. Minėtas automobilis 1991 m. liepos 30 d. vakare nukentėjusiojo A. M. fotoaparatu buvo nufotografuotas (byloje yra medžiaga apie tai).

94. Minėtas automobilis toje pačioje vietoje taip pat stovėjo ir 1991 m. liepos 31 d. ryte. Ikiteisminio tyrimo pareigūnai bei žurnalistai šį automobilį užfiksavo nuotraukose ir vaizdo įrašė (fotonuotraukos ir žurnalistų vaizdo įrašų epizodai yra baudžiamojoje byloje).

95. 1991 m. liepos 31 d. ryte, įvykio vietos apžiūros metu į įvykio vietą atvyko Vilniaus kelių policijos darbuotojas, kuris tyrimo grupės prašė leisti išvežti iš įvykio vietos minėtą automobilį RAF „Latvija“. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme ir nuteistojo gynėjams užduodant klausimus šiam liudytojui, jo apklausa buvo nepagrįstai nutraukta, nurodant jam neatsakinėti į klausimus, susijusius su tuo, kam priklausė automobilis bei kas nurodė išvežti šį automobilį iš įvykio vietos.

96. Apeliantas neatmeta galimybės, kad byloje nagrinėjamo įvykio metu įvykio vietoje buvo vartojami alkoholiniai gėrimai, nes šis įvykis buvo prieš pat nukentėjusiojo T. Š. vestuves ir Kelių policijos darbuotojo A. K. išėjimą į pensiją.

97. Nuteistasis nurodo, kad kai kurie nukentėjusieji įvykio metu buvo gerokai apsvaigę nuo alkoholio, o apie nukentėjusiojo T. Š. organizme rastą alkoholio kiekį duomenų iki šiol byloje nėra.

98. Liudytojais G. M., L. M. (L. M.), V. S. bei ikiteisminį tyrimą atlikę pareigūnai įvykio vietoje alkoholinių gėrimų ar jų pėdsakų nerado.

99. Indai, rasti įvykio vietos apžiūros metu posto vagonėlio patalpoje, nebuvo pateikti ekspertizei atlikti, kad būtų nustatyta, ar jie buvo naudojami geriant alkoholinius gėrimus. Be to, byloje nebuvo atlikta daktiloskopinė ekspertizė, siekiant nustatyti, kurie asmenys lieté indus, baldus ir kitus daiktus, buvusius posto vagonėlyje.

100. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad kai liudytojais G. M. ir L. M. įvykio vietoje rado nužudytus nukentėjusiuosius, visi šioje vietoje buvę baldai stovėjo įprastose vietose, o ne taip, kaip juos rado ir užfiksavo ikiteisminio tyrimo pareigūnai.

101. Liudytojas V. S. greitajai medicinos pagalbai apie byloje nagrinėjamą įvykį pranešė 1991 m. liepos 31 d. 6 val. 30 min.

102. Greitojo reagavimo būrio „Aras“ vadovybė ir kariai pranešimą, kad „Medininkuose vyksta mūšis“ gavo iki 1991 m. liepos 31 d. 5 val. (teisme duoti liudytojo S. M. parodymai).

103. Tuometis Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras A. P. minėto turinio pranešimą gavo 1991 m. liepos 31 d. 5 val. Apie tai jis vėliau pranešė Aukščiausiajai Tarybai neeilinio plenarinio posėdžio metu 1991 m. rugpjūčio 1 d.

104. Tuometinis Lietuvos Respublikos krašto apsaugos departamento direktorius A. B. pranešimą apie posto „Medininkai 1“ užpuolimą gavo 1991 m. liepos 31 d. 5 val. iš Pasienio tarnybos viršininko V. Č., kuris apie šį užpuolimą sužinojo iš Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos darbuotojų.

105. Radijo stoties „Žinių radijas“ laidos „Dienos klausimas“ tiesioginio eterio metu vedėjai žurnalistei A. S. paskambino žmogus, kuris prisistatė kaip „Mindaugas iš Šiaulių“ ir tiesioginio eterio metu pareiškė, kad 1991 m. liepos 31 d. anksti ryte, važiuodamas pro šalį buvo užvažiavęs į muitinės postą Medininkuose ir buvo antras žmogus, atvažiavęs į šį postą. Pasak „Mindaugo iš Šiaulių“ „tuo metu dar gyvi buvo trys. Kur tik nėjau, ir kur nesikreipiau, bet valstybės saugumo tai nedomino“.

106. Vilniaus OMON vadas B. M. (B. M.) pranešimą apie pasienio kontrolės punkto „Medininkai 1“ užpuolimą telefonu gavo 1991 m. liepos 31 d. 5 val. asmeniškai iš TSRS vidaus reikalų ministerijos Viešosios tvarkos vyriausios valdybos viršininko A. Z. tuo metu, kai buvo Vilniaus OMON bazėje, Vilniaus mieste.

107. 1991 m. liepos 31 d. nebuvo nutrauktas bendradarbiavimas ir abipusis apsikeitimas operatyvine informacija apie padarytus nusikaltimus, ypatingus įvykius ir kaltininkų paieškos priemonės tarp Respublikinių vidaus reikalų ministerijų ir TSRS vidaus reikalų ministerijos bei tarp kitų centrinio sąjunginio pavaldumo teritorinių padalinių. Minėto pobūdžio informacija, apelianto teigimu, buvo teikiama labai operatyviai, o nepaprastų ar rezonansinių įvykių atvejais – nedelsiant teletaipogramomis, telefonogramomis ir pranešimais tarnybiniu radijo ryšiu, kurie privaloma tvarka buvo registruojami.

108. 1991 m. liepos 31 d. – rugpjūčio 2 d. laikotarpiu, Kauno ar Vilniaus miesto klinikinėje ligoninėje buvo atlikta nukentėjusio T. Š. apklausa, kurios metu jis parodė, kiek asmenų užpuolė muitinės postą, jų tarnybinių priklausomybę, drabužių uniformą, tautybę ir net vieno iš jų pavardę – Vilniaus OMON vado M.. Šios apklauso metu buvo padarytas garso įrašas.

109. Nukentėjusysis T. Š. patvirtino minėto garso įrašo turinio ir savo atsakymų teisingumą.

110. Lietuvos Generalinės prokuratūros vyriausiasis tyrėjas A. A. 1991 m. rugpjūčio 2 d. laiške laikinai einančiam KGB pirmininko pareigas C. nurodė, kad „vienas sunkiai sužeistas muitinės pareigūnas, T. Š., atgavęs sąmonę, papasakojo, kad juos sušaudė 5 (penki) kariškiai“ (t. 11, b. l. 29-30).

111. 1991 m. rugpjūčio 4 d. A. A. laiške TSRS Generalinei prokuratūrai nurodyta: „remiantis sunkiai sužeisto muitinės pareigūno paaiškinimais, priename prie išvados, kad buvo ne mažiau 5 (penkių) žudikų, tai buvo žmonės, vilkintys karinę uniformą. Nukentėjusiojo parodymus patvirtina surinkti byloje įrodymai“ (t. 11, b. l. 28 - 4 paragrafas).

112. 1991 m. rugpjūčio 9 d. savaitraščio „Europietis“ žurnalisto Piterio Konradi publikacijoje „Pasienietis įvardija žudikus“ (1991-08-09 „The European“, Peter Conradi „Border guard names killers“) pranešta apie tai, kad „sunkiai sužeistas Lietuvos pasienietis, išgyvenęs masinį septinių savo draugų nužudymą, būdamas ligoninėje, identifikavo užpuolikus. <...> Oficialus Lietuvos grupės vadovas tyrėjas A. A. pranešė laikraščiu „The European“, kad Š. asmeniškai identifikavo vyrus, kurie anksti ryte įsiveržė į postą, privertė juos atsigulti ant žemės, o vėliau sušaudė iš automatų“ (ši publikacija yra pateikta teismui ir pridėta prie baudžiamosios bylos).

113. Apelianto teigimu, baudžiamojoje byloje esantys dokumentai – nukentėjusiojo T. Š. parodymai ir 1991 m. rugpjūčio 9 d. savaitraščio „Europietis“ žurnalisto Piterio Konradi „Pasienietis nurodė žudikus“ straipsnio duomenys – visiškai patvirtina jo advokatų pateikto T. Š. apklausos garso įrašo patikimumą.

114. Minėtoje savaitraščio publikacijoje taip pat pranešta ir apie tai, kad „Lietuvos prezidentas V. L. , kaip sako jo padėjėjas, įsitikinęs tuo, kad už šio nužudymo stovi KGB, o ne juodos beretės“, tai yra ne Rygos ar Vilniaus OMON milicininkai.

115. 2001 m. birželio 7 d. nukentėjusiajam T. Š. buvo pateiktos nuotraukos, tarp kurių buvo Vilniaus OMON vado B. M. asmeninio vairuotojo I. B. nuotrauka. Apeliantas nurodo, kad T. Š. atpažino I. B. (I. B.) kaip asmenį labiausiai panašų į tą, kuri jį matė užpuolimo metu bėgantį su ginklu rankose link muitinės posto vagonėlio (t. 9, b. l. 57-64).

116. Nukentėjusysis T. Š. nuo pat ikiteisminio tyrimo pradžios davė aiškius parodymus apie B. M. , o beveik po 10 metų atpažino ir jo vairuotoją – I. B. .

117. Nuteistasis atkreipia dėmesį, kad šioje baudžiamojoje byloje nėra jokių duomenų, leidžiančių manyti, kad nukentėjusiojo T. Š. parodymų atpažinti rezultatai yra atsitiktiniai.

118-119. 1991 m. rugpjūčio 12 d. vakare Švedijos televizija parodė interviu su Krašto apsaugos departamento direktoriumi A. B. , kuris teigė, kad nukentėjusysis T. Š. jau nurodė kaltininkus. Tokia informacija buvo patvirtina ir 1991 m. rugpjūčio 14 d. savaitraštyje „Respublika“.

120. Byloje nagrinėjamo įvykio aplinkybių tyrimą atliko Nepriklausomų karinių ekspertų sąjungos „Skydas“ (Ščit) komisija, kuri nustatė, kad „operaciją iš anksto kruopščiai paruošė, suplanavo, jai vadovavo TSRS KGB, dar išvakarėse, tai yra iš anksto apie tai informavo Pabaltijo karinės apygardos vadovybę, kur Vilniaus ir Rygos OMON galimai buvo skirtas tik antraeilis vaidmuo. Žudikai panaudojo automatų AK-74 ir šarvamušes kulkas, pramušančias neperšaujamąsias liemenes, kas leidžia neįtarti Vidaus reikalų ministerijos, neturinčios savo ginkluotėje tokių ginklų ir šaudmenų“ (liaudies deputato V. U. 1991 m. rugpjūčio 5 d. pareiškimas, išspausdintas lietuvių kalba 1991 m. rugpjūčio 7 d. savaitraštyje „Lietuvos aidas“ ir kituose laikraščiuose).

121. Pagal minėtos nepriklausomų karinių ekspertų sąjungos komisijos išvadą, išskyrus kai kuriuos nukentėjusiuosius, kiti buvo nužudyti už vagonėlio patalpos ribų, o jų kūnai į posto vagonėlį buvo atnešti ir sudėti po nužudymo.

122. Šių duomenų pateikimas Aukščiausiajai Tarybai ir Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai rodo, kad įvairūs to meto Lietuvos politikai, visuomenės informavimo priemonės rėmėsi šiais dokumentais. Tai patvirtina ir 1991 m. rugpjūčio 9 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento Kriminalinės policijos vyriausiosios valdybos vyriausiojo komisaro A. S. interviu savaitraščiui „Lietuvos rytas“, kuriame jis teigė pritariantis nepriklausomų karinių ekspertų sąjungos „Skydas“ komisijos išvadoms.

123. Apeliaciniame skunde nuteistasis pagal tai, kaip buvo sužaloti nukentėjusieji, kiek šautinių žaizdų buvo rasta jų kūnuose, pagal teismo medicinos ekspertų išvadose pateiktus duomenis bei įvykio vietos apžiūros metu nustatytas aplinkybes, juos (nukentėjusiuosius) skirsto į keturias grupes.

124. Apeliantas nurodo, kad trim nukentėjusiesiems – A. M. , J. J. ir M. B. – buvo nustatyta ne mažiau kaip 5 šautiniai sužalojimai. K. M. , atsižvelgdamas į padarytų šautinių sužalojimų pobūdį, teigia, kad šie asmenys buvo sužaloti ne vagonėlio patalpose, skirtingų užpuolikų iš skirtingų ginklų, iš skirtingų pusių ir skirtingų trajektorijų. Jis pažymi, kad visi trys nukentėjusieji (iš kurių mažiausia du – M. B. ir J. J. – turėjo tarnybinius ginklus) neabejotinai pasipriešino, keldami pavojų kaltininkams, todėl buvo sušaudyti kelių užpuolikų, kurie šaudė iš skirtingų ginklų ir skirtingų pusių. Apeliantas neatmeta galimybės, kad minėti trys nukentėjusieji turėjo tris tarnybinius ginklus: nukentėjusiajam A. M. ginklas buvo perduotas prieš užpuolimą ar užpuolimo metu, ir tai kėlė realų pavojų nukentėjusiuosius užpuolusiems asmenims.

125. Atsižvelgdamas į padarytų sužalojimų pobūdį ir šūvio trajektoriją, apeliantas teigia manantis, kad nukentėjusysis J. J. negalėjo ir nebuvo sužalotas automobilio salone ar posto vagonėlio viduje.

126. Šioje byloje nustatyta, kad nukentėjusieji A. K. ir S. O. nusikaltimo padarymo metu buvo apsvaigę nuo alkoholio. Apeliantas nurodo, kad sprendžiant iš šių nukentėjusiųjų kūnų padėties jų radimo metu bei šalia jų rastų gėrimų taros, šie asmenys užpuolimo metu ilsėjosi ir savo elgesiu dėl savo būklės nekėlė pavojaus kaltininkams.

127. Nuteistasis teigia neabejojantis, kad nukentėjusysis A. J. buvo mirtinai sužalotas vieninteliu šūviu vagonėlio viduje. Po to, apeliando teigimu, tas pats kaltininkas sužalojo ir T. Š. . Šias aplinkybes patvirtina šių nukentėjusiųjų kūnų padėtis po šūvių, sužalojimų vietos, įeinamos ir išeinamos angos, kulkos, rastos vagonėlio viduje, atšakos pėdsakas ir šūvių trajektorijos, leidžiančios tiksliai nustatyti žudikų buvimo vietą šūvių metu.

128. Apeliaciniame skunde teigiama, kad nukentėjusysis R. R. buvo nužudytas už posto vagonėlio ribų: šūviu iš nugaros pusės buvo sužeistas į dešinę ranką, jam aiškiai atsisakant gultis, po to, jis bandė pasisukti veidu į užpuoliką ir buvo nužudytas, iššaukiant antrą šūvį į pakaušį.

129-132. 1991 m. rugpjūčio 2 d. 13 val. 15 min. į „Nepriklausomo laikraščio“ redakciją paskambino vyriškis, kuris pareiškė, kad visą atsakomybę dėl ginkluoto pasienio kontrolės posto Medininkuose užpuolimo prisiėmė kažkokia „Pabaltijo Respublikų rusakalbių gyventojų saugumo tarnyba“. Šią informaciją 1991 m. rugpjūčio 3 d. patvirtino ir Rusijos televizijos laida „Žinios“, Lietuvos dienraštis „Respublika“ (1991 m. rugpjūčio 6 d. Nr. 186 (517), 1 psl.).

133. Ikiteisminį tyrimą šioje baudžiamojoje byloje atliko TSRS generalinė prokuratūra, TSRS vidaus reikalų ministerijos Kriminalinės paieškos vyriausioji valdyba, TSRS KGB, o šio nusikaltimo tyrimas buvo aprašytas visuomenės informavimo priemonėse.

134. 1991 m. rugpjūčio 7 d. per televiziją bei 1991 m. lapkričio 10 d. savaitraštyje „Respublika“ buvo pranešta, kad šioje baudžiamojoje byloje buvo rasti trys liudytojai, tiesiogiai matę nukentėjusiuosius nužudžiusius asmenis.

135. 1991 m. lapkričio 6 d. ginkluoto pasipriešinimo metu pasienio kontrolės punkte „Šumskas“ sulaikant P. V. , C. D. (C. D.), A. S. (A.S.) ir A. B. (A. B.), kurie priklausė „draugovininkams“, bei buvusį Vilniaus OMON karį V. O. (V. O.), pas juos buvo rasti ir paimti nukentėjusiųjų A. K. ir A. J. ginklai.

136. Minėto sulaikymo metu A. S. metė į Lietuvos Respublikos pasienio tarnybos pareigūnus ir susprogdino dvi rankines granatas. Apeliantas teigia manantis, kad šiais veiksmais A. S. siekė fiziškai sunaikinti Lietuvos pareigūnus.

137. Aplinkybę, kad A. S. buvo ypač nevaldomas bei labai agresyviai nusiteikęs prieš Lietuvos Nepriklausomybę, siekė įgyvendinti agresyvų ginkluotą planą prieš Lietuvos Respublikos tarnautojus, pirmosios instancijos teisme patvirtino liudytojas P. V. .

138. Apeliantas nurodo, kad šioje baudžiamojoje byloje nėra duomenų apie minėtus tris liudytojus, kurie matė, kas nužudė nukentėjusiuosius.

139-140. A. N. filme „Mūsiškiai“, kuris nufilmuotas Vilniaus OMON pareigūnų rikiuotės metu, matomi žmonės, avintys baltos spalvos sportinius batelius. Tokie sportiniai bateliai buvo avimi ir 1991 m.

141. Apeliantas nurodo, kad šaudmenys, taip pat ir 7,62 mm kalibro automato šoviniai turėjo gana ribotą naudojimo terminą: karinių struktūrų bei teisėsaugos pareigūnų naudojamų „tarybinio“ pavyzdžio šovinių naudojimo terminas yra iki 3 metų, kitose struktūrose ir karinėse mokymo įstaigose – iki 5 metų. Nuteistasis taip pat prašo atkreipti dėmesį, kuriais metais pagamintus šovinius naudoja konvojaus pareigūnai ir Lietuvos policijos darbuotojai bei kariai.

142. 1991 m. rugpjūčio 14 d. dienraštyje cituojami buvusio Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro M. M. žodžiai, apie tai, kad vis labiau laikomasi kriminalinės įvykio versijos, nes vieno iš nukentėjusiojo drabužiuose rasta nedeformuota kulka. Automatas ją tiesiog „išspjovė“, o tai rodo apie blogą ginklo kokybę, kas nebūdinga nei armijai, nei OMON.

143. 1996 m. lapkričio 22 d. nukentėjusiajam M. B. priklausęs „Kalašnikov“ konstrukcijos automatas AKS-74U buvo rastas pas G. B. ir J. R. . Liudytojas S. S. , sulaikytas prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, su savimi turėjo AKMS automatą su 1968 m. gamykloje Nr. 711 pagamintais šoviniais. Tokių šovinių tūtelės buvo rastos ir nusikaltimo vietoje – muitinės posto vagonėlyje ir automobilio VAZ-2101 salone.

144. 1991 m. rugpjūčio 4 d., už vagonėlio buvo rastas laikrodis „Elektronika-1“ su raudonai šviečiančiu ekranu.

145. Įvykio vietos apžiūros metu vieta, kur vėliau buvo rastas minėtas laikrodys, buvo nufilmuota. Tačiau šis laikrodys, rastas po 4 dienų nuo įvykio vietos nufilmavimo, įrašė nebuvo užfiksuotas.

146. Nuteistasis pažymi, kad Rygos OMON milicininkas A. R. niekada neturėjo ir nenešiojo tokio rankinio elektroninio laikrodžio.

147. Apeliantas nurodo, kad ant įvykio vietoje rasto laikrodžio apyrankės nėra raidės „R“, todėl nėra pagrindo teigti, kad šis laikrodys priklausė A. R. bei tai, kad A. R. buvo įvykio vietoje nusikaltimo padarymo metu.

148. Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 negalėjo pasakyti, apie kokį rankinį laikrodį buvo kalbama jo nugirstame pokalbyje, kokį laikrodį nešiojo A. R. bei ar apskritai šis asmuo nešiojo kokį nors laikrodį.

149. 1992 m. vasario 26 d. vykusio parodymo atpažinti metu (t. 9, b. l. 38-48) bei bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nukentėjusysis T. Š. neatpažino K. M. kaip asmens, dalyvavusio byloje nagrinėjamame įvykyje.

150. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad įvykio vietoje nebuvo rasta jokių pėdsakų, patvirtinančių jo buvimą muitinės pasienio poste 1991 m. liepos 31 d.

151. K. M. teigimu, Rygos OMON milicininkai, atlikdami savo funkcijas, nežudė žmonių ir tokių atvejų šios struktūros egzistavimo metu apskritai nebuvo.

152. Apeliantas pažymi, kad nei jis, nei kiti Rygos OMON milicininkai neturėjo motyvų ir priežasčių nužudyti ar atlikti kokius nors kitus veiksmus prieš Lietuvos policijos ir muitinės darbuotojus muitinės poste „Medininkai 1“.

153. Šioje baudžiamojoje byloje nenustatyta, dėl kokios priežasties K. M. padarė jam inkriminuotas nusikalstamas veikas.

154. 2003 m. sausio 3 d. vykusios apklausos metu liudytojas I. G. parodė, kad 1991 m. liepos mėnesį iš 30 d. į 31 d. miegojo vienoje Vilniaus OMON bazės patalpoje kartu su K. N. (M.) ir V. M. (t. 16, b. l. 92-100).

155. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2003 m. gegužės 28 d. nutartimi nustatyta, kad nusikaltimo padarymo metu K. M. buvo Vilniaus OMON bazės patalpoje ir tuo metu negalėjo būti kitoje vietoje, tai yra muitinės poste „Medininkai 1“ (t. 16, b. l. 125).

156. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad aukščiau minėta aplinkybė šioje baudžiamojoje byloje nėra paneigta.

157. Nuteistasis cituoja 1993 m. kovo 5 d. dienraščio „Respublika“ išspausdintą publikaciją, kurioje, remiantis Vilniaus OMON darbuotojo D. (agento D-284) bei „Leonido“ pasakojimais, aprašomos su byloje nagrinėjamu įvykiu susijusios aplinkybės, tai yra, kad planuojant užpuolimą, dalyvavo B. M. ir S. P. (S. P.), o šiam sumanymui vadovavo V. B. iš KGB grupės „Alfa“. Šio užpuolimo tikslas buvo pasienio kontrolės punkte dirbusių pareigūnų nuginklavimas, įbauginimas, posto vagonėlio sudeginimas, tačiau ne šių asmenų nužudymas. Pasak K. M., asmenis, kurie turėjo užpulti pasienio kontrolės posto darbuotojus, lydėjo netoli nuo Medininkų gyvenantis 24 metų amžiaus A. S., tiekęs į muitinės postą degtinę. Pasienio kontrolės posto užpuolimui buvo sudarytos trys grupės: žvalgybos grupė, naikinimo grupė ir atsitraukimo grupė. Pagal operacijos planą priedangos atsitraukimo grupėje buvo S. P., D. (iš Vilniaus OMON) ir galbūt J. (iš Rygos OMON). Naikinimo grupėje, kurią lydėjo minėtas A. S., buvo penki nariai: grupės vadas V. B., S., P. (galbūt P.), L. (visi iš Vilniaus OMON) ir D. (iš Rygos OMON). Atvykus į Medininkų muitinės postą, buvo sužalotas L.. Tačiau ir po šio sužalojimo, nebuvo kilęs sumanymas nužudyti Lietuvos pareigūnus. Toks sumanymas kilo vėliau, kai vienas iš muitinės pareigūnų išsitraukė iš vidinės kišenės paslėptą pistoletą ir norėjo iššauti. Kaip nurodyta apeliaciniame skunde, kad visų OMON pareigūnų kaltė dėl padarytos nusikalstamos veikos būtų vienoda, į muitinės pareigūnus šaudė visi. Minėtoje publikacijoje, pasak nuteistojo, nurodyta ir tai, kad šis įvykis buvo fotografuojamas, o nuotraukos šiuo metu yra KGB archyve Maskvoje. Apeliaciniame skunde taip pat pažymima, kad vėliau D. stebėjosi, kad visi Lietuvos pareigūnai buvo rasti pasienio kontrolės posto vagonėlyje. Jo nuomone, kažkas „pasidarbavo“ po jų išvykimo. Apeliantas taip pat cituoja publikacijos teiginius, kad L.

gulėjo Antakalnio klinikoje (tai patvirtino ir šios klinikos darbuotojai), dėl padaryto šautinio sužalojimo sunkiai valdė ir šiuo metu valdo ranką.

Nuteistasis nurodo, kad L. gyvena Pskovo srityje, J. – Maskvoje, D. – Odincovo, Maskvos srityje, be to P. dažnai aplanko tėvus Vilniaus rajone, B. M. – savo motiną Švenčionių rajone, o įvykio metu pagrobtas ginklas saugomas kažkur Švenčionių rajone. Apeliaciniame skunde, cituojant minėtą publikaciją, teigiama, kad buvo surastas ir žmogus, kuris lydėjo nusikaltimą padariusius asmenis – tai A. S., kurio vardas ir pavardė yra žinomi dienraščio redakcijai. K. M. pažymi, kad šiuos duomenis jis ir jo gynėjai ne kartą nurodė įvairiuose skunduose bei prašymuose, tačiau bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas šių aplinkybių netyrė.

158. Apeliantas teigia manantis, kad dėl minėtos dienraščio „Respublika“ publikacijos, 1993 m. kovo 9 d. Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra atnaujino šios bylos tyrimą (t. 1, b. l. 12-13).

159. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1994 m. balandžio 29 d. priėmė sprendimą dėl C. D. , A. S. , A. B. ir V. O. (t. 10, b. l. 56).

160. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad paskelbus minėtą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimą, ikiteisminis tyrimas šioje baudžiamojoje byloje prokuroro nutarimu buvo sustabdytas (t. 1, b. l. 22-23).

161. Minėtame prokuroro nutarime dėl ikiteisminio tyrimo sustabdymo nurodyta, kad aplinkybės, nurodytos dienraščio „Respublika“ publikacijoje, nepasitvirtino (t. 1, b. l. 22-23). Tačiau baudžiamojoje byloje nėra duomenų, kad dėl šių aplinkybių buvo atliktas koks nors tyrimas.

162. Nuteistasis pažymi, kad ikiteisminio tyrimo metu nebuvo nustatyti dienraščio „Respublika“ publikacijoje minimi asmenys, Maskvos įsakymo Nr. 846 3 turinys bei nebuvo iširtos publikacijoje smulkiai aprašytos galimos įvykio aplinkybės.

163. Baudžiamojoje byloje nėra garso įrašo ir šio garso įrašo stenogramos, kurių pagrindu, apelianto teigimu, buvo parašyta aukščiau aptarta dienraščio „Respublika“ publikacija.

164. Apeliaciniame skunde taip pat minima ir kita dienraštyje „Respublika“ išspausdinta publikacija, kurioje cituojamas B. M. , teigiantis, kad „aš ir mano žmonės pasiruošę padaryti viską, kad žudikai būtų nubausti“.

165. 2002 m. spalio 31 d. buvo sulaikytas I. G. (I. G.), pas kurį buvo rastas suklastotas vairuotojo pažymėjimas (Lietuvos Respublikos BK 300 straipsnio 2 dalis).

166. 2002 m. gruodžio 17 d. vykusio parodymo atpažinti metu nukentėjusysis T. Š. iš pateiktų atpažinti 4 asmenų atpažino I. G. kaip asmenį, labiausiai panašų į tą, kurį matė įvykio metu Medininkų pasienio kontrolės poste (t. 1, b. l. 67-74).

167. 2002 m. gruodžio 19 d. apklausos metu nukentėjusysis T. Š. paaiškino, kad jis išiminė I. G. , kai šis pasisuko į nukentėjusįjį dešine puse. Nukentėjusysis parodė esantis įsitikinęs, kad būtent I. G. yra tas žmogus, kuris dalyvavo byloje nagrinėjamame įvykyje (t. 9, b. l. 78). Nukentėjusysis paaiškino, kad atpažintą asmenį jis matė per langą, jis greitai judėjo prožektoriaus šviesoje, rankose turėjo ginklą, tačiau taip pat parodė, kad nėra visiškai tikras, jog tai tas pats asmuo (t. 9, b. l. 79).

168. 2003 m. gegužės 28 d. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismas, remdamasis V. M. (V. M.) ir nuteistojo parodymais, nustatė, kad I. G. byloje nagrinėjamo nusikaltimo padarymo metu buvo Vilniaus OMON bazėje, todėl tuo pačiu metu jis negalėjo būti kitoje vietoje, tai yra muitinės poste „Medininkai 1“ (t. 16, b. l. 125).

169. 2003 m. gegužės 28 d. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros nutarimu buvo nutrauktas ikiteisminis tyrimas dėl I. G. (t. 16, b. l. 127-128).

170. 2003 m. gegužės 29 d. buvo pirmą kartą apklaustas liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11.

171. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad minėto liudytojo Nr. 11 parodymų turinys jau iki jo apklausos buvo publikuotas įvairiose visuomenės informavimo priemonėse. Nuteistojo teigimu, šis liudytojas, nemokėdamas lietuvių kalbos, tačiau tiksliai žinodamas, kaip parašyti Rygos OMON nario Pozdniako pavardę, apklausos metu neparodė jokių naujų aplinkybių, kurios iki jo apklausos dar nebuvo žinomos.

172. Baudžiamoji byla I. G. dėl suklastoto vairuotojo pažymėjimo naudojimo nebuvo iškelta arba ši byla nebuvo perduota teismui.

173. Nuteistasis abejoja, ar pagrįstai šioje baudžiamojoje byloje liudytojams Nr. 11 ir Nr. 12 suteiktas anonimiškumo statusas (Lietuvos Respublikos BPK 199 straipsnis).

174. 2003 m. liepos 4 d. nukentėjusysis T. Š., duodamas interviu, patvirtino, kad į jį bei kitus Medininkų muitinės poste buvusius pareigūnus šaudė I. G. .

175. Aukščiau minėtus nukentėjusiojo T. Š. pasakojimus aprašė ir naujienų portalas Delfi.lt.

176. Nuo 2003 m. liepos 5 d. Lietuvoje kilo politinis skandalas dėl I. G. bylos nutraukimo ir jo perdavimo Latvijos Respublikai. Šie įvykiai, apeliando teigimu, turėjo įtakos ir dėl jo nagrinėjamai baudžiamajai bylai.

177. 2003 m. liepos 11 d., po to, kai I. G. buvo paleistas iš suėmimo, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra išplatino informaciją apie oficialią Lietuvos Respublikos poziciją dėl 12 metų užsitęsusio ikiteisminio tyrimo šioje baudžiamojoje byloje. 2003 m. liepos 31 d. leidinio „Belorusskaja delovaja gazeta“ internetinėje svetainėje išspausdinta publikacija „Košmaras vasaros naktį“, kurioje cituojami prokuroro R. S. pasisakymai apie byloje nagrinėjamos nusikalstamos veikos aplinkybes bei su ikiteisminiu tyrimu susiję duomenys.

178. K. M. teigimu, 2003 m. liepos 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas, darydamas spaudimą Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai, nutarimu Nr. IX-1627 sudarė laikinąją komisiją dėl Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros organizacinių veiksmų, tiriant Medininkų bylą, pagrįstumo. Ši komisija išvadas pateikti nutarė iki 2003 m. spalio 10 d.

179. Apeliantas pažymi, kad politikos atstovai bei valstybės vadovai viešai išsakė savo nuomonę dėl šios baudžiamosios bylos, o Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra ne kartą pasakojo apie ikiteisminio tyrimo eigą ir jo rezultatus. Dėl šios priežasties nuteistajam susidarė įspūdis, kad prokuratūra vadovauja Lietuvos teismams ir teisėjams, o teisėjai, savo ruožtu, negali ir nesugeba priimti nešališkų sprendimų.

180. 2003 m. liepos 20 d. nutraukus ikiteisminį tyrimą dėl I. G. ir perdavus šį asmenį Latvijos Respublikai, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroras R. S., duodamas interviu, pripažino, kad „dėl I. G. arešto kilęs ažiotažas privertė prokuratūrą gerokai pakoreguoti netgi bylos tyrimo planus, pakeisti tyrimo eigą“.

181. K. M. teigia, kad 2007 m. lapkričio 27 d. jis buvo nepagrįstai sulaikytas Rygoje, nes jam inkriminuojama veika neteisingai buvo kvalifikuojama pagal naują Lietuvos Respublikos BK, be to, dėl jam inkriminuojamos nusikalstamos veikos buvo suėję apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai.

182. Apeliantas nurodo manantis, kad dėl aukščiau minėtų priežasčių jam neteisėtai ir nepagrįstai buvo paskirtas suėmimas.

183. 2008 m. sausio 28 d. K. M. buvo įteiktas pranešimas apie įtarimą dėl Medininkų muitinės posto pareigūnų nužudymo, o teismas, neatsižvelgdamas į neteislingą veikos kvalifikavimą bei į suėjusius senaties terminus paskyrė kardomąją priemonę – suėmimą kalėjimo sąlygomis.

184. Apeliantas pažymi, kad visą laikotarpį, kai jam buvo taikomas suėmimas, šios kardomosios priemonės terminai jam buvo tęsiami nesant tam pagrindo.

185. Apeliaciniam skunde nurodoma, kad suėmimo terminai K. M. buvo pratęsiami remiantis tik liudytojų, kurie apie įvykį sužinojo ne tiesiogiai, o iš visuomenės informavimo priemonių, parodymais.

186. Be to, suėmimo terminai buvo pratęsiami pažeidžiant terminus, tai yra keliomis dienomis vėliau nei suėjo ankščiau pratęsto suėmimo terminas.

187. Teismo nutartis, kuria pratęstas suėmimo terminas, buvo suklastota. Apeliantas šį teiginį grindžia tuo, kad teisėjas V. L., kuris taip pat nagrinėjo kardomosios priemonės termino pratęsimo klausimą, nutarties paskelbimo dieną sirgo ir nebuvo darbe, tačiau jo parašas ant minėtos nutarties yra.

188. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad liudytojų V. P. (V. P.) ir I. B. dviejų susitikimų metu buvo daromi garso įrašai. Vilniaus apygardos teismas pareikalavo valstybinį kaltinimą šioje byloje palaikiusių prokurorų pateikti pokalbių, vykusių tarp minėtų liudytojų 2002 m. liepos 17 d. –

rugpjūčio 1 d. laikotarpiu, garso įrašus bei šių įrašų stenogramas. Tačiau vienas iš dviejų garso įrašas ir jo stenograma teismui nebuvo pateikti.

189. Nuteistasis nurodo, kad Vilniaus apygardos teismo posėdžių sekretorė, ištrindama garso įrašo dalį, sąmoningai sunaikino reikšmingus liudytojo V. P. parodymus apie tai, kad liudytojas I. B. prisipažino dalyvavęs padarant byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką. Apeliantas abejoja sekretorės paaiškinimu, kad vaizdo įrašą ji ištrynė paspausdama mygtuką „įrašyti“. K. M. teigia, kad techninės vaizdo įrašymo grotuvo savybės neleidžia atsitiktinai sumaišyti vaizdo kasetės išėmimo mygtuko su kitu mygtuku. Be to, nuteistasis nurodo, jog neįmanoma perrašyti informacijos į vaizdajuostę paspaudžiant tik mygtuką „įrašyti“ („record“), tačiau tuo pačiu metu nepaspaudus mygtuko „groti“. Apeliantas pažymi ir tai, kad mygtukai „įrašyti“ ir „groti“ vaizdo grotuve specialiai yra išdėstyti skirtingai, todėl ši aplinkybė tik patvirtina, kad vaizdo įrašo dalis buvo ištrinta sąmoningai.

190. Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad liudytojų Nr. 11 ir Nr. 12, kuriems taikomas anonimiškumas, apklausa pas ikiteisminio tyrimo teisėją buvo atliekama pažeidžiant K. M. teisę į gynybą ir teisę nustatyti tikras bylos aplinkybes bei faktus. Šį teiginį apeliantas grindžia tuo, kad apklausiant minėtus liudytojus, nebuvo atliekama vaizdo ir garso kontrolė, o liudytojų parodymai į apklausos protokolus buvo surašyti neteisingai.

191. Byloje nėra duomenų, kad ikiteisminio tyrimo metu koks nors konkretus asmuo iš tikrųjų buvo apklaustas kaip liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, o šios apklausos metu pas ikiteisminio tyrimo teisėją nebuvo pašalinių žmonių – operatyvinių teisėsaugos institucijų ir prokuratūros darbuotojų.

192. Byloje taip pat nėra duomenų, kad apklausos protokoluose buvo užfiksuoti būtent liudytojų Nr. 11 ir Nr. 12, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymai, o ne kokių nors trečiųjų asmenų – prokuratūros ar policijos departamento pareigūnų pasakojimai ar asmenų, dėl kurių surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad jie padarė byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką, parodymai.

193. Remdamasis gauta informacija apie liudytojo Nr. 11, kuriam taikomas anonimiškumas, gyvenamąją vietą bei informacija apie minėtam liudytojui gresiantį tariamą pavojų, Vilniaus apygardos teismas nepagrįstai atmetė prašymą iškviešti ir teismo posėdžio metu apklausti šį liudytoją.

194. Pažeidžiant K. M. teisę į gynybą bei teisę nustatyti tiesą byloje, Vilniaus apygardos teisme, neviešame teismo posėdyje buvo apklaustas liudytojas Nr. 12, kuriam taikomas anonimiškumas. Be to, pažeidžiant minėtas teises, šios apklausos metu nebuvo atliekama vaizdo ir garso kontrolė, o liudytojo parodymai į apklausos protokolus buvo surašyti neteisingai.

195. Apeliantas abejoja, ar minėto liudytojo Nr. 12 apklausa apskritai įvyko ir ar šioje apklausoje nedalyvavo pašaliniai asmenys – operatyviniai darbuotojai bei prokuratūros pareigūnai.

196. Byloje taip pat nėra duomenų, kad Vilniaus apygardos teismo posėdžio protokole buvo užfiksuoti būtent liudytojo Nr. 12 parodymai, o ne kokių nors trečiųjų asmenų parodymai.

197-198. Nuteistasis teigia, kad bylą nagrinėjusiai teisėjų kolegijai tikrai turėjo būti žinoma, jog liudytojų, kuriems nepagrįstai suteiktas anonimiškumo statusas, neteisėtu būdu gauti parodymai neturi jokios įrodomosios galios, todėl apkaltinamasis nuosprendis negalėjo būti pagrįstas tokiais duomenimis.

199. Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad 2008 m. prokuroras R. S. liepė K. M. duoti tokius parodymus, kokie yra reikalingi byloje. Už tai jam (K. M.) buvo pažadėta, kad jo baudžiamoji byla bus išspręsta taip, kaip I. G. byla. Tačiau nuteistojo teigimu, jis negalėjo duoti tokių parodymų, kokių reikalavo prokuroras, nes jis nedalyvavo byloje nagrinėjamame įvykyje. Be to, jis nesutiko duodamas parodymus perpasakoti prokuroro nurodytas aplinkybes.

200. 2008 m. rugsėjo 3 d. K. M. , nedalyvaujant jo gynėjams, buvo etapuotas iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo į Lietuvos policijos departamentą. Apeliantas nurodo, kad šio etapavimo metu rinktinės „Aras“ pareigūnai prieš jį naudojo fizinį ir psichologinį smurtą, o Policijos departamento patalpoje jis buvo verčiamas prisipažinti padaręs byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką. Dėl šių aplinkybių nuteistasis 2008 m. rugsėjo 4 d. parašė prašymą Lietuvos Respublikos

generalinei prokuratūrai, kad būtų ištirti neteisėti pareigūnų veiksmai. Tačiau šis jo prašymas nebuvo ištirtas. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme šios aplinkybės taip pat nebuvo tiriamos.

201. Nuo 2008 m. rugsėjo 8 d., tai yra po to, kai K. M. raštu kreipėsi į Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą dėl neteisėtų pareigūnų veiksmų, jo laikymo sąlygos Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime buvo pablogintos.

202. Nuteistasis pažymi, kad prokuroras R. S. ikiteisminio tyrimo metu taip pat siūlė liudytojui A. S. (A. S.) „padėti“ prokuratūrai ir atpažinti K. M. kaip asmenį, nužudžiusį Medininkų muitinės poste buvusius pareigūnus.

203. Ikiteisminio tyrimo metu liudytojui T. G. (T. G.), apklausiant jį pas ikiteisminio tyrimo teisėją, buvo daromas psichologinis spaudimas. Neatsižvelgiant į tai, kad šiam liudytojui nebuvo taikomos jokios procesinės prievartos priemonės bei nebuvo suteiktas anonimiškumo statusas, jis į minėtą teismo posėdį buvo pristatytas Policijos departamento kriminalinės policijos operatyvinių pareigūnų, kurie dalyvavo ir jo apklausoje. Apeliantas atkreipia dėmesį ir į tai, kad šios apklausos metu liudytojas T. G. pranešė, jog jo sveikatos būklė bloga, tačiau, nepaisant to, jo apklausa vis tiek vyko. Nuteistasis pažymi, kad baudžiamojoje byloje nėra medicininių dokumentų, patvirtinančių, kad T. G. gali būti apklausiamas teisme.

204. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, valstybinį kaltinimą palaikę prokurorai darė psichologinį spaudimą liudytojams T. G. ir I. B. . Todėl šie liudytai neturėjo galimybės duoti nuo niekieno valios nepriklausiusius teisingus parodymus. Be to, šiems liudytojams nebuvo taikomos jokios procesinės prievartos priemonės, jiems nebuvo suteiktas anonimiškumo statusas, tačiau į teismo posėdį jie buvo pristatyti Lietuvos policijos departamento operatyvinių pareigūnų, kurie dalyvavo ir šių liudytojų apklausoje. Apeliantas atkreipia dėmesį ir į tai, kad padarius byloje pertrauką, prokuroro R. S. nurodymu policijos pareigūnai neleido liudytojui T. G. nueiti į tualetą.

205. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad liudytojas T. G. neparodė, kad 1991 m. naktį iš liepos 30 d. į 31 d. (arba koku nors kitu laiku) vežė K. M. į muitinės postą „Medininkai 1“ arba iš šio posto.

206. Nuteistasis pažymi, kad minėtam liudytojui T. G. nebuvo daromas jo (K. M.) parodymas atpažinti.

207. Apklausų metu liudytojas T. G. ne kartą parodė nežinantis, kas yra tie trys asmenys, kuriuos jis 1991 m. liepos 30 d. vežė į Medininkų apylinkes ir su kuriais iki pradėdant švisti grįžo į Vilniaus OMON bazę.

208. K. M. teigia, kad jo gynėjai nustatė, jog liudytojo T. G. kelionė nuo Vilniaus OMON bazės iki pasienio kontrolės posto, važiuojant T. G. nurodytu maršrutu, užtruko 38 minutes.

209. Nuteistojo gynėjai taip pat nustatė, kad 1991 m. liepos 31 d. švisti pradėjo likus dar daug laiko iki 4 val., tai yra iki to momento, kai Medininkų pasienio kontrolės poste buvo padaryta byloje nagrinėjama nusikalstama veika.

210. Remiantis liudytojo T. G. parodymais apie tai, kad 1991 m. liepos 31 d. 4 val. jis kartu su nenustatytu ir iki šiol neapklaustu „P. iš Nemenčinės“ bei dar su trimis jam nepažįstamais asmenimis jau buvo Vilniaus OMON bazėje, esančioje už 40 kilometrų nuo įvykio vietos.

211. Liudytojas T. G. kartu su „P. iš Nemenčinės“ bei trimis nenustatytais asmenimis iš stovėjimo vietos muitinės posto „Medininkai 1“ apylinkėse į Vilnių išvažiavo ne vėliau kaip 3 val., tai yra likus mažiausiai 1 valandai iki prasidedant posto užpuolimui.

212. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad ignoruodami nukentėjusiojo T. Š. ir daugelio liudytojų parodymus, valstybinį kaltinimą palaikę prokurorai teigė, kad byloje nagrinėjamas įvykis prasidėjo 4 val. 45 min. Todėl nuteistasis daro išvadą, kad liudytojas T. G. kartu su nenustatytais asmenimis iš stovėjimo vietos muitinės posto „Medininkai 1“ apylinkėse į Vilniaus miestą išvažiavo likus mažiausiai 1 valandai ir 45 minutėms iki nagrinėjamo įvykio.

213. Nuteistasis teigia manantis, kad asmenys, kuriuos liudytojas T. G. išleido pasienio kontrolės posto apylinkėse, o vėliau nuvežė atgal į OMON bazę Vilniuje fiziškai negalėjo dalyvauti posto užpuolime ir pareigūnų nužudymuose.

214. Teismo posėdžio metu T. G. parodė, kad K. M. jis 1991 m. liepos 30-31 d. bei koku nors kitu laiku niekur nevežė, apie nuteistojo dalyvavimą padarant nagrinėjamą nusikaltimą jam nėra žinoma.

215. Apeliantas nurodo, kad trijų šoviniaių užtaisytų modernizuotų, sulenkiamų (AKMS) „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso ir ugnies slopintuvais PBS bendras svoris yra 12,72 kilogramo.

216. Norint šiuos ginklus sudėti į maišą, tokio maišo aukštis turėtų būti ne mažesnis nei 100 centimetrų, o jo skersmuo – didesnis nei 50 centimetrų.

217. Nuteistasis taip pat teigia, kad trijų šoviniaių užtaisytų modernizuotų (AKM) „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su medinėmis buožėmis, garso ir ugnies slopintuvais PBS bendras svoris yra 13,72 kilogramo.

218. Norint nurodytus ginklus sudėti į maišą, tokio maišo aukštis turėtų būti ne mažesnis nei 130 centimetrų, o jo skersmuo – didesnis nei 50 centimetrų.

219. Apeliantas nurodo, kad į maišą sudėjus tris užpuolikų ginklus bei pagrobtus nukentėjusiųjų ginklus, tokio maišo aukštis turėtų būti ne mažesnis negu 150 centimetrų, o jo skersmuo – didesnis nei 70 centimetrų. Toks maišas turėtų sverti ne mažiau kaip 24 kilogramus.

220. Nuteistojo teigimu, jei į maišą būtų sudėti užpuolikų bei pagrobti nukentėjusiųjų ginklai bei mažiausiai trys uniformos, tokio maišo aukštis turėtų būti ne mažesnis negu 150 centimetrų, o jo skersmuo – didesnis nei 100 centimetrų. Toks maišas svertų ne mažiau kaip 30 kilogramų.

221-222. Esant išdėstytoms versijoms, K. M. daro išvadą, kad neatsižvelgiant į tai, kiek ginklų ir uniformų būtų maiše, apie kurį kalbėjo prokurorai, tokio maišo apimtis ir svoris akivaizdžiai skiriasi nuo to maišo ar „baulo“, kurį 1991 m. liepos 31 d. liudytojas T. G. matė pas tris nepažįstamus asmenis, kuriuos jis vežė į Medininkų pasienio kontrolės posto apylinkes ir atgal į Vilniaus OMON bazę. Iš T. G. parodymų yra žinoma, kad jo matytą maišą pirmyn ir atgal, grįžtant prie automobilio UAZ, nešė vienas žmogus, vienoje rankoje.

223. Apeliantas teigia manantis, kad asmenų, kuriuos liudytojas T. G. vežė prie Medininkų pasienio kontrolės posto ir atgal į Vilniaus OMON bazę, maiše negalėjo būti „Kalašnikov“ konstrukcijos 7,62 mm kalibro automatų (nei AKM, nei AKSM) bei iš nukentėjusiųjų pagrobtų ginklų.

224. Apeliaciniame skunde pažymima, kad liudytojai parodė matę skirtingą žmonių skaičių, jie skirtingai apibūdino jų aprangas ir turėtus ginklus. Nuteistojo teigimu, liudytojų parodymai ne tik neprieštarauja vieni kitiems, tačiau juose pateikta informacija patikslina įvykio vietoje buvusių kaltininkų skaičių, jų atliktus veiksmus ir įvykio eigą, jų turėtus nusikaltimo padarymo įrankius – ginklų rūšis ir modifikacijas, jų galimą priklausymą įvairioms organizacijoms.

225. Nukentėjusysis T. Š. ir liudytojai T. G. , V. L. , J. C. , S. K. , T. K. , A. N. , K. V. bei V. P. , remdamasis I. B. prisipažinimu, iš viso parodė įvykio vietoje matę 30 įvairių žmonių, neskaitant 22 kareivių ir papulkininkio P., kuriuos matė liudytojas J. L. .

226. 22 kareivių uniforma, kurią nurodė liudytojas J. L. , atitinka liudytojo K. V. matytų ginkluotų žmonių avalynę ir uniformą.

227. Apeliantas daro išvadą, kad Medininkų pasienio kontrolės poste užpuolimo metu iš viso buvo apie 53 kaltininkai.

228. Nukentėjusysis T. Š. , būdamas trumparegis, nusiėmęs akinius atpažino I. B. kaip labai panašų į vieną iš užpuolikų. Vėliau liudytojas I. B. prisipažino liudytojui V. P. , kad jis dalyvavo nagrinėjamame įvykyje ir liudytojui V. P. paminėjo dvi specifines detales: jis asmeniškai nušovė vieną nukentėjusįjį į pakaušį, šiam klūpint ant kelių prie sienos, o kitą nukentėjusįjį nušovė į pakaušį, paklupdęs jį ant kelių, kai pastarojo rankos buvo sudėtos už galvos (V. P. 2001 m. vasario 15 d. parodymų, duotų Maskvoje, vaizdo įrašas nuo 11:54 iki 11:55). Be to, liudytojas I. B. liudytojui V. P. teigė, kad vienas iš pareigūnų buvo nudurtas peiliu.

229. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad liudytojo I. B. nurodytos specifinės detalės visiškai atitinka įvykio vietos (vagonėlio viduje) apžiūros rezultatus: nukentėjusiojo A. J. kūnas rastas prie sienos, jis vieną ranką laikė už galvos, teismo medicinos ekspertizės išvadoje jam nustatytas sužalojimas pakaušio srityje (t. 2, b. l. 63-96, teismo medicinos ekspertizės aktas Nr. 946), be to,

teismo medicinos ekspertizės išvadoje konstatuota, kad nukentėjusiajam T. Š. padarytas durtinis – pjautinis sužalojimas bei nurodytas šio sužalojimo dydis.

230. Nuteistasis pažymi, kad specifines nusikaltimo padarymo aplinkybes galėjo papasakoti tik tas žmogus, kuris pats buvo nusikaltimo vietoje ir matė, kaip buvo padarytas nusikaltimas arba pats šį nusikaltimą padarė.

231. Apeliantas nurodo, kad buvęs Rygos OMON grupės „Delta 2“ karys V. M. tarnavo ribotame Sovietinės kariuomenės kontingente buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos teritorijoje, atlikdamas terminuotą karinę tarnybą, tai yra dar iki 1991 m., o ne po to. Nuteistasis atkreipia dėmesį, kad byloje nėra jokių duomenų apie šio asmens karinę tarnybą po Rygos OMON skilimo bei apie jo karinę tarnybą už buvusios Sovietų Sąjungos ribų po 1991 m.

232. Po Berlyno sienos griūties, prasidėjo Sovietinės kariuomenės išvedimas iš buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos. Apelianto teigimu, šioje teritorijoje buvusios kariuomenės stiprinimas nebuvo vykdomas, todėl į Sovietinę kariuomenę nebuvo priimta naujų karininkų ar „praporščikų“.

233. Nuteistasis nurodo, kad I. B. ir V. M. nebuvo Sovietų kariuomenės ar milicijos karininkai ar „praporščikai“ ir neturėjo tam reikiamo specialaus karinio išsilavinimo.

234. „Praporščiko“ knygelė PIM Nr. (duomenys neskelbtini), kurią liudytojas I. B. pateikė Vilniaus apygardos teismui, K. M. teigimu yra sugadintas ir perrašytas blankas, kuriame iš pradžių buvo įrašyti vieno asmens duomenys, o vėliau, kai iš Lietuvos teritorijos buvo išvedama kariuomenė, blankas galėjo būti tiesiog išmestas, bet nesunaikintas, nes buvo netinkamas.

235. Liudytojo I. B. pateiktoje „praporščiko“ knygelėje PIM Nr. (duomenys neskelbtini) nenurodyta šio dokumento išdavimą patvirtinanti data, šiame dokumente matyti daugkartiniai taisymai, netinkamai nurodytos pavardės bei karinių dalinių numeriai, tai yra 1982 m. užsienyje, 1991 m. TSRS teritorijoje, 1992 m. užsienyje.

236. Liudytojas I. B. neturi karinio – techninio išsilavinimo karo technikos, ginkluotės remonto ir paruošimo saugojimui srityse. Apeliantas nurodo, kad toks išsilavinimas yra privalomas ne tik „praporščiko“ kariniam laipsniui gauti, bet ir pareigybei, įrašytai į „praporščiko“ knygelę PIM Nr. (duomenys neskelbtini).

237. Automobilių remonto kuopos vado pareigybė, įrašyta į minėtą knygelę, kurią liudytojas I. B. 1992 m. spalio 29 d. tariamai pateikė teismui, yra išskirtinai karininko pareigybė, reikalaujanti karinio – techninio išsilavinimo.

238. K. M. atkreipia dėmesį, kad kariškiai į tarnybos vietą Vokietijos Demokratinėje Respublikoje važiuavo turėdami karių dokumentus arba TSRS užsienio pasus. Nuteistasis pažymi, kad šiam atvejui tik tarnybinis pasas netiko, ypač jei buvo turimas tik „praporščiko“ laipsnis.

239. Tarnybiniame pase CM Nr. (duomenys neskelbtini), kurį liudytojas I. B. pateikė Vilniaus apygardos teismui, yra asmens nuotrauka su „praporščiko“ karine uniforma. Tačiau apeliantas nurodo, kad tokia fotografija buvo draudžiama TSRS pasuose. Be to, nors pase ir nurodyta, kad šis dokumentas galioja iki 1994 m. gruodžio 31 d., pase yra padarytas kitas įrašas apie paso galiojimo sutrumpinimą iki 1994 m. birželio 30 d. Nuteistasis pažymi ir tai, kad duomenys pase surašyti tik rusų kalba, o tai prieštarauja šio dokumento pildymo taisyklėms. Esant šioms aplinkybėms, K. M. daro išvadą, kad šio tarnybinio paso blankas yra tik nurašytas ir sugadintas dokumentas.

240. Liudytojas I. B. ikiteisminio tyrimo metu po to, kai liudytojas V. P. davė jį kaltinančius parodymus, 2003 m. vasario 18 d. asmeniškai pateikė pareiškimą, kuriame nurodė norintis duoti parodymus šioje byloje.

241. 2003 m. vasario 18 d. liudytojas I. B. parodė, jog jam tarnaujant Vokietijoje, Sovietinės kariuomenės kontingente, po Vilniaus OMON skilimo jis buvo sutikęs buvusį Rygos OMON milicininką V., kuris jam prisipažino, „jog būdamas Rygos OMON darbuotoju, dalyvavo nužudymų operacijoje Medininkuose“ (t. 24, b. l. 143).

242. 2003 m. kovo 4 d. liudytojas I. B. parodymo atpažinti metu iš pateiktos nuotraukos atpažino buvusį Rygos OMON grupės „Delta 2“ milicininką V. M. ir parodė, kad būtent šis žmogus jam prisipažino dalyvavęs žudynėse Medininkų poste (t. 24, b. l. 179).

243. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, liudytojas I. B. pavirtino savo parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo metu, kur jis pasakojo apie V. M. prisipažinimą padarius nusikalstamą veiką, ir parodė, kad „nužudymo detalių jis (V. M.) nepasakojo, bet pasakė, kad tai „jų grupės „Delta“ darbas“.

244. 1992 m. vasario 14 d. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros vyriausiajam tardytojui A. A. buvo pateikta 1992 m. vasario 4 – 8 d. operatyvinė pažyma dėl grupių „Delta 1“ ir „Delta 2“ pavaldumo ir sudėties (t. 15, b. l. 135-136). Šioje pažymoje buvo nurodyti visi asmenys, priklausę šioms grupėms, taip pat ir G. I. A. ir M. V. G..

245. Apelianto teigimu, tikint liudytojo I. B. parodymais, V. M. ne tik prisipažino, kad pats asmeniškai dalyvavo padarant nusikalstamą veiką, bet ir patvirtino, kad šiame įvykyje dalyvavo ta Rygos OMON grupė, kurioje jis pats tarnavo, tai yra grupės „Delta 2“ pareigūnai.

246. Nuteistasis atkreipia dėmesį, kad jo gynėjams advokatams pavyko nustatyti, jog kelionė iki TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės 42-osios divizijos štabo, kuris 1991 m. liepos 31 d. buvo Sapiegos gatvėje, vykstant automobiliu užtrunka ne ilgiau kaip 33 minutes.

247. Sprogimas prie divizijos štabo įvyko 1991 m. liepos 31 d. 2 val. 48 min., todėl nuteistasis daro išvadą, kad sprogimą įvykdę asmenys turėjo galimybę neskubėdami 3 val. 21 min. atvažiuoti prie Medininkų muitinės posto.

248. Byloje yra duomenų, kad OMON grupė prie sprogimo vietos važiavo automobiliu „Moskvič“, kurį vairavo V. B. (V. B.).

249. Liudytojai V. L. , J. C. ir kiti muitinės posto teritorijoje įvykio metu matė automobilį „Moskvič“ ir automatais ginkluotus žmones, apsirengusius kamufliažiniais rūbais. Šias aplinkybes patvirtina ir „L.“ bei buvusio Vilniaus OMON pareigūno D. (galbūt agento D-284) pasakojimai.

250. Aplinkybę, kad automobilis „Moskvič“ buvo įvykio vietoje pareigūnų nužudymo metu patvirtina ir kompanijos ABC News filmuota medžiaga (įrašas nuo 00:02:33).

251. Liudytojas E. K. , vadovavęs Vilniaus OMON iki 1991 m. sausio įvykių, pirmosios instancijos teisme parodė, kad Vilniaus OMON buvo grupių „Delta“ analogų, kurie buvo sudaryti centralizuota tvarka, vadovaujantis įsakymu.

252. Liudytojas A. K. (A. K.) pirmosios instancijos teisme parodė, kad Vilniaus OMON buvo taip vadinamas „neetatinis būrys“, kuris vykdė kažkokių specialiuosius pavedimus, šio būrio uždaviniai ir tikslai kitiems Vilniaus OMON pareigūnams nebuvo žinomi.

253. Liudytojas J. D. parodė, kad nebuvo sudaryta jokių susitarimų su Vilniaus OMON dėl nepuolimo ar ginklų nepanaudojimo, nes visi vykdė įsakymus, o į Vilniaus OMON pareigūnus Lietuvos policijos pareigūnai, ypač „Aro“ būrio kovotojai žiūrėjo su panieka, manė, kad jie yra išdavikai. Kaip parodė minėtas liudytojas „koks susitarimas galėjo būti su banditais?“. J. D. taip pat parodė, kad jokie įsakymo „nesipriešinti“ nebuvo, „Aro“ kovotojai privalėjo panaudoti ginklus posto užpuolimo atveju.

254. Apeliantas pažymi, kad minėtus liudytojo J. D. parodymus patvirtino ir kiti liudytojai, priklausę greitojo reagavimo būriui „Aras“.

255. Nuteistasis daro išvadą, kad 1991 m. tarp Lietuvos policijos pareigūnų, „Aro“ būrio kovotojų, kelių policijos pareigūnų ir Vilniaus OMON nebuvo jokių susitarimų nepulti ir nenaudoti ginklų, nes toks susitarimas būtų trukdęs vykdyti išskeltus uždavinius, gautus įsakymus ir tarnybines pareigas.

256. Lietuvos policija bei muitinės pareigūnai taip pat neturėjo jokių panašaus pobūdžio susitarimų su Sovietų armijos daliniais, Vidaus kariuomene, Nacionalinio saugumo komitetu, vietos komunistinės partijos komitetu ar su darbo draugovėmis.

257. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad byloje nagrinėjamas Medininkų muitinės posto užpuolimas truko labai ilgai, ir tai leidžia pagrįstai teigti, jog nebuvo jokio specialaus ir išankstinio pasiruošimo padaryti šį nusikaltimą. Nuteistasis teigia manantis, kad 1991 m. liepos 31 d. viskas vyko spontaniškai.

258. K. M. teigimu, byloje yra pakankamai duomenų, patvirtinančių, kad prokuratūra neturėjo pagrindo nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl I. G. bei privalėjo pradėti ikiteisminius tyrimus dėl V. M. , B. M. , I. G. , S. P. , V. R. , I. B. , A. B. , P. V. , A. B. bei dėl kitų asmenų. Apeliantas

pažymi, kad ikiteisminis tyrimas dėl jo bei Č. M., A. L. ir A. R. buvo pradėtas nesant tam jokio teisinio pagrindo, o Europos arešto orderio išdavimui užteko vien tik fakto, kad jis (K. M.) ir kiti asmenys buvo Vilniaus OMON bazėje 1991 metų liepos 30 d. ir 31 d.

259. Nuteistasis atkreipia dėmesį, kad byloje esantys duomenys nepatvirtina, kas, kokiomis aplinkybėmis ir koku būdu padarė byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką.

260. Apeliantas nurodo, kad byloje esančios abejonės leidžia pagrįstai teigti, kad nusikalstamą veiką, dėl kurios jis yra nuteistas, padarė kiti asmenys.

261. K. M. pažymi, kad esant minėtoms abejonėms, Vilniaus apygardos teismo nuosprendis turi būti panaikintas, o dėl jo – priimtas išteisinamasis nuosprendis.

262. Apeliantas teigia manantis, kad Lietuvos Respublikoje nėra laikomasi arba kai kurie Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros pareigūnai ir Vilniaus apygardos teismo teisėjai ignoravo konstitucinius asmens lygybės prieš įstatymą ir teismą bei nekaltumo prezumpcijos principus. Nuteistojo nuomone, šioje byloje nebuvo atliktas nešališkas aplinkybių išnagrinėjimas, todėl jis buvo nuteistas remiantis tik prokurorų nepagrįstais teiginiais bei suklastotais faktais.

263. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad šioje baudžiamojoje byloje nėra teismo ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros procesinių sprendimų dėl ikiteisminių tyrimų aukščiau minėtiems asmenims nutraukimų.

264. Pirmosios instancijos teismas bei prokurorai tvirtino, kad sprogimas, nugriaudėjęs šalia vidaus kariuomenės 42-osios divizijos štabo pastato 1991 m. liepos 31 d. 2 val. 48 min., buvo sudėtinė, dėmesį nukreipianti policijos ir muitinės pareigūnų nužudymo plano dalis, kaltininkai veikė tiesiogine tyčia tam, kad pasiektų vienintelį tikslą. Todėl K. M. teigimu, sprendimas nutraukti ikiteisminius tyrimus dėl asmenų, kurie atsakingi už padarytą sprogimą, yra neteisėtas, nes šie asmenys veikė bendrai su nusikalstamą veiką Medininkų pasienio kontrolės poste padariusiais asmenimis.

265. Nuteistasis pažymi, kad jo apeliaciniame skunde nurodyti teiginiai, susiję su byloje esančiais neatitikimais bei prieštaravimais, negalėjo būti pagrindas priimti dėl jo apkaltinamąjį nuosprendį, o kitus asmenis, nurodytus apkaltinamajame nuosprendyje – pripažinti jo bendrininkais.

266. Apelianto teigimu, atliekant liudytojo T. G. parodymų patikrinimą vietoje, visas su įvykiu susijusias aplinkybes pasakojo ne pats liudytojas, o Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroras R. S. bei vertėja J. Š. . Todėl tokiu būdu gauti duomenys neatitinka liudytojo T. G. teisme nurodytų aplinkybių.

267. Liudytojo I. B. parodymai ir jo parodymų patikrinimo vietoje gauti rezultatai yra prieštaringi, jų nepatvirtina kiti byloje esantys duomenys.

268. Apeliantas teigia manantis, kad byloje esantys duomenys, liudytojų ir nukentėjusiųjų parodymai, liudytojo Nr. 12 bei teisme neapklausto liudytojo Nr. 11 parodymai, išskyrus nekentėjusiojo T. Š. parodymus, nesuteikia informacijos apie tai, kiek asmenų ir koku metu padarė byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką.

269. Nuteistasis taip pat teigia, kad byloje nėra jokių įrodymų, kad jis (K. M.) buvo įvykio vietoje ir kokiais nors savo veiksmais – tiesiogiai ar netiesiogiai – prisidėjo prie nusikalstamos veikos padarymo.

270. Ikiteisminio tyrimo metu buvo patikrinti visi Rygos OMON ginkluotės ginklai, taip pat ir visi personalo ginklai, buvo atliktos įvykio vietoje rastų gilzių trasologinė ir balistinė ekspertizės. Apeliaciniame skunde pažymima, kad ekspertizių metu nustatyta, jog padarant byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką, nebuvo panaudoti Rygos OMON pareigūnų turėti ginklai.

271-175. Byloje nebuvo nustatyta ir tai, kad nuteistasis, tarnaudamas Rygos OMON grupėje „Delta 1“ ar kiti pareigūnai, tarnavę grupėje „Delta 2“, būtų gavę organizacijos vado Č. M. ar štabo viršininko S. P. įsakymus atlikti kokius nors veiksmus ne Latvijos Respublikos teritorijoje ar prieš Lietuvos policijos ir muitinės pareigūnus.

276-279. K. M. atkreipia dėmesį, kad byloje nenustatyta ir tai, kad nagrinėjamo nusikaltimo padarymo išvakarėse jis buvo išvykęs iš Vilniaus OMON bazės pastato, buvo liudytojo T. G. vairuojamame automobilyje, važinėjo šiuo automobiliu Vilniaus miesto teritorijoje ar Medininkų muitinės posto teritorijoje.

280-284. Byloje taip pat nėra duomenų, patvirtinančių, kad K. M. įvykio metu buvo Medininkų muitinės posto apylinkėse, šio posto teritorijoje, posto vagonėlio viduje ar šalia jo ar prie įvykio vietoje buvusio policijos automobilio.

285-289. Apeliantas pažymi ir tai, kad ikiteisminio tyrimo metu bei bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nenustatyta, kad įvykio metu jis būtų šaudęs į bent vieną iš nukentėjusiųjų, ar į įvykio vietoje buvusį policijos automobilį, ar kad jis būtų buvęs šiame automobilyje ar juo važiuavęs. Nuteistasis teigia, kad įvykio vietoje jis nebuvo ir jokio nusikaltimo nepadarė.

290-291. K. M. nurodo, kad su byloje nagrinėjama nusikalstama veika nėra susiję ir Č. M. , A. L. , A. R. .

292. Apeliaciniame skunde teigiama, kad ikiteisminio tyrimo metu bei bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nebuvo gauta duomenų, kad į automobilį „Žiguli VAZ-2101“ buvo šaudyta iš „Makarov“ ar „Stečkin“ tipo pistoletų be ugnies ir garso slopintuvų, o ne iš begarsių šių tipų pistoletų.

293. Nuteistajam atrodo neįtikėtina, kad darant byloje nagrinėjamo pobūdžio nusikaltimą, būtų panaudoti abiejų rūšių ginklai – su ugnies ir garso slopintuvais ir be jų.

294. Apeliantas nurodo, kad begarsių „Makarov“ tipo pistoletų PB ir Deriagino tipo pistoletų APD Rygos OMON ginkluotėje nebuvo.

295. Nuteistasis atkreipia dėmesį, kad nusikaltimo įrankiai šioje byloje nesurasti, jie neidentifikuoti ir nenustatyta, kas jais naudojosi.

296. O. A. knygoje „Sušaudymo komanda“ rašoma, kad buvęs Baltarusijos Respublikos vidaus reikalų ministras V. V. N. (V. V. N.) 1995-1998 m. priėmė šaulių ginklus, kuriais buvo šaudyta į nukentėjusiuosius 1991 m. liepos 31 d. Medininkų muitinės poste.

297. Apeliantas nurodo, kad pirmosios instancijos teismas pažeidė jo teisę į gynybą ir neišnagrinėjo bylos išsamiai, nes nepatenkino jo ir jo gynėjų prašymų, susijusių su liudytojų, specialistų ir ekspertų apklausomis, duomenų – vaizdo ir garso įrašų – išreikalavimu, pakartotina įvykio vietos apžiūra bei eksperimento atlikimu.

298. Nuteistojo teigimu, tai, kad bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme buvo apklausta daug liudytojų, taip pat iš dalies liudytojo G. A. 2011 m. sausio 18 d. apklausos protokolas, liudytojo V. P. 2010 m. lapkričio 26 d. apklausos protokolas, 1992 m. vasario 4-8 d. operatyvinės pažymos dėl grupių „Delta 1“ ir „Delta 2“ pavaldumo ir personalo sudėties (t. 15, b. l. 135-136) patvirtina, kad šioje byloje nebuvo atliktas išsamus ikiteisminis tyrimas.

299-300. Apeliaciniame skunde pažymima, kad Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra atsisakė pateikti teismui baudžiamąją bylą Nr. 09-2-047-91, kuri tiesiogiai susijusi su šia baudžiamąją byla, motyvuodama tuo, kad byloje tęsiasi ikiteisminis tyrimas, todėl būtina išsaugoti ikiteisminio tyrimo paslaptį. Nuteistasis teigia manantis, kad šiais veiksmais Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra tyčia nuslėpė jam (K. M.) palankius duomenis, taip pažeisdama jo teisę į gynybą, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normas ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją.

301. Nuteistasis atkreipia dėmesį, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, teismo posėdžio protokolas tyčia buvo surašytas netiksliai, taip siekiant priimti dėl jo apkaltinamąjį nuosprendį. Be to, apeliantas nurodo, kad jam nebuvo sudaryta galimybė pareikšti pastabas dėl teismo posėdžio protokolo teisingumo. Nuteistasis paaiškina, kad dėl ilgų teismo posėdžių bei jų intensyvumo susipažinti su teismo posėdžio protokolu ir pateikti dėl jo pastabas per įstatyme numatytą 3 dienų terminą jam buvo neįmanoma. K. M. teigia, kad šios aplinkybės rodo, kad Vilniaus apygardos teismas pažeidė jo teisę į gynybą ir kitas teises, numatytas Lietuvos Respublikos BPK bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje bei apribojo jo įstatyme numatytą teisę pateikti pastabas dėl teismo posėdžio protokolo turinio.

302-304. Apeliantas nurodo, kad apkaltinamojo nuosprendžio paskelbimo metu, vertėja nespėjo jam išversti didesnės dalies perskaityto nuosprendžio ištraukų. Todėl jis (K. M.) nesuprato, kokiais įrodymais grindžiant jis buvo pripažintas kaltu ir kodėl iš jo priteistas toks didelis žalos atlyginimas. Nuteistasis teigia manantis, kad nuosprendį paskelbusiam teisėjui taip pat nebuvo

suprantamas nuosprendžio turinys. Be to, apeliaciniame skunde nurodoma, kad nuteistajam nebuvo tinkamai išaiškinta teisė apskusti apkaltinamąjį nuosprendį.

305-306. K. M. teigia, kad nuosprendžio paskelbimo metu jis pasakė, jog šio nuosprendžio turinys jam yra nesuprantamas. Tačiau teismo posėdžio protokole užfiksuota priešingai.

307. Apeliantas pažymi, kad pirmosios instancijos teismo teisėjų kolegijos ir teismo posėdžių sekretorės padaryti pažeidimai reikalauja juridinio jų veiksmų įvertinimo.

308-310. K. M. nurodo, kad negavęs priimto teismo nuosprendžio vertimo į jam suprantamą kalbą, raštu kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą. 2011 m. birželio 2 d. Lukiškių tardymo izoliatoriuje – kalėjime jam buvo įteiktas laikinai einančio baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko pareigas teisėjo S. L. 2011 gegužės 31 d. atsakymas Nr. TR-1018 (gavimo registracijos numeris Lukiškių tardymo izoliatoriuje - kalėjime Nr. 718966 2011-06-02) lietuvių kalba, kurios jis nesupranta. Apeliantas daro išvadą, kad šio atsakymo gavimo dieną teismo nuosprendis dar buvo neišverstas, todėl jis nuo 2011 m. gegužės 11 d. buvo laikomas kalėjime, nesuprasdamas, kodėl jam yra taikomas suėmimas ir kuo remiantis jam paskirta laisvės atėmimo bausmė iki gyvos galvos.

311-312. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad minėtame Vilniaus apygardos teismo atsakyme buvo teigiama, jog apeliacinio skundo pateikimo terminas K. M. bus skaičiuojamas nuo nuosprendžio vertimo į rusų kalbą įteikimo pasirašytinai dienos. Nuosprendžio vertimas į rusų kalbą apeliantui įteiktas tik 2011 m. liepos 26 d., todėl, pastarojo teigimu, tai laikytina vilkinimu.

313. Apeliaciniame skunde teigiama, kad ikiteisminio tyrimo metu bei bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme buvo nepašalinti prieštaravimai, ir tai lėmė neteisingo nuosprendžio priėmimą.

Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimų

Apeliantas nurodo, kad Vilniaus apygardos teismas, nagrinėdamas šią baudžiamąją bylą, pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso nuostatas bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintą teisę į teisingą teisminį nagrinėjimą. Todėl ši byla buvo išnagrinėta neišsamiai ir šališkai, o priimtas nuosprendis – neteisingas ir nepagrįstas.

1. Dėl pirmosios instancijos teismo šališkumo (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis)

Apeliantas, remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika dėl teismo šališkumo subjektyviaja ir objektyviaja prasme (2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Micaleff prieš Malta*; 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje *Wettstein prieš Šveicariją*, *Cyprianou prieš Kiprą*; 1996 m. birželio 10 d. sprendimas byloje *Pullar prieš Jungtinę Karalystę*; 1996 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas byloje *Ferrantelli ir Santangelo prieš Italiją*) bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-198/2009; Nr. 2K-50/2009), nurodo, kad šioje baudžiamojoje yra pakankamai duomenų, leidžiančių teigi, jog byla nagrinėjo šališkas pirmosios instancijos teismas. Šią aplinkybę patvirtina duomenys apie pirmosios instancijos teismo priešišumą bei nepalankumo demonstravimą.

Nuteistasis pažymi, kad dar neprasidėjus teisminiam procesui, teismas viešai išreiškė savo nuomonę, kuri buvo paskelbta naujienų portale „Delfi“, kad šioje baudžiamojoje byloje nebus taikomas senaties terminas. Nors bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos primininkė pareiškė, kad tokio pobūdžio interviu minėtam naujienų portalui ji nedavė ir savo nuomonės neišreiškė, tačiau, apelianto teigimu, ji net nebandė kreiptis į portalo „Delfi“ redakciją dėl minėtos informacijos paneigimo bei nesiėmė kitų priemonių, galėjusių pašalinti pagrįstas abejones dėl teismo šališkumo.

Nuteistasis taip pat nurodo, kad iki priimant šioje byloje apkaltinamąjį nuosprendį, 2011 m. kovo 28 d. teismo posėdžio metu, skelbdamas protokolinę nutartį dėl jo (K. M.) gynėjų prašymų, teismas ne tik išreiškė savo išankstinę nuomonę dėl gynėjų pateiktų duomenų, bet ir atsisakė iškviesti į teismo posėdį prašomus liudytojus ir ekspertus, paskirti ekspertizes bei atlikti kitus

procesinius veiksmus, turėjusios reikšmės šioje baudžiamojoje byloje. Toks teismo sprendimas buvo motyvuotas tuo, kad šioje baudžiamojoje byloje nagrinėjama tik prokuratūros pateikta įvykių Medininkuose versija, o K. M. gynėjai nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių, jog šį nusikaltimą galėjo padaryti kiti asmenys.

Apeliaciniame skunde taip pat teigiama, kad byloje esantys objektyvūs duomenys apie proceso organizavimą taip pat leidžia daryti išvadą, kad byla pirmosios instancijos teisme nebuvo nagrinėjama iš esmės ir nešališkai:

1. Pirmosios instancijos teisme nepagrįstai atmesti visi pagrindiniai gynėjų prašymai dėl ekspertų iškvietimo ir jų apklausos teismo posėdyje, ekspertizų atlikimo (DNR, trasologinės – balistinės), teismas atsisakė pridėti prie bylos ir ištirti pateiktus įrodymus (gynėjų pateiktą tūtelę), atsisakė atlikti pakartotinę įvykio vietos apžiūrą ir kitus procesinius veiksmus, taip pat atsisakė teismo posėdyje apklausti gynėjų prašomus liudytojus.

2. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, tiriant įrodymus, buvo pažeistas rungimosi principas: apklausiant liudytojus, gynėjų klausimai buvo iškraipomi, performuluojami, taip pakeičiant jų esmę ir reikšmę, nebuvo leidžiama užduoti klausimų, motyvuojant tuo, kad jie nėra susiję su byla, buvo pašalinami klausimai, kurie galėtų padėti nustatyti svarbias ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas aplinkybes, buvo ribojama galimybė užduoti patikslinančius klausimus, motyvuojant tuo, kad jie yra pasikartojantys, tuo tarpu prokurorams buvo leidžiama užduoti ir menamus ir pasikartojančius klausimus.

3. Pirmosios instancijos teismas be pagrindo patenkino beveik visus prokurorų pateiktus prašymus. Pavyzdžiui, buvo patenkintas prašymas pataisyti pirmosios instancijos teisme apklaustinių liudytojų sąrašą. Tokiu būdu, apeliando teigimu, buvo išvengta liudytojų P. F. (P. F.), I. R. (I. R.) ir V. R. apklausų pirmosios instancijos teisme, tačiau skundžiamame nuosprendyje buvo remtasi šių liudytojų parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo metu.

4. Pirmosios instancijos teismas iš anksto priėmė nepagrįstą ir neteisėtą sprendimą, suderintą su valstybinių kaltinimų palaikysiais prokurorais, neleisti K. M. ir jo gynėjams tiesiogiai dalyvauti apklausiant liudytojus, kuriems taikomas anonimiškumas. Apeliantas nurodo, kad aplinkybė, jog pirmosios instancijos teisme tariamai nėra galimybės apklausti liudytojus, kuriems taikomas anonimiškumas, sudarius akustines ir vizualines kliūtis, neleidžiančias kitiems nustatyti apklausiamo asmens tapatybę, paaiškėjo tik 2010 m. lapkričio 17 d., tai yra tą pačią dieną, kai turėjo įvykti minėtų liudytojų apklausa.

5. Nuteistojo teigimu, pirmosios instancijos teismo šališkumą patvirtina ir tai, kad bylos nagrinėjimas buvo derinamas prie kolegijos pirmininkės būsimų atostogų, kurių ji išėjo kitą dieną po apkaltinamojo nuosprendžio paskelbimo. Apeliantas nurodo, kad bylos nagrinėjimas nuo 2011 m. balandžio mėnesio vyko paskubomis, nesilaikant iš anksto su gynėjais suderinto teismo posėdžių laiko. K. M. nuomone, dėl minėtos priežasties pirmosios instancijos teismas neatliko būtinų procesinių veiksmų: atsisakė teismo posėdyje apklausti kai kuriuos liudytojus, specialistus, ekspertus, nepaskyrė atlikti DNR ekspertizės, papildomos įvykio vietos apžiūros, panaudojant metalo ieškoklius, atsisakė išreikalauti bylai reikšmingus rašytinius dokumentus. Nuteistasis pažymi, kad pirmosios instancijos teismas nuolat nutraukdavo jo gynėjų baigiamąsias kalbas, motyvuodamas tuo, kad jie vilkino procesą, jiems (gynėjams) nebuvo leista pasakyti atsikirtimų ir pastabų. Be to, apeliando teigimu, pirmosios instancijos teismas neleido remtis viešai žinomais faktais.

2. Dėl galimybės K. M. gynėjams pasirengti gynybai (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies b punktas)

Apeliantas, remdamasis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies b punktu bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika (2005 m. sausio 20 d. sprendimas byloje *Mayzit prieš Rusiją*; 2008 m. gruodžio 2 d. sprendimas byloje *Mkhitaryan prieš Armėniją*; 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *Kornev ir Karpenko prieš Ukrainą*), nurodo, kad pirmosios instancijos teismas jam ir jo gynėjams nesuteikė pakankamai laiko tinkamai pasiruošti baigiamosioms kalboms bei pasinaudoti paskutinio žodžio teise.

Nuteistasis teigia, kad jo gynėjai 2011 m. balandžio 7 d. kreipėsi į teismą su prašymu suteikti jiems 7 dienas pasiruošti baigiamosioms kalboms. Tačiau pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į gynėjų argumentus bei jų užimtumą kitose bylose, neįvertino prieš tai vykusių teismo posėdžių intensyvumo bei to, kad prokurorų baigiamosiose kalbose buvo nurodyti nauji argumentai ir išvados, kurių nebuvo kaltinamajame akte ir minėto gynėjų prašymo nepagrįstai nepatenkino. Apeliantas nurodo, kad šiais veiksmais pirmosios instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos BPK 44 straipsnio 7 dalies bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio nuostatas.

3. Dėl galimybės pačiam apklausti liudytojus bei dėl liudytojų apklausos teisme (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies b punktas)

Apeliantas, remdamasis Lietuvos Respublikos BPK 44 straipsnio 5, 7 dalies, 242 straipsnio 1, 2 dalies, 276 straipsnio ir 291 straipsnio nuostatomis, nurodo, kad liudytojo, kuris dėl svarbių priežasčių nedalyvauja teismo posėdyje, parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo metu ir perskaityti teisme, turi skirtingą įrodomąją reikšmę: liudytojų parodymai gali būti laikomi įrodymais tik tuo atveju, jei jie teisėtai buvo duoti pirmosios instancijos arba apeliacinės instancijos teisme, arba ikiteisminio tyrimo teisėjui. Tuo tarpu parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo pareigūnui arba prokurorui, gali būti perskaitomi teisme tik siekiant patikrinti kitus, jau turimus įrodymus. Tokie parodymai neturi savarankiškos įrodomosios reikšmės priimant nuosprendį (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-554/2006, Nr. 2K-55/2009*). Be to, nuteistasis teigia, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą pažymėjo, jog gynybos teisių paisymo taisyklė reikalauja suteikti kaltinamajam tinkamą ir pakankamą galimybę ginčyti liudijančio prieš jį liudytojo parodymus ir užduoti klausimus liudytojui parodymų davimo metu ar vėliau proceso metu. K. M. atkreipia dėmesį, kad šios taisyklės nebuvo laikomasi nei apklausiant liudytojus pas ikiteisminio tyrimo teisėją, nei Vilniaus apygardos teisme.

Apeliaciniame skunde taip pat nurodoma, kad gynybos teisių paisymo taisyklė reikalauja, jog bylą nagrinėjantis teismas privalo imtis visų įmanomų priemonių tam, kad liudytojai atvyktų į teismą ir duotų parodymus (*Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. sprendimas Bocosu Cuesta prieš Nyderlandų Karalystę; 1997 m. balandžio 23 d. sprendimas Van Mechelen prieš Nyderlandų Karalystę; 1993 m. rugsėjo 20 d. sprendimas Saidi prieš Prancūziją; 1990 m. gruodžio 19 d. sprendimas Delta prieš Prancūziją; 1986 m. lapkričio mėnesio sprendimas Kostovski prieš Nyderlandų Karalystę; 1986 m. lapkričio 24 d. sprendimas Unterpertinger prieš Austriją*). Apeliantas teigia manantis, kad šiuo atveju Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio pažeidimu pripažintina tai, kad didžioji nuosprendžio dalis yra grindžiama liudytojų, taip pat liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas Nr. 11 ir Nr. 12, parodymais, kuriems jis (K. M.) neturėjo galimybės užduoti klausimų nei ikiteisminio tyrimo metu, nei bylą nagrinėjant teisme. Be to, skundžiamame nuosprendyje pirmosios instancijos teismas taip pat rėmėsi A. L., I. G. (jis byloje apklaustas tik kaip įtariamasis, todėl neatsako už melagingų parodymų davimą), V. M., A. A. (A. A.), A. K. (A. K.), I. D. (I. D.), V. M. (V. M.), A. K. (A. K.), I. P. (I. P.) parodymais, kurie teismo posėdžio metu nebuvo apklausti.

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad valstybinį kaltinimą šioje baudžiamojoje byloje palaikę prokurorai nesurinko ir nepateikė nei vieno tiesioginio ar net netiesioginio įrodymo, patvirtinančio jo (K. M.) kaltę. Dėl šios priežasties, aplinkybę, kad apeliantas padarė jam inkriminuojamą nusikalstamą veiką, prokurorai įrodinėjo galimybėmis, prielaidomis, argumentais, spėliojimais bei samprotavimais. Jais patikėjęs pirmosios instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje rėmėsi „tarpiniais faktais“, kurie tariamai yra reikšmingi ir tarpusavyje sudaro nuoseklią ir loginę visumą. Nuteistasis teigia manantis, kad ikiteisminį tyrimą atliekančio prokuroro samprotavimai negali būti pagrindas surašyti pranešimą apie įtarimą ir kaltinamąjį aktą, paskirti suėmimą, kurio terminas būtų tapatus laisvės atėmimo bausmei, priimti apkaltinamąjį nuosprendį bei paskirti griežčiausią laisvės atėmimo bausmę.

Apeliantas nesutinka su šiais apkaltinamajame nuosprendyje nustatytais, kaip jis pats vadina, „tarpiniais faktais“:

1. Č. M. nenurodęs jokio pagrįsto tikslo (svarbios priežasties), atvyko į Vilniaus OMON bazę su geriausiai paruoštais Rygos OMON milicininkais.

K. M. nurodo, kad joks būrio vadas neprivalo pagrįsti pavaldiniams duodamų nurodymų, o pavaldiniai – neturi teisės spręsti apie tokių nurodymų pagrįstumą. Be to, bet kuriam kariuomenės vadui suteikiama teisė pačiam nuspręsti, kur ir kokius savo pavaldinius siųsti ir kam kokius uždavinius paskirti, juolab, kad šiuo atveju užduotis buvo susijusi su papildomos ginkluotės gavimu, o toks krovinytis reikalauja atitinkamai sustiprintos apsaugos. Apie tokį atvykimo tikslą buvo informuoti pareigūnai bei liudytojas A. K., kuris pirmosios instancijos teisme nebuvo apklaustas.

2. Iki Medininkų muitinės posto pareigūnų nužudymo Rygos OMON vadas Č. M. turėjo savo žinioje savadarbius garso slopintuvus, tai yra tokius savadarbius garso slopintuvus, kurie buvo panaudoti nužudant Medininkų muitinės posto pareigūnus.

Apeliantas atkreipia dėmesį, kad Rygos OMON buvo net 4 gamyklinės gamybos prietaisai, skirti begarsiam ir beliepsniam šaudymui – PBS bei gamykliniai garso slopintuvai. Todėl jam nesuprantama, kodėl turint tokius prietaisus, reikėjo gaminti savadarbius PBS ir savadarbius garso slopintuvus. Be to, nuteistasis abejoja, kad turint gamyklinius prietaisus būtų naudojami savadarbiai prietaisai, kurie nėra tokie patikimi.

K. M. teigimu, A. K., kuris šioje byloje be pagrindo pripažintas liudytoju, parodymai apie savadarbių PBS pagaminimą pagal kažkurio iš 1991 m. Rygos OMON tarnavusių pareigūnų prašymą, yra niekuo nepagrįsti prasimanymai arba sąmoningas klaidinimas.

3. Specialių šovinių „US“, kuriuos gavo Rygos OMON, panaudojimas nesant dokumentų, patvirtinančių jų panaudojimą.

Nuteistasis pažymi, kad nesant dokumentų, patvirtinančių ginklų ir šaudmenų išdavimą, gavimą, apskaitą ir nurašymą, negalima daryti kategoriškos išvados apie ginklų ar šaudmenų, tai yra apie specialių šovinių „US“ buvimą ir panaudojimą Rygos OMON. K. M. nurodo, kad tarnaudamas minėtoje struktūroje, tokių šovinių nematė ir jais nešaudė, o dokumente, patvirtinamame šovinių „US“ panaudojimą šaudykloje, jis nepasirašė. Be to, šiuo dokumentu pirmosios instancijos teismas apskritai negalėjo remtis, nes jo gavimo būdas neatitinka įstatymo reikalavimų. Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad Rygos OMON pareigūnų iššautų „US“ šovinių tūtelių byloje nėra, tokios tūtelės nebuvo palygintos su įvykio vietoje rastomis tūtelėmis ir nenustatyta, ar jų gamyklos numeriai sutampa. Be to, atlikus Rygos OMON ginkluotėje buvusių šaunamųjų ginklų atšaudymą, siekiant nustatyti jų paleidimo, skėlimo ir ištraukimo mechanizmų bei vamzdžio pėdsakų atitikimą iššautoms tūtelėms, rastoms įvykio vietoje, buvo gautas neigiamas atsakymas dėl galimo šių ginklų panaudojimo įvykio metu. Apeliantas nurodo, kad šio ekspertizės akto byloje nėra. Nuteistasis atkreipia dėmesį ir į tai, kad tokios senos gamybos šoviniai apskritai negalėjo būti įtraukti į karinę ginkluotę dėl jų nepatikimumo.

Apeliantas nesutinka su pirmosios instancijos teismo išvadomis, padarytomis remiantis teisme neapklausto liudytojo V. M. parodymais. Šios išvados prieštarauja Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2003 m. gegužės 28 d. nutartyje nustatytoms aplinkybėms. Nuteistasis teigia, kad Vilniaus apygardos teismas nesiėmė jokių būtinų priemonių, kad šis liudytojas būtų apklaustas teismo posėdyje, ir taip būtų pašalinti minėti prieštaravimai. Nuteistasis teigia manantis, kad skundžiamas nuosprendis negalėjo būti grindžiamas ir iš TSRS, su kuria Lietuvos Respublika niekada neturėjo jokios sutarties dėl teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose, gautais duomenimis. K. M. nurodo, kad pirmosios instancijos teismas jam ir jo gynėjams nesudarė galimybės įsitikinti, kad šie dokumentai yra teisingi, patikimi ir pagrįsti. Tokiu būdu Vilniaus apygardos teismas, pažeisdamas Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką (*2004 m. balandžio 1 d. sprendimas byloje Fausciana prieš Italiją; 2006 m. liepos 18 d. sprendimas byloje Balšan prieš Čekijos Respubliką*) apribojo K. M. teisę, numatytą Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d. punkte.

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad pirmosios instancijos teismas atsisakė patenkinti gynėjų prašymą dėl teisme neapklaustų liudytojų apklausos Rusijos Federacijos ir

Latvijos Respublikos teismuose. Tokį sprendimą teismas motyvavo tuo, kad visi liudytojai jau buvo apklausti ikiteisminio tyrimo metu, todėl pakartotinė jų apklausa nėra reikalinga. Be to, teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos BPK nenumato, jog remiantis sutartimis dėl teisinės pagalbos, teismai gali kreiptis į kitų valstybių teisėsaugos institucijas su prašymu apklausti teisme liudytojus, dalyvaujant Lietuvos Respublikos advokatams. Apeliantas teigia manantis, kad tokie teismo argumentai prieštarauja tarptautinėms sutartims, kuriose numatyta, kad Vienos Susitariančiosios Šalies atstovai, sutikus kitai Susitariančiai Šaliai, gali dalyvauti šiai tenkinant prašymus suteikti teisinę pagalbą baudžiamosiose bylose. Be to, tokia teismo pozicija, nuteistojo nuomone, parodo, kad yra vengiama imtis visų įstatymo numatytų priemonių, kad liudytojai, kurių parodymais yra grindžiama jo kaltė, būtų apklausti teisme, dalyvaujant gynėjams.

4. Dėl liudytojų apklausos tokiomis pat sąlygomis, kokiomis buvo apklausiami prokurorų prašomi iškviesti liudytojai (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punktas).

Apeliantas nurodo, kad Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte nurodoma, kad gynėjų prašomi iškviesti liudytojai turi būti iškviesti ir apklausti tomis pat sąlygomis, kokios yra taikomos kaltinimą palaikančių prokurorų prašomiems iškviesti liudytojams. Be to, minėtos konvencijos nuostatos reikalauja užtikrinti šalių lygiateisiškumą liudytojų apklausos metu, kad kaltinamojo padėtis netaptų jam nepalanki kaltinimo atžvilgiu (*Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. liepos 13 d. sprendimas Nr. 26853/04 byloje Popov prieš Rusiją*). Tokią teisę garantuoja ir Lietuvos Respublikos BPK 7 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies, 270 straipsnio 1 dalies, 45 straipsnio, 268 straipsnio bei 292 straipsnio nuostatos.

Nuteistasis pažymi, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą, jis ir jo gynėjai prašė iškviesti į teismo posėdį ir apklausti kaip liudytojus A. B. , E. R. , V. L. , P. P. , Z. V. , M. B. , J. J. , G. A. , V. G. , L. M. , V. V. N., A. Š. , M. L. , V. Z. , R. O. ir A. A. . Taip pat, pirmosios instancijos teisme buvo prašoma kreiptis dėl teisinės pagalbos į kompetentingas Rusijos Federacijos ir Latvijos Respublikos teisėsaugos institucijas dėl liudytojų S. P. (S. P.), N. P. , A. B. (A. B.), M. B. (M. B.), Č. M. , M. S. (M. S.), B. M. , V. R. , V. P. , A. S. , C. D. apklausų. Apeliantas teigia, kad šių liudytojų parodymai būtų patvirtinę, kad jis nepadarė jam inkriminuotos nusikalstamos veikos. Tačiau apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad visi K. M. ir jo gynėjų prašymai dėl minėtų liudytojų apklausos buvo nepagrįstai atmesti, ir šiais veiksmais pirmosios instancijos teismas dar kartą parodė savo išankstinį nusistatymą priimti dėl K. M. apkaltinamąjį nuosprendį. Be to, atmetus minėtus prašymus, nebuvo įgyvendintas tiesioginio įrodymų tyrimo byloje principas, nes teismas, neapklausęs minėtų asmenų, neturėjo galimybės įsitikinti, kad šių asmenų parodymai apklausos protokoluose yra užfiksuoti tiksliai ir išsamiai, o šie asmenys davė būtent tokius parodymus, kokie yra užfiksuoti jų apklausos protokoluose.

Apeliantas sutinka, kad liudytojai A. B. , V. L. , P. P. , Z. V. nusikaltimo padarymo metu įvykio vietoje nebuvo. Tačiau nuteistasis teigia manantis, kad, atsižvelgiant į tuo metu užimtumas šių asmenų pareigas, jiems buvo žinoma informacija, kuri gali padėti nustatyti tiesą byloje – tikslesni duomenys apie nusikaltimo padarymo laiką, informacija apie nusikaltimą pranešusius asmenis.

Nuteistasis, remdamasis pirmosios instancijos teismo išvada apie tai, kad įvykio vietoje nebuvę asmenys negali žinoti bylai reikšmingų aplinkybių, teigia, kad dauguma teisme apklaustų liudytojų taip pat nebuvo nusikaltimo vietoje ir nematė, kaip buvo padaryta nusikalstama veika. K. M. teigia manantis, kad tokie liudytojai buvo iškviesti į teismo posėdį ir apklausti tik todėl, kad to prašė prokurorai.

Apeliantas nesutinka su pirmosios instancijos teismo sprendimu nekviesti į teismo posėdį liudytojų A. B. ir E. R. . K. M. teigimu, šie asmenys žino apie kraujo nuplovimą 1991 m. liepos 31 d. nuo automobilio „Latvija“, priklausiusio Vilniaus OMON, kuris savo ginkluotėje turėjo ir 104 prietaisus begarsiam ir beliepsniam šaudymui – PBS. Minėtas teismo sprendimas buvo motyvuotas tuo, kad byloje nėra duomenų apie įvykio metu panaudotą Vilniaus OMON automobilį „Latvija“,

nes nusikaltimą padarę Rygos OMON darbuotojai, į įvykio vietą atvykę Vilniaus OMON priklausiusiu automobiliu „UAZ“. K. M. nurodo, kad tokie teismo motyvai, atmetant prašymą apklausti liudytojus, yra nepakankami, ir kartu parodo teismo nesuinteresuotumą iširti kitas, ne prokurorų nurodytas aplinkybes ir versijas.

Apeliantas teigia manantis, kad M. B. ir J. J. , atsižvelgiant į tuo metu jų užimtas pareigas, taip pat žino svarbių aplinkybių, kurios padėtų nustatyti tiesą byloje, tai yra apie Vilniaus ir Rygos OMON pavaldumą ir vadovybę, veikusias draugovininkų sąjungas, jų veiklą. Vilniaus apygardos teismas, atmesdamas prašymą apklausti minėtus asmenis teismo posėdyje, nurodė, kad byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką galimai padarė Rygos OMON pareigūnai, o aplinkybės, susijusios su Vilniaus OMON, nenagrinėjamos. Nuteistojo teigimu, toks pirmosios instancijos teismo motyvas yra nepakankamas ir rodo teismo atsisakymą objektyviai, visapusiškai ir išsamiai iširti gynėjų pateiktus duomenis apie nagrinėjamo įvykio eigą.

K. M. taip pat nesutinka su pirmosios instancijos teismo sprendimu teismo posėdyje neapklausti liudytojų G. A. , V. G. ir L. M. . Apelianto teigimu, šie asmenys gali parodyti reikšmingas aplinkybes, susijusias su Rygos OMON darbuotojų atvykimu į Vilnių, bet ne apie patį atvykimo faktą.

Pirmosios instancijos teismas, atmesdamas gynėjų prašymą iškviešti ir teismo posėdyje apklausti buvusius Lietuvos Respublikos laikinosios gynybos vadovybės narius ir buvusį Baltarusijos Respublikos vidaus reikalų ministrą V. V. N., neleido K. M. ir jo gynėjams pasinaudoti įstatymo suteikta teise efektyviai gintis nuo pateikto kaltinimo.

Apibendrinamas tai, kas išdėstyta, K. M. teigia, kad pirmosios instancijos teismas, priimdamas dėl jo apkaltinamąjį nuosprendį, pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnio 1 dalį, 3 straipsnį, 20 straipsnio 5 dalį, 305 straipsnio 1 dalies 2 punktą, o skundžiamą nuosprendį grindė spėlionėmis ir prielaidomis.

Apeliantas teigia, kad jam nesuprantama, kodėl jam, nepadariusiam byloje nagrinėjamo nusikaltimo, paskirta pati griežčiausia bausmė – laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Nuteistasis kelia klausimą, kokios bausmės bus paskirtos tikriesiems šio nusikaltimo organizatoriams ir bendrininkams, kada jie bus nustatyti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

K. M. nesutinka ir su priteistu civiliniu ieškiniu.

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojas R. P. apeliaciniame skunde prašo pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendį: perkvalifikuoti K. M. nusikalstamą veiką iš Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktų į Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. IX-1291 redakcija, įsigali 2011 m. kovo 31 d.).

Apeliantas nurodo, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai išnagrinėjo šią baudžiamąją bylą, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, teisingai įvertino byloje esančius įrodymus ir pagrįstai nustatė, kad K. M. , veikdamas organizuota grupe kartu su bendrininkais nužudė Medininkų muitinės posto pareigūnus. Tačiau prokuroro teigimu, pirmosios instancijos teismas netinkamai kvalifikavo nuteistojo veiką, taip netinkamai pritaikydamas įstatymą. Apeliantas atkreipia dėmesį, kad 2011 m. kovo 31 d. įsigaliojo nauja Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio redakcija, kurioje numatyta baudžiamoji atsakomybė už nužudymą, padarytą vykdant ar remiant valstybės ar organizacijos politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuldinėjant civilius. Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 3 dalis nurodo, kad Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnis, nustatantis veikos nusikalstamumą, turi grįžtamąją galią.

Apeliaciniame skunde nurodoma, kad pirmosios instancijos teismas ištyrė faktines aplinkybes, esančias:

- Rygos apygardos teismo 2004 m. spalio 4 d. nuosprendyje (t. 38, b. 1. 87-115);
- Latvijos Respublikos generalinės prokuratūros pateiktuose sąrašuose dėl Rygos OMON milicininkų, kurie dalyvavo neteisėtuose veiksmuose, dėl kurių Latvijos Respublikoje buvo iškeltos baudžiamosios bylos (t. 13, b. 1.89-198; t. 14, b. 1.1-41);

- 1991 m. sausio 28 d. rašte dėl padėties, susiklosčiusios Latvijos TSR OMON, ir priemonių jai stabilizuoti (t. 14, b. 1. 57-64);
- 1991 sausio 28 d. pažymoje dėl įvykių, susijusių su Latvijos TSR OMON veikla, patikrinimo rezultatu (t. 14, b. 1.65-75);
- 1991 m. kovo 20 d. pažymoje dėl 1991 m. kovo 7, 10, 11 d. Vilniaus OMON vykdytų piliečių sulaikymo aplinkybių (t. 14, b.1. 76-81);
- 1991 m. liepos 8 d. rašte dėl Latvijos Respublikos Ministrų Tarybos pirmininko pavaduoto I. B. rašto (t. 14, b.1 99-101);
- 1991 m. birželio 11 d. rašte apie kelionės į Latvijos TSR rezultatus (t. 14, b. 1. 102-105);
- 1991 m. birželio 5 d. pažymoje dėl OMON karių padarytų nusikaltimų (t. 14, b. 1. 108-162);
- 1991 m. rugpjūčio 7 d. pažymoje dėl 1991 m. birželio 14 d. – 1991 m. rugpjūčio 2 d. laikotarpiu padarytų nusikaltimų, dalyvaujant OMON (t. 14, b. 1. 163-178);
- 1991 m. birželio 17 d. pažymoje (t. 14, b. 1. 179-184);
- 1991 m. gegužės 22-23 d. įvykių Latvijos Respublikoje tyrimo rezultatų išvadose (t. 15, b. 1. 1-20);
- TSRS vidaus reikalų ministro rašte (t. 15, b.1. 21-24);
- 1991 m. gegužės 28 d. Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos notoje;
- 1991 m. birželio 11 d. TSRS vidaus reikalų ministro rašte (t. 15, b. 1. 27-30);
- TSRS prezidento įsakuose Nr. UP-1807 ir Nr. 373 (t. 15, b. 1. 31-32, 37-40);
- TSRS vidaus reikalų ministerijos įsakyme Nr. 205 (t. 15, b. 1. 44-46.);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės pareiškimе (t. 15, b. 1. 53-55);
- rašte dėl Vilniaus OMON veiklos muitinės postuose (t. 15, b. 1. 56-60);
- 1991 m. birželio 17 d. TSRS vidaus reikalų ministerijos rašte (t. 15, b. 1. 61-65);
- 1991 m. rugpjūčio 26 d. Latvijos Respublikos saugumo tarybos pareiškimе (t. 15, b. 1. 75-76).

Prokuroro teigimu, šiuose dokumentuose esanti informacija leidžia daryti išvadą, kad Rygos OMON, o taip pat ir šioje struktūroje tarnavęs K. M. vykdė TSRS valstybės ir jos organizacijų – TSKP, TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos OMON politiką jėga nuversti teisėtas Lietuvos ir Latvijos valstybių valdžias, gražinti Lietuvą ir Latviją į TSRS sudėtį ir dideliu mastu ir sistemingai užpildinėti tarnybines pareigas vykdančius Lietuvos ir Latvijos valdžios atstovus, kitus Lietuvos ir Latvijos valstybėms lojalius civilius.

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, turėtų būti atliktas įrodymų tyrimas (Lietuvos Respublikos BPK 324 straipsnio 6 dalis): apeliacinės instancijos teismui turėtų būti pateikti nauji duomenys, esantys Latvijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 1995 m. liepos 27 d. nuosprendyje ir Vilniaus apygardos teismo 1999 m. rugpjūčio 23 d. nuosprendyje bei, keičiant kaltinimą, turi būti gautas K. M. išdavusios Latvijos Respublikos sutikimas (Lietuvos Respublikos BPK 70 straipsnis).

Prokuroras, cituoja 2004 m. birželio 18 d. „Teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalga“ kurioje nurodoma, kad nužudymas yra tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas, ir tik tokia veika gali būti kvalifikuojama pagal Lietuvos Respublikos BK 129, 130 ar 131 straipsnius. Tačiau, kai nužudymas yra kitos nusikaltimo sudėties vienas iš požymių (pvz., Lietuvos Respublikos BK 99, 100, 101 straipsniai), jis pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnį nekvalifikuojamas. Todėl apeliantas pažymi, kad perkvalifikavus K. M. nusikalstamą veiką į Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291 redakcija, įsigaliojusi 2011 m. kovo 31 d.), jo padarytos veikos papildomai kvalifikuoti pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus nereikėtų. Esant išdėstytoms aplinkybėms, apeliaciniame skunde teigiama, kad byloje turėtų būti pakeistos kaltinimo faktinės aplinkybės iš esmės skirtingomis bei pakeistas veikos kvalifikavimas (Lietuvos Respublikos BPK 256 straipsnio 1 dalis). Naujas kaltinimas turėtų būti išdėstytas taip:

K. M. (ankstesnė pavardė - N.), dirbdamas Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos (toliau

– TSRS) vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio milicininku, tyčia, Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai 1990 m. kovo 11 d. priėmus Akta „Dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo“, Latvijos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai 1990 m. gegužės 4 d. priėmus deklaraciją „Dėl Latvijos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo“ ir Lietuvoje bei Latvijoje atstačius, atkūrus valstybių nepriklausomybes, vykdydamas ir remdamas TSRS valstybės ir jos organizacijų – Tarybų sąjungos komunistų partijos (toliau – TSKP) bei jos padalinio Lietuvoje – LKP TSKP, Latvijoje – LKP CK, TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio politiką, panaudojant TSRS valstybės saugumo komiteto, TSRS gynybos ministerijos, TSRS vidaus reikalų ministerijos padalinius, karinius dalinius jėga nuversti teisėtą Lietuvos ir Latvijos valstybių valdžią, grąžinti Lietuvą ir Latviją į TSRS sudėtį, dideliu mastu ir sistemingai užpildinėti tarnybines pareigas vykdančius Lietuvos ir Latvijos valdžios atstovus, kitus Lietuvos ir Latvijos valstybėms lojalius civilius, juos žudė.

K. M. (ankstesnė pavardė N.), veikdamas TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio vado Č. M. suburtoje organizuotoje grupėje, kartu su to paties būrio milicininkais A. L. ir A. R. , tyčia nužudė dėl nukentėjusių asmenų tarnybos pareigų vykdymo Vilniaus muitinės inspektorių A. M. , Vilniaus muitinės inspektorių S. O. , Vilniaus muitinės inspektorių R. R. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento Kelių policijos valdybos Kelių policijos rinktinės Budėtojų dalies vyresnįjį policininką A. K. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento Kelių policijos valdybos Kelių policijos rinktinės M-12 būrio policininką J. J. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „ARAS“ policininką – stažuotoją A. J. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „ARAS“ policininką – stažuotoją M. B. , tai yra nužudė daugiau kaip du žmones ir pasikėsino nužudyti Vilniaus muitinės inspektorių T. Š. žemiau nurodytomis aplinkybėmis.

Č. M. 1991 m. liepos 30 d. apie 21-23 val. TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio bazėje Vilniuje, Valakampių 5, parinko labai sunkaus nusikaltimo padarymui vykdytojus – A. L. , A. R. , K. M. ir įsakė jiems nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus. K. M. , sutikdamas vykdyti šį įsakymą dėl Lietuvos Respublikos pareigūnų nužudymo, susitarė su Č. M. , A. L. , A. R. , kad jis kartu su A. L. ir A. R. nužudys Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus.

Vykdydamas šį susitarimą ir turėdamas tikslą kartu su A. L. ir A. R. nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus, K. M. automobiliu UAZ nuvyko prie Medininkų muitinės teritorijos ir 1991 m. liepos 31 d. apie 4-5 val., Vilniaus rajone, netoli Medininkų kaimo buvusiam Medininkų muitinės posto teritorijoje ir posto vagonėlyje kartu su A. L. ir A. R. užpuolė Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus, tai yra K. M. Medininkų muitinės posto teritorijoje, siekdamas įbauginti ir išvengti galimo ginkluoto pasipriešinimo, grasino A. K. ir J. J. tyrimo metu nenustatytu, nesurastu šaunamuoju ginklu – 9 mm kalibro Makarov pistoletu (PM), iš jo ne mažiau tris kartus tyčia šovė į automobilį VAZ 2101 valstybinis Nr. (duomenys neskelbtini) sėdėjusį J. J. bei padarė jam mirtiną kūno sužalojimą pilve, tuo palaužęs nukentėjusių J. J. ir A. K. pasipriešinimą juos nuginklavo ir neteisėtai sulaikė. Tuo pačiu metu A. L. ir A. R. , grasindami šaunamaisiais ginklais, palaužė Medininkų muitinės posto vagonėlyje ir šalia vagonėlio buvusių T. Š. , A. M. , R. R. , A. J. , M. B. , S. O. pasipriešinimą ir juos neteisėtai sulaikė. Sulaikytus Lietuvos Respublikos pareigūnus, taip pat ir sunkiai sužeistą J. J. , K. M. kartu su A. L. ir A. R. bendromis pastangomis, turėdami tikslą nužudyti, saugojo, prievarta suvarė į Medininkų muitinės posto vagonėlį, kur iš tyrimo metu nenustatytų, nesurastų šaunamųjų ginklų – dviejų 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso slopintuvais tyčia šovė ne mažiau 13 šūvių į nukentėjusiuosius. Šiomis aplinkybėmis K. M. kartu su A. L. ir A. R. veikdami bendrai Medininkų muitinės posto teritorijoje ir posto vagonėlyje iš trijų tyrimo metu nenustatytų, nesurastų šaunamųjų ginklų – dviejų 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso slopintuvais, 9 mm kalibro Makarov pistoletu (PM), tyčia šovė ne mažiau 16 šūvių į Medininkų muitinės poste

dirbančių – A. M. , S. O. , R. R. , A. K. , J. J. , A. J. , M. B. , T. Š. galvas, kitas kūno vietas ir:

- A. M. padarė galvos kiauryminę šautinę žaizdą su kaukolės skliauto, pamato ir veido kaulų, galvos smegenų medžiagos ir dangalų pažeidimais, krūtinės laštos dešinėsios pusės priekinio paviršiaus kiauryminę šautinę žaizdą su minkštųjų audinių pažeidimais, pilvo kiauryminę šautinę žaizdą, pažeidžiant kairiąją kepenų skiltį ir 10 šonkaulį dešinėje, kairiosios šlaunies kiauryminę šautinę žaizdą, nubrozdinimą dešinėsios šlaunies priekiniame vidiniame paviršiuje, nubrozdinimą dešinėsios plaštakos nugarėlėje, nubrozdinimą dešiniajame dilbyje, nubrozdinimą dešinėsios blauzdos priekiniame paviršiuje, komplikacijas – masyvų išorinį ir vidinį kraujavimą, galvos smegenų ir plaučių edemą, nuo ko A. M. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- S. O. padarė šautinį kiaurinį galvos sužalojimą su kaukolės skliauto ir pamato priekinės daubos dešinės pusės lūžimais, galvos smegenų vientisumo suardymą, kraujosruvas po minkštaisiais smegenų dangalais, žievėje ir požievėje, liestinį šautinį galvos sužalojimą su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose ir liestinį kaukolės skliauto pažeidimą, dešinės plaštakos šautinį kiaurinį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuose audiniuose ir I piršto delnakaulio lūžimą, nuo ko S. O. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- R. R. padarė šautinį kiauryminį galvos sužalojimą su kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, galvos smegenų vientisumo pažeidimą, kraujosruvas po minkštaisiais smegenų dangalais ir smegenų žievėje, dešinio žasto kiaurinį šautinį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis ir minkštųjų žasto audinių pažeidimu, nuo ko R. R. 1991 m. rugpjūčio 2 d. mirė;

- A. K. padarė šautinį kiauryminį galvos sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis galvos minkštuosiuose audiniuose, kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, kraujo išsiliejimu po minkštaisiais dangalais ir smegenų žievėje, smegenų vientisumo pažeidimą, nuo ko A. K. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- J. J. padarė kiauryminę šautinę galvos žaizdą su kaukolės skliauto ir pamato kaulų, dangalų ir galvos smegenų medžiagos pažeidimais, kraujosruvomis po smegenų dangalais, kiauryminę šautinę krūtinės laštos dešinėsios pusės žaizdą, pažeidžiant minkštuosius audinius, aklina šautinę pilvo žaizdą, pažeidžiant pjautuvinį kepenų raištį, dešinėsios pusės dešimtą šonkaulį prie stuburo, kiauryminę šautinę kairiosios šlaunies žaizdą, pažeidžiant minkštuosius audinius ir sutrupinant kairįjį šlaunikaulį, linijinį nubrozdinimą kaktos kairiojoje dalyje, momeninės pakaušio srities muštinę žaizdą, komplikacijas – masyvų išorinį ir vidinį kraujavimą, galvos smegenų ir plaučių edemą, nuo ko J. J. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- A. J. padarė kiauryminę šautinę galvos žaizdą su kaukolės kaulų lūžimu, daugybinėm skeveldrom, galvos smegenų medžiagos suardymu, komplikuoju stipriu išoriniu kraujavimu, nuo ko A. J. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- M. B. padarė du šautinius kiauryminius galvos sužalojimus su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuose audiniuose su kaukolės skliauto ir pamato dešinės pusės priekinės daubos lūžimais, galvos smegenų vientisumo suardymu, kraujosruvomis po minkštaisiais smegenų dangalais, žievėje ir smegenų kamiene, dešinio dilbio šautinį kiauryminį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose su dilbio kaulų lūžimais, kairiojo žasto šautinį kiauryminį sužalojimą su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose su žastikaulio skeveldrinio lūžimu, nuo ko M. B. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- T. Š. padarė šautinį kulkinį kiauryminį pavojingą gyvybei galvos sužalojimą, lydimą šautinės žaizdos kairiajame smilkinyje, kairio momenkaulio žvyno skylinio – skeveldrinio lūžimo, šautinės žaizdos dešiniajame momenyje, dešinio momenkaulio skylinio – skeveldrinio lūžimo ir galvos smegenų abiejų skilčių pažeidimo, kraujosruvą kairėje speninėje srityje, kaukolės pamato kaulų skersinį lūžimą vidurinėje duobėje su kraujo susikaupimu kairėje būgninėje ertmėje bei dešinės išorinės klausomosios landos plyšimu, paviršinę muštinę – plėstinę žaizdą dešiniame sėdmenyje, stiprų dešinės šlaunies užpakalinio paviršiaus sumušimą, lydimą poodinės kraujosruvos ir giliųjų audinių hematomos, t. y. sunkų kūno sužalojimą, tačiau T. Š. nenužudė dėl aplinkybių, nepriklausiusių nuo jo valios, nes T. Š. buvo suteikta kvalifikuota medicininė pagalba.

Šiais veiksmais K. M. , veikdamas Č. M. suburtoje ir vadovaujamoje organizuotoje grupėje, kartu su A. L. ir A. R. tyčia, vykdydamas ir remdamas TSRS valstybės ir jos organizacijų politiką

dideliu mastu ir sistemingai užpildinėti civilius, nužudė A. M., S. O., R. R., A. K., J. J., A. J., M. B. ir pasikėsino nužudyti T. Š. K. M. nusikalstama veika, atitinka nusikaltimo, numatyto Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 100 straipsnyje (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291, įsigaliojusio 2011 m. kovo 31 d. redakcija), požymius.

Apeliaciniame skunde taip pat teigiama, kad byla nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, 2011 m. sausio 18 d. raštu Nr. 17.2-1054 prokuroras prašė teisiamojo posėdžio metu apklausti liudytojus V. P. ir G. A. . Prašyme nurodyta, kad šių liudytojų parodymai reikalingi patvirtinti 1992 m. vasario 14 d. pažymoje nurodytus duomenis apie Rygos OMON „Delta 1“ ir „Delta 2“ grupių sudėtį, apie Rygos OMON pasigamintus šviesaus metalo spalvos garso slopintuvus, kitas pažymoje nurodytas bylai reikšmingas aplinkybes. Tačiau apeliantas pažymi, kad pirmosios instancijos teismas, atmesdamas šį prašymą, protokolinėje nutartyje nepagrįstai nurodė, jog atsižvelgiant į įrodymų, ištirtų teisiamaajame posėdyje visumą, nėra tikslinga apklausti V. P. ir G. A. . Prokuroro nuomone, 1992 m. vasario 14 d. pažymoje esantys duomenys yra reikšmingi šiai baudžiamajai bylai, juose remiamasi liudytojo A. K. , kuris į teismo posėdį neatvyko, pateiktais duomenimis. Todėl apeliantas teigia, kad minėtoje 1992 m. vasario 14 d. pažymoje esantys duomenys turėtų būti papildomai patikrinti, apklausiant aukščiau nurodytus liudytojus.

Nuteistojo K. M. gynėjai advokatai Ingrida Botyrienė ir Arūnas Marcinkevičius apeliaciniame skunde prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendį ir priimti dėl K. M. išteisinamąjį nuosprendį.

Apeliantai nurodo, kad Lietuvos Respublikos teismų praktikoje ir teisės doktrinoje bei Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje laikomasi nuomonės, kad anonimiškumas yra išimtinė procesinė priemonė, kuria siekiama apsaugoti liudytojus (nukentėjusiuosius). Tačiau, taikant šią proceso priemonę, suvaržomos gynybos teisės. Gynėjai pažymi, kad dėl šios priežasties, taikant anonimiškumo institutą baudžiamajame procese, būtina nustatyti tinkamą konkuruojančių teisių ir interesų pusiausvyrą. Kaip nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgoje „Dėl baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 27), neturėtų būti apsiribojama tik formaliu įstatyme nurodytų pagrindų ir sąlygų atkartojimu, bet turi būti nurodoma, kuo remiantis konkrečioje byloje konkrečiam asmeniui nustatytas gresiančio realaus pavojaus buvimas. Todėl apeliaciniame skunde teigiama, kad anonimiškumo taikymo pagrįstumas yra pirminė tokio asmens parodymų teisėtumo sąlyga. Kaip nurodyta minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgoje, nesant rimtų ir faktiniais duomenimis nustatytų anonimiškumo taikymo pagrindų, laikytina, kad tokie parodymai yra gauti neteisėtu būdu, todėl įrodymais nepripažįstami. Tokios nuomonės laikomasis ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (2002 m. vasario 14 d. sprendime *Visser prieš Nyderlandus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio pažeidimas konstatuotas nustačius, kad nagrinėjant bylą nebuvo išnagrinėtas anonimiškumo taikymo pagrįstumas. Analogiškos išvados buvo padarytos ir byloje Krasniki prieš Čekijos Respubliką, kurioje nacionaliniai teismai neišnagrinėjo, ar anonimiškumo liudytojams taikymo pagrindai yra rimti ir ar šių duomenų buvimas nustatytas remiantis faktiniais duomenimis*).

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, jog šioje baudžiamojoje byloje nėra jokių objektyvių ir pagrįstų duomenų apie liudytojams Nr. 11 ir Nr. 12 ar jų šeimos nariams gresiantį pavojų bei apie tokio pavojaus realumą praėjus nuo įvykio 20 metų. Gynėjų teigimu, tokio pobūdžio duomenų nėra nei nutarimuose taikyti minėtiems liudytojams anonimiškumą, apsiribojant tik formaliu įstatyme nurodytų pagrindų ir sąlygų atkartojimu, nei skundžiamame nuosprendyje. Apeliantai pažymi, kad, kaip jau buvo minėta, anonimiškumo statusas suteikiamas, siekiant apsaugoti asmenį nuo realių grėsmių, kylančių jam pačiam ar jo šeimos nariams arba jo artimiesiems giminaičiams, tačiau negali būti suteikiamas mainais už parodymų davimą, apsaugant asmenį nuo pareigos atvirai ir viešai duoti parodymus, atsakyti į užduodamus klausimus ir panašiai. Be to, advokatai nurodo, kad skundžiamame nuosprendyje nenurodyti motyvai, ar minėtų liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymai laikytini įrodymais ir, jei taip, tai kokiais pagrindais. Šios išdėstytos aplinkybės, gynėjų teigimu, sudaro pagrindą išvadai, kad pirmosios instancijos teismas, nepatikrindamas anonimiškumo taikymo liudytojams Nr. 11 ir Nr. 12 pagrįstumo ir to

neišdėstęs skundžiamame nuosprendyje, pažeidė baudžiamojo proceso teisės normas, reglamentuojančias anonimiškumo taikymo liudytojams sąlygas ir tvarką, todėl šių liudytojų parodymai nepagrįstai ir neteisėtai buvo pripažinti įrodymais šioje baudžiamojoje byloje.

Apeliaciniame skunde nurodoma, kad pirmosios instancijos teismas šioje baudžiamojoje byloje, be pagrindo pripažino liudytojų Nr. 11 ir Nr. 12 parodymus įrodymais, taip pat neatsižvelgė į Europos žmogaus teisių teismo praktiką tokius parodymus vertinti „itin atsargiai“ ir jų vertinimo motyvus išdėstyti nuosprendyje. Gynėjai teigia, kad iš skundžiamo nuosprendžio turinio matyti, jog šių asmenų parodymus Vilniaus apygardos teismas priėmė besąlygiškai, nevertinęs jų patikimumo ir teisingumo. Apeliantai atkreipia dėmesį, kad liudytojai, kuriems taikomas anonimiškumas, patys nematė jų parodymuose nurodytų aplinkybių ir neparodė, iš kur jiems tos aplinkybės tapo žinomos. Todėl tokie minėtų liudytojų parodymai negali būti laikomi įrodymais baudžiamojoje byloje, nes jie neatitinka liudytojo parodymams keliamų bendrųjų baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų, kurie be jokių išlygų turi būti taikomi ir liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymams. Savo teiginius apeliantai grindžia Lietuvos Respublikos BPK 78 straipsnio nuostatomis bei Lietuvos baudžiamojo proceso teisės doktrina ir teismų praktika, kur liudytojo parodymai yra suprantami kaip anksčiau paties liudytojo įgytų vaizdinių (kartais ir garsinių ar kitų jutiminių pojūčių) atkūrimas ir perdavimas bei užfiksavimas, kurių teisingumas priklauso nuo suvokimo tikslumo ir išsamumo, geros atminties, sugebėjimo tiksliai perduoti išlaikytą informaciją apklausos metu. Be to, teisės doktrinoje yra atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad minėti liudytojo gebėjimai priklauso nuo liudytojo fizinės ir psichinės sveikatos būklės, amžiaus, išsilavinimo, profesijos ir kitų faktorių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant liudytojo parodymus.

Gynėjai nurodo, kad tais atvejais, kai liudytojas tiesiogiai nematė (ar kitaip tiesiogiai nesuvokė) jo nurodomų aplinkybių, jis privalo parodyti, iš kur apie pranešamus faktinius duomenis jis sužinojo, tai yra tokiu atveju privaloma nustatyti pirminę informacijos šaltinį (asmenį, kuris apie tai papasakojo, dokumentą, kuriame apie tai parašyta ir panašiai) ir taip patikrinti liudytojo duotus parodymus. Be to, teisės doktrinoje yra pabrėžiama, kad negalima liudyti remiantis anonimiais ar kitokiais informacijos šaltiniais, kurių liudytojas negali atskleisti. Tokiais atvejais yra pripažįstama, jog liudytojo parodymai neatitinka lestinumo reikalavimų (Baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I dalis. I-IV dalys – V., 2003, P. 207).

Apeliaciniame skunde teigiama, kad liudytojai Nr. 11 ir Nr. 12, kuriems taikomas anonimiškumas, neparodė, iš kur jie sužinojo apie aplinkybes, kurias nurodė apklausų metu: liudytojo Nr. 11 2003 m. gegužės 29 d. ir 2008 m. gruodžio 12 d. apklausų protokolai; liudytojo Nr. 12 2008 m. rugsėjo 16 d., 2009 m. rugsėjo 24 d. apklausų protokolai ir 2010 m. lapkričio 17 d. teisme duoti parodymai. Gynėjai nurodo, kad pirmosios instancijos teisme jiems nebuvo leista nustatyti liudytojo Nr. 12 duotų parodymų pirminio informacijos šaltinio – visus tokio pobūdžio klausimus teisėjų kolegija pašalindavo.

Apeliantai, remdamiesi Europos Žmogaus Teisių Teismo (1997 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje *Van Mechelen ir kiti prieš Nyderlandų Karalystę*; 2002 m. vasario 14 d. sprendimas byloje *Visscr prieš Nyderlandų Karalystę*; 2006 m. vasario 28 d. sprendimas *Krasniki prieš Čekijos Respubliką*) bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika nurodo, kad baudžiamajame procese paprastai yra taikoma gynybai palankesnė – tiesioginė apklausa, sudarant kliūtis apklausiamo asmens tapatybei nustatyti. Tuo tarpu sprendimas apklausti liudytoją tiesiogiai nedalyvaujant įtariamajam (kaltinamajam) ir jo gynėjui, taip pat sprendimas teisiame posėdyje perskaityti tokio liudytojo parodymus turi būti motyvuotas, nurodant, ar toks teismo sprendimas pateisina gynybos teisių apribojimą. Gynėjai teigia, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą, buvo priimtas sprendimas teismo posėdyje apklausti liudytoją Nr. 12, kuriam taikomas anonimiškumas, nesudarant galimybės nuteistajam ir jo gynėjams tiesiogiai pateikti šiam liudytojui klausimus. Tokį sprendimą pirmosios instancijos teismas grindė iš Lietuvos kriminalinės policijos biuro gautu raštu, kuriame teigiama, kad teismo posėdžio dieną ši institucija neturi galimybės į teismo posėdį pristatyti techninių priemonių, sudarančių kliūtis nustatyti išlaptinto asmens tapatybę, bei tuo, kad šis liudytojas yra atvykęs į teismo posėdį. Apeliantai teigia manantys, kad tokie minėto sprendimo motyvai nėra pakankami ir nepateisina gynybos teisių apribojimo, juolab, kad liudytojo Nr. 12,

kuriam taikomas anonimiškumas, parodymai skundžiamame nuosprendyje yra vieni pagrindinių įrodymų, kuriais grindžiama K. M. kaltė.

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimu pripažino tokius atvejus, kai liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, apklausa vyko tokiu būdu, kai minėtą statusą turintys liudytojai, ikiteisminio tyrimo teisėjas ir sekretorius buvo viename kambaryje, o kaltinamieji, jų gynėjai ir prokuroras – kitame, iš kur šie galėjo klausytis apklausos, naudodamiesi garso ryšiu ir pateikti liudytojams klausimus (*Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje Van Mechelin ir kiti prieš Nyderlandų Karalystę*). Esminis teisės į gynybą pažeidimas, leidęs abejoti teismų priimtų sprendimų pagrįstumu ir teisėtumu, buvo konstatuotas ir Europos Žmogaus Teisių Teismo nagrinėtoje byloje Birutis prieš Lietuvą, kur pareiškėjas buvo nuteistas remiantis liudytoju, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymais, o šie parodymai nebuvo tinkamai ištirti, ir nebuvo sudaryta galimybė įsitikinti jų patikimumu.

Apeliantai nurodo, kad šioje baudžiamojoje byloje būtina atkreipti dėmesį ir į Europos Tarybos 1997 m. rugsėjo 10 d. rekomendacijos Nr.(97)13 dėl poveikio liudytojams ir teisės į gynybą aiškinamąjį memorandumą, kurio [16]37 punkte yra įvardinti rizikos faktoriai, susiję su liudytoju, kuriam taikomas anonimiškumas, patikimumu: a) toks liudytojas gali būti nepatikimas dėl subjektyvių priežasčių, susijusių su jo ar jos asmenine istorija, pavyzdžiui, prieš kurią laiką sirgta psichine liga, haliucinacijomis ar paprasčiausiai dėl įgimto melavimo epizodų ir pan.; b) toks liudytojas praeityje su kaltinamuoju galėjo turėti neatskleistų santykių, lėmusių išankstinį nusistatymą prieš kaltinamąjį; c) toks liudytojas gali rengti sąmokslą prieš kaltinamąjį.

Apeliaciniame skunde nesutinkama ir su pirmosios instancijos teismo atsisakymu į teismo posėdį iškviešti ir apklausti liudytoją Nr. 11, kuriam taikomas anonimiškumas. Gynėjai nurodo, kad ikiteisminio tyrimo metu šis liudytojas buvo apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją, dalyvaujant K. M. ir jiems (gynėjams). Tačiau apeliantai pažymi, kad šios apklausos metu nei įtariamasis, nei jie dar nebuvo susipažinę su baudžiamosios bylos medžiaga, todėl negalėjo pateikti liudytojui svarbių klausimų, be to, jie neturėjo galimybės užduoti klausimų šiam liudytojui tiesiogiai. Gynėjai teigia manantys, kad minėto pobūdžio teismo sprendimas atsisakyti iškviešti į teismo posėdį ir jame apklausti liudytoją Nr. 11 yra grindžiamas Lietuvos kriminalinės policijos biuro pažyma apie šiam asmeniui tariamai grėsiantį pavojų, kurio realumui patvirtinti nebuvo pateikta jokių faktinių duomenų.

Apeliantai, apibendrinami tai, kas išdėstyta, daro išvadą, kad pirmosios instancijos teismas, atsisakydamas teisme apklausti liudytoją Nr. 11 ir pasirinkdamas tokį liudytoją Nr. 12 apklausos būdą teisme, kuris yra nepalankesnis gynybai (netiesioginė liudytojo apklausa), nepagrįstai suvaržė gynybos teises. Gynėjų teigimu, šie jų teisių suvaržymai atėmė galimybę ginčyti liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymus bei sukėlė abejonių dėl jų parodymų tikrumo.

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad pagal Lietuvos Respublikos BPK 301 straipsnio 2 dalį, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas vien tik liudytojų (nukentėjusiųjų), kuriems taikomas anonimiškumas, parodymais, o tokių asmenų parodymai negali būti lemiamais įrodymais byloje. Tačiau pažeidžiant šias nuostatas, Vilniaus apygardos teismas skundžiamą nuosprendį grindė liudytojų Nr. 11 ir Nr. 12, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymais, kurie šiame nuosprendyje yra lemiami nuteistojo K. M. kaltės įrodymai:

1. Gynėjų teigimu, pirmosios instancijos teismas, remdamasis iš esmės vien tik liudytojo Nr. 12, kuriam taikomas anonimiškumas, parodymais, padarė išvadą, kad K. M. nebuvo Vilniaus OMON bazėje naktį iš 1991 m. liepos 30 d. į 31 d. Tačiau apeliantai atkreipia dėmesį, kad šis liudytojas teismo posėdyje, vykusiame 2010 m. lapkričio 17 d., parodė, kad minėtą naktį jis pats neapėjo ir neapžiūrėjo visų Vilniaus OMON bazės pastato patalpų, be to, jis negalėjo pasakyti, ar tuo metu buvo bazėje bei ką jis veikė naktį iš 1991 m. liepos 30 d. į 31 d. nuo 3 val. iki 5 val.

2. Gynėjai nurodo, kad pirmosios instancijos teismo išvada apie tai, kad Rygos OMON vadas Č. M. 1991 m. liepos 30 d. apie 21-23 val., Vilniaus OMON bazėje parinko „Delta 1“ grupės

milicininkus K. M. (ankstesnė pavardė N.), A. L. ir A. R. bei įsakė jiems vykti į Medininkų muitinės postą taip pat padaryta iš esmės remiantis tik liudytojų Nr. 11 ir Nr. 12, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymais. Apeliantai pažymi, kad šie liudytojai neparodė, iš kur jiems yra žinomos apklausų metu parodytos aplinkybės.

3. Gynėjai nesutinka ir su kita pirmosios instancijos teismo išvada, padaryta remiantis minėtų liudytojų Nr. 11 ir Nr. 12 parodymais: K. M., vykdydamas Č. M. įsakymą su kitais Rygos OMON pareigūnais automobiliu UAZ-469 išvyko į Medininkų muitinės postą kas, kaip nurodyta skundžiamame nuosprendyje, savaime leidžia daryti išvadą jog K. M. su kitais Rygos OMON pareigūnais sutiko su Č. M. įsakymu ir susitarė nužudyti Medininkų muitinės posto pareigūnus. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad tokie liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymai yra tik šių liudytojų spėjimai ir prielaidos, nes liudytojas Nr. 11 apklausiamas pas ikiteisminio tyrimo teisėją parodė tik manantis, kad, vykdydami Č. M. nurodymą, A. L., A. R. ir K. N. (dabartinė pavardė – M.) išvyko į Medininkų muitinės postą (t. 25, b. l. 193).

4. Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad, remdamasis liudytojo Nr.12, kuriam taikomas anonimiškumas, parodymais, pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog K. M. kartu su kitais Rygos OMON pareigūnais naktį iš 1991 m. liepos 30 d. į 31 d. užpuolė Medininkų muitinės poste buvusius pareigūnus, o šio užpuolimo metu iš pistoleto PM šovė į policininką bei nužudė muitinės posto pareigūnus bei pasikėsino nužudyti T. Š. .

Apeliantai, cituodami Lietuvos Respublikos BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgą dėl „Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Tiesų praktika“ Nr. 27, psl. 338-339, 342) nurodo, kad pirmosios instancijos teismo išvados dėl K. M. kaltės padarytos neišnagrinėjus bylos aplinkybių nešališkai ir išsamiai. Tai lėmė šiuos pirmosios instancijos teismo nuosprendžio trūkumus:

- **teismo išvadų prieštaravimas.** Skundžiamame nuosprendyje rašoma, kad „iš pradžių L. M., suteikdamas pagalbą, T. Š. pavertė ant šono, dalinai palikdamas gulėti ant grindų, dalinai atremdamas į sieną“, tačiau nuosprendyje daroma ir prieštaringa išvada, kad „toku būdu, Medininkų muitinės posto vagonėlyje nužudytų pareigūnų kūnų pozos, baldų, kitų daiktų vietos nebuvo keičiamos“ (nuosprendžio 233 lapas). Apeliantų teigimu, šias prieštaravimus išvadas pirmosios instancijos teismas padarė neatsižvelgdamas į jų (gynėjų) pateiktus fotolentelėse užfiksuotus įvykio vietos rekonstrukcijos rezultatus bei atsisakęs paskirti atlikti šių rezultatų paneigimui būtina kompleksinę teismo medicininę – trasologinę – balistinę ekspertizę;

- **teismo išvadų neatitikimas faktinėms bylos aplinkybėms.** Skundžiamame nuosprendyje nurodyta, kad „liudytojų V. R., R. B., R. K., R. Š., Z. Ž. parodymai įrodo, kad 1991 m. liepos 31 d. naktį pasienio poste Medininkai 2, kuris buvo įrengtas senajame Vilnius – Minskas kelyje, apie 2 km atstumu nuo Medininkų muitinės posto, vykdydami tarnybines pareigas budėjo KAD darbuotojai V. R., R. B., R. K. ir R. Š., V. R. ir R. B. miegojo automobilyje ir naktį šūvių negirdėjo“ (nuosprendžio 234 lapo 2 pastraipa). Tačiau advokatai atkreipia dėmesį, kad atstumas tarp nuosprendyje paminėtų postų buvo kur kas mažesnis, todėl girdimumas dėl nedidelio atstumo turėjo būti žymiai geresnis. Šią aplinkybę, apeliantų teigimu, patvirtina byloje esantys topografiniai žemėlapiai (t. 4, b. l. 60; t. 7, b. l. 30, 58; t. 27, b. l. 76) bei jų (gynėjų) teismui pateikti įvykio vietos apylinkių topografinis žemėlapis ir ortofotonuotraukos.

Skundžiamame nuosprendyje taip pat nurodyta, kad „įvykio vietos apžiūros metu muitinės vagonėlio antrajame kambaryje, ant grindų patiestų čiužinių rastas automato apkabų maišelis, kuriame buvo trys 5,45 mm kalibro automato AKS-74(U) apkabos su šoviniais. M. B. lavonas muitinės vagonėlio pirmajame kambaryje rastas be automato apkabų maišelio, o ant A. J. lavono, prie diržo pritvirtintas rastas automato apkabų maišelis. Šie duomenys leidžia tvirtinti, kad M. B. muitinės posto užpuolimo metu išsėjos muitinės vagonėlio antrajame kambaryje ant čiužinio, o A. J. buvo lauke. Šią aplinkybę patvirtina įvykio vietos apžiūros metu po A. J. lavonu rasta 7,62 mm kalibro šauto šovinio tūtelė, liudijanti, kad muitinės posto vagonėlio pirmajame kambaryje buvo šaudyta anksčiau, nei ant grindų atsigulė A. J. <...> Šie duomenys leidžia tvirtinti, kad A. J. buvo lauke, prie muitinės vagonėlio kartu su A. M. . Visi šie duomenys įrodo, kad 1991 m. liepos 31 d.

Medininkų muitinės posto užpuolimo metu muitinės posto vagonėlio antrajame kambaryje ilsėjosi S. O. , R. R. ir M. B. . Muitinės vagonėlio pirmajame kambaryje buvo T. Š. . Lauke, prie muitinės vagonėlio buvo A. M. ir A. J. “ (nuosprendžio 249 lapas 2 pastraipa). Advokatai nurodo, kad tokia įvykio eiga nėra įtikinama. Jų teigimu, jei posto užpuolimo metu M. B. ilsėjosi, o A. J. buvo lauke, tuomet pastarasis, prasidėjęs užpuolimui, turėjo būti sulaukytas arba nušautas lauke, nes, kaip parodė nukentėjusysis T. Š. , 4 val. jis išgirdo tylų garsą, panašų į šūvį, pasižiūrėjo pro langą pamatė „Kalašnikov“ konstrukcijos automatą su medine buože ir blizgančiu antgaliu ginkluotą užpuoliką, kuris, T. Š. sušukus „OMON puola“, įsiveržė į vagonėlio vidų. Iš T. Š. parodymų bei jo pasisakymų televizijos laidose taip pat žinoma, kad pirmasis į vagonėlio vidų įsiveržęs užpuolikas praėjo pro T. Š. , stovėjęs nugara prie sienos, nuėjo į poilsio kambarį ir iš ten atvaręs pareigūnus į pirmąjį kambarį, liepė jiems gultis ant grindų. T. Š. parodė netrukus išgirdęs duslų garsą, tarsi kas daužytų buože per galvas. Netrukus į vagonėlio vidų įbėgo dar vienas užpuolikas. Gynėjai pažymi, kad esant tokiai užpuolikų veiksmų sekai, A. J. , kaip nurodyta teismo nuosprendyje, užpuolimo pradžios momentu buvęs lauke, neturėjo jokios realios galimybės likti gyvas. Be to, apeliants atrodo neįtikėtina, kad šis nukentėjusysis, matydamas vagonėlio pirmajame kambaryje žudomus pareigūnus ir būdamas ginkluotas, nevykdė savo pareigos, negynė kitų nukentėjusiųjų, o nekliudomas žudynių metu perėjo per pirmąjį kambarį ir, nesipriešindamas kaltininkams tarnybiniu ginklu, apsisuko bei atsigulė poilsio kambario tarpduryje, kur ir buvo nušautas.

Gynėjų teigimu, minėta teismo išvada leidžia taip pat teigti, kad tuo metu, kai kaltininkai pradėjo žudyti pareigūnus pirmajame vagonėlio kambaryje, nukentėjusysis M. B. turėjo galimybę nueiti net iki vagonėlio prieškambario durų, vietoje to, kad, vykdydamas savo pareigą, gintų postą nuo užpuolimo, pasipriešindamas ginklu. Aukščiau minėta pirmosios instancijos teismo išvada neatitinka nukentėjusiajam M. B. padarytų sužalojimų mechanizmo ir posto vagonėlio pirmajame kambaryje rastų šūvių pėdsakų, turint omenyje tai, kad į šį pareigūną buvo iššauta net keturis kartus: du kartus į galvą iš dešinio šono ir po vieną šūvį į rankas iš priekio, padarant kiauryminius sužalojimus, būdingus siekiant nužudyti asmenį, kuris priešinasi ginklu ar kelia juo grėsmę.

Apeliaciniame skunde teigiama, kad minėta teismo išvada apie nukentėjusiųjų M. B. , R. R. , S. O. ir A. J. buvimo vietą muitinės posto užpuolimo metu padaryta neatsižvelgiant į nukentėjusiojo T. Š. parodymus, 1991 m. liepos 31 d. įvykio vietos apžiūros protokolą bei nužudytų pareigūnų teismo medicinos ekspertizių išvadų rezultatus.

Gynėjai teigia manantys, kad pirmosios instancijos teismo išvados apie byloje nagrinėjamo įvykio pradžios laiką – 1991 m. liepos 31 d. 4 val. – prieštarauja nukentėjusiojo T. Š. parodymams bei kitiems bylos duomenims. Skundžiamame nuosprendyje teigiama, kad T. Š. išgirdo pistoleto šūvį ir pro langą pamatė bėgantį asmenį (nuosprendžio 249 lapas, 2 pastraipa). Apeliantai atkreipia dėmesį, kad T. Š. nei karto neparodė išgirdęs būtent pistoleto šūvį, jis teigė, kad 4 val. išgirdo tylų garsą, panašų į šūvį. Be to, šis nukentėjusysis parodymų metu nėra sakęs, kokio pistoleto šūvio garsą girdėjo prasidedant posto užpuolimui, o į klausimą, ar jis skiria pistoleto šūvio garsą nuo kito ginklo šūvio garso, atsakė neigiamai. Apeliantai pažymi, kad ginklo atpažinimas pagal šūvio garsą byloje nebuvo padarytas;

- **Bylos duomenimis nepatvirtintos teismo išvados.** Skundžiamame nuosprendyje padaryta išvada, kad iš Medininkų muitinės posto teritorijos užpuolikų ar kitų asmenų buvo nuvarytas A. K. tarnyboje naudotas, Č. V. priklausęs geltonos spalvos automobilis VAZ - 2101. Tačiau apeliantai nurodo, kad automobilio radimo vieta bei šio automobilio būklė radimo metu (peršauti ir suaižėję, tačiau nuo važiavimo grunto keliuku ar nuo smūgio į akmenį neišbyrėję grūdinto stiklo langai) (t. 4, b. l. 23-28, 31-35) leidžia teigti, jog šautiniai automobilio pažeidimai buvo padaryti jo suradimo vietoje. Šią aplinkybę, gynėjų nuomone, patvirtina ir liudytojo R. M. parodymai apie tai, kad jam važiuojant šiuo peršautu automobiliu į Vilnių, išbyrėjo automobilio stiklai. Teismo posėdžio metu advokatai nurodo pateikę prašymus paskirti atlikti ekspertizę ar atlikti papildomą įvykio vietos apžiūrą, kurios metu metalo ieškikliu būtų patikrinta automobilio radimo vieta, siekiant nustatyti, ar šioje vietoje nėra likę 9x18 mm kalibro šovinių tūtelių. Pirmosios instancijos teismui tokių prašymų nepatenkinus ir nepašalinus abejonių, nebuvo nustatyta, kurioje vietoje, kas ir į kokį asmenį, buvusį tuo metu automobilyje, šovė 9x18 mm kalibro ginklu, į kur šis

šūvis pataikė, o jeigu pataikė į asmenį, buvusį automobilyje – kokį sužalojimą jam padarė ir kokias pasekmes nukentėjusiajam sukėlė toks sužalojimas;

- **Teismo išvados pagrįstos spėjimais ir prielaidomis.** Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje teigiama, kad liudytojai R. K. ir R. Š. įvykio metu buvo lauke ir nuo Medininkų muitinės posto pusės girdėjo du šūvius. R. K. parodė, kad jis būdamas kartu su R. Š. šūvius girdėjo 4 val. – 5 val. laikotarpiu, o R. Š. parodė, kad du pistoleto šūviai buvo girdimi apie 4 val. 45 min. (nuosprendžio 234 lapas, 2 pastraipa). Tačiau apeliančių teigimu, byloje nėra jokių duomenų, patvirtinančių, kad minėti liudytojai girdėjo būtent pistoleto, o ne kokio nors kito šaunamojo ginklo šūvius. Pirmosios instancijos teisme šie liudytojai parodė, kad išgirdę šūvius pamanė, jog šaudo medžiotojai, be to, nei vienas iš jų negalėjo tiksliai prisiminti laiko, kada girdėjo šūvius, parodydami, kad tuo metu švito. Advokatai pažymi, kad medžioklės metu nėra naudojami pistoletai, todėl nėra pagrindo tarpusavyje sieti logiškai nesusiejamų reiškinį ir daiktą. Gynėjai taip pat nurodo, kad remiantis jų 2009 m. liepos 31 d. atlikto faktinių aplinkybių konstatavimo rezultatais, galima teigti, jog liudytojai R. K. ir R. Š. šūvius įvykio metu galėjo girdėti ne vėliau kaip 4 val. – 4 val. 30 min. laikotarpiu. Ši aplinkybė skundžiamame nuosprendyje neaptarta ir nepaneigta. Apeliantai atkreipia dėmesį, kad byloje taip pat nėra duomenų apie tai, iš kurios vietos ar krypties buvo girdimi šūvių garsai. Todėl pirmosios instancijos teismo išvada apie tai, iš kokio konkretaus ginklo iššautus šūvius 1991 m. liepos 31 d. 4 val. – 5 val. laikotarpiu girdėjo pasienio poste „Medininkai 2“ budėję Krašto apsaugos departamento pareigūnai nėra pagrįsta objektyviais bylos duomenimis.

Apeliaciniame skunde cituojama teismo išvada, jog „įvykio vietos apžiūros protokole užfiksuota, kad J. J. muitinės vagonėlyje buvo rastas atsegtu ir iš dviejų ašelių ištrauktu diržu.<...> Įvykio vietos apžiūros metu iš įvykio vietos nuvaryto automobilio VAZ-2101 salone rastas tuščias pistoleto dėklas. Šios aplinkybės leidžia tvirtinti, kad J. J. buvo nuginkluotas automobilyje VAZ-2101“ (nuosprendžio 236 lapas, 3 pastraipa). Gynėjų teigimu, vien tik duomenys apie tuščio dėklo suradimo vietą negali patvirtinti minėtos teismo išvados apie nukentėjusiojo J. J. nuginklavimo vietą. Tokios teismo išvados nepatvirtina ir byloje esantys duomenys apie automobilio VAZ-2101 salono užpakalinės dalies išmatavimus, jame esančius daiktus bei paties nužudytojo kūno sudėjimą ir svorį. Be to, gynėjai atkreipia dėmesį, kad automobilio salono apžiūros metu nebuvo rasta kaltininkų aprangos mikropluošto dalelių, kurie turėjo likti šiame automobilyje. Advokatų teigimu, J. J. nuginklavimas ir ginklo dėklo nuėmimas galėjo būti padarytas tik įsibrovus į automobilio salono galinės dalies vidų ir palikus jame kokių nors pėdsakų.

Gynėjai apeliaciniame skunde cituoja ir kitą teismo išvadą apie tai, kad „iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų nustatyta, kad <...> neužilgo antrasis užpuolikas iš lauko į muitinės vagonėlio kambarį atvedė J. J. . J. J. ėjo sunkiai, lygtai sumuštas arba sužeistas, jo kojos drebėjo. Užpuolikas J. J. liepė gultis ant grindų. J. J. atsigulus, užpuolikas šovė į J. J. iš Kalašnikovo konstrukcijos automato. Prieš posto užpuolimą kelių policijos pareigūnai J. J. ir A. K. buvo savo automobilyje“ (nuosprendžio 238 lapas, 7 pastraipa). Tačiau apeliančių teigimu, vien tik iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų pirmosios instancijos teismas negalėjo padaryti išvados, kad užpuolikai į posto vagonėlį atvedė būtent J. J. , nes T. Š. nepatvirtino, kad tai buvo būtent šis pareigūnas. Be to, advokatai pažymi, kad sprendžiant iš J. J. kūno sudėjimo bei jam padarytų sužalojimų (t. 2, b. l. 27-44), darytina išvada, kad vienas žmogus negalėjo atvesti J. J. į vagonėlį, tuo labiau – nukentėjusysis negalėjo ateiti į šį vagonėlį ir pats. Apeliantai nesutinka ir su tuo, kad J. J. atsigulus, į jį užpuolikas šovė iš „Kalašnikov“ konstrukcijos automato. Pasak gynėjų, tokia teismo nustatyta aplinkybė visiškai neatitinka nukentėjusiojo kūno padėties įvykio vietoje, kuri, kaip nurodyta teismo nuosprendyje, nebuvo keičiama, bei 7,62 mm kulku padarytų šautinių sužalojimų šūvių trajektorijų. Apeliaciniame skunde nurodoma, kad tikint pirmosios instancijos teismo išvada, reikėtų pripažinti, kad nukentėjusiajam J. J. į galvą buvo šauta statmenai iš apačios į viršų, t. y. nuo grindų į lubas, kas, gynėjų nuomone, neįmanoma, atsižvelgiant į J. J. kūno padėtį; J. J. į krūtinės sritį buvo šauta iš po stalo, nuo sienos tarp pirmo ir antro kambario pusės, o į kairės kojos šlaunį – kaltininkui gulint ant grindų, kas būtų neįmanoma, atsižvelgiant į mažą vagonėlio patalpą. Gynėjų teigimu, nei vienas iš J. J. sužalojimų negalėjo būti padarytas automobilio VAZ-2101 salono viduje. Tokią išvadą gynėjai daro atsižvelgdami į automobilio salono išmatavimus, automobilio šautinius sugadinimus kairės pusės užpakalinių keleivio durų lango

stikluose, kulku liekanas salono viduje bei teismo medicinos ekspertizės akto (t. 2, b. I. 27-44) 13 punkto išvada apie 9 mm kalibro kulkos trajektorijos kampa bei vertikalią nukentėjusiojo kūno padėtį šio šūvio metu.

Apeliaciniame skunde nurodoma, kad siekiant pašalinti minėtus su J. J. nužudymu susijusius prieštaravimus, į teismo posėdį buvo prašoma iškviesti teismo medicinos, balistikos, trasologijos, ginkluotės bei specialiųjų kovinių operacijų planavimo specialistus, taip pat – paskirti atlikti papildomą ekspertizę. Tačiau šie prašymai nebuvo patenkinti. Be to, priimdamas skundžiamą nuosprendį, pirmosios instancijos teismas nesivadovavo teismo posėdyje gynėjų pateiktais šūvių trajektorijų bei mechanizmo rekonstrukcijų rezultatais.

Gynėjai pažymi, kad pirmosios instancijos teismas nenustatė, kada ir kiek laiko iki posto užpuolimo pradžios nukentėjusieji J. J. ir A. K. buvo automobilyje, kuriuo momentu ir kokiomis aplinkybėmis juos ten matė nukentėjusysis T. Š. . Todėl, apelianų manymu, skundžiamo nuosprendžio išvada apie J. J. atvedimą į Medininkų posto vagonėlio vidų ir ten šūvio į jį paleidimą yra pagrįsta tik spėlionėmis.

Apeliantai taip pat nesutinka su pirmosios instancijos teismo išvada, kad „iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų nustatyta, kad jis, kaip ir kiti buvę muitinės vagonėlyje pareigūnai, vykdydamas postą užpuolusio asmens nurodymą, atsigulė ant muitinės vagonėlio pirmo kambario grindų. Užpuolikas pradėjo šaudyti į ant grindų gulinčius Lietuvos Respublikos pareigūnus“ (nuosprendžio 238 lapas, 7 pastraipa). Gynėjų teigimu, nustatyta, kad nukentėjusiajam A. K. buvo padaryti kiauryminiai sužalojimai (t. 2, b. I. 99-105), tačiau ant vagonėlio viduje buvusių baldų ir apyvokos daiktų nerasta jokių kulkos atsitrenkimo pėdsakų. Advokatai taip pat nurodo, kad šio nukentėjusiojo kūnas rastas po stalu, kas turėjo būti natūrali kliūtis bet kokiam šūviui (t. 1, b. I. 121, 129, 131, 146, 149, 154).

Gynėjai teigia, kad kito nukentėjusiojo – S. O. – nužudymo vieta skundžiamame nuosprendyje nenustatyta, nes vagonėlio viduje nerasta nukentėjusiojo kūno padėtį ir jam padarytus sužalojimus atitinkančių kulku pėdsakų. Todėl apelianų nuomone, nukentėjusieji, išskyrus T. Š. , A. J. buvo nušauti ne gulintys ant grindų vagonėlio viduje, o kitose vietose ir būdami kitokiose padėtyse, nei teigiama skundžiamame nuosprendyje.

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys, kad ant nukentėjusiųjų J. J. , M. B. ir A. M. kūnų esantys šautiniai sužalojimai bei šių sužalojimų skaičius leidžia pagrįstai teigti, kad jie priešinosi kaltininkams, savo veiksmais keldami jiems pavojų. Be to, šiems nukentėjusiesiems padarytų šautinių sužalojimų kiekis, jų išsidėstymas ir trajektorijos leidžia taip pat teigti, kad šie pareigūnai buvo nužudyti ne posto vagonėlio viduje, o kitose vietose. Šį apeliacinio skundo argumentą patvirtina ir byloje nustatyta aplinkybė, kad užpuolimo metu Medininkų pasienio kontrolės poste buvo iššauta ne mažiau kaip 22 šūviai. Tačiau įvykio vietos apžiūrų metu posto vagonėlyje rasta tik 13 šovinių tūtelių ir 11 kulku. Gynėjai atkreipia dėmesį, kad pirmosios instancijos teismas atsisakė pridėti prie bylos jų atlikto faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą, kuriame užfiksuota, kad 2010 m. gegužės 29 d. šio procesinio veiksmo atlikimo metu įvykio vietoje buvo rasta 7,62x39 mm kalibro šauto šovinio, pagaminto 1967 m. gamykloje Nr. 711, dalis. Apeliantai pažymi, kad tokios pat šovinio tūtelės įvykio vietoje buvo rastos ir 1991 m. liepos 31 d. įvykio apžiūros metu Medininkų muitinės posto vagonėlyje.

- **Skundžiamame nuosprendyje neįvertintos faktinės aplinkybės, galinčios turėti įtakos teismo išvadoms.** Gynėjai cituoja teismo išvadą, kad „1991-08-28 ekspertizės akto Nr. 11-1307 duomenimis, ant automobilio vairuotojo sėdynės atlošo užvalkalų rastos dirvožemio dalelės ir pavienės pašalinės tekstilės pluošteliai, t. y. įvairių spalvų natūralūs ir cheminiai pluošteliai“ (nuosprendžio 236 -237 lapai). Tačiau, apelianų teigimu, šioje nuosprendžio dalyje nutylėta, kad šie mikropluoštai yra bendros rūšinės ir grupinės priklausomybės kaip ir 1991 m. rugpjūčio 21 d. prie Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sulaikyto A. B. mikropluoštai. Be to, advokatai pažymi, kad iš šio asmens sulaikymo metu buvo paimtas „Kalašnikov“ konstrukcijos automat su garso ir ugnies slopintuvu bei šoviniai, kurie, sprendžiant pagal šovinių tūteles, yra tokie pat, kokie buvo panaudoti Medininkų muitinės posto užpuolimo metu.

Kitoje teismo išvadoje teigiama, kad 1991 m. rugpjūčio 2 d. vykusios papildomos įvykio vietos apžiūros metu automobilyje VAZ-2101 rasta žmogaus kraujo. 1991 m. rugpjūčio 19 d. teismo medicinos ekspertizės akte Nr. 577/19 nustatyta, kad šis kraujas yra G1m-1 grupės, antigeno A. „Tokia grupinė charakteristika yra būdinga lavono J. J. kraujui <...> Ant galinės sėdynės atlošo rastas J. J. kraujas“ (nuosprendžio 237 lapas, 2 pastraipa; 240 lapas, 6 pastraipa). Apeliantai nurodo, kad tokios pat grupės ir antigeno kraujas būdingas ne tik J. J., bet ir A. J., A. K. ir T. Š. kraujui. Tačiau pirmosios instancijos teismas šios aplinkybės nevertino ir nuosprendyje nenurodė, kodėl nesirėmė šia ekspertizės išvados dalimi.

Apeliaciniame skunde cituojama ir kita teismo išvada, apie tai kad „1991-08-22 ekspertizės akto Nr.1 1-1285 duomenimis, 1991-08-10 papildomos įvykio vietos apžiūros metu rastos trys 9 mm kalibro tūtelės yra 9 mm kalibro šovinių Makarov (PM) ir Stečkin (APS) pistoletams dalys. Šios tūtelės šautos viename šaunamojo ginklo egzemplioriuje. <...> Nustatyti kokios rūšies ir modelio ginklo buvo iššautos šios tūtelės, nėra galimybės, kadangi tirtose tūtelėse pėdsakų visuma nesudaro komplekso požymių, kurie būtų būdingi vienam konkrečiam ginklo modeliui <...>. Šis ginklas buvo automatinis 9,0 mm kalibro“ (nuosprendžio 238 lapas, 1 pastraipa). Gynėjai pažymi, kad pirmosios instancijos teismas, nepatenkinęs jų prašymo teismo posėdyje apklausti ginkluotės specialistą, tinkamai neįvertino minėtos ekspertizės išvados sakinio, kad „šis ginklas buvo automatinis 9,0 mm kalibro“. Apeliantai šį savo teiginį grindžia tuo, kad 9x18 mm kalibro šoviniais šaudantis Makarov konstrukcijos pistoletas „PM“, kokį tarnybos Rygos OMON metu turėjo nuteistasis, yra ne automatinis, o tik pusiau automatinis ginklas. K. M. tarnybos metu automatinio 9 mm kalibro ginklo neturėjo, ir tai patvirtina, jog byloje nagrinėjamos nusikalstamos veikos pastarasis nepadarė.

Advokatų teigimu, pirmosios instancijos teismo išvada, kad „1991-09-03 ekspertizės akto Nr. 11-1409 <...> tyrimo dalyje nurodyta, kad 9 mm kalibro tūtelė, paimta 1991-08-01 papildomos įvykio vietos apžiūros metu, ir trys 9 mm kalibro tūtelės, paimtos 1991-08-10 papildomos įvykio vietos apžiūros metu, šautos dviejuose skirtinguose ginklų egzemplioriuose“ (nuosprendžio 238 lapas, 5 pastraipa) taip pat neįrodo K. M. kaltės. Gynėjai nurodo, kad iš šios teismo išvados galima pagrįstai teigti, jog įvykio vietoje rastos keturios 9x18 mm kalibro tūtelės buvo iššautos iš dviejų skirtingų tokio pat kalibro ginklų: trys šoviniai iš vieno, o ketvirtas – iš kito ginklo. Todėl, apeliantai teigia, kad įvykio metu 9 mm kalibro ginklais šaudė du skirtingi asmenys. Byloje nėra duomenų, kad bent vienas iš 9x18 mm kalibro šovinių buvo iššautas iš K. M. turėto tarnybinio „Makarov“ pistoleto.

- **Apeliaciniame skunde teigiama, kad pirmosios instancijos teismas nuosprendžio išvadas pagrindė teisme neapklaustų liudytojų bei į procesą neįtrauktų asmenų parodymais.** Tokie asmenys yra:

1. Liudytojas K. S. (nuosprendžio 251 lapas, 3 pastraipa);
2. S. S. (nuosprendžio 251 lapas, 3 pastraipa);
3. Liudytojas A. S. (nuosprendžio 253 lapas, 3 pastraipa);
4. Liudytojas C. D. (nuosprendžio 253 lapas, 4 pastraipa);
5. Liudytojas A. B. (nuosprendžio 254 lapas, 3 pastraipa);
6. Liudytojas G. K. (nuosprendžio 254 lapas, 4 pastraipa);
7. J. Š. (nuosprendžio 252 lapas, 1 pastraipa ir t. 31, b. l. 100);
8. Liudytojas P. F. (nuosprendžio 256 lapas, 1 pastraipa);
9. Liudytojas Č. K. (nuosprendžio 256 lapas, 1 pastraipa);
10. Liudytojas V. K. (nuosprendžio 256 lapas, 1 pastraipa);
11. Liudytojas J. T. (nuosprendžio 257 lapas, 2 pastraipa);
12. Liudytojas V. P. (nuosprendžio 260 lapas, 2 pastraipa);
13. Liudytojas I. R. (nuosprendžio 260 lapas, 5 pastraipa);
14. Liudytojas V. R. (nuosprendžio 261 lapas, 2 pastraipa);
15. Liudytojas J. Š. (nuosprendžio 264 lapas, 5 pastraipa);
16. A. B. (nuosprendžio 265 lapas, 2 pastraipa);
17. Liudytojas I. D. (nuosprendžio 265 lapas, 3 pastraipa);
18. Liudytojas V. M. (nuosprendžio 265 lapas, 3 pastraipa);

19. Liudytojas A. K. (nuosprendžio 265 lapas, 3 pastraipa);
20. Liudytojas I. P. (nuosprendžio 266 lapas, 1 pastraipa);
21. Liudytojas S. P. (nuosprendžio 267 lapas, 2 pastraipa);
22. Liudytojas A. K. (nuosprendžio 268 lapas, 5 pastraipa; 269 lapai, 5 pastraipa);
23. Liudytojas M. S. (nuosprendžio 269 lapas, 4 pastraipa);
24. Liudytojas S. P. (nuosprendžio 271 lapas, 3 pastraipa);
25. Liudytojas M. B. (nuosprendžio 271 lapas, 4 pastraipa);
26. Liudytojas Č. M. (nuosprendžio 272 lapas, 2 pastraipa);
27. Liudytojas B. M. (nuosprendžio 272 lapas, 5 pastraipa);
28. Liudytojas A. L. (nuosprendžio 273 lapas, 2 pastraipa);
29. Liudytojas A. R. (nuosprendžio 273 lapas, 3 pastraipa);
30. Liudytojas I. G. (nuosprendžio 274 lapas, 2 pastraipa);
31. Liudytojas V. M. (nuosprendžio 273 lapas, 3 pastraipa);
32. Liudytojas A. A. (nuosprendžio 275 lapas, 3 pastraipa);
33. Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 (nuosprendžio 277 lapas, 2 pastraipa);
34. Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 (nuosprendžio 278 lapas, 2 pastraipa).

- Skundžiamame nuosprendyje neįvertinti K. M. nekaltumą patvirtinantys duomenys. Apeliantų teigimu, liudytojas T. G. ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nei karto neparodė, kad 1991 m. liepos 30-31 d. jis vežė nuteistą į Medininkų muitinės posto apylinkes ar iš šios vietos į Vilnių, taip pat neparodė, kad jis matė nuteistą įvykio vietoje ar Medininkų muitinės posto apylinkėse. Priešingai, pirmosios instancijos teisme šis liudytojas patvirtino, kad K. M. anksčiau jis nebuvo matęs ir niekur jo nevežė; kas nužudė Lietuvos pareigūnus Medininkų poste nežino, taip pat nežino ir apie nuteistojo dalyvavimą šiame įvykyje. Tačiau, apeliantų teigimu, visi liudytojo T. G. parodymai apie K. M. skundžiamame nuosprendyje buvo perrašyti netiksliai, nurodant, kad „ar jis dalyvavo nužudyme negali pasakyti, nes nei vieno iš vežamų asmenų veidų jis neišidėmėjo“ (nuosprendžio 282 lapas).

Apeliaciniame skunde nurodo, kad liudytojas S. S. pirmosios instancijos teisme prašė vadovautis anksčiau, tai yra 1991 m. gruodžio 30 d. jo duotais parodymais, nes tuo metu žymiai geriau atsiminė įvykius. Nurodytos apklausos metu liudytojas S. S. parodė, kad, jo nuomone, nusikaltimą Medininkuose galėjo padaryti karinės dalies 3700 pareigūnai. Tokį savo manymą jis nurodė ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro pavaduotojui Zakarauskui bei Lietuvos Respublikos prokuroro pavaduotojui Norkūnui (t. 11, b. 1. 190). Tačiau gynėjai pažymi, kad šiais parodymais pirmosios instancijos teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, nesivadovavo, t. y. juos atmetė, nenurodydamas tokio sprendimo motyvų (nuosprendžio 252 lapas, 2 pastraipa).

Advokatai atkreipia dėmesį ir į pirmosios instancijos teisme liudytojo I. B. duotus parodymus. Šis liudytojas teigė, kad K. M. nepažįsta ir anksčiau nėra jo matęs. Apie byloje nagrinėjamo nusikaltimo planavimą ar jo vykdytojus I. B. parodė tai pat nieko nežinantis, jis teigė, kad apie Lietuvos pareigūnų nužudymą Medininkų poste sužinojo tik kitą dieną po nusikaltimo. 1991 m. liepos mėnesį iš 30 į 31 d. visą parą budėjo Vilniaus OMON bazėje, tačiau nieko iš Rygos OMON milicijos pareigūnų Vilniaus OMON bazėje nematė. Rygos OMON milicininkus Vilniaus OMON bazėje yra matęs anksčiau. Nieko iš jų asmeniškai, išskyrus Rygos OMON vadą Č. M., nepažinojo. Kokius, iš kur atvykusius ir kokiam padaliniui priklausančius asmenis 1991 m. liepos 30 d. vakare T. G. vežė į Medininkus, nežino. Be to, 2003 m. vasario 18 d. apklausos, vykusios prokuratūroje, metu minėtas liudytojas parodė, kad vyriškis, vardu V., jam papasakojo, kad tarnaudamas Rygos OMON, dalyvavo Medininkų žudynėse (t. 24, b. 1. 143). 2003 m. kovo 4 d. liudytojas I. B. iš nuotraukų atpažino Rygos OMON grupės „Delta 2“ milicininką V. M. (t. 24, b. 1. 177-182). Šiuos parodymus apie V. M. liudytojas patvirtino ir 2010 m. gegužės 31 d. vykusio teismo posėdžio metu. Apeliantai pažymi, kad nepaisant to, jog aptarti liudytojo I. B. parodymai atitinka liudytojo V. P. nukentėjusiojo T. Š. parodymus bei I. G. atpažinimo rezultatus, pirmosios instancijos teismas jais nesivadovavo, nenurodydamas tokio sprendimo motyvų (nuosprendžio 276-277 lapai).

Priešingai, pirmosios instancijos teismas, neatkreipdamas dėmesio į byloje esančius duomenis apie Rygos OMON grupės „Delta 2“ pavaldumą ir joje tarnavusius asmenis (t. 15, b. 1. 135-136), skundžiamame nuosprendyje nurodė, kad iš liudytojo V. M. parodymų matyti, kad A. L. , A. R. ir K. M. (ankstesnė pavardė K. N.) grupę liudytojas vadina tiesiog „Delta“ arba „Delta 1“ (nuosprendžio 277 lapas, 1 pastraipa).

Apeliaciniame skunde atkreipiamas dėmesys į liudytojo V. P. parodymus, duotus 2001 m. vasario 15 d. Lietuvos Respublikos ambasadoje Rusijos Federacijoje (apklausos protokolas, vaizdo ir garso įrašas buvo išreikalautas papildomai). Šios apklausos metu liudytojas parodė iš I. B. žinantis, kad, darant byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką, dalyvavo I. B. , V. R. , T. G. ir S. P. bei pastarojo vadovaujamos grupės „Alfa“ arba „Delta“ milicininkai. Tačiau pirmosios instancijos teismas šiuos parodymus atmetė, nurodydamas, kad šie parodymai „prieštarauja surinktų duomenų visumai, todėl teismas jais nesivadovauja“. Apeliantams nesuprantama, kokiais byloje surinktų duomenų visumai šie minėti parodymai prieštarauja. Gynėjų nuomone, byloje yra duomenų, patvirtinančių liudytojo V. P. parodymus ir pokalbio su I. B. garso įrašo turinį. Tokie duomenys yra nukentėjusiojo T. Š. 2001 m. birželio 7 d., 2002 m. gruodžio 17 d., 2002 m. gruodžio 19 d. parodymo atpažinti protokolai (t. 9, b. 1. 57-64, 67-74, 78), kuriuose užfiksuota, kad nukentėjusysis atpažino I. B. ir I. G. kaip asmenis, matytus Medininkų pasienio kontrolės poste užpuolimo metu, bei portale www.delfi.lt išspausdinti nukentėjusiojo T. Š. pasakojimai, kad vienas iš įvykio vietoje šaudžiusių asmenų buvo I. G. . Be to, apeliaciniame skunde nurodoma, kad 2009 m. birželio 25 d. pirmosios instancijos teismui buvo pateiktos laikmenos su garso įrašais, kuriuose užfiksuoti nukentėjusiojo T. Š. atsakymai į A. A. klausimus apie užpuolikų skaičių, tautybę, tarnybinę priklausomybę, aprangą, užpuoliko pavardę ir iš dalies jo pareigas.

Apeliantai nurodo, kad pirmosios instancijos teismui buvo pateikta duomenų, patvirtinančių, jog pagrindinių liudytojų parodymai, kuriais grindžiama K. M. kaltė, yra nepatikimi. Tokie duomenys yra:

1. 2008 m. spalio 16 d. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas ir šio protokolo priedas – vaizdo įrašas, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio departamento Eismo organizavimo skyriaus 2008 m. lapkričio 27 d. raštas Nr. A51-26327(10.2-ŪK5), K. M. gynėjų atliktos įvykio vietos apžiūros fotolentelė, sudaryta remiantis byloje esančiais įvykio vietos apžiūros protokolais bei liudytojo T. G. parodymais, bei fotolentelėje esančiose nuotraukose užfiksuoto vaizdo aprašymas. Šie duomenys paneigia K. M. dalyvavimą padarant jam inkriminuotą nusikalstamą veiką bei leidžia abejoti liudytojo T. G. parodymais;

2. 2009 m. liepos 31 d. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas ir jo priedai, kuriuose yra užfiksuotas saulės tekėjimo laikas, atitinkantis saulės tekėjimo laiką 1991 m. liepos 31 d., ir realus matomumas atskirais laiko momentais tekant saulei;

3. ABC News filmuota medžiaga, kurioje yra užfiksuota įvykio vieta, taip pat ir vieta prie įėjimo į vagonėlį, kur R. K. rado laikrodį „Elektronika-1“, tariamai priklausiusį A. R. ;

4. Vilniaus apygardos teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr.09-2-018-91 esančių liudytojų S. S. , A. P. , A. J. , S. D. , I. A. , V. A. apklausų protokolų kopijos, patvirtinančios Vilniaus OMON tarnybinių tabelinių ginklų atšaudymo lyginamajam tyrimui faktą; liudytojo A. A. apklausos protokolo kopija, patvirtinanti, kad Medininkuose nužudytų Lietuvos Respublikos pareigūnų ginklai buvo įtraukti į Vilniaus OMON ir Šiaurės miestelyje dislokuoto karinio dalinio Nr. (duomenys neskelbtini) apskaitą, kita šios baudžiamosios bylos medžiaga;

5. Fotolentelė Nr. 4 (įvykio vietos rekonstrukcija automobilio VAZ salone), kurioje užfiksuota šuvių, paleistų į tariamai ant užpakalinės automobilio VAZ sėdynės sėdėjusių nukentėjusiųjų J. J. , trajektorijų rekonstrukcija ir šaudžiusio asmens buvimo vieta šaudymo metu. Šie duomenys patvirtina, kad J. J. negalėjo būti sužalotas šaunamuoju ginklu, jam sėdint automobilio VAZ-2101 salono viduje;

6. Fotolentelė Nr. 5 (įvykio vietos rekonstrukcija automobilio VAZ makete), kurioje užfiksuota šuvių, paleistų į tariamai ant užpakalinės automobilio VAZ sėdynės sėdėjusių nukentėjusiųjų J. J. , trajektorijų rekonstrukcija ir šaudžiusio asmens buvimo vietą šaudymo metu. Šie duomenys

taip pat patvirtina, kad nukentėjusysis J. J. negalėjo būti sužalotas šaunamuoju ginklu, jam sėdint automobilio VAZ-2101 salono viduje;

7. Fotolentelė Nr. 6, kurioje užfiksuota šūvių į nukentėjusiuosius trajektorijų rekonstrukcija ir šaudžiusio asmens buvimo vieta šaudymo metu. Šie duomenys patvirtina, kad valstybinį kaltinimą palaikiusių prokurorų versijos apie nukentėjusiųjų nužudymo vietas yra neteisingos;

8. Fotolentelė Nr. 8, kurioje užfiksuotos šūvių į A. J. ir T. Š. trajektorijos, jų padėtis kulku pataikymo į juos metu ir kitos aplinkybės bei rezultatai. Šie duomenys paneigia valstybinį kaltinimą palaikiusių prokurorų versijas dėl nukentėjusiųjų nužudymo aplinkybių bei sudaro pagrindą atlikti gynėjų prašomus eksperimentus bei ekspertinius paskaičiavimus;

9. Fotolentelė Nr. 9, kurioje užfiksuoti iš skirtingų modifikacijų ir kalibrų „Kalašnikov“ automatų (šturmo karabinų) iššautų tūmelių pavyzdžiai su esminiais konstrukcijos skirtumais, leidžiantys šaudyti sprogstamuosius paketus iš 7,62x39 mm kalibro automatų AKM ir AKMC su specialiu antgaliu, tačiau neleidžia to daryti iš 5,45x39 mm kalibro automato AKC-74Y. Šie duomenys, apeliančių teigimu, yra reikšmingi vertinant P. V. parodymus bei fonuotruokas, kuriose užfiksuoti Vilniaus OMON pareigūnai, ginkluoti automatais, prie kurių antgalių pritvirtinti sprogstamieji paketai. Gynėjai pažymi, kad iki byloje nagrinėjamo įvykio Vilniaus OMON bazėje buvo 7,62x39 mm kalibro „Kalšnikov“, todėl turėtų būti apklaustas specialistas ar ekspertas, kurie paaiškintų tokių šovinių paskirtį ir pritaikymo galimybes.

Bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas šių nurodytų duomenų ne tik netyrė ir nevertino, bet skundžiamame nuosprendyje nenurodė ir tokio sprendimo motyvų. Apeliantai pažymi, kad šiais veiksmais buvo pažeistos Lietuvos Respublikos BPK normos, reglamentuojančios nuosprendžio surašymą bei neatsižvelgta į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimo Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“ 3.1.4 punktą. Apeliančių teigimu, teisės doktrinoje laikomasi nuomonės, kad nuosprendžio priėmimo taisyklių pažeidimai, keliantys pagrįstą abejonių dėl nuosprendžio teisėtumo ir pagrįstumo, pripažįstami pažeidimais, sutrukdžiusiais teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį (Lietuvos Respublikos BPK komentaras. II tomas – V., 2003. P.378-379).

Apeliantai, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 1 dalimi, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. gruodžio 30 d. nutarimu „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo kodekso normas, reglamentuojančias baudžiamojo įstatymo galiojimą“ Nr. 38 bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 2 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-331/2010, nurodo, kad pirmosios instancijos teismas padarė esminių klaidų, sprenddamas klausimą dėl baudžiamojo įstatymo galiojimo laiko atžvilgiu, t. y. netinkamai pasirinko įstatymo redakciją, numatančią baudžiamąją atsakomybę už K. M. inkriminuotą nusikalstamą veiką. Apeliaciniame skunde pažymima, kad skundžiamame nuosprendyje nebuvo atsižvelgta į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimą „Dėl baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės“, turintį lemiamą reikšmę, vertinant, kuris baudžiamasis įstatymas labiausiai švelnina K. M. teisinę padėtį. Apeliančių teigimu, šioje baudžiamojoje byloje negalėjo būti taikomas 1961 m. baudžiamojo kodekso 105 straipsnis, numatęs mirties bausmę, bei to paties kodekso 49 straipsnio 4 dalis, numačiusi galimybę teismui netaikyti senaties termino asmeniui, padariusiam nusikaltimą, už kurį įstatymas numatė mirties bausmę. Advokatai atkreipia dėmesį, kad laikotarpiu nuo 1998 m. gruodžio 11 d., kai įsigaliojo minėtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas iki 1998 m. gruodžio 31 d., kai įsigaliojo naujoji Lietuvos Respublikos BK redakcija, galiojo tarpinė 1961 m. baudžiamojo įstatymo redakcija, kurios 105 straipsnis už nužudymą numatė terminuotą laisvės atėmimo bausmę nuo 10 iki 20 metų, o 49 straipsnis numatė 10 metų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties terminą. Apeliančių nuomone, būtent šios redakcijos baudžiamasis įstatymas, labiausiai švelninantis jų ginamojo teisinę padėtį ir turintis grįžtamąją galią, turėjo būti taikomas šioje baudžiamojoje byloje.

Apeliaciniame skunde taip pat atkreipiamas dėmesys į pirmosios instancijos teismo išvadą, kad baudžiamasis įstatymas, galiojęs K. M. inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu,

nenumatė galutinių senaties terminų, o senaties taikymo klausimo sprendimas buvo paliktas teismo diskrecijai. Tokią išvadą pirmosios instancijos teismas padarė atsižvelgdamas į 1961 m. baudžiamojo kodekso 49 straipsnio 4 dalies nuostatas (LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1982 m. gruodžio 29 d. įsakas Nr. X-2767, įsigaliojęs 1983 m. sausio 1 d. redakcija, Žin., 1982, Nr.36-400), numačiusias, kad klausimą dėl senaties taikymo asmeniui, padariusiam nusikaltimą, už kurį pagal įstatymą gali būti skiriama mirties bausmė, sprendžia teismas; jeigu teismas nepripažįsta esant galimybei taikyti senatį, mirties bausmė negali būti skiriama ir ji pakeičiama laisvės atėmimu. Apeliantai nurodo, kad pirmosios instancijos teismas šiuo atveju visiškai neatsižvelgė, kad teismui nusprendus netaikyti senaties terminų, asmeniui už 1961 m. baudžiamojo kodekso 105 straipsnyje padarytą nusikaltimą galėjo būti paskirta tik terminuota laisvės atėmimo bausmė nuo 8 iki 15 metų. Todėl apeliantai nurodo, kad net ir sutinkant su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusi baudžiamojo įstatymo norma, nenumačiusi senaties terminų nusikaltimams, už kuriuos galėjo būti skiriama mirties bausmė, yra griežtesnė už 2000 m. Lietuvos Respublikos BK normą, numatančią 20 metų apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatį už kvalifikuotą nužudymą, tokiu atveju, apeliantų nuomone, 1961 m. baudžiamojo įstatymo 49 ir 105 straipsniai, vertinant juos kompleksiskai, yra švelnesni negu 2000 m. Lietuvos Respublikos BK 95 straipsnis ir 129 straipsnio 2 dalis. Gynėjai pažymi, kad pagal 1961 m. baudžiamojo kodekso nuostatas teismui, nusprendus netaikyti senaties termino, K. M. būtų galima paskirti tik 1961 m. baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytą laisvės atėmimo bausmę nuo aštuonerių iki penkiolikos metų.

Esant išdėstytoms aplinkybėms, pirmosios instancijos teismas, priimdamas dėl K. M. apkaltinamąjį nuosprendį, pažeidė Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 2 dalį bei Lietuvos Respublikos BPK 1 straipsnio 1 dalį, 20 straipsnio 5 dalį ir 305 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Gynėjai nurodo, kad pirmosios instancijos teismas nevertino K. M. teisinančių įrodymų ir skundžiamą nuosprendį priėmė, remdamasis tik įrodymų leistinumą kriterijų neatitinkančiais duomenimis, spėjimais ir prielaidomis.

Apeliacinės instancijos teismo posėdyje prokurorai prašė prokuroro apeliacinį skundą patenkinti, o gynėjų bei nuteistojo K. M. (ankstesnė pavardė - N.) apeliacinius skundus atmesti. Gynėjas advokatas A. Marcinkevičius prašė gynėjų ir K. M. apeliacinius skundus patenkinti, o Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros apeliacinį skundą, pateiktą 2011 m. gegužės 30 d. ir prašymą dėl veikos perkvalifikavimo iš Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio į Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį atmesti. Nuteistasis K. M. prašė jo ir gynėjų apeliacinius skundus patenkinti, o prokuroro apeliacinį skundą atmesti.

Prokuroro apeliacinis skundas tenkinamas, nuteistojo ir jo gynėjų apeliaciniai skundai atmetami.

Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau - Lietuvos Respublikos BPK) pažeidimų

Nuteistasis K. M. savo apeliaciniame skunde tvirtina, kad Vilniaus apygardos teismas buvo šališkas jo atžvilgiu, baudžiamąją bylą nagrinėjo tendencingai, palaikydamas vien kaltinimo pusę, apribodamas K. M. teisę į tinkamą gynybą bei pažeisdamas rungimosi principą. Šie nuteistojo apeliacinio skundo argumentai nepagrįsti.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo byla viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Ši teisė numatyta ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencijos) 6 straipsnio 1 dalyje. Teismo nešališkumo reikalavimas yra ir viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą teismą sudėtinių dalių. Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad teismo nešališkumo reikalavimas turi du aspektus. Vertinant nešališkumą subjektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo. Objektivus nešališkumo aspektas bendriausia prasme reikalauja, kad teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, jog negalėtų susidaryti

įspūdis, kad proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis priešiškus ar palankumas arba teismas vienaip ar kitaip suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-287/2003, 2K-738/2004, 2K-340/2008, 2K-228/2009, 2K-176/2010, 2K-193/2010, 2K-195/2010*). Tokios nuostatos yra įtvirtintos ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijoje (*Daktaras v. Lithuania, no. 42095/98, judgement of 10 October 2000; Nešćák v. Slovakia, no. 65559/01, judgement of 27 February 2007; a contrario Academy Traiding Ltd and Others v. Greece, judgement of 4 April 2000, no. 30342/96; Lindon, Otchakovsky- Laurens and July v. France, no. 21279/02 and 36448/02, judgement of 22 October 2007; Poppe v. the Netherlands, no. 32271/04, judgement of 24 March 2009*).

Kita vertus, nešališkumo principas negali būti suprantamas pernelyg plačiai – vien tik teismo padarytos teisės aiškinimo ir taikymo klaidos, baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai, net jei jie ir esminiai, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad teismas nagrinėjo bylą šališkai. Nesant konkrečių bylą nagrinėjančio teismo šališkumo požymių, jo konstatavimas neturėtų būti siejamas su priimto nuosprendžio motyvacijos stoka, įrodymų tyrimo rezultatų neįvertinimu, kitokiais teismo sprendimo surašymo trūkumais (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-230/2009, 2K-243/2009, 2K-122/2010, 2K-195/2010*). EŽTT jurisprudencijoje taip pat laikomasi nuomonės, kad procesiniai trūkumai, susiję tik su pareigos tinkamai motyvuoti teismo sprendimą neįvykdymu, įrodymų išnagrinėjimo neišsamumu ir panašiai, paprastai nevertinami kaip teismo šališkumo požymiai, bet nagrinėjami atitinkamų kitų Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintų teisių aspektu.

Šioje byloje apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo spręsti, kad bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas buvo šališkas subjektyviaja prasme, nes apeliantai nenurodė jokių realių faktų, rodančių bylą nagrinėjusio teismo šališkumą. Objektiviškai požiūriu teismo šališkumo šioje byloje taip pat nėra pagrindo konstatuoti. Pažymėtina, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, K. M. ir jo gynėjai ne kartą reiškė nušalinimus tiek bylą nagrinėjusiam teismui (teisėjų kolegijos pirmininkei) (t. 43, b. l. 131-133; t. 44, b. l. 66-67; t. 45, b. l. 104-105; t. 47, b. l. 3-4; t. 49, b. l. 190-191; t. 50, b. l. 139-144; t. 52, b. l. 32-33; t. 52, b. l. 93-103 ir kt.), tiek prokurorams (t. 43, b. l. 154-156), tačiau motyvuotomis nutartimis šie nušalinimai buvo atmesti (t. 43, b. l. 147-150; 171-174; t. 44, b. l. 68-69; t. 45, b. l. 119-120; t. 47, b. l. 15, 35; t. 50, b. l. 147, 148; t. 52, b. l. 50; t. 52, b. l. 107-108 ir kt.). Viename iš nušalinimo bylą nagrinėjančiam teismui pareiškimų buvo nurodyta tai, kad teisėjų kolegijos pirmininkė neleidžia gynybos pusei aktyviai dalyvauti tiriant įrodymus ir užduoti klausimus liudytojams. Bylą nagrinėjanti teisėjų kolegija, atmesdama šį nušalinimo pareiškimą, motyvuotai paaiškino, kad šalina tik atsakymus menančius klausimus; be to, neleidžia gynėjams pateikti savo įrodymų vertinimo liudytojų apklausos metu (t. 50, b. l. 195). Teisėjų kolegija neturi pagrindo abejoti šiais teismo posėdžio protokoliniu nutartyje išdėstytais argumentais, juolab, kad jie patvirtinami teismo posėdžio protokole užfiksuotais duomenis. Iš teismo posėdžio protokolo matyti, kad tiek gynybos, tiek kaltinimo šalims buvo sudarytos vienodos sąlygos apklausti visus parodymus davusius liudytojus; gynyba šią savo teisę realizavo – kiekvienas gynėjas užduodavo klausimus liudytojams, o pastabos dėl klausimų formulavimo jiems buvo duodamos tik tada, kai kartu su klausimu buvo pateikiamas ir savas tokio įrodymo vertinimas arba buvo užduodami klausimai, nesusiję su nagrinėjama byla (pavyzdžiui, t. 50, b. l. 55, 112; t. 51, b. l. 45, 59; t. 52, b. l. 74, 75 ir kt.). Pažymėtina, kad analogiško pobūdžio pastaba, jog klausimai liudytojams bei kaltinamajam turi būti užduodami tik tokie, kokie yra susiję su nagrinėjama byla, buvo duota ir kaltinimą palaikiusiems prokurorams (t. 65, b. l. 65).

Nušalinimų pareiškimuose K. M. abejojo teisėjų kolegijos pirmininkės šališkumu ir tuo aspektu, kad ji, dar nebaigus nagrinėti baudžiamosios bylos, neva davė interviu žinių portalo „Delfi“ žurnalistui, pasisakydama apie tai, kad nėra pagrindo taikyti senaties instituto K. M. atžvilgiu. Šį argumentą nuteistasis nurodo ir apeliaciniame skunde. Tačiau kaip matyti iš teismo posėdžio protokolo, teisėjų kolegijos pirmininkė S. B. (ankstesnė pavardė – V.) teismo posėdžio metu paneigė davusi bet kokio turinio interviu žinių portalo „Delfi“ žurnalistams apie baudžiamąją bylą, kurioje kaltinamas K. M., ir paaiškino, kad žurnalistai informaciją apie senaties instituto taikymą K. M. byloje galėjo gauti dalyvaudami viešuose teismo posėdžiuose, kuriuose buvo skelbiamos nutartys

dėl kardomosios priemonės – suėmimo termino pratęsimo. Šiose nutartyse buvo paaiškinta, kodėl teismo bylos nagrinėjimo stadijoje nėra pagrindo svarstyti senaties instituto taikymo klausimo (t. 43, b. l. 141).

Vilniaus apygardos teismo šališkumą K. M. grindžia ir tuo, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą, teismo posėdžių sekretorė ištrinė dalį vaizdo įrašo, kuriame užfiksuota liudytojo V. P. apklausa. Apelianto teigimu, teismo posėdžių sekretorė taip pasielgė tyčia, siekdama sunaikinti reikšmingą bylos įrodymą.

Apeliantas teisingai nurodo, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, buvo ištrinta dalis liudytojo V. P. apklausos vaizdo įrašo. Tačiau ši aplinkybė nesudaro jokio pagrindo išvadai, kad tokiu būdu Vilniaus apygardos teismas pademonstravo savo šališkumą dėl K. M. . Kaip savo 2010 m. gruodžio 14 d. paaiškinime nurodė Vilniaus apygardos teismo posėdžių sekretorė Ž. S. , ji 2010 m. gruodžio 14 d., 16.30 val. pasibaigus teismo posėdžiui bandė išimti vaizdo įrašo kasetę iš grotuvo, tačiau paspaudė ne tą valdymo pultelio mygtuką, dėl ko į vaizdo įrašo kasetę įsirašė tuo metu transliuotą televizijos laidą, ištrinant dalį V. P. apklausos vaizdo įrašo (t. 62, b. l. 8). Apie šią aplinkybę proceso dalyviai buvo informuoti 2010 m. gruodžio 15 d. teismo posėdžio metu (t. 62, b. l. 9-10). 2011 m. sausio 10 d. teismo posėdžio metu buvo svarstomas K. M. pareikštas nušalinimas teisėjų kolegijai, kuris buvo grindžiamas aplinkybėmis, susijusiomis su dalies vaizdo įrašo sunaikinimu (t. 62, b. l. 64-66). Atmesdamas šį pareikštą nušalinimą, Vilniaus apygardos teismas pažymėjo, kad buvo ištrinta tik labai nedidelė dalis vaizdo įrašo (2 min. 39 sek., kai viso įrašo trukmė – 2 val. 38 min. ir 57 sek.); be to, vaizdo įrašas yra tik priedas prie liudytojo V. P. apklausos protokolo, kuris ir bus vertinamas priimant galutinį procesinį dokumentą (t. 62, b. l. 66). Taigi bylos medžiagoje nėra jokių duomenų apie tai, kad vaizdo įrašo dalis buvo ištrinta dėl kokių nors teisėjų kolegijos pirmininkės ar kitų teisėjų kolegijos narių veiksmų; juo labiau nėra jokių duomenų, leidžiančių manyti, kad taip buvo pasielgta tyčia. Todėl ir ši aplinkybė negali būti pagrindu pripažinti Vilniaus apygardos teismą buvus šališką K. M. .

Teisėjų kolegija visiškai nepagrįstais pripažįsta ir tuos K. M. apeliacinio skundo argumentus, jog Vilniaus apygardos teismo šališkumą rodo tai, kad valstybinį kaltinimą šioje byloje palaikantys prokurorai ne kartą viešai išsakė savo nuomonę apie nagrinėjamą bylą, ikiteisminio tyrimo eigą bei rezultatus. Ši aplinkybė, anot apelianto, reiškia, jog prokuratūra vadovauja Lietuvos teismams, kurie negali išlikti nešališki. Atsakant į šiuos apeliacinio skundo argumentus, visų pirma, pažymėtina, kad šioje baudžiamojoje byloje nagrinėjami įvykiai visuomenėje sukėlė didelį atgarsį bei spaudos atstovų susidomėjimą. Todėl visa bylos eiga, teismo posėdžiai buvo stebimi spaudos atstovų, o proceso dalyviai – tiek prokurorai, tiek gynėjai – yra davę ne vieną interviu. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pažymi, kad prokurorų visuomenės informavimo priemonėms išsakyta tinkamai suformuluota oficiali prokuratūros pozicija dėl šios baudžiamosios bylos eigos, tam tikrų tarpinių rezultatų, neprieštarauja nekaltumo prezumpcijos principui ir, juo labiau, negali būti vertinama kaip koks nors neteisėtas spaudimas bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui. Analogiškos pozicijos laikosi ir Europos Žmogaus Teisių Teismas (e. g. *Gutsanovi c. Bulgarie*, n° 34529/10, *arrêt du 15 octobre 2013*; *Butkevičius v. Lithuania*, no. 48297/99, *judgment of 26 March 2002*).

Atsižvelgdama į EŽTT praktiką teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į visuomenės informavimo apie baudžiamuosius procesus, ypač didelį visuomenės susirūpinimą sukeliančiose baudžiamosiose bylose, svarbą (e. g. *Butkevičius v. Lithuania*; no. 48297/99, *decision of 28 November 2000*). Įvertinus tai, kad apelianto baudžiamąją bylą nagrinėjo profesionalūs teisėjai; joje priimtame pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nenustatyta jokių požymių, rodančių, jog bylos nušvietimas visuomenės informavimo priemonėse galėjo nulemti teismo tendencingumą ar išankstinį nusistatymą jo atžvilgiu; be to, nėra duomenų, kad informavimo kampanija būtų siekiama pakenkti proceso teisingumui ar, kad žurnalistų susidomėjimą byla sukeltų prokuroras, manytina, jog dėl bylos nušvietimo visuomenės informavimo priemonėse apelianto procesinės teisės, be kita ko, teisė į nešališką teismą, nebuvo pažeistos (*Butkevičius v. Lithuania*, no. 48297/99, *decision of 28 November 2000*; *Shuvalov v. Estonia*, nos. 39820/08 and 14942/09, *judgment of 29 May 2012*).

Apeliaciniame skunde pateikiami teiginiai dėl bylos nagrinėjimo metu pirmosios instancijos teismo priimtų nuteistajam nepalankių procesinių sprendimų, įrodymų vertinimo ar neišsamaus

bylos išnagrinėjimo negali būti pripažinti pagrindu spęsti apie teismo šališkumą. Pažymėtina, kad teismo proceso tikslas yra nustatyti tiesą byloje ir įvykdyti teisingumą. To pirmosios instancijos teismas ir siekė baudžiamojo proceso metu. Šios bylos nagrinėjimo procesas pirmosios instancijos teisme vyko iš esmės tinkamai, laikantis rungimosi principo, bylos nagrinėjimo teisme nuostatų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos BPK XIX-XXII skyriuose. Pagal baudžiamojo proceso įstatymą bylos nagrinėjimas laikantis rungimosi principo reiškia, kad kaltinimo ir gynybos šalys bylą nagrinėjimo teisme metu turi lygias teises teikti įrodymus, dalyvauti tiriant įrodymus, pateikti prašymus, ginčyti kitos šalies argumentus ir pateikti savo nuomonę visais klausimais, kylančiais nagrinėjant bylą ir turinčiais reikšmės ją teisingai išspręsti (Lietuvos Respublikos BPK 7 straipsnis). Nagrinėjamos bylos kontekste taip pat pažymėtina tai, jog teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad pagal Lietuvos Respublikos BPK 270 straipsnio 2 dalies nuostatas teismas, vertindamas bei spęsdamas bylos nagrinėjimo teisme dalyvių prašymus, vadovaujasi tuo, ar pateiktas prašymas turi reikšmės išsamiam ir nešališkam bylos aplinkybių ištyrimui. Teismas privalo patenkinti prašymus, jeigu išaiškintinos aplinkybės turi reikšmės bylai, tačiau teismas turi teisę atmesti tuos prašymus, kuriais prašoma išaiškinti aplinkybes, jau nustatytas surinkta bylos medžiaga, arba nustatyti faktus, neturinčius esminės reikšmės arba ryšio su byla. Taigi tai, ar bylos nagrinėjimo dalyvių prašymus tenkinti, ar juos atmesti, yra teismo prerogatyva (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-682/2007, 2K-406/2011*).

Viso baudžiamosios bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu tiek gynybos, tiek kaltinimo šalys teikė įvairius prašymus dėl įrodymų tyrimo atlikimo, papildymo. Pažymėtina, kad teisė gynybai pateikti prašymus dėl įrodymų tyrimo apimties, papildymo, nebuvo suvaržyta ir šia teise nuteistojo gynėjai aktyviai naudojosi. Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs kiekvieną pareikštą prašymą, jį išsprendė, pateikdamas įtikinamus motyvus dėl tenkinimo ar atmetimo priežasčių. Priešingai nei tvirtinama nuteistojo ir jo gynėjų apeliaciniuose skunduose, ne visi gynybos teikti prašymai buvo atmesti – dalis jų buvo patenkinta (pavyzdžiui, t. 44, b. l. 29, 106; t. 45, b. l. 106-107; t. 48, b. l. 36; t. 48, b. l. 181, 182; t. 50, b. l. 155; t. 62, b. l. 82; t. 64, b. l. 171-190 ir kt.); taip pat dalis gynybos pateiktų duomenų buvo pridėti prie baudžiamosios bylos medžiagos (t. 45, b. l. 80-97; t. 52, b. l. 153-160; t. 61, b. l. 154 ir k.t.). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismas neturi pareigos besąlygiškai tenkinti visų pateiktų prašymų; kiekvienu atveju teismas turi diskreciją įvertinęs, ar prašymų tenkinimas padėtų išspręsti bylą, nuspręsti, kuriuos prašymus tenkinti, o kuriuos ne, tačiau privalo savo sprendimą pagrįsti. Pirmosios instancijos teismas reikalavimą motyvuoti savo sprendimą įgyvendino tinkamai. Įvertinus pirmosios instancijos teismo posėdžių protokolus ir nuosprendį konstatuotina, kad nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme visi byloje surinkti duomenys buvo išsamiai iširti, rungimosi principas (Lietuvos Respublikos BPK 7 straipsnis) nepažeistas, visi prašymai buvo sprendžiami nepažeidžiant įstatymo reikalavimų.

Kaip teisingai nurodoma K. M. apeliaciniame skunde, nagrinėjant šią baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, prokurorai pateikė prašymą patikslinti teisiamaajame posėdyje apklaustinių asmenų sąrašą. Pirmosios instancijos teismas, gavęs tokio pobūdžio prašymą, iš klausė dėl to gynybos bei paties nuteistojo nuomonę, bei priėmė motyvuotą sprendimą patenkinti prokurorų prašymą. Motyvuodamas tokį sprendimą pirmosios instancijos teismas išsamiai nurodė, dėl kokių priežasčių nėra tikslinga į teisiamaajį posėdį kviešti liudytojus – Vilniaus OMON pareigūnus, kurie byloje nagrinėjamų įvykių metu dėl tam tikrų priežasčių OMON bazėje nebuvo arba tuo metu Vilniaus OMON jau nedirbo (t. 59, b. l. 77-78). Apeliacinės instancijos teisėjų kolegijos vertinimu, toks pirmosios instancijos teismo priimtas sprendimas yra pagrįstas, atitinka baudžiamojo proceso ekonomiškumo bei operatyvumo principus, taip pat nesuvaržė nuteistojo teisės į gynybą ir nerodo teismo šališkumo.

Nuteistojo apeliaciniame skunde taip pat nurodoma, kad pirmosios instancijos teismas, patenkindamas prokurorų prašymą patikslinti pirmosios instancijos teisme apklaustinių liudytojų sąrašą, išvengė liudytojų P. F. , I. R. ir V. R. apklausų pirmosios instancijos teisme, tačiau skundžiamame nuosprendyje vis dėlto rėmėsi šių liudytojų parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo metu. Iš bylos duomenų matyti, kad apklausti liudytojus P. F. ir I. R. teisme nebuvo galimybės, kadangi net papildomai įpareigojus prokurorus nustatyti šių asmenų buvimo vietą, duomenų apie ją

nebuvo gauta. Apklausti liudytojo V. R. teismas taip pat neturėjo galimybės, nes kviečiamas į teismo posėdį liudytojas neatvyko, o baudžiamojo proceso įstatymai nenumato procesinių prievartos priemonių, leidžiančių pristatyti liudytoją, kuris yra užsienio valstybės pilietis ir gyvena užsienio valstybėje, į Lietuvos Respublikos teismą. Atsižvelgdamas į tai, kad nurodyti liudytojai buvo apklausti ikiteisminio tyrimo metu (t. 17, b. l. 52-54; t. 19, b. l. 114-117, 180-183; t. 22, b. l. 161-167, 177-185), pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad pakartotinės apklausos teisme atlikti nėra pagrindo, juolab kad Rusijos Federacijos teisėsaugos institucijos šioje baudžiamojoje byloje vengia bendradarbiauti (tai taip pat yra viena iš pagrindinių priežasčių, nulėmusių ilgą proceso šioje baudžiamojoje byloje trukmę). Remiantis šiomis aplinkybėmis, darytina išvada, kad buvo išnaudotos visos galimybės apklausti P. F. , I. R. ir V. R. , taigi šie asmenys teisme nebuvo apklausti dėl objektyvių priežasčių. Be to, nurodytų liudytojų ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai, laikantis Lietuvos Respublikos BPK 276 straipsnyje nustatytų reikalavimų, buvo tinkamai paskelbti teismo posėdžio metu. Pažymėtina, jog pagal Lietuvos Respublikos BPK 276 straipsnio 4 dalį teisme perskaityti ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui duoti liudytojo parodymai nėra savarankiškas įrodymų šaltinis, tačiau šiais duomenimis galima patikrinti kitus byloje surinktus įrodymus (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuartys Nr. 2K-450/2007, 2K-451/2007, 2K-92/2009, 2K-179/2010, 2K-592/2010, 2K-253/2013, 2K-332/2013 ir kt.*) ir jie gali būti reikšmingi teismui tikrinant bei vertinant teisiame posėdyje gautus kaltinamųjų, nukentėjusiųjų bei liudytojų parodymus, ekspertizės aktą ir specialisto išvadą, byloje esančius dokumentus, daiktinius ir kt. įrodymus. Liudytojų P. F. , I. R. ir V. R. parodymai šiuo atveju buvo patikrinti būtent tokiu būdu atliekant Lietuvos Respublikos BPK 276 straipsnyje numatytus proceso veiksmus ir šie liudytojų parodymai pirmosios instancijos teismo įvertinti, palyginus juos su kitų 1991 m. liepos 30-31 d. Vilniaus OMON bazėje buvusių liudytojų parodymais bei rašytine bylos medžiaga. Šiame kontekste svarbu pažymėti ir tai, kad minėtų liudytojų parodymai nebuvo itin reikšmingi ar esminiai sprendžiant K. M. kaltės klausimą. Taigi nėra pagrindo teiginiams, kad apkaltinamasis nuosprendis pagrįstas įrodymais, kurie buvo neišnagrinėti teisiame posėdyje. Taip pat dėl nurodytų priežasčių nėra pagrindo tvirtinti, kad apeliante teisė į gynybą buvo suvaržyta.

Lietuvos Respublikos BPK 10 straipsnis reglamentuoja įtariamąjį, kaltinamąjį ir nuteistąjį teisės į gynybą užtikrinimą. Šios normos antroje dalyje nurodyta, kad teismas, prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo užtikrinti galimybę įtariamajam, kaltinamajam ir nuteistajam įstatymų nustatytais priemonėmis ir būdais gintis nuo įtarimų bei kaltinimų. Iš bylos medžiagos matyti, kad teise gintis K. M. gana aktyviai naudojosi tiek pats tiesiogiai, tiek per savo gynėjus. Kaip jau minėta, gynyba teikė teismui rašytinius įrodymus, reišė prašymus, išsakė savo nuomonę dėl kaltintojų surinktų įrodymų, skundė procesinius sprendimus ir kt. Nuteistasis K. M. savo apeliaciniame skunde nepagrįstai teigia, kad bylos nagrinėjimas vyko paskubomis, nesilaikant su gynėjais iš anksto suderinto teismo posėdžių grafiko, kad, pirmosios instancijos teismas nesuteikė gynėjams bei nuteistajam pakankamai laiko tinkamai pasiruošti baigiamosioms kalboms. Visų pirma pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos BPK nereglamentuoja pasirengimo baigiamajai kalbai laiko (pertraukų jai darymo ir pan.). Pagal Lietuvos Respublikos BPK 293 straipsnio 1 dalies nuostatas, baigęs įrodymų tyrimą, teismas pradeda klausyti baigiamųjų kalbų. Antra vertus, iš bylos medžiagos nustatyta, kad įrodymų tyrimas šioje byloje buvo baigtas 2011 m. kovo 30 d. vykusio teismo posėdžio metu. Šio teismo posėdžio metu buvo pradėta klausytis prokurorų baigiamųjų kalbų (t. 65, b. l. 72). Prokurorų baigiamųjų kalbų buvo baigta klausytis 2011 m. balandžio 7 d. teismo posėdyje, kuriame taip pat buvo išklaustytos nukentėjusiųjų bei jų atstovų baigiamosios kalbos (t. 66, b. l. 1-6). Prieš baigiant minėtos dienos teismo posėdį, K. M. gynėja paprašė suteikti laiko pasiruošti baigiamosioms kalboms. Teismas, atsižvelgęs į gynėjos prašymą, nusprendė gynėjų baigiamąsias kalbas atidėti ne iki kitą dieną, t. y. 2011 m. balandžio 8 d., numatyto teismo posėdžio, o iki 2011 m. balandžio 11 d. numatyto teismo posėdžio. Gynyba savo baigiamąsias kalbas sakė tris teismo posėdžius – 2011 m. balandžio 11 d., 2011 m. balandžio 14 d. ir 2011 m. balandžio 15 d. Įvertinusi šias aplinkybes, apeliacinės instancijos teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į gynėjų prašymus atidėti jų baigiamųjų kalbų sakymą ir suteikė pakankamai laiko pasiruošti tinkamai K. M. gynybai. Pastaroji išvada daroma atsižvelgiant į tai, kad nuo įrodymų

tyrimo pabaigos iki 2011 m. balandžio 11 d. teismo posėdžio buvo ganėtinai ilgas laiko tarpas, per kurį viso teismo nagrinėjimo metu aktyviai dalyvavę gynėjai turėjo objektyvias galimybes pasiruošti baigiamosioms kalboms.

Tą aplinkybę, kad nagrinėjant šią baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, buvo užtikrinti rungimosi bei teisės į tinkamą gynybą principai, patvirtina ir tai, kad apygardos teismas atsižvelgė į pagrįstus gynybos prašymus suteikti laiko pasiruošti asmenų apklausoms (t. 47, b. l. 36), taip pat į nuteistojo K. M. prašymą neapklausti liudytojų teismo posėdyje, kurio metu jo sveikatos būklė buvo bloga (t. 51, b. l. 123-124; t. 54, b. l. 7-8; t. 56, b. l. 148). Šios aplinkybės paneigia nuteistojo apeliacinio skundo argumentus, jog šią baudžiamąją bylą buvo siekiama išnagrinėti kaip įmanoma skubiau, nesilaikant su gynėjais iš anksto suderinto teismo posėdžių grafiko. Dėl pastarosios aplinkybės pažymėtina, kad greitas baudžiamosios bylos išnagrinėjimas yra vienas iš prioritetinių uždavinių baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams, kuris turi būti derinamas kartu su išsamiu ir visapusišku baudžiamosios bylos išnagrinėjimu. Siekiant greito bylos išnagrinėjimo tikslo, yra nepateisinamos nepagrįstos ilgos pertraukos tarp teismo posėdžių, ypač didelėse, visuomenėje didelį rezonansą sukėlusiose bylose. Tokių bylų pripažinimo prioritetinėmis pagrindai ir sąlygos buvo numatyti pirmosios instancijos teismo proceso metu galiojusiose Teisėjų tarybos 2002 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 64 patvirtintose „Teismo posėdžių koordinavimo didelės apimties bei sudėtingose bylose tvarkoje“, pagal kurią, Nacionalinės teismų administracijos direktorius, gavęs teismo pranešimą apie didelės apimties ar sudėtingos bylos nagrinėjimą, nedelsdamas praneša apie tai kitiems teismams ir prašo teismų nurodytu laiku neskirti teismo posėdžių bylose, kuriose dalyvauja tie patys asmenys. Taigi šiuo atveju baudžiamoji byla, kurioje nuteistas K. M., buvo pripažinta prioritetine, todėl bylą nagrinėjanti teisėjų kolegija ėmėsi visų būtinų Lietuvos Respublikos BPK numatytų priemonių, kad ji būtų išnagrinėta per kaip įmanoma trumpiausią laiką. Apie šią aplinkybę buvo informuoti ir proceso dalyviai, be kita ko jiems buvo pranešta, kad apie šioje byloje numatytus teismo posėdžius informuoti ir kiti teismai, kurie neskirs tuo metu teismo posėdžių, kuriose turėtų dalyvauti šios baudžiamosios bylos proceso dalyviai (t. 64, b. l. 170). Apibendrinama nurodytas aplinkybes teisėjų kolegija konstatuoja, kad tai, jog pirmosios instancijos teismas ėmėsi visų įmanomų, teisės aktuose numatytų priemonių šią baudžiamąją bylą išnagrinėti kaip įmanoma skubiau, negali būti laikoma K. M. teisių suvaržymu. Priešingai, tokiu būdu buvo užtikrinta jo teisė į kaip įmanoma operatyvesnį baudžiamąjį procesą.

Priešingai nei teigiama nuteistojo apeliaciniame skunde, byloje nėra jokių objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad bylą išnagrinėjęs Vilniaus apygardos teismas ar valstybinį kaltinimą palaikę prokurorai, dėl laiko stokos, nebuvo tinkamai susipažinę su baudžiamąja byla. Iš byloje esančių duomenų matyti, kad teisėja S. B. (ankstesnė pavardė – V.), kuri buvo paskirta pranešėja šioje byloje, gavusi baudžiamąją bylą, 2008 m. balandžio 30 d. raštu kreipėsi į Vilniaus apygardos teismo pirmininką prašydama pratęsti bylos perdavimo ir nagrinėjimo teisiame posėdyje pradžios terminus; savo prašymą teisėja motyvavo tuo, kad baudžiamoji byla yra didelės apimties (t. 42, b. l. 114). Pirmasis teismo posėdis šioje byloje Vilniaus apygardos teisme buvo paskirtas 2009 m. birželio 22 d. (t. 43, b. l. 76-78), kai tuo tarpu visa baudžiamoji byla šiam teismui buvo perduota 2009 m. balandžio 17 d. (t. 42, b. l. 1-2). Taigi, bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas per daugiau nei du mėnesius turėjo objektyvią galimybę susipažinti su baudžiamosios bylos medžiaga ir pasiruošti baudžiamosios bylos nagrinėjimui. Tuo tarpu valstybinį kaltinimą palaikę prokurorai kontroliavo ikiteisminį tyrimą, jame atliktus procesinius veiksmus, surašė kaltinamąjį aktą, todėl akivaizdu, kad buvo tinkamai ir visapusiškai susipažinę su visa baudžiamosios bylos medžiaga.

Teisėjų kolegija nuteistojo K. M. apeliaciniame skunde keliamas abejones dėl pirmosios instancijos teismo bei valstybinį kaltinimą palaikiusių prokurorų kompetencijos tirti bei nagrinėti tokio pobūdžio baudžiamąsias bylas vertina kaip jo subjektyvią, niekuo nepagrįstą nuomonę. Pažymėtina, kad tiek teisėjai, tiek prokurorai, yra valstybės įgalioti profesionalūs teisininkai; jiems yra keliami aukšti išsilavinimo bei profesinių įgūdžių reikalavimai, kuriuos privalo atitikti šie valstybės pareigūnai prieš užimdami atitinkamas pareigas. Todėl preziumuojama, kad teisėjai ir prokurorai yra pakankamos ir tinkamos kvalifikacijos tirti bei nagrinėti atitinkamas, jų veiklos pobūdžiui būdingas bylas (baudžiamąsias, civilines ar administracines). Apeliacinės instancijos

teisėjų kolegija neturi pagrindo abejoti pirmosios instancijos teismo teisėjų kolegijos ar valstybinį kaltinimą palaikiusių prokurorų kvalifikacija. Byloje surinktų ir teisiamajame posėdyje ištirtų įrodymų visumos pakako apygardos teismui įvertinti visas šios baudžiamosios bylos teisingam išnagrinėjimui reikšmingas aplinkybes, minimas K. M. apeliaciniame skunde – byloje surinkti gausūs duomenys apie to meto, kuomet buvo įvykdytas K. M. inkriminuotas nusikaltimas, politinę padėtį, OMON pareigūnų veiklos specifiką ir pan. Tuo tarpu aplinkybėms, reikalavusioms specialių žinių, nustatyti buvo pasitelkti specialistai bei ekspertai (pavyzdžiui, t. 4, b. l. 119, 124-167, 172-179; t. 5, b. l. 13-21 ir kt.).

Nuteistojo K. M. apeliaciniame skunde teigiama, kad baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų buvo padaryta ir paskelbiant skundžiamą teismo nuosprendį: teismo nuosprendį skelbė tik vienas iš kolegijos teisėjų V. D. , kuris teismo nuosprendį paskelbė trumpai bei neišsamiai, neanalizuodamas byloje surinktų įrodymų; teismo posėdžio protokole neteisingai nurodyta, kad teismo nuosprendis jam buvo suprantamas, kadangi teismo posėdyje dalyvavusi vertėja nespėjo išversti viso didelės apimties teismo nuosprendžio į rusų kalbą; K. M. tvirtina nesupratęs ir teismo nuosprendžio apskundimo tvarkos; teismo nuosprendis apeliantui buvo įteiktas tik 2011 m. liepos 26 d. ir tik po to, kai jis raštu kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą; teigia, kad buvo nustatytas neprotingas 20 dienų terminas apeliaciniam skundui dėl teismo nuosprendžio paduoti; K. M. nebuvo leista susipažinti su visa bylos medžiaga, surinkta nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, tame tarpe ir su teismo posėdžio protokolu, pateikti dėl jo pastabas. Paminėti apeliacinio skundo argumentai taip pat yra nepagrįsti.

Pirma, pagal baudžiamojo proceso įstatymo nuostatas, teismo nuosprendį gali paskelbti teismas arba vienas iš bylą nagrinėjusios kolegijos teisėjų (Lietuvos Respublikos BPK 308 straipsnio 1 dalis). Taigi, nelaikytina Lietuvos Respublikos BPK pažeidimu tai, jog skundžiamą teismo nuosprendį paskelbė vienas iš kolegijos teisėjų – V. D. . Antra, nėra nei faktinio, nei teisinio pagrindo pripažinti, jog V. D. , skelbdamas teismo nuosprendį, nesilaikė baudžiamojo procese įstatyme įtvirtintų reikalavimų. Pagal Lietuvos Respublikos BPK 308 straipsnio 1 dalį, teismas arba vienas iš kolegijos teisėjų posėdžių salėje paskelbia nuosprendį perskaitydamas jo išanginę ir rezoliucinę dalis arba visą nuosprendį. Taigi vadovaujantis šia teisės norma, teisėjas, įvertinęs skelbiamo teismo nuosprendžio apimtį, turi diskrecijos teisę pasirinkti, ar skelbti teismo nuosprendį perskaitydamas jį visą ar atskiras jo dalis. Lietuvos Respublikos BPK nėra imperatyvaus reikalavimo teismo nuosprendžio paskelbimo metu išsamiai aptarti įrodymus ir jų atliktą analizę. Kita vertus, pats nuteistasis savo apeliaciniame skunde teigia, kad buvo paskelbta didelė teismo nuosprendžio dalis, dėl ko teismo posėdyje dalyvavusi vertėja nespėjo versti į rusų kalbą. Išvada, jog teisėjas V. D. paskelbė didelę dalį teismo nuosprendžio, leidžia daryti ir teismo posėdžio protokole užfiksuoti duomenys, pagal kuriuos teismo nuosprendžio skelbimas užtruko dvi valandas (t. 66, b. l. 133). Šios aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad teisėjas V. D. , kiek tai buvo objektyviai įmanoma, atsižvelgiant į bylos bei teismo nuosprendžio apimtį, pakankamai išsamiai išdėstė pagrindinius teismo nuosprendžio motyvus. Teisėjų kolegija kaip deklaratyvius ir subjektyvius atmeta nuteistojo apeliacinio skundo teiginius, jog teisėjas V. D. pats nesuprato skelbiamo teismo nuosprendžio turinio. Taip pat teismo posėdžio protokole nėra užfiksuota, kad K. M. būtų pareiškęs kokias nors pastabas dėl vertėjos atliekamo vertimo ar visiškai nesuprantamo teismo nuosprendžio turinio. Iš teismo posėdžio protokolo matyti, kad šiame teismo posėdyje dalyvavę proceso dalyviai teismo nuosprendžio esmę, jo apskundimo terminus suprato (t. 66, b. l. 133). Tą pačią dieną teismo nuosprendžio nuorašas buvo įteiktas visiems proceso dalyviams, taip pat ir K. M. bei jo gynėjams (t. 68, b. l. 1-2). Todėl jei K. M. nebuvo visiškai suprantamas priimto teismo nuosprendžio turinys, jis turėjo galimybę pasikonsultuoti su savo gynėjais, kurie, kaip minėta, dalyvavo teismo posėdyje, taip pat jiems buvo įteikta teismo nuosprendžio kopija. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tiek nuteistasis, tiek jo gynėjai, nepažeisdami Lietuvos Respublikos BPK nustatytų terminų, padavė didelės apimties apeliacinius skundus, todėl K. M. apeliacinio skundo argumentas, jog jis nesuprato teismo nuosprendžio apskundimo tvarkos ir 20 dienų terminas apeliaciniam skundui paduoti yra neprotingas, yra deklaratyvūs bei nepagrįsti.

Nelaikytina Lietuvos Respublikos BPK pažeidimu ir ta K. M. apeliaciniame skunde minima aplinkybė, kad į rusų kalbą išverstas Vilniaus apygardos teismo nuosprendis jam buvo įteiktas tik 2011 m. liepos 26 d. Iš bylos medžiagos nustatyta, kad teismo nuosprendis šioje byloje paskelbtas 2011 m. gegužės 11 d. (t. 66, b. l. 133). Tą pačią dieną teismo nuosprendžio nuorašas buvo įteiktas visiems proceso dalyviams, taip pat ir K. M. bei jo gynėjams (t. 68, b. l. 1-2). 2011 m. liepos 22 d. K. M. į Lukiškių tardymo izoliatorių – kalėjimą buvo išsiustas išverstas Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendis (t. 68, b. l. 193), kuris nuteistajam buvo įteiktas 2011 m. liepos 26 d. (t. 68, b. l. 197). Teisėjų kolegija sprendžia, kad, atsižvelgiant į Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio apimtį (jį sudaro 292 lapai), toks terminas, per kurį buvo išverstas teismo nuosprendis į rusų kalbą bei įteiktas K. M., negali būti vertinamas kaip neprotingai ar nepagrįstai ilgas.

Iš bylos medžiagos matyti, kad po skundžiamo teismo nuosprendžio paskelbimo, K. M. kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą prašydamas sudaryti galimybę susipažinti su visa teismo nagrinėjimo metu surinkta baudžiamosios bylos medžiaga jo gimtąja, rusų kalba. Atsakydamas į tokį prašymą Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas 2011 m. gegužės 16 d. rašte paaiškino K. M., jog, vadovaujantis Lietuvos Respublikos BPK nuostatomis, su bylos medžiaga susipažinti ir padaryti jos kopijas turi teisę suimtojo K. M. gynėjai (t. 69, b. l. 8). Iš bylos medžiagos nustatyta ir tai, kad gynėjai šia savo teise pasinaudojo – jiems buvo leista pasidaryti baudžiamosios bylos dokumentų kopijas – teismo posėdžio protokolo kopiją (t. 68, b. l. 14); taip pat gynėjai pateikė pastabas dėl teismo posėdžio protokolo, kurių didžioji dalis buvo patvirtintos Vilniaus apygardos teismo 2011 m. birželio 23 d. nutartimi (t. 69, b. l. 26-27). Taigi teisėjų kolegija konstatuoja, jog nėra jokio pagrindo išvadai, kad kokiu nors būdu buvo suvaržyta K. M. teisė į gynybą.

Nuteistojo apeliaciniame skunde teigiama, kad viso bylos ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo metu jam buvo nepagrįstai taikyta kardomoji priemonė – suėmimas, kurios terminas buvo tęsiamas pažeidžiant Lietuvos Respublikos BPK reikalavimus. Šie apeliacinio skundo argumentai taip pat nepagrįsti. Lietuvos Respublikos BPK XI skyriuje įtvirtintos kardomosios priemonės, kurios gali būti taikomos įtariamiesiems ir kaltinamiesiems; šiame skyriuje taip pat reglamentuota kardomųjų priemonių, tarp jų ir suėmimo, taikymo tvarka. Kardomoji priemonė – suėmimas gali būti taikoma tik tada, kai nustatyti šios kardomosios priemonės taikymo pagrindai ir sąlygos. Iš bylos medžiagos nustatyta, kad K. M. kardomoji priemonė – suėmimas buvo taikoma nuo 2007 m. lapkričio 30 d. (t. 32, b. l. 112-118), o sulaikytas jis buvo 2007 m. lapkričio 28 d. (t. 32, b. l. 74-111; t. 39, b. l. 7). Perdavus K. M. pagal Europos arešto orderį Lietuvai, Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2007 m. spalio 10 d. nutartimi jam paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, kurios terminas minėto teismo bei Vilniaus apygardos teismo nutartimis buvo tęsiamas iki skundžiamo teismo nuosprendžio priėmimo. Teisėjų kolegija neturi pagrindo pritarti nuteistojo K. M. apeliacinio skundo teiginiams, jog kardomoji priemonė – suėmimas jam buvo taikoma nepagrįstai ir neteisėtai. Pažymėtina, kad tiek nuteistasis K. M., tiek jo gynėjai viso proceso metu aktyviai dalyvavo teismo posėdžiuose, kurių metu buvo sprendžiamas K. M. taikomos kardomosios priemonės termino pratęsimo klausimas, išsakydavo savo nuomonę bei argumentus, be to, aktyviai naudojo savo teise apskusti šias nutartis aukštesnės instancijos teismui. Aukštesnės instancijos teismų sprendimuose ne kartą konstatuota, kad kardomoji priemonė įtariamojo, o vėliau ir kaltinamojo statusą turėjusiam K. M. buvo tęsiama pagrįstai ir teisėtai, ji buvo proporcinga tiek inkriminuojamos nusikalstamos veikos pobūdžiui ir sudėtingumui, tiek K. M. asmenybei apibūdinančioms aplinkybėms. Kardomosios priemonės – suėmimo terminas K. M. buvo tęsiamas nepažeidžiant Lietuvos Respublikos BPK reikalavimų, užtikrinant jam teisę žinoti, kokiais pagrindais ir sąlygomis jam taikoma ši kardomoji priemonė, juos ginčyti bei pateikti savo nuomonę dėl jų. Nuteistasis K. M. savo apeliaciniame skunde nurodo ir tai, kad teismo nagrinėjimo metu suėmimo terminas jam buvo pratęstas pažeidžiant terminus, t. y. keliomis dienomis vėliau, nei suėjo anksčiau pratęsto suėmimo terminas. Kaip matyti iš bylos medžiagos, šį klausimą K. M. ir jo gynėjai kėlė paduodami skundą Lietuvos apeliaciniam teismui dėl Vilniaus apygardos teismo 2010 m. balandžio 28 d. nutarties, kuria K. M. kardomosios priemonės – suėmimo terminas buvo pratęstas dar trims mėnesiams. Lietuvos apeliacinis teismas 2010 m. birželio 9 d. nutartimi atmesdamas tuo

metu kaltinamojo statusą turėjusio K. M. ir jo gynėjų skundus, pateikė išsamias ir motyvuotas išvadas dėl laiko, nuo kurio faktiškai pradėta taikyti ši kardomoji priemonė K. M. ir suėmimo terminų skaičiavimo, kurie, kaip pagrįstai konstatuota minėtoje Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje, pažeisti nebuvo (t. 53, b. l. 151-160).

Nuteistasis K. M. apeliaciniame skunde tvirtina, kad 2008 m. rugsėjo 3 d., kuomet jis buvo etapuotas iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus – kalėjimo į Policijos departamentą, nedalyvaujant jo gynėjams, „Aras“ rinktinės pareigūnai prieš jį naudojo fizinį ir psichologinį smurtą, o Policijos departamento patalpose jis buvo verčiamas prisipažinti padaręs inkriminuojamą nusikalstamą veiką. Šie apeliacinio skundo argumentai taip pat paneigiami bylos medžiagoje esančiais duomenimis, iš kurių nustatyta, kad 2008 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos kriminalinės policijos biuro viršininko pavaduotojas V. G. raštu kreipėsi į Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokurorą R. S. prašydamas leidimo etapuoti įtariamąjį K. M. į Lietuvos kriminalinės policijos patalpas operatyviniams veiksams atlikti (t. 79, b. l. 8). Prokuroras R. S. tokį leidimą davė (t. 79, b. l. 10). K. M. 2008 m. rugsėjo 4 d. su pareiškimu kreipėsi į Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą prašydamas ištirti jo etapavimo į Policijos departamentą, kurio metu neva patyrė fizinį ir psichologinį smurtą, aplinkybes (t. 79, b. l. 18-19). Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros 2008 m. rugsėjo 12 d. rašte Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiasis prokuroras A. K. nurodė, jog objektyvių duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad prieš K. M. buvo vartojamas fizinis ar psichologinis smurtas, negauta, išskyrus tai, kad suimtojo atžvilgiu teisės aktuose nustatyta tvarka buvo naudojami antrankiai bei kaukė; todėl ikiteisminio tyrimo pradėjimui pagrindo nėra (t. 79, b. l. 38). Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas G. J. 2008 m. spalio 14 d. nutarimu atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą pagal K. M. ir jo gynėjų pareiškimus (t. 79, b. l. 74-77). K. M. šį prokuroro nutarimą apskundė Vilniaus miesto 2 apylinkės teismui, kuris 2008 m. lapkričio 6 d. nutartimi skundą atmetė (t. 79, b. l. 85-88). Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2008 m. lapkričio 6 d. nutarties teisėtumas bei pagrįstumas buvo patikrintas Vilniaus apygardos teisme, kuris išnagrinėjo K. M. skundą dėl šios nutarties. Vilniaus apygardos teismo galutinėje ir neskundžiamoje 2008 m. lapkričio 28 d. nutartyje konstatuota, kad teismui pateiktoje medžiagoje nėra duomenų, kurie leistų teigti, jog policijos pareigūnai atliko kokius nors neteisėtus, smurtinius veiksmus prieš K. M. (t. 79, b. l. 4-7). Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija neturi pagrindo abejoti šios Vilniaus apygardos teismo nutarties teisėtumu bei pagrįstumu, joje išsamiai išdėstyti motyvai, kodėl K. M. prašymas pradėti ikiteisminį tyrimą negali būti tenkinamas. K. M. savo apeliaciniame skunde nenurodo jokių naujų aplinkybių, leidžiančių abejoti galutinėje ir neskundžiamoje Vilniaus apygardos teismo nutartyje padarytomis išvadomis.

Nuteistasis bei jo gynėjai apeliaciniuose skunduose abejoja, ar pagrįstai liudytojams Nr. 11 ir Nr. 12 buvo suteiktas anonimiškumas. Apeliantų nuomone, šiai aplinkybei pirmosios instancijos teismas neskyrė pakankamai dėmesio ir jos nepatikrino. Be to, anot K. M., liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, Nr. 11 ir Nr. 12 apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėjus buvo atliktos pažeidžiant K. M. teisę į gynybą. Šį teiginį apeliantas grindžia tuo, kad šių liudytojų apklausos nebuvo fiksuojamos vaizdo ir garso įrašais, o bylos medžiagoje nėra jokių duomenų, paneigiančių galimybę, kad ikiteisminio tyrimo metu apklausiant liudytojus, kuriems taikomas anonimiškumas, galėjo dalyvauti pašaliniai asmenys – ikiteisminio tyrimo pareigūnai ar prokuratūros darbuotojai, kurie ir galėjo duoti parodymus kaip liudytojai, kuriems taikomas anonimiškumas. Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 teisiama jame posėdyje taip pat buvo apklaustas pažeidžiant Lietuvos Respublikos BPK reikalavimus, kadangi nebuvo daromas vaizdo ir garso įrašas, o liudytojo parodymai apklausos protokole buvo užfiksuoti neteislingai. Apeliantas abejoja ir tuo, ar liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12, apklausa apskritai vyko, o parodymus už jį galėjo duoti teisėsaugos institucijų pareigūnai.

Kaip teisingai nurodoma nuteistojo bei jo gynėjų apeliaciniuose skunduose, pagal Lietuvos Respublikos BPK, nukentėjusiajam ar liudytojui anonimiškumas gali būti taikomas tik esant svarbioms priežastims, dėl kurių turi būti užtikrinamas parodymus duodančių asmenų duomenų slaptumas. Tokios praktikos laikomasi ir EŽTT jurisprudencijoje. Gausioje EŽTT praktikoje dėl liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, naudojimo įrodinėjimo procese (*pavyzdžiui, bylos*

Birutis, Byla, Janutėnas v. Lithuania, Application no. 47698/99 and 48155/99, judgment of 28 March 2008; Kostovski v. Netherlands, Serie A. Nr. 166, judgment of 20 November 1989; Doorson v. Netherlands, Application no. 20524/9, judgment of 26 March 1996; van Mechelen and others v. Netherlands, Application no. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, judgment of 23 April 1997; Lüdi v. Switzerland, Serie A. Nr. 238, judgment of 15 June 1992; Visser v. Netherlands, Application no. 26668/95, judgment of 14 February 2002) išreikštas aiškus įpareigojimas baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams atsakingai ir kruopščiai tikrinti asmenų, kuriems suteiktas anonimiškumas, parodymus, jų išslaptinimo pagrindus. Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija konstatuoja, kad, kaip nustatyta iš Vilniaus apygardos teismo posėdžio protokolo, šią baudžiamąją bylą išnagrinėjęs teismas susipažino su medžiaga, reikšminga sprendžiant klausimą dėl liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas Nr. 11 ir Nr. 12, išslaptinimo pagrindų bei sąlygų ir konstatavo, jog pagrindo inicijuoti šių liudytojų išslaptinimo procedūrą nėra (t. 60, b. l. 161-162, 165; t. 61, b. l. 1-6).

Teisėjų kolegija sprendžia, kad nėra pagrindo sutikti ir su tais apeliančių skundų argumentais, jog apklausiant liudytojus, kuriems taikomas anonimiškumas Nr. 11 ir Nr. 12, bei naudojant šių liudytojų parodymus priimant apkaltinamąjį teismo nuosprendį, buvo suvaržyta K. M. teisė į gynybą bendraja prasme ir jo teisė užduoti klausimus kaltinimo liudytojams. Lietuvos Respublikos BPK 44 straipsnio 7 dalyje, Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtinta kaltinamojo teisė apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad šie liudytojai būtų apklausti. Ši garantija yra vienas teisės į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtintos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, taip pat Lietuvos Respublikos BPK 44 straipsnio 5 dalyje, aspektų, į kuriuos turi būti atsižvelgiama vertinant proceso teisingumą. Pagal EŽTT praktiką baudžiamojo proceso teisingumas vertinamas svarstant šį procesą kaip visumą, atsižvelgiant ne tik į gynybos teises, bet ir į visuomenės bei nukentėjusiųjų interesą, kad nusikalstamos veikos kaltininkai būtų tinkamai persekiojami, ir, esant būtinybei, į liudytojų teises (e. g. *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, nos. 26766/05 and 22228/06, judgment of 15 December 2011*). Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtintas principas, pagal kurį, prieš nuteisiant kaltinamąjį, visi jį kaltinantys įrodymai paprastai turi būti jam dalyvaujant pateikti viešame teismo posėdyje, siekiant užtikrinti rungtynišką bylos svarstymą. Šio principo išimtys yra galimos, tačiau jos turi nepažeisti gynybos teisių, kurios paprastai reikalauja, kad kaltinamajam būtų suteikta pakankama ir tinkama galimybė ginčyti prieš jį liudijančio liudytojo parodymus bei pateikti liudytojui klausimų arba tuo metu, kai jis duoda parodymus, arba vėlesnėje proceso stadijoje.

Iš bylos medžiagos nustatyta, kad liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11, ikiteisminio tyrimo metu buvo apklaustas prokuroro (t. 25, b. l. 119-121) ir ikiteisminio tyrimo teisėjo (t. 25, b. l. 137-140). Apie numatomą liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 apklausą pas ikiteisminio tyrimo teisėją tiek K. M., tiek jo gynėjai buvo tinkamai informuoti (t. 25, b. l. 122-123) ir šią savo teisę – dalyvauti liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 apklausoje, K. M. realizavo. Šioje apklausoje dalyvavo ir K. M. gynėjai A. M. bei Arūnas Marcinkevičius. Apklausiant liudytoją, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12, pas ikiteisminio tyrimo teisėją taip pat dalyvavo K. M. bei jo gynėjai (t. 25, b. l. 159-161). Šių apklausų metu, tiek tuo metu įtariamojo statusą turėjusiam K. M., tiek jo gynėjams buvo sudarytos sąlygos užduoti klausimus liudytojams, kuriems taikomas anonimiškumas. Tai, kad šių apklausų metu nebuvo daromas vaizdo ir garso įrašas, nėra pagrindas Lietuvos Respublikos BPK pažeidimams konstatuoti. Šio įstatymo 184 straipsnyje, reglamentuojančiame ikiteisminio tyrimo teisėjo atliekamas apklausas, nėra įtvirtinto reikalavimo vaizdo ir (ar) garso įrašymo priemonėmis fiksuoti tokią apklausą. Toks apklausos fiksavimo būdas būtų sunkiai suderinamas ir su anonimiškumo taikymo liudytojams esme bei paskirtimi. Kita vertus, kaip jau minėta, iš apklausų protokolų matyti, kad, apklausus liudytojus, kuriems taikomas anonimiškumas, jų parodymai K. M. bei jo gynėjams buvo perskaityti ir sudaryta galimybė užduoti papildomus klausimus. Dėl šių aplinkybių atmetini apeliacinių skundų argumentai dėl apklausų metu suvaržytos K. M. teisės į gynybą užduodant klausimus kaltinimo liudytojams. Teisėjų kolegija kaip visiškai deklaratyvius ir niekuo nepagrįstus atmeta K. M. apeliacinio skundo argumentus, jog vietoje liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymus galėjo duoti teisėsaugos institucijų pareigūnai.

Vilniaus apygardos teismas, nagrinėdamas šią baudžiamąją bylą, buvo nutaręs apklausti teismo posėdyje liudytojus, kuriems taikomas anonimiškumas, Nr.11 ir Nr. 12. Tačiau liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 teismo posėdyje apklausti nepavyko dėl objektyvių priežasčių – buvo gautas Lietuvos kriminalinės policijos biuro 2 – osios valdybos viršininko raštas, kuriame nurodyta, kad minėto liudytojo apklausa Vilniaus apygardos teisme keltų pavojų jo bei jo artimųjų gyvybei, sveikatai ir laisvei (t. 60, b. l. 159). Atsižvelgęs į šį raštą, Vilniaus apygardos teismas liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11, ikiteisminio tyrimo teisėjui duotus parodymus nutarė perskaityti (t. 60, b. l. 165; t. 64, b. l. 28). Ikiteisminio tyrimo teisėjui duoti liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 parodymai yra leistinumo reikalavimą atitinkantis įrodymas, kuris pagrįstai pirmosios instancijos teismo buvo vertintas kaip byloje esančių įrodymų visumos dalis. Tuo tarpu liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12, nagrinėjant šią baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme buvo apklaustas. Nors, remiantis Lietuvos Respublikos BPK 282 straipsnio 3 dalimi, šio liudytojo apklausa dėl organizacinio bei techninio pobūdžio aplinkybių buvo vykdoma ne Vilniaus apygardos teismo patalpose, tačiau tiek kaltinimo, tiek gynybos šalims buvo sudaryta tinkama galimybė užduoti klausimus liudytojui, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 (t. 60, b. l. 169-199; t. 61, b. l. 1-6).

Taigi įvertinusi pirmiau aptartas aplinkybes apeliacinės instancijos teisėjų kolegija konstatuoja, kad nuteistojo K. M. teisė gintis bei teisė užduoti klausimus liudytojams, kuriems taikomas anonimiškumas, nei ikiteisminio tyrimo metu, nei nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme nebuvo suvaržytos.

Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neirodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą konstatuota, kad Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nekaltumo prezumpcija yra viena svarbiausių teisingumo vykdymo demokratinėje teisinėje valstybėje garantijų. Tai pamatinis teisingumo vykdymo baudžiamųjų bylų procese principas, svarbi žmogaus teisių ir laisvių garantija. Nekaltumo prezumpcija neatskiriamai susijusi su kitų žmogaus konstitucinių teisių ir laisvių, taip pat įgytų teisių gerbimu ir apsauga. Ypač svarbu, kad nekaltumo prezumpcijos laikytusi valstybės institucijos ir pareigūnai. Pažymėtina, kad viešieji asmenys, kol asmens kaltumas padarius nusikaltimą nebus įstatymo nustatyta tvarka įrodytas ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, apskritai turi susilaikyti nuo asmens įvardijimo kaip nusikaltėlio. Priešingu atveju galėtų būti pažeistas žmogaus orumas ir garbė, galėtų būti pakenkta asmens teisėms ir laisvėms (*Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d. ir kt. nutarimai*).

Teismų praktikoje, aiškinant ir taikant Lietuvos Respublikos BPK 44 straipsnio 6 dalies nuostatas, svarbią reikšmę turi ir Konvencijos 6 straipsnio 2 dalies nuostatų interpretavimas EŽTT praktikoje. EŽTT aiškindamas Konvencijos 6 straipsnio 2 dalies nuostatas yra pažymėjęs, kad nekaltumo prezumpcija yra pažeidžiama tuo atveju, jeigu teismo sprendimas, susijęs su asmeniu, kaltinamu nusikalstamos veikos padarymu, atspindi nuomonę, jog jis yra kaltas, neišrodžius jo kaltumo pagal įstatymą. Pakanka, kad (net nesant jokių formalių išvadų) būtų tam tikrų samprotavimų, leidžiančių manyti, jog teismas laiko kaltinamą kaltu (*Minelli; Englert; Nölkenbockhoff; Capeau v. Belgium*, no. 42914/98, § 25, ECHR 2005-I). Pasak EŽTT, turi būti daromas esminis skirtumas tarp aiškaus teismo paskelbimo, nesant galutinio nuosprendžio, kad asmuo padarė atitinkamą nusikaltimą, ir teiginio, kad kažkas yra tiesiog įtariamas padaręs nusikaltimą (t. y. vadinamasis įtarimo būklės aprašymas). Pirmaisiais sprendimais pažeidžiama nekaltumo prezumpcija, tuo tarpu antruosius EŽTT daug kartų pripažinęs atitinkančiais Konvencijos 6 straipsnį (*Vulakh and others v. Russia*, no. 33468/03, *judgment of 10 January 2012*).

Atsižvelgiant į tai, kad ikiteisminis tyrimas dėl Č. M., A. L. ir A. R. buvo atskirtas, konstatuotina, kad apygardos teismas tinkamai į šiuos reikalavimus neatsižvelgė ir veikos aprašymą suformulavo taip, kad iš jo turinio galima manyti, jog Č. M., A. L. ir A. R. yra kalti padarę šioje byloje tiriamą nusikalstamą veiką. Tokią išvadą leidžia daryti skundžiamo apygardos teismo nuosprendžio nustatomosios dalies formuluotės: „K. M. (ankstesnė pavardė K. N.), dirbdamas TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingosios paskirties milicijos būrio milicininku, veikdamas to paties būrio vado Č. M. suburtoje organizuotoje grupėje, kartu su to paties

būrio milicininkais A. L. ir A. R. “; „Č. M. 1991 m. liepos 30 d. apie 21-23 val. TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio bazėje, esančioje Vilniuje, Valakampių g. 5, parinko labai sunkaus nusikaltimo padarymui vykdytojus – A. L. , A. R. , K. M. ir įsakė jiems nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus“; „K. M. , sutikdamas vykdyti šį įsakymą dėl Lietuvos Respublikos pareigūnų nužudymo, susitarė su Č. M. , A. L. , A. R. , kad jis kartu su A. L. ir A. R. nužudys Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus“; „Vykdydamas šį susitarimą ir turėdamas tikslą kartu su A. L. ir A. R. nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus“; „K. M. automobiliu UAZ nuvyko prie Medininkų muitinės teritorijos ir <...> kartu su A. L. ir A. R. užpuolė Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus“; „Tuo pačiu metu A. L. ir A. R. , grasindami šaunamaisiais ginklais, palaužė Medininkų muitinės posto vagonėlyje ir šalia vagonėlio buvusių T. Š. , A. M. , R. R. , A. J. , M. B. , S. O. pasipriešinimą ir juos neteisėtai sulaikė. Sulaikytus Lietuvos Respublikos pareigūnus, taip pat ir sunkiai sužeistą J. J. , K. M. kartu su A. L. ir A. R. bendromis pastangomis, <...> tyčia šovė ne mažiau 13 šūvių į nukentėjusiuosius“; „Toku būdu K. M. , veikdamas Č. M. suburtoje ir vadovaujamoje organizuotoje grupėje, kartu su A. L. ir A. R. tyčia nužudė A. M. , S. O. , R. R. , A. K. , J. J. , A. J. , M. B. ir pasikėsino nužudyti T. Š. “.

Toku būdu pirmosios instancijos teismo nuosprendžio nustatomojoje dalyje asmenys, dėl kurių ikiteisminis tyrimas yra atskirtas ir kurie nėra pripažinti kaltais dėl šios nusikalstamos veikos padarymo, ydingai įvardinti kaip kalti padarę nusikalstamą veiką. Tiksliau juos būtų apibūdinti kaip asmenis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas yra atskirtas (galimai Č. M. , A. L. , A. R.). Dėl šios priežasties aprašant K. M. padarytą nusikalstamą veiką, už kurią jis nuteisiamas šiuo nuosprendžiu, Č. M. , A. L. ir A. R. bus įvardijami asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas yra atskirtas (Lietuvos Respublikos BPK 326 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 328 straipsnio 4 punktas).

Kita vertus, teisėjų kolegija, aprašydama byloje surinktus duomenis bei jais nustatytas faktines aplinkybes, asmenis, apie kuriuos buvo duodami parodymai ar kurie paminėti kituose įrodymų šaltiniuose, siekiant procesinio dokumento aiškumo, įvardins vardu ir pavarde, vengiant su nekaltumo prezumpcija nesuderinamų formuluočių.

Dėl K. M. kaltės nužudžius Medininkų pasienio posto pareigūnus

Šioje byloje neginčijamai nustatyta, kad 1991 m. liepos 31 d., anksti ryte, Medininkų pasienio poste esančiame vagonėlyje, buvo rasti nužudyti šeši pareigūnai – J. J. , A. K. , A. M. , A. J. , M. B. , S. O. ; dar du pareigūnai – T. Š. ir R. R. buvo sunkiai sužaloti ir netrukus išgabenti į gydymo įstaigą, kurioje R. R. mirė. Teismo medicinos specialistai, ištyrę žuvusiesiems ir nukentėjusiajam padarytus sužalojimus, nustatė, kad: M. B. mirė 1991 m. liepos 31 d., tarp 3.00 ir 5.00 val., nuo šautinių kiauurinių sužalojimų su kaukolės skliauto ir pamato lūžiais, galvos smegenų vientisumo pažeidimu. M. B. buvo padaryti du šautiniai, kiauuriniai galvos sužalojimai su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose, taip pat dešinio dilbio šautinis kiauurinis sužalojimas su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose, kairio žasto šautinis kiauurinis sužalojimas su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose. Visi sužalojimai yra šautiniai, padaryti kulkomis, galimai 7,62 mm kalibro (tokia kulka buvo rasta ir įstrigusi dešinio dilbio poodyje). M. B. nužudymo metu galėjo būti tiek stovimoje, tiek gulimoje padėtyje, nugara į ginklą (t. 2, b. l. 1-26; t. 39, b. l. 1). J. J. mirė 1991 m. liepos 31 d., apie 5.00 val., nuo daugybinių šautinių, padarytų kulka, galvos, stuomens ir galūnių žaizdų su kaukolės kaulų, galvos smegenų dangalų ir medžiagos, vidaus organų ir minkštųjų audinių pažeidimu, taip pat komplikacijomis – masyviu išoriniu ir vidiniu nukraujavimu, galvos smegenų ir plaučių edema. J. J. kūne aptikti šie sužalojimai: kiauuriminė šautinė galvos žaizda, padaryta kulkos; kiauuriminė šautinė krūtinės ląstos dešinėsios pusės žaizda, padaryta šaunant iš šaunamojo ginklo; aklina, šautinė pilvo žaizda; kiauuriminė šautinė kairiosios šlaunies žaizda. Įvertinęs šautinių sužalojimų matmenis, nukentėjusiojo kūne ir drabužiuose rastų skirtingų dydžių kulkas, taip pat žaizdų kanalų kryptis, teismo medicinos specialistas padarė išvadą, kad į J. J. buvo šaudoma iš skirtingų ginklų – „Makarov“ pistoleto ir automato „Kalašnikov“ (senojo pavyzdžio) arba karabino. Tuo metu, kai buvo šaudoma į J. J. , jis

galėjo būti tiek horizontalioje, tiek vertikalioje padėtyje arba tarpinėje tarp vertikalios ir horizontalios padėtyje. Tai, kad visi sužalojimai buvo padaryti J. J. esant skirtingose padėtyse, rodo skirtingos žaizdų kryptys (t. 2, b. l. 27-60; t. 39, b. l. 1). A. J. mirė 1991 m. liepos 31 d., tarp 4.00 ir 5.00 val., nuo šautinės atviros kaukolės ir smegenų traumos; kaukolės kaulų lūžimų su galvos smegenų suirimu. A. J. kūne aptikti šie sužalojimai: šautinės žaizdos įėjimo anga pakaušinės srities dešinėje, išėjimo – kaktinės momens srities dešinėje; kaukolės kaulų lūžimas su daugybinėm skeveldrom, galvos smegenų medžiagos suardymas. Šiuo atveju nustatytas vienas šautinis sužalojimas, kuris sukėlė A. J. mirtį, šauta į pakaušį iš užpakalio ir iš dešinės, nukentėjusiajam esant veidu į grindis. Specialistai padarė išvadą, kad buvo šauta iš ginklo, kurio skersmuo apie 7 mm (t. 2, b. l. 61-96; t. 39, b. l. 1). A. K. mirė 1991 m. liepos 31 d., tarp 3.00 ir 5.00 val., nuo šautinio kiaurinio galvos sužalojimo su kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, smegenų vientisumo pažeidimu. Nukentėjusiajam buvo padarytas šautinis kiaurinis galvos sužalojimas kulka, kurios skersmuo artimas 7,6 mm (t. 2, b. l. 97-119, t. 39, b. l. 1). A. M. mirė 1991 m. liepos 31 d., dėl daugybinių šautinių sužalojimų galvos, stuomens ir galūnių srityse. Jo kūne rasti šie sužalojimai: galvos kiauryminė šautinė žaizda, kurios įėjimo anga dešiniojoje poakiduobinėje srityje ir išėjimo anga dešiniojo smilkinio srityje; krūtinės ląstos dešinėsios pusės priekinio paviršiaus kiauryminė žaizda su minkštųjų audinių pažeidimais; pilvo kiauryminė šautinė žaizda su įėjimo anga krūtinės ląstos kairiajame šoniniame paviršiuje ir išėjimo anga dešiniajame paviršiuje; kairiosios šlaunies kiauryminė žaizda (t. 2, b. l. 120-147, 152-158; t. 31, b. l. 117-119; t. 39, b. l. 1). S. O. mirė 1991 m. liepos 31 d., tarp 3.00 ir 5.00 val., nuo šautinio kiaurinio galvos sužalojimo su kaukolės skliauto ir pamato lūžimu, galvos smegenų vientisumo pažeidimu. S. O. kūne aptikti šie sužalojimai: šautinis kiaurinis galvos sužalojimas, dešinės plaštakos šautinis kiaurinis sužalojimas. Šie sužalojimai padaryti kulkomis, kurių skersmuo artimas 7,6 mm. Sužalojimų padarymo metu nukentėjusysis galėjo būti tiek horizontalioje, tiek vertikalioje padėtyje, nugara į ginklą (t. 2, b. l. 159-181; t. 39, b. l. 1). R. R. mirė 1991 m. rugpjūčio 2 d., 11.35 val., nuo šautinio, kiaurinio galvos sužalojimo. Be šio sužalojimo, jo kūne aptiktas šautinis sužalojimas dešiniame žaste. Sužalojimai padaryti kulkomis, kurių skersmuo – 7-8 mm (t. 2, b. l. 182-198). Tyrimus atlikę specialistai nustatė ir tai, kad M. B. kūne aptikti šautiniai sužalojimai padaryti 7,62 mm kalibro sunkiąja šovinio „US“ kulka, kuri buvo iššauta iš 7,62 mm „Kalašnikov“ automato arba kulkosvaidžio (t. 3, b. l. 3-34). J. J. kūne rasti šautiniai sužalojimai dešiniajame šoniniame krūtinės paviršiuje, kairiojoje krūtinės ląstos pusėje, krūtinės ląstos kairiosios pusės priekiniame paviršiuje ir kairiojoje šlaunyje padaryti kulkomis šaudmenimis, kurių paviršiaus medžiagoje buvo vario. Krūtinės ląstos kairiosios pusės aklina žaizda padaryta 9 mm kulka, iššauta iš „Makarov“ pistoleto arba iš „Stečkin“ automatinio pistoleto. Kairiosios šlaunies žaizda padaryta „US“ šovinio sunkiąja 7,62 mm kalibro kulka, iššauta iš 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automato arba kulkosvaidžio. Kiauryminė žaizda galvoje padaryta kulka – šaudmeniu, kurio skersmuo yra apie 7 mm (t. 3, b. l. 3-4, 35-96).

Apžiūrėjęs nukentėjusįjį T. Š. , teismo medicinos specialistas nustatė šiuos sužalojimus: šautinį, kiauryminį galvos sužalojimą, lydimą šautinės žaizdos kairiajame smilkinyje, kairio momenkaulio žvyno skylinio – skeveldrinio lūžimo, šautinės žaizdos dešiniajame momenyje, dešinio momenkaulio skylinio – skeveldrinio lūžimo ir galvos smegenų abiejų skilčių pažeidimo; kraujosruvą kairėje speninėje dalyje; kaukolės pamato kaulų skersinį lūžimą vidurinėje duobėje su kraujo susikaupimu kairėje būgninėje ertmėje bei dešinės išorinės klausomosios landos plyšimu; paviršinę muštinę – plėstinę žaizdą dešiniajame sėdmenyje; stiprų dešinės šlaunies užpakalinio paviršiaus sumušimą, lydimą poodinės kraujosruvos ir giliųjų audinių hematomas. Šautinis sužalojimas galvoje padarytas iš šaunamojo ginklo, užtaisyto kulka; kairės speninės srities sumušimas ir dešinės šlaunies sumušimas padaryti kietu buku daiktu; paviršinė plėstinė muštinė žaizda sėdmenyje padaryta kietu aštriabriauniu daiktu. Teismo medicinos specialistai konstatavo, kad T. Š. padarytas sunkus kūno sužalojimas, kadangi galvos kiauryminis sužalojimas sukėlė pavojų gyvybei (t. 4, b. l. 1-8).

Taigi pirmiau aptarti duomenys leidžia daryti išvadą, kad: Medininkų pasienio poste, jo užpuolimo metu, buvo aštuoni pareigūnai – M. B. , J. J. , A. J. , A. K. , A. M. , S. O. , R. R. ir T. Š. . Iš šių pasienio poste užpuolimo metu budėjusių pareigūnų, per užpuolimą buvo nužudyti šaunant į

galvą bei į įvairias kūno vietas septyni pareigūnai, o T. Š. buvo sunkiai sužalotas. Šios objektyviais bylos duomenimis nustatytos faktinės aplinkybės apeliaciniuose skunduose iš esmės neginčijamos. Iš įvykio vietos apžiūros protokolų, daiktinių įrodymų apžiūros protokolų, ekspertizės aktų nustatyta, kad Medininkų pasienio posto vagonėlio pirmajame kambaryje, kuriame rasti nužudytųjų kūnai, buvo rastos 11 vienetų 7,62 mm kalibro iššautų šovinių „US“ kulkos ir 13 vienetų 7,62 mm kalibro iššautų šovinių „US“ tūtelės. Nustatyta, kad 9 iš šių tūelių buvo pagamintos 1968 metais gamykloje Nr. 711, o 4 tūtelės pagamintos 1969 metais gamykloje Nr. 711 (t. 1, b. l. 62-172; t. 4, b. l. 61-107, 124-167). Atliekant teismo medicinos tyrimą, J. J. kūne rasta ir išimta 9 mm kalibro iššauto šovinio kulka. Apžiūrėjęs Medininkų pasienio posto teritoriją, netoli muitininkų vagonėlio, rastos trys 5,45 mm kalibro iššautų šovinių tūtelės ir keturios 9 mm kalibro iššautų šovinių tūtelės. Pirmosios instancijos teisme apklaustas nukentėjęsysis T. Š. parodė, kad būdamas pasienio posto vagonėlio viduje, išgirdo iš lauko sklindantį keistą triukšmą, panašų į šūvio iš pistoleto garsą. Iki atvedant J. J. girdėjo ne mažiau kaip du garsus panašius į šūvius. Pažiūrėjęs pro langą pamatė bėgantį žmogų, kuris rankose laikė atkištą ginklą. Jo turėtas ginklas buvo ilgas, panašus į seno pavyzdžio automatą „Kalašnikov“ su užsuktu garso slopintuvu. Netrukus į vagonėlį įbėgo vienas iš užpuolikų, rankose laikęs ginklą, panašų į automatą „Kalašnikov“ su blizgančiu antgaliu, skirtu šūvio garsui slopinti. Užpuolikas nurodė visiems pareigūnams gultis ant žemės. Jiems paklusus, T. Š. išgirdo duslius šūvių garsus. Nukentėjęsysis parodė, kad girdėti garsai buvo panašūs į garsus, kuriuos skleidžia charakteringa automatiškai grįžtanti automato spyna (t. 48, b. l. 159-168). Daiktų atpažinimo metu nukentėjęsysis T. Š. iš jam pateiktų įvairių pieštų ginklų pavyzdžių, atpažino automatą „Kalašnikov“ su garso slopintuvu, kaip ginklą, kurį turėjo Medininkų pasienio posto užpuolikai (t. 9, b. l. 10-15). 1991 m. liepos 31 d. įvykio vietos apžiūros protokole nustatyta, jog 35 - tame Vilnius – Minskas kelio kilometre, kairėje pusėje 0,8 kilometro atstumu nuo Medininkų muitinės posto neasfaltuotame keliuke, apie 86,5 m atstumu nuo pagrindinio kelio kelkraščio rastas geltonos spalvos automobilis VAZ-2101, v. Nr. (duomenys neskelbtini), kuris buvo nuvarytas iš Medininkų muitinės posto teritorijos. Ant rasto automobilio kairės pusės galinių durelių rasti trys kiauryminiai pažeidimai. Automobilio salono galinėje dalyje rastas ir paimtas 9 mm kalibro kulkos apvalkalas. Taip pat automobilyje ant galinio kairiojo kilimėlio rasti autoinspektoriaus J. J. darbiniai blankai. Ant galinės sėdynės, kairėje pusėje, rasti atskiri nedideli sutepimai, panašūs į kraują (t. 4., b.l. 23-38). 1991 m. rugpjūčio 2 d. įvykio vietos apžiūros protokole nurodyta, jog ant galinės sėdynės, rasta 9 mm kalibro šovinio kulkos deformuota šerdelė, kairiųjų galinių durelių ertmėje, apačioje, tarp pribyrėjusių sueižėjusio stiklo skeveldrų, rasta deformuota 9 mm kalibro šovinio kulka (t. 4, b.l. 47-51). 1991 m. lapkričio 11 d. ekspertizės akte Nr. 09-2-0479-91 nustatyta, jog automobilis VAZ-2101, v. Nr. (duomenys neskelbtini) kėbulo kiauryminis pažeidimas, esantis galinių kairiųjų durų rankenos išėmoje, yra šautinis, padarytas kulka. Jis padarytas apie 9 mm kalibro sviediniu. Taip pat tikėtina, kad abu galinių kairiųjų durų stiklų kiauryminiai pažeidimai yra šautiniai, padaryti kulkomis (t. 5, b.l. 25-42). Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 pirmosios instancijos teisme parodė, kad po Medininkų įvykio, tarp K. M. ir A. R. vyko pokalbis, kurio metu pastarasis priekaištavo, jog K. M. pirmasis pradėjo šaudyti į automobilyje sėdėjusį pareigūną iš pistoleto (t. 61, b. l. 1-5). Šie objektyvūs bylos duomenys ir jais nustatytos faktinės aplinkybės pirmosios instancijos teismui davė pagrindą padaryti išvadą, kad Medininkų pasienio posto pareigūnai buvo nužudyti panaudojant dvejetainio tipo ginklus – 9 mm kalibro „Makarov“ pistoletą (PM) arba „Stečkin“ automatinį pistoletą, iš kurio buvo iššauta ne mažiau kaip trys šūviai į automobilyje VAZ-2101 sėdėjusį J. J. , bei du 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatai su garso slopintuvais, iš kurių buvo iššauta ne mažiau kaip trylika šūvių į kitus Medininkų pasienio poste nužudytus ir sužalotą pareigūnus. Kartu pažymima ir tai, kad 1991 m. rugpjūčio 19 d. teismo medicinos ekspertizės akte Nr. 577 19 konstatuota, kad automobilyje rastas kraujas yra G1m-1 grupės, antigeno A (t. 5, b. l. 158-164), kas atitinka J. J. kraujo grupei. Šiuo atveju tai, kad tokios pat grupės ir antigeno kraujas būdingas ne tik J. J. , bet ir A. J. , A. K. ir T. Š. kraujui, nepaneigia aukščiau nurodytų teismo išvadų, kadangi aukščiau aptarti teismo ištirti įrodymai patvirtina, kad į automobilį buvo šaudoma 9 mm kalibro šoviniais ir tik J. J. buvo padarytas sužalojimas 9 mm kulka, tuo tarpu visi kiti pareigūnai buvo sužaloti 7,62 mm kalibro šoviniais su kulka „US“.

Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs ikiteisminio tyrimo metu surinktus ir teisiama jame posėdyje ištirtus duomenis, konstatavo, kad byloje esantys duomenys sudaro nuoseklią ir logišką grandinę bei įrodo, kad šią nusikalstamą veiką – Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymą ir T. Š. sunkų sveikatos sutrikdymą – padarė K. M., veikdamas organizuota grupe su asmenimis, kurių atžvilgiu ikiteisminis tyrimas atskirtas (galimai su A. L. ir A. R., vykdant galimai Č. M. nurodymus). Nuteistasis ir jo gynėjai apeliaciniuose skunduose neigia šią pirmosios instancijos teismo išvadą ir tvirtina, kad K. M. buvo nuteistas už nusikalstamą veiką, kurios nepadarė; byloje nesurinkta pakankamai objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad Medininkų pasienio posto pareigūnus užpuolė, nužudė ir sunkiai sutrikdė sveikatą būtent Rygos OMON pareigūnai ir konkrečiai – nuteistasis. Kaip ir pirmosios instancijos teisme, taip ir apeliaciniuose skunduose, nuteistasis ir jo gynėjai, remdamiesi savu bylos duomenų vertinimu ir interpretavimu, visuomenės informavimo priemonėse publikuotais pranešimais, subjektyviais pasvarstymais, kelia įvairias versijas, kurios, jų nuomone, šioje byloje nepagrįstai nebuvo patikrintos. K. M. didelėje savo apeliacinio skundo dalyje kelia prielaidas, kad Medininkų pasienio posto pareigūnus galėjo užpulti kitų karinių struktūrų pareigūnai, nurodydamas, kad jų alibi nepatikrintas (pavyzdžiui, K. M. apeliacinio skundo, aprašyto šiame procesiniame dokumente, punktai Nr. 73, 74, 75, 76, 81, 83, 84, 85 ir kt.). Kitoje apeliacinio skundo dalyje detalai vadinama, kokios tarnybos taip pat galimai naudojosi tokiais ginklais, kokie buvo panaudoti nužudant Medininkų pasienio posto pareigūnus (pavyzdžiui, K. M. apeliacinio skundo punktai Nr. 83-84). Apeliantai daug dėmesio skiria ir, jų nuomone, apygardos teismo nuosprendyje nustatytų faktinių aplinkybių (pavyzdžiui, Medininkų pasienio posto pareigūnų tiksliai nužudymo vietai; asmenų, atvykusių į įvykio vietą, atvykimo eiliškumui; aplinkybei, kas konkrečiai pranešė apie įvykį ir pan.) ginčijimui, teigia, kad nuosprendį priėmęs teismas šias aplinkybes nustatė netiksliai ir tai, jų nuomone, lėmė neteisėto ir nepagrįsto teismo nuosprendžio priėmimą. Teisėjų kolegija su tokiais apeliacinio skundo argumentais neturi pagrindo sutikti.

Atsakant į šiuos argumentus visų pirma pažymėtina, kad apeliančių skunduose keliamos versijos apie tai, kokioms tarnyboms ar kitoms teisėtoms arba neteisėtoms struktūroms priklausę asmenys galėjo užpulti Medininkų pasienio posto pareigūnus, šioje proceso stadijoje negali būti svarstomos tokia apimtimi, kaip to prašoma apeliaciniuose skunduose. Tokią išvadą leidžia daryti, pirmiausia, baudžiamosios bylos nagrinėjimo ribos. Bylos nagrinėjimo teisme ribos apibrėžiamos pagal kaltinamuosius ir nusikalstamas veikas, kurių padarymu jie kaltinami. Konkrečias bylos nagrinėjimo teisme ribas apibrėžia kaltinamasis aktas, taip pat teisėjo nutartis bylą perduoti nagrinėti teisiama jame posėdyje. Pagal Lietuvos Respublikos BPK 255 straipsnio 1 dalį byla teisme nagrinėjama tik dėl tų kaltinamųjų ir tik dėl tų nusikalstamų veikų, dėl kurių ji perduota nagrinėti teisiama jame posėdyje. Šios nuostatos, be kita ko, reiškia ir tai, kad teisminė baudžiamosios bylos stadija iš esmės yra skirta ne paties įvykio pirminiam tyrimui, siekiant nustatyti, pirma, ar buvo padaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, antra, koks konkretus asmuo ar asmenys galėjo padaryti šią galimai nusikalstamą veiką. Šie pastarieji uždaviniai priskiriami ikiteisminio tyrimo stadijai, kurios pabaiga tiesiogiai susijusi tiek su nusikalstamos veikos, tiek su ją galimai įvykdžiusio asmens nustatymu. Tuo tarpu teisminis bylos nagrinėjimas, prasidedantis pirmosios instancijos teisme, yra skirtas konkretiems ikiteisminio tyrimo rezultatams patikrinti. Šioje byloje nagrinėjamas nusikaltimas Lietuvoje ir užsienio valstybėse sukėlė didelį rezonansą, todėl jo ištyrimui buvo pasitelktos gausios pajėgos ir priemonės – buvo apklausta daug asmenų, galimai turinčių naudingos informacijos apie įvykį, buvo nuodugniai analizuota tuometinė politinė situacija, kurios formuotojai, vykdytojai ar jiems besipriešinančios struktūros buvo vertinami kaip galimi kaltininkai, taip pat pagal to meto technines, finansines ir organizacines aplinkybes, buvo siekiama kaip įmanoma išsamiau ištirti įvykio vietą, joje rastus daiktus, galimai turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, nustatyti galimai panaudotus šaunamuosius ginklus ir pan. Iš bylos duomenų nustatyta, kad ikiteisminis tyrimas buvo vykdomas įvairiomis kryptimis, buvo tikrinamos įvairios versijos.

Šią išvadą patvirtina ir pačių gynėjų apeliacinės instancijos teisme pateikti dokumentai, kurie, anot jų, galėtų sukelti pagrįstą abejonių, jog Medininkų pasienio posto pareigūnus galėjo

nužudyti ir kiti asmenys – kriminalinio pasaulio atstovai, iš Tarybinės armijos dezertyravę kariai, įvairios organizacijos, KGB darbuotojai, Vilniaus OMON pareigūnai, Krašto apsaugos departamento pareigūnai. Iš pačių gynėjų pateiktų dokumentų matyti, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo tikrinamos ir šios versijos (t. 82, b. l. 112, 154-192). Taip pat buvo tikrinama ir nuteistojo K. M. apeliaciniame skunde nurodoma versija dėl galimo A. B. dalyvavimo nusikaltimo padaryme. Tačiau kaip matyti iš byloje esančių įrodymų (ekspertizių aktų), gautų tiriant galimą A. B. dalyvavimą Medininkų posto užpuolime, jie nepatvirtina, o priešingai – paneigia tokią K. M. keliamą versiją (t. 3, b. l. 79-82; t. 5, b. l. 112-118, 135-141). Bylą nagrinėjant apeliacine tvarka buvo patenkinti apelianto ir jo gynėjo prašymai išreikalauti medicininius dokumentus iš Antakalnio ligoninių Vilniaus mieste, tikrinant jų keliamą versiją dėl Medininkų muitinės poste galimai dalyvavusių asmenų (asmens), kurie dėl šautinių sužalojimų galėjo kreiptis į šias gydymo įstaigas. Iš surinktų ir teismui pateiktų dokumentų matyti, kad jokių duomenų, patvirtinančių gynybos keliamas versijas, nebuvo gauta (t. 84, b.l. 184-186, 187-199).

Ikiteisminis tyrimas šioje byloje truko ilgą laiką tarpą – nuo 1991 m. liepos 31 d. iki 2009 m. balandžio 17 d., kuomet baudžiamoji byla su kaltinamuoju aktu buvo perduota Vilniaus apygardos teismui. Akivaizdu, kad per tokį ilgą laiką tarpą, tyrimo veiksmus atlikę pareigūnai, turėjo objektyvias galimybes operatyviais, slaptais ir viešais būdais patikrinti visas įmanomas, bent kiek realias versijas. Ikiteisminio tyrimo metu buvo surinkta pakankamai objektyvių duomenų, leidusių kaltinti šios nusikalstamos veikos padarymu būtent K. M. . Todėl ši baudžiamoji byla Vilniaus apygardos teismui buvo perduota tik dėl K. M. , kaltinant jį pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968, įsigaliojusio 2003 m. gegužės 1 d., redakcija). Taigi, pirmosios instancijos teismo pareiga buvo patikrinti valstybinį kaltinimą palaikančių prokurorų oficialiai pateiktus kaltinimus K. M. , duomenis, kuriais grindžiamas kaltinamas, ir pateikti dėl šio kaltinimo motyvuotas išvadas priimant galutinį baigiamąjį procesinį dokumentą. Skundžiamą nuosprendį priėmęs teismas šių reikalavimų laikėsi, baudžiamąją bylą nagrinėjo neišeidamas už bylos nagrinėjimo ribų, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos BPK 20 straipsnio reikalavimais, patikrino kaltinamajame akte suformuluotą kaltinimą, jį pagrindžiančius duomenis. Kaip jau buvo minėta, pirmosios instancijos teismas nepažeidė ir rungimosi principo, tinkamai reagavo į gynybos pareikštus prašymus dėl įrodymų tyrimo turinio ir apimties, tokius prašymus, atsižvelgdamas į jų pobūdį bei į keliamas gynybos versijas, motyvuotai atmetė arba patenkino.

Antra, tiek kaltinamasis K. M. , tiek jo gynėjai, realizuodami teisę į gynybą, pirmosios instancijos teisme tinkamai realizavo savo teisę teikti naujus duomenis, reikšti su įrodymų tyrimo turiniu bei apimtimi susijusius prašymus, pateikti savą teisme ištirtų duomenų vertinimą, kelti gynybines versijas, jas pagrįsti ar nepagrįsti papildomais duomenimis. Tačiau teismų praktikoje ne kartą akcentuota, kad gynybos keltų versijų, siūlymų, kaip vertinti vienus ar kitus bylos duomenis, jais nustatytas faktines aplinkybes atmetimas pats savaime nelaikytinas teisės į teisingą teismą, teisės į gynybą ar Lietuvos Respublikos BPK nuostatų pažeidimu. Ikiteisminio tyrimo medžiagos ir duomenų vertinimas bei jų pripažinimas įrodymais yra išimtinė teismo teisė, nustatyta Lietuvos Respublikos BPK 20 straipsnio 2 dalyje, bylos duomenų įrodomojo turinio pakankamumo klausimas pripažįstant veiką įrodyta, taip pat yra pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo kompetencijos sritis.

Baudžiamąjo proceso principas visas abejones vertinti kaltinamojo naudai (*in dubio pro reo*), draudimas grįsti apkaltinamąjį nuosprendį prielaidomis yra pažeidžiami tada, kai apkaltinamasis nuosprendis priimamas neišsiaiškinus visų teisingam bylos išsprendimui reikšmingų aplinkybių. Tačiau vien tik baudžiamąjį atsakomybės traukiamo asmens manymas, kad jo gynybinė versija nėra tinkamai paneigta, nėra pagrindas konstatuoti, kad sprendimas byloje yra priimtas pažeidžiant Lietuvos Respublikos BPK nuostatas. Kaltinamojo parodymų pripažinimas neatitinkančiais tikrovės esminiu Lietuvos Respublikos BPK pažeidimu nepripažįstamas, jei šių parodymų turinys yra paneigiamas įvertinus kitų byloje ištirtų įrodymų visumą. Kaltinamojo, kuriam už melagingų parodymų davimą negali būti taikoma jokia atsakomybė, keliamoms versijoms paneigti neturi būti atliekami visi kaltinamojo pageidaujami veiksmai. Ikiteisminio tyrimo subjektai bei bylas

nagrinėjantys teismai neprivalo atlikti proceso veiksmų, kuriais būtų siekiama tikrinti nekonkrečius, nerealius, o tam tikrais atvejais iš viso nepatikrinamus baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens parodymus ar jo keliamas gynybines versijas. Taigi šiuo atveju nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas neturi procesinės pareigos tikrinti visų K. M. ir jo gynėjų keliamų gynybinių versijų.

Trečia, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarime, remiantis ankstesne šio teismo jurisprudencija, pažymėta, kad Konstitucijos reikalavimas teisingai išnagrinėti bylą suponuoja tai, jog teismas turi teisingai nustatyti tikrąsias bylos aplinkybes, teisingai pritaikyti baudžiamuosius įstatymus ir tinkamai nubausti kaltąjį arba išteisinti nekaltą asmenį. Baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtinta, kad baudžiamojo proceso paskirtis yra ir tinkamas įstatymo pritaikymas, jog nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (Lietuvos Respublikos BPK 1 straipsnio 1 dalis). Vadinas, teisėsaugos pareigūnai privalo atlikti tyrimą, o teismas – išnagrinėti bylą taip, kad nė vienas nekaltas asmuo nebūtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jam nebūtų taikomos jokios procesinės prievartos priemonės ir nebūtų priimtas apkaltinamasis nuosprendis.

Įrodinėjimas yra procesinė veikla, kurios tikslas yra išsiaiškinti nagrinėjamam įvykiui svarbias aplinkybes ir nustatyti tiesą byloje. Tačiau objektyvios (absoliučios) tiesos nustatymas baudžiamajame procese nėra įmanomas, todėl nei baudžiamojo proceso įstatymas, nei teismų praktika nereikalauja byloje nustatyti absoliučiai visas aplinkybes ir preciziškai tiksliai atkurti nusikalstamą veiką. Įrodinėjimo procesas negali būti begalinis; jo ribas apibrėžia konkretus byloje nagrinėjamas įvykis, kurio esminės aplinkybės, sudarančias nusikalstamos veikos sudėties požymius, baudmės individualizavimui bei civilinio ieškinio išsprendimui reikšmingas aplinkybes, ir būtina nustatyti konkrečioje baudžiamojoje byloje. Tam, kad būtų nustatytos veikos kvalifikavimui reikšmingos aplinkybės, baudžiamojo proceso įstatymas nereikalauja įrodymus rinkti panaudojant visus įstatyme numatytus įrodymų šaltinius. Įrodinėjimas baigiamas, kai reikšmingi bylai faktai ar aplinkybės nekelia abejonų (pavyzdžiui žr. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2008, 2K-659/2012, 2K-135/2013 ir kt.*).

K. M. apeliaciniame skunde nurodo, kad šioje byloje yra daug neatitikimų, nepašalintų neaiškumų, kurie neleido pirmosios instancijos teismui priimti teisėto ir pagrįsto teismo nuosprendžio. Pavyzdžiui, tvirtina, kad nebuvo tiksliai nustatyta, kas pirmieji pranešė apie įvykį pagalbos tarnyboms, kas pirmieji atvažiavo į įvykio vietą, apklausų metu liudytojais galimai netiksliai nurodė laiką, kuriuo metu jie važiavo pro Medininkų pasienio postą (apeliacinio skundo argumentai Nr. 11, 12), apžiūrint įvykio vietą galimai buvo rastos ne visos iššautų šaudmenų tūtelės (apeliacinio skundo argumentai Nr. 42-43), nenustatyta, kodėl nužudytų Kelių policininkų automobilio bagažinėje rastos ne dvi, o trys neperšauamos liemenės, ar liudytojo P. P. darytas vaizdo įrašas su užfiksuota įvykio vieta yra baudžiamosios bylos medžiagoje ar ne, ar Medininkų pasienio posto pareigūnai vartojo alkoholinius gėrimus ir pan. Viena vertus teisėjų kolegija, atsakydama į šiuos apeliacinio skundo argumentus, pažymi, kad šios aplinkybės nors ir yra reikšmingos bei buvo tiriamos tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek pirmosios instancijos teisme, tačiau esminės įtakos K. M. kaltės nustatymui jos neturi. Atsižvelgiant į tai, kad pats nagrinėjamas įvykis visuomenėje sukėlė didelį rezonansą, todėl ir tyrimo apimtis buvo didelė. Esant nemažai įrodymų šaltinių, tam tikros liudytojų parodymuose ar kituose įrodymų šaltiniuose užfiksuotos aplinkybės gali ir nesutapti. Nesutapimų tarp ikiteisminio tyrimo metu surinktos medžiagos ir teismo bylos nagrinėjimo metu ištirtų duomenų galėjo atsirasti ir dėl ilgo laiko tarpo, praėjusio po nagrinėjamų įvykių iki teismo proceso. Tačiau tokie nesutapimai, kurie nėra esminiai ir kurie neleidžia abejoti viso galutinio pirmosios instancijos teismo sprendimo patikimumu ir teisėtumu, nesudaro pagrindo išvadai, kad pirmosios instancijos teismas negalėjo priimti apkaltinamojo teismo nuosprendžio K. M. . Nuosprendį priėmęs teismas laikėsi Lietuvos Respublikos BPK reikalavimų, reglamentuojančių teismo nuosprendžio surašymą; aptarė ne tik K. M. kaltinančius, bet ir jį teisinančius duomenis; pateikė įtikinamus motyvus, kodėl vienus duomenis pripažįsta teisėtais ir patikimais įrodymais, o kitus – atmeta. Kita vertus, dalis šių apeliacinio skundo argumentų yra paneigiami objektyviais bylos duomenimis.

Nuteistasis K. M. savo apeliaciniame skunde daug dėmesio skiria tai aplinkybei, kad, pasak jo, šioje byloje netiksliai nustatyta, kurioje konkrečiai Medininkų pasienio posto vietoje buvo sušaudyti pareigūnai. Kritikuodamas pirmosios instancijos teismo išvadą, kad visi pareigūnai buvo sušaudyti vagonėlio viduje, prieš tai juos visus paguldžius ant žemės, K. M. nurodo, kad šią išvadą paneigia tai, jog vagonėlio viduje nebuvo rastos visos iššautų šaudmenų tūtelės, neužfiksuoti visi galimi šūviais padaryti sužalojimai ant vagonėlyje buvusių objektų (sienų, grindų) bei nerasti artimo šūvio pėdsakai apžiūrėjus nukentėjusiųjų lavonus. Apeliantas nurodo ir tai, kad įvykio vieta nebuvo tinkamai apžiūrėta, šovinių tūmelių nebuvo ieškoma už vagonėlių ribų, todėl negalima nustatyti, ar pareigūnai nebuvo nužudyti ar sužaloti lauke. Tokią išvadą apeliantui leidžia daryti gynėjo atlikta įvykio vietos apžiūra, kurios metu lauke, gerokai atokiau nuo vagonėlio, buvo rasta šovinio tūtelė. Atsakant į šiuos apeliacinio skundo argumentus, visų pirma pažymėtina, kad teismo medicinos specialisto išvados yra tik vienas iš įrodymų šaltinių, todėl vien juose užfiksuota informacija apie artimo šūvio pėdsakų radimą ar neradimą nėra pakankama išvadai dėl to, kur ir koku būdu buvo šaudoma į nukentėjusiuosius. Kita vertus, ir ši įrodymų šaltinį K. M. savo apeliaciniame skunde interpretuoja netinkamai. Iš teismo medicinos specialistų išvadų nustatyta, kad M. B. , J. J. sužalojimai galvoje buvo padaryti šaunant iš atstumo, kuris buvo didesnis už artimo šūvio atstumą. Tačiau iš teismo medicinos specialisto išvadų taip pat nustatyta, kad visiems nukentėjusiems į galvą buvo šauti kontroliniai šūviai. Ši aplinkybė leidžia daryti išvadą, kad nukentėjusieji nužudymo metu nesipriešino, nejudėjo, o tai atitinka nukentėjusiojo T. Š. parodymus, pagal kuriuos, nužudymo metu nukentėjusieji buvo vagonėlio viduje, suguldyti ant žemės veidu į grindis. Nukentėjusysis T. Š. pirmosios instancijos teisme parodė ir tai, kad jis buvo vagonėlio viduje, kai išgirdo garsą, panašų į pistoleto šūvį ir pro vagonėlio langą pamatė atbėgantį žmogų su ginklu rankoje. T. Š. pažadino kitame vagonėlio kambaryje buvusius pareigūnus – du muitinės pareigūnus (A. M. , kuris buvo kitas – nepamena) ir vieną „Aras“ pareigūną (A. J.) – ir pasakė, kad puola OMON. Netrukus į vagonėlio vidų įbėgo vienas iš užpuolikų ir liepė T. Š. gultis ant žemės. Tokį patį nurodymą užpuolikas davė ir kitiems vagonėlyje buvusiems pareigūnams. Jiems atsigulus, užpuolikas iš karto pradėjo šaudyti. Tuo metu kitas užpuolikas į vagonėlį atvedė sunkiai ėjusį, galimai jau sužalotą, J. J. ir jį taip pat paguldė ant žemės. Kiti pareigūnai – vienas „Aras“ rinktinės pareigūnas, muitininkas ir abu policijos pareigūnai turėjo būti lauke. Abu policininkai užpuolimo metu turėjo būti automobilyje. Arčiausiai durų gulėjo A. M. , todėl į jį buvo šauta pirmiausia. Netrukus T. Š. taip pat buvo šauta į galvą (t. 48, b. l. 159-168). Įvykio vietos apžiūros protokole užfiksuota, kad muitinės vagonėlio pirmajame kambaryje rasti dideli kraujo klanai, kaulo fragmentai, galvos smegenų dalelės, išvamų masės, grindyse rasti šūvių pėdsakai (t. 1, b. l. 62-98, 99-172). Iš liudytojų G. M. , L. M. , V. R. , V. R. , O. G. , T. S. (T. S.), R. P. , V. M. (V. M.), V. R. , R. B. , M. N. (M. N.), J. K. (J. K.) parodymų nustatyta, kad visi aštuoni sušaudyti Medininkų pasienio posto pareigūnai rasti vagonėlio viduje. Taigi aukščiau nurodytos aplinkybės patvirtina, kad pareigūnai buvo sušaudyti būtent vagonėlyje, pirmajame jo kambaryje. Priešingai nei teigiama K. M. apeliaciniame skunde, atliekant įvykio vietos apžiūrą, buvo apžiūrėtas ne tik vagonėlio vidus, bet ir visa pasienio posto teritorija. Tokią išvadą, jog buvo apžiūrėta ir pasienio posto teritorija, patvirtina tai, jog būtent Medininkų pasienio posto teritorijoje buvo rasta ruda medžiaga, panaši į kraują (t. 1, b. l. 95). Liudytojas R. P. parodė, kad jis į įvykio vietą atvyko vienas iš pirmųjų, po greitosios medicinos pagalbos tarnybos darbuotojų. Po to, kai į gydymo įstaigas buvo išgabenti sužaloti pareigūnai, ėmė rinktis policijos pareigūnai. Buvo atliekama įvykio vietos apžiūra, buvo liepta itin dėmingai apžiūrėti aplinką bei mišką šalia pasienio posto (t. 48, b. l. 42-45). 1991 m. rugpjūčio 10 d. buvo atliekama papildoma įvykio vietos apžiūra, kurios metu, pasitelkiant metalo iešiklį „NMP“, vagonėlyje ir teritorijoje aplink jį, buvo ieškoma iššautų šovinių gilzių. Apžiūrėjus visą pasienio posto teritoriją, aplink pasienio kontrolės posto vagonėlį aptiktos trys pistoleto „PM“ 9 mm kalibro šovinių tūtelės ir trys automato „AK-74“ arba „AKS-74U“ šovinio tūtelės (t. 5, b. l. 187-189). K. M. savo apeliaciniame skunde, tvirtindamas, jog įvykio vietoje nebuvo ieškoma šaudmenų tūmelių, nurodo, kad jo gynėjai 2010 m. gegužės 29 d., su metalo iešikliu apžiūrėję įvykio vietą, pasienio posto teritorijoje aptiko 7,62 mm šovinio tūtelę, pagamintą 1967 m. gamykloje Nr. 711. Tačiau teisėjų kolegija pažymi, kad byloje nėra jokių objektyvių duomenų apie tai, jog gynėjų pateikta tūtelė buvo iššauta būtent nagrinėjamo įvykio

metu. Juo labiau, kad gynybos inicijuotas procesinis veiksmas, kurio metu ir buvo rasta tūtelė, atliktas tik 2010 m. gegužės 29 d., praėjus beveik dvidešimčiai metų po įvykio ir įvykio vietos apžiūros. Be to, iš advokato pateikto dokumento matyti, kad ši tūtelė buvo rasta ne greta pasienio posto vagonėlio vietos, tačiau atokiau nuo jos, miške. Todėl, jei būtų sutinkama su prielaida, kad ši tūtelė atsirado būtent po šūvio Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymo metu, reikėtų tuo pačiu pripažinti, kad šaudyta turėjo būti iš toli. Tuo tarpu byloje nėra jokių objektyvių duomenų (nustatytų pažeidimų ant paties vagonėlio ar kt.), kad pareigūnai galėjo būti sušaudyti iš toli ar, kad buvo apšaudytas vagonėlis.

Nuosprendį priėmęs teismas įvertinęs šiuos objektyvius bylos duomenis, jais nustatytas faktines aplinkybes, tai, kad įvykio vietos apžiūros protokole nėra duomenų apie įvykio vietoje užfiksuotus lavonų tempimo pėdsakus, pagrįstai konstatavo, kad nukentėjusiųjų lavonai buvo rasti jų nužudymo vietoje. Teisėjų kolegija neturi pagrindo pagrįstais pripažinti K. M. apeliaciniame skunde pateikiamus samprotavimus apie tai, kad nukentėjusieji, turėję tarnybinius ginklus, neabejotinai priešinosi užpuolikams, keldami jiems grėsmę, todėl buvo nužudyti dar lauke; R. R. buvo sužalotas į dešinę ranką todėl, kad atsisakė paklusti liepimui gultis. Tokie apeliacinio skundo argumentai yra subjektyvūs pasvarstymai, neturintys jokios įrodomosios reikšmės. Byloje esančiose teismo medicinos specialistų išvadose nurodyta, kad nei ant vieno iš žuvusiųjų kūnų nerasta priešinimuisi būdingų sužalojimų. Iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų nustatyta, kad visi Muitinės pasienio posto vagonėlyje buvę asmenys pakluso ginkluotiems užpuolikams ir atsigulė ant žemės. Byloje apklausti liudytojai R. Š. ir R. K. , turėję objektyvias galimybes girdėti šūvius, patvirtino nuo Medininkų muitinės posto pusės girdėję tik du šūvius, kurie pagal byloje nustatytas aplinkybes buvo paleisti į pasienio posto teritorijoje buvusį J. J. . Tuo atveju, jei pareigūnai būtų priešinęsi užpuolikams, liudytojai būtų girdėję daugiau šūvių, kadangi Medininkų pasienio posto pareigūnai ginklų su šūvio garso slopintuvais neturėjo.

Apeliantų skunduose abejonės keliamos ir dėl aplinkybių, susijusių su pareigūnų užpuolimo tikslu laiku; asmenimis, kurie pirmieji atvyko į įvykio vietą ir kurie pranešė apie įvykį atitinkamoms tarnyboms; asmenimis, kurie pirmieji užfiksavo įvykio vietą vaizdo įrašymo priemonėmis. Šios apeliaciniuose skunduose akcentuojamos ir kritikuojamos aplinkybės taip pat nekelia pagrįstų abejonių pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumu ir pagrįstumu.

Teismo medicinos ekspertizės aktuose nustatyta, kad Medininkų muitinės posto pareigūnai mirė 1991 m. liepos 31 d., tarp 3.00 - 5.00 val., ir tarp 4.00 - 5.00 val. Šioje byloje nustatyta, kad naktį muitinės ir „Aras“ pareigūnai budėdavo pamainomis – tuo metu, kai vieni budėdavo, kiti ilsėdavosi vagonėlyje. Liudytoja I. M. parodė, kad pagal nusistovėjusį grafiką ir ankstesnę praktiką, 1991 m. liepos 31 d., iki 4.00 val., Medininkų muitinės poste turėjo dirbti S. O. ir R. R. , o nuo 4.00 val. – T. Š. ir A. M. (t. 49, b. l. 160-163). Liudytojas S. G. (S. G.) parodė, kad jis Medininkų pasienio poste 1991 m. liepos 31 d. dirbo iki 2 val. 45 min. Tuo metu poste budėjo S. O. ir R. R. (t. 49, b. l. 168-170). Nukentėjusysis T. Š. parodė, kad postas buvo užpultas tuo metu, kai jis budėjo, tai yra po 4.00 val. ryto; ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad užpuolimas buvo įvykdytas maždaug tarp 4.30 val. ir 5.30 val. ryto. A. N. šioje byloje yra vienintelis liudytojas, kuris, važiuodamas pro Medininkų pasienio postą, pažiūrėjo į laikrodį. Iš jo parodymų nustatyta, kad jis į postą įvažiavo maždaug 4 val. 35 min. Jį patikrino muitininkai ir jis iš posto išvažiavo maždaug 4 val. 35-40 min. Tuo metu nebuvo jokių ženklų, kad Medininkų pasienio postas buvo užpultas, pareigūnai buvo gyvi (t. 49, b. l. 150-153). Liudytojas R. Š. teismo posėdyje, patvirtindamas savo ikiteisminio tyrimo metu duotus parodymus, teigė, kad maždaug 4 val. 45 min. jis nuo kelio Vilnius – Minskas, nuo kitos muitinės pusės, išgirdo dviejų šūvių garsus. Pagal duslų, nelabai švarų šūvio garsą sprendė, kad buvo šaudyta iš pistoleto (t. 6, b. l. 190-191, t. 47, b. l. 170-171). Kartu su R. Š. 1991 m. liepos 30-31 dienomis budėjęs R. K. taip pat parodė, kad tarp 4 val. ir 5 val. ryto išgirdo du šūvius iš „Medininkai 1“ posto pusės (t. 6, b. l. 187-188, t. 47, b. l. 168-170). Taigi įvertinus šių liudytojų parodymus ir teismo medicinos specialistų išvadas, pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad Medininkų pasienio postas buvo užpultas ir jame dirbę pareigūnai buvo nužudyti maždaug tarp 4 val. 45 min. ir 5.00 val. Iš liudytojų G. M. , L. M. , V. R. , V. S. , V. R. , N. M. , T. S. parodymų, greitosios medicinos pagalbos stoties registracijos žurnalo išrašo (t. 6, b. l. 120-121), 1991 m. rugpjūčio 1 d.

daiktinių įrodymų apžiūros protokolo, kuriame užfiksuota greitosios medicinos pagalbos kvietimo kortelės apžiūra (t. 6, b. l. 122-128), nustatyta, kad 1991 m. liepos 31 d., apie 5 val. 20 min. – 5 val. 30 min., pirmieji nužudytuosius pareigūnus Medininkų pasienio poste aptiko liudytojai G. M. ir L. M. . Teisiamajame posėdyje apklausta liudytoja G. M. parodė, kad įvykio rytą jie važiavo iš Ukrainos į Lietuvą. Kiek po 5.00 val. ryto jie važiavo pro Medininkų pasienio postą. Tačiau važiuojant pro jį pasirodė keista, kad ant kelio nestovi joks pareigūnas, kaip tai buvo įprasta. Tuomet sutuoktinis L. M. išlipo iš automobilio ir pats nuėjo prie vagonėlio. Netrukus jis pribėgo prie automobilio šaukdamas, kad ten kažkas atsitiko, visi negyvi. Liudytoja taip pat nubėgo į vagonėlį ir pirmajame jo kambaryje pamatė sušaudytus pareigūnus. Du iš jų buvo dar gyvi, kvėpavo, truputį judėjo ir dejavo. Liudytoja pamatė ant stalo buvusį telefono aparatą, bandė iš jo prisiskambinti pagalbos tarnyboms, tačiau dėl didelio šoko to padaryti negalėjo. Tuomet ji išbėgo į lauką ir sustabdė pro šalį važiuojantį lengvąjį automobilį. Automobiliu važiavę vaikinai užėjo į vagonėlį pasižiūrėti kas atsitiko ir netrukus nuvažiavo į kitą muitinę. Po kurio laiko vagonėlyje buvusių telefonu kažkas paskambino ir paklausė, kas atsitiko. Liudytoja skambinusiajam paaiškino, kad nužudyti pareigūnai, du iš jų sunkiai sužeisti, bet gyvi. Netrukus po skambučio atvažiavo greitoji medicinos pagalba, kuri automobiliu išsivežė tik vieną sužeistąjį, kurio būklė buvo blogesnė. Kitas sužeistasis buvo išvežtas po kurio laiko, dideliu, kariniu automobiliu. Liudytoja patvirtino, kad jie su vyru į postą atvyko pirmieji, kadangi nebuvo jokių automobilių ar nesužalotų žmonių. Ikitiesminio tyrimo metu ši liudytoja parodė, kad Medininkų pasienio punkte jie buvo maždaug 5.20 – 5.30 val. Liudytojai kartu su sutuoktiniu būnant įvykio vietoje, pro šalį važiavo ZIL automobilis, kurio vairuotojas pro langą pažiūrėjo, kas atsitiko; taip pat liudytoja sustabdė kitą ZIL automobilį, kuriuo važiavo du vyrai; po kurio laiko sustojo automobilis „Moskvič“. Liudytoja paprašė sustojusių vyriškių kaip įmanoma skubiau kam nors pranešti apie įvykį. Pirmasis į įvykio vietą atvažiavo milicijos leitenantas iš Baltarusijos, kuris, apžiūrėjęs, paprašė Mečkovskių likti įvykio vietoje, o pats nuvažiavo kviesti pagalbos (t. 47, b. l. 152-156; t. 6, b. l. 82-91). Liudytojos G. M. parodymai sutampa su liudytojo L. M. parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo metu (šie parodymai teisiamajame posėdyje buvo perskaityti, nes liudytojas miręs) (t. 6, b. l. 73-81). Pirmosios instancijos teisme taip pat buvo ištirti mirusio liudytojo V. K. parodymai, iš kurių nustatyta, kad šis liudytojas pro Medininkų pasienio postą važiavo apie 5.25 val ir tuo metu nieko įtartino nepastebėjo, jo automobilio patikrinti niekas neišėjo, todėl jis nuvažiavo (t. 7, b. l. 137-141). Liudytojas V. R. pirmosios instancijos teisme parodė, kad pro Medininkų pasienio postą važiavo maždaug 6.00 val. ryto. Jame rado du žmones – vyrą ir moterį, kurie paaiškino, kad pareigūnai nužudyti ir sužaloti. Liudytojui įėjus į vagonėlį, kažkas paskambino telefonu. Jis pakėlęs telefono ragelį skambinusiajam pasakė apie nužudytus ir sužalotus pareigūnus ir paprašė atsiųsti greitąją medicinos pagalbą. Netrukus atvažiavo greitoji medicinos pagalba ir išvežė vieną gyvą nukentėjusįjį, po kurio laiko kariniu automobiliu buvo išvežtas kitas gyvas pareigūnas (t. 47, b. l. 156-159). Ikitiesminio tyrimo metu V. R. parodė, kad pro Medininkų pasienio postą jis su draugu važiavo maždaug 6.30 val. Tuo metu, kai jis telefonu prašė atsiųsti greitąją medicinos pagalbą, jam buvo pasakyta, kad greitoji medicinos pagalba į įvykio vietą išsiųsta jau 6.05 val. (t. 6, b. l. 97). Liudytojas T. S. pirmosios instancijos teisme patvirtino tokius V. R. parodymus ir paaiškino, kad jis dirbo Vilniaus greitojoje pagalbaire vairuotoju ir pranešimas apie Medininkų pasienio poste nužudytus bei sužalotus pareigūnus buvo gautas maždaug 6 val. ryto (t. 47, b. l. 160-161). Liudytojas V. R. apklaustas pirmosios instancijos teisme parodė, jog ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai yra teisingi ir jais reikėtų vadovautis, nes tuo metu geriau prisiminė (ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai buvo perskaityti teisiamajame posėdyje). Apklaustas ikiteisminio tyrimo metu liudytojas teigė, jog prie Medininkų muitinės posto buvo apie 5.00 val. Privažiavus prie muitinės viena moteris bėgdama link jų šaukė, kad papjauti žmonės. Su juo kartu vykęs V. S. nuėjo į muitinės vagonėlį ir tuoj pat sugrižęs liepė važiuoti skambinti greitajai pagalbai (t. 6, b. l. 112-113; t. 60, b.l. 66-70). Liudytojas V. S. ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad pro Medininkų pasienio postą važiavo kiek po 5.00 val. ryto. Jame rado du žmones – vyrą ir moterį, kurie buvo labai susijaudinę ir pasakė, kad nužudyti poste dirbę pareigūnai. Tuomet liudytojas greitai užėjo į vagonėlį, netrukus iš jo išėjo ir nuvažiavo kviesti pagalbos. Už 3-4 km jis sustojo degalinėje, iš kur telefonu paskambino greitajai medicinos pagalbai

ir paprašė atsiųsti ekipažą. Liudytojas iš pokalbio turinio suprato, kad jis pirmasis pranešė apie įvykį, juo nenorėjo patikėti. Liudytojas parodė, kad policijos pareigūnams apie įvykį nepranešė, manė, kad tai padarys kiti. Liudytojui dar būnant degalinėje, į jos teritoriją įvažiavo automobilis „Moskvič“, kuriuo važiavo du ar trys vyriškiai. Jie taip pat norėjo pranešti apie tai, kad Medininkų pasienio poste nužudyti pareigūnai (t. 6, b. l. 104-111). Liudytojo V. S. parodymai sutampa su liudytojų V. R. , V. T. (V. T.), N. M. parodymais. Liudytoja N. M. apklausta pirmosios instancijos teisme patvirtino teisme perskaitytus jos parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo metu. Ikiteisminio tyrimo metu liudytoja N. M. parodė, kad 1991 m. liepos 31 d. 6.03 val. į Vilniaus greitosios medicinos pagalbos stoties dispečerinę paskambino vyriškis, kuris prisistatė S. pavarde ir paprašė skubiai atsiųsti greitąją medicinos pagalbą, nes užpultas Medininkų pasienio postas, poste dirbantieji supjaustyti, dar du yra gyvi. Praėjus 20-30 min. po S. pranešimo, į greitosios pagalbos stoties dispečerinę telefonu paskambino vyriškis, kurio pavardė lyg buvo R. ir kuris paklausė, kodėl taip ilgai neatvysta medikai į Medininkų pasienio postą (t. 6, b. l. 129-130; t. 48, b. l. 109-110). Liudytojas V. T. apklaustas pirmosios instancijos teisme patvirtino ikiteisminio tyrimo metu duotus parodymus, kuriose teigė, jog 1991 m. liepos mėn. jis dirbo AB „Avada“, tai konteinerinė degalinė, degalinės adresas Medininkų kaimas. Apie 5 val. 55 min. į kolonėlę automobiliu ZIL su puspriekabe atvyko du vyrai, kurie pasakė, kad Medininkų muitinės poste užmušti visi muitininkai. Vienas iš dviejų vyriškių telefonu pranešė apie įvykį (t. 7, b. l. 35-39; t. 48, b. l. 37-38). Liudytojas R. P. parodė, kad jis dirbo Vilniaus rajono policijoje, apylinkės įgaliotiniu. Įvykio naktį, apie 4.00 val. ryto, jis buvo išvažiuojęs sulaikyti įtariamojo. Jo automobilyje buvo radijo stotelė, per kurią budėtojas pranešė, kad reikia patikrinti Medininkų pasienio postą, ar ten nieko nėra atsitikę. Tuomet liudytojas su sulaikytuoju nuvyko į įvykio vietą, ten jau buvo greitoji medicinos pagalba. Vieną sužalotąjį liudytojas padėjo įkelti į greitosios medicinos pagalbos automobilį, o kitą (T. Š.) į automobilį su „būda“, priklausiusį Lietuvos pasieniečiams (t. 48, b. l. 42-45). Nuteistasis K. M. apeliaciniame skunde teigia, kad policijos pareigūnai apie įvykius Medininkų pasienio poste žinojo jau 5.00 val. ryte ir šią aplinkybę esą patvirtina liudytojo („Aras“ pareigūno) S. M. parodymai. Iš tiesų, šis liudytojas, apklaustas pirmosios instancijos teisme, parodė, kad „Aras“ budėtojas apie įvykius Medininkų pasienio poste pranešė jau apie 5.00 val. ryto. Atsižvelgiant į tai, kad nuo įvykių iki apklausos teisme buvo praėjęs ilgas laiko tarpas, šis liudytojas galėjo ne visai tiksliai nurodyti laiką (juo labiau, kad ir pats liudytojas, duodamas parodymus, pavartojo aptakią formuluotę – apie 5.00 val.). Tačiau tai, kad apie įvykį „Aras“ pareigūnams negalėjo būti pranešti tokiu metu ir buvo pranešta kiek vėliau, apie 6.00 val., visų pirma, patvirtina jau aptarti bylos duomenys apie tai, kada liudytojai G. M. ir L. M. atvyko į įvykio vietą, ją apžiūrėjo ir ėmė stabdyti pakeleivingus pravažiuojančius automobilius, prašydami iškviešti pagalbos tarnybas, kiek po 5.00 val. ryto. Įvertinus šiuos duomenis, galima daryti išvadą, kad tarnybos apie įvykį galėjo būti informuotos anksčiausiai tarp 5.30 ir 6.00 val (t. 50, b. l. 27-32). Antra, liudytojas A. J. , kuris vyko į įvykio vietą kartu su S. M. , parodė, kad apie įvykį „Aras“ tarnybos budėtojas pranešė apie 6.00 val. ryto (t. 50, b. l. 51-56). Tokį patį pranešimo laiką nurodė liudytojas J. D. , įvykio metu dirbęs „Aras“ komisaru. Tokie liudytojų A. J. ir J. D. parodymai sutampa ir su kitais objektyviais bylos duomenimis, todėl laikytini patikimais. Kita vertus, ta aplinkybė, kada konkrečiai (minučių tikslumu) kokios tarnybos sužinojo apie įvykius Medininkų pasienio poste esminės įtakos neturi. Kaip nustatyta iš G. M. ir L. M. parodymų, jie visų sustojusių pasienio poste asmenų prašė pranešti kam nors apie įvykį. Todėl labai tikėtina, kad kiekvienas asmuo galėjo apie jį pranešti skirtingoms tarnyboms, taigi ir informacija jas galėjo pasiekti skirtingu metu. Tačiau tai, kaip jau minėta, esminės įtakos nei faktinių aplinkybių nustatymui, nei veikos kvalifikavimui neturi.

Taigi iš pirmiau aptartų duomenų patikimai nustatyta, kad: Medininkų pasienio posto pareigūnai buvo užpulti 1991 m. liepos 31 d., paryčiais, tarp 4.45 val. ir 5.00 val.; užpuolikai iš įvykio vietos pasišalino ne vėliau kaip iki 5.25 val.; pirmieji į įvykio vietą po nužudymo atvažiavo liudytojai L. M. ir G. M. , kurie, stabdydami automobilius, ėmėsi priemonių, kad būtų iškviesta greitoji medicinos pagalba. Apie įvykį greitosios medicinos pagalbos tarnybai pirmasis pranešė liudytojas V. S. , paskambinęs telefonu iš netoliese buvusios degalinės. Iš bylos duomenų nustatyta ir tai, kad visi kiti į įvykio vietą atvažiuoję pareigūnai buvo informuoti įvairiais būdais – dalis jų apie

įvykį sužinojo, kai buvo sustabdyti keliuose kitų vairuotojų; dalis jų buvo informuoti telefonu ar per radijo stotis. Atsižvelgdama į pirmiau nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatuoja, kad šioje byloje, kiek tai įmanoma tiksliai, buvo nustatytas ir pareigūnų užpuolimo laikas. Jokių pagrįstų abejonų, leidžiančių kritiškai vertinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį dėl šių aplinkybių, nenurodyta ir apeliaciniuose skunduose. K. M. savo apeliaciniame skunde nurodo, kad liko nepatikrinta aplinkybė dėl liudytojo K. V. parodymų. Šis liudytojas, pasak apelianto, parodė, kad 1991 m. liepos 31 d., tarp 3.00 ir 4.00 val., važiavo pro Medininkų muitinės pasienio postą ir ten matė tamsios chaki spalvos uniforma vilkintį vyrą su automatu „Kalašnikov” rankose. Tačiau teisėjų kolegija pažymi, kad šis liudytojas pirmosios instancijos teisme tokių aplinkybių kategoriškai nepatvirtino. Liudytojas K. V. pirmosios instancijos teisme parodė, kad pro Medininkų pasienio postą jis važiavo tarp 2.00 ir 3.00 val. Sustojus prie pasienio posto, išbėgo uniformuotas vyriškis, kurio uniforma buvo galimai smėlio spalvos, ir rankos mostu parodė liudytojui, kad šis važiuotų. Liudytojas teigia supratęs, kad išbėgęs vyriškis buvo pasienietis arba muitininkas ir nieko blogo nepagalvojęs, jo elgesys nuostabos nesukėlė. Šis pareigūnas rankose turėjo ginklą, tai galėjo būti rusiškas karabinas (t. 55, b. l. 4-8). Apklaustas ikiteisminio tyrimo metu šis liudytojas parodė, kad pro Medininkų pasienio postą jis važiavo tarp 3.00 ir 4.00 val. Prie pasienio posto stovėjo vyras apsirengęs tamsia uniforma. Ginklo pas jį liudytojas nematė. Tuo metu iš muitininkų vagonėlio išėjo ir liudytojo link atbėgo kitas vyriškis, rankoje turėjęs automatą „Kalašnikov”. Šis vyriškis pribėgo prie pirmojo stovėjusio vyriškio ir rankos mostu parodė K. V., kad šis gali važiuoti (t. 7, b. l. 88-89). Taigi šio liudytojo parodymai viso proceso metu nebuvo nuoseklūs dėl esminių aplinkybių – kokią ginklą turėjo pareigūnas, kokios spalvos uniforma jis vilkėjo (tamsios chaki ar smėlio), kiek pareigūnų buvo teritorijoje, kokiu metu liudytojas buvo pasienio poste. Vien tai, kad šis liudytojas matė ginkluotą pareigūną, yra paaiškinama tuo, kad Medininkų pasienio poste budėję „Aras” pareigūnai buvo ginkluoti. Be to, pats liudytojas parodė, kad jo matytų pareigūnų elgesys nesukėlė įtarimų, jis (elgesys) nebuvo nervingas ar keistas. Iš liudytojo A. N. parodymų nustatyta, kad jis pro Medininkų pasienio postą važiavo apie 4.30 val. Jį tikrino trys pareigūnai – vienas policijos ir du muitinės; pareigūnai kalbėjo lietuviškai, liudytojas nieko įtartino nepastebėjo (t. 49, b. l. 150-153). Šio liudytojo parodymai paneigia liudytojo K. V. parodymų galimą interpretaciją, kad jau iki 4.00 val. užpuolikai galėjo būti pasienio poste.

Gynėjai ir nuteistasis K. M. apeliaciniuose skunduose daug dėmesio skiria aplinkybei, kad įvykio vietoje, Medininkų pareigūnų nužudymo metu, pasienio posto teritorijoje stovėjo automobilis RAF „Latvija“, kuris galimai priklausė pasienio pareigūnams ar užpuolikams. Tačiau tokie apeliančių teiginiai yra subjektyvūs pamastymai, nepagrįsti jokiais objektyviais bylos duomenimis. Iš R. K. parodymų, A. M. fotoaparatu prieš įvykį darytų fonuotraukų apžiūros protokolo – fonuotrauka Nr. 4 (t. 8, b. l. 39-43), nustatyta, kad apeliančių minimas automobilis RAF „Latvija“ pasienio posto teritorijoje stovėjo ir iki pasienio posto užpuolimo. Jis liko stovėti ir po jo. Todėl nėra jokie objektyvaus pagrindo išvadai, kad šis teritorijoje stovėjęs automobilis gali būti susijęs su, kaip teigia nuteistasis ir jo gynėjai, tikraisiais kaltininkais. Liudytojas R. K. pirmosios instancijos teisme parodė, jog automobilis RAF „Latvija“ Medininkų pasienio poste stovėjo todėl, kad, kaip jam paaiškino kolegijos muitininkai, buvo sulaikytas ankstesnių pamainų metu (t. 49, b. l. 153-159; t. 8, b. l. 37-43).

Nagrinėjant šią baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme, buvo tikrinama ir kita apeliančių kelta versija apie tai, kad po įvykio praėjus keliems mėnesiams, Šiaurės miestelyje, Apkasų gatvėje, uždaro karinio dalinio buvusiam garaže atsirado du automobiliai, iš kurių vienas buvo RAF „Latvija“. Šiame automobilyje galėjo būti likę nužudymo pėdsakų, kadangi jis buvo kruopščiai slepiamas, o po pareigūnų apžiūros buvo valomas. Siekiant patikrinti šią apeliančių keliamą versiją, apeliacinės instancijos teisme buvo apklaustas liudytojas J. R. Šis liudytojas patvirtino, jog po Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymo jis dirbo Krašto apsaugos departamente ir vykdydamas šio departamento vadovybės nurodymą, dalyvavo automobilių RAF „Latvija“ ir „Volga“ apžiūroje, o vėliau matė, kaip šie automobiliai buvo valomi. Automobilių apžiūrą atliko Generalinės prokuratūros pareigūnai, kurie labai greitai ir nenuodugniai apžiūrėjo šiuos automobilius. Liudytojas parodė, kad tiksliai nežinojo, kodėl automobilis RAF „Latvija“ buvo

slepimas, pareigūnai dėl to neturėjo ir jokių objektyvių duomenų, tačiau tuo metu jis pamanęs, kad šie automobiliai gali būti kaip nors susiję su šioje byloje tiriamais įvykiais. Pats liudytojas arti prie šių automobilių priėjęs nebuvo ir jokių kraujo dėmių nematė (t. 73, b. l. 139-143). Liudytojas A. B. Lietuvos apeliaciniame teisme parodė, kad tiriant Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymą bei sunkų sužalojimą, buvo gauta operatyvinė informacija, jog įvykio naktį į Šiaurės miestelio 7 – ają diviziją buvo atvežtas sužeistas žmogus, buvo plaunami automobiliai. Apie šias aplinkybes buvo informuotas Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros vyriausiasis tardytojas A. A. . Tačiau po to jokių duomenų apie tai, kad žmogus buvo sužalotas Medininkų pasienio poste, gauta nebuvo (t. 73, b. l. 143-152; t. 74, b. l. 61-74). Taigi teisėjų kolegija konstatuoja, kad ir ši grynėjų keliama versija tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu buvo patikrinta ir jos tikrinimo metu gauti duomenys nesukėlė pagrįstų įtarimų dėl to, kad šie automobiliai galėjo būti kaip nors esmingai susiję su šioje byloje tiriamu įvykiu.

Pirmosios instancijos teismo nuosprendžio patikimumu neleidžia abejoti ir ta aplinkybė, kad pirmosios instancijos teisme nebuvo nustatyta, dėl kokių priežasčių dviejų Medininkų pasienio poste nužudytų pareigūnų kraujyje buvo rasta alkoholio. Visų prima teisėjų kolegija pažymi, kad gynyba tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijų teismuose akcentavo, jog nužudymo metu Medininkų pasienio poste galimai buvo girtaujama, kadangi pareigūnų kraujyje rasta alkoholio, o išvados dėl T. Š. blaivumo įvykio metu byloje iš viso nėra. Tačiau teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad M. B. , J. J. , A. M. , A. J. , R. R. kraujyje alkoholio nebuvo rasta. Alkoholio rasta tik A. K. ir S. O. kraujyje (t. 2, b. l. 97-119, 159-181, t. 39, b. l. 1). Taigi nėra jokio pagrindo teigti, kad Medininkų pasienio poste įvykio metu buvo girtaujama. Apeliantai iš dalies teisūs teigdami, jog šioje byloje nenustatyta, koku būdu A. K. ir S. O. kraujyje galėjo atsirasti alkoholio. Nukentėjusysis T. Š. visų apklausų metu tvirtino, jog įvykio naktį pasienio poste nebuvo girtaujama. Liudytojas A. V. pirmosios instancijos teisme patvirtino savo ikiteisminiame tyrime duotus parodymus, iš kurių nustatyta, kad 1991 m. liepos 31 d., apie 1.00 val. nakties, liudytojas važiavo pro Medininkų pasienio postą, kur buvo patikrintas muitinės pareigūnų. Liudytojas išsidėmėjęs, kad pareigūnai kaip tik ruošėsi valgyti naktipiečius, tačiau jokių alkoholinių gėrimų nebuvo matyti (t. 51, b. l. 49-53; t. 7, b. l. 66-67). Jokių galimų girtavimo požymių nenurodė ir į įvykio vietą pirmieji atvykę liudytojai L. M. ir G. M. , taip pat jų nebuvo aptikta ir detalai apžiūrint įvykio vietą. Kita vertus, byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad šių dviejų policijos pareigūnų apsvaigimas nuo alkoholio įvykio metu būtų galėjęs turėti įtakos ar lemti jų užpuolimą bei nužudymą; šioje byloje nustatyta, kad pareigūnai buvo užpulti netikėtai, paryčiais, staiga pasirodžiusių ginkluotų užpuolikų, su kuriais nei vienas iš pareigūnų nekonfliktavo, jų neprovokavo ir jiems nesipriešino. Todėl ta aplinkybė, kad prieš įvykį du pareigūnai galimai vartojo alkoholinius gėrimus, jokios reikšmės įvykio vertinimui neturi ir K. M. baudžiamosios atsakomybės nešalina.

K. M. neteisus teigdamas, kad T. Š. , be šautinių žaizdų, buvo padaryta durtinė – pjautinė žaizda sėdmenyse ir ši aplinkybė esą patvirtina, kad T. Š. atžvilgiu buvo panaudotas šaltasis ginklas – armijos peilinis durtuvas, kokio Rygos OMON pareigūnai savo ginkluotėje neturėjo. Iš teismo medicinos specialisto išvados matyti, kad T. Š. , be kitų sužalojimų, buvo konstatuota paviršinė muštinė – plėštinė žaizda dešiniame sėdmenyje. Šis sužalojimas galėjo būti padarytas bet koku kietu aštriabriauniu daiktu (t. 4, b. l. 1-8). Taigi byloje nėra jokių objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad minėtas sužalojimas T. Š. galėjo būti padarytas būtent tokiu ginklu, kurį įvardina K. M. apeliaciniame skunde. Kiti K. M. apeliacinio skundo argumentai, susiję su T. Š. sužalojimo aplinkybėmis, t. y. tai, kad nukentėjusiajam T. Š. kaukolės pamato kaulų lūžimas, atsižvelgiant į jo kūno sudėjimą, galėjo būti padaryti tik labai stipriai suduodant būtent medine ginklo buože, panaudojant abiejų rankų ir viso kūno jėgą, apsisukant smūgio sudavimo metu; asmuo, padaręs tokį sužalojimą, turėjo būti aukštesnis už T. Š. ; tėra subjektyvūs K. M. pasvarstymai, neturintys jokio objektyvaus pagrindo.

Nuteistojo K. M. apeliaciniame skunde daug dėmesio skiriama ir tai aplinkybei, kad, pasak jo, Medininkų pasienio posto pareigūnus galėjo nužudyti Vilniaus OMON ar „Aras“ tarnybos pareigūnai, kurie disponavo tokiais pačiais ginklais, kokie buvo panaudoti nužudant nukentėjusiuosius. Tačiau atkreiptinas apelianto dėmesys į tai, kad ir šios versijos buvo tikrinamos,

taip pat buvo nustatinėjama, kokius ginklus turėjo šių tarnybų pareigūnai, tačiau jokių objektyvių duomenų, leidžiančių pagrįstai manyti, kad šių tarnybų pareigūnai galėjo dalyvauti nužudant Medininkų pasienio posto pareigūnus, surinkta nebuvo. Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje aptarti byloje esantys rašytiniai įrodymai patvirtina, kad Vilniaus OMON neturėjo garso slopintuvų ir 7,62 mm kalibro šovinių „US“, skirtų begarsiam šaudymui, tai yra tokių, kuriais buvo nužudyti Medininkų muitinės posto pareigūnai, taigi negalėjo būti nusikaltimą įvykdžiusiais asmenimis (t. 16, b. l. 178-198, t. 17, b. l. 1-54, t. 18, b. l. 104-113, t. 20, b. l. 154-190, 198-199, t. 21, b. l. 7-10). Bylos įrodymais taip pat nustatyta, kad „Aras“ neturėjo 7,62 mm automatų bei garso slopintuvų, šovinių „US“ (t. 11, b. l. 93-95, t. 20, b. l. 135-147).

Tai, kad prieš įvykį buvo pastebėtas Vilniaus OMON pareigūnų judėjimas netoli Medininkų pasienio posto, tai, kad šis postas buvo galimai stebimas Vilniaus OMON pareigūnų, nėra pakankamas pagrindas išvadai, kad šios tarnybos pareigūnai galėjo įvykdyti ir pasienio posto pareigūnų užpuolimą. Kaip nustatyta iš objektyvių bylos duomenų – nukentėjusiojo T. Š. parodymų, apeliacinės instancijos teisme apklaustų liudytojų P. P. , V. V. , A. B. parodymų – tuo metu, po nepriklausomybės atkūrimo, muitinės pasienio postai buvo užpildinėjami nuolat ir šią neteisėtą veiklą vykdė galimai ir Vilniaus OMON pareigūnai (t. 73, b. l. 208-215, 143-152; t. 74, b. l. 78-81; 61-74; t. 77, b. l. 13-29). Liudytojas E. B. apeliacinės instancijos teisme parodė, kad tuo laikotarpiu OMON pareigūnai savo paskirtį suvokė kaip siekį išsaugoti nedaloma ir vieningą TSRS valstybę, todėl jie buvo prisidėję prie muitinių postų užpildinėjimo ir turto naikinimo.

Atsižvelgiant į to laikmečio politinius aspektus, aplinkybę, kad Vilniaus OMON pareigūnai galėjo stebėti Medininkų pasienio postą nebuvo kažkuo išskirtinė ar keista. Be to, liudytojų V. L. ir J. C. parodymai duoti ikiteisminio tyrimo metu ir teisiama jame posėdyje dėl į Medininkų pasienio postą atvykusio lengvojo šviesaus automobilio, kuris buvo panašus į automobilį „Moskvič“ ir iš kurio pasak liudytojų iššokę du žmonės kamufliažine uniforma su automatais pribėgę prie jų aiškia rusų kalba – be akcento nurodė šiems išvažiuoti iš Medininkų pasienio posto (t. 7, b. l. 107-117, 118-122, t. 49, b. l. 31-36), taip pat nepatvirtina, kad Medininkų pasienio posto pareigūnus galėjo nužudyti Vilniaus OMON pareigūnai, ir nepaneigia bylos įrodymų visumos, kad tai įvykdė Rygos OMON būrio pareigūnai. Šiame kontekste svarbu pažymėti tai, kad minėti liudytojų parodymai nesutampa su nukentėjusiojo T. Š. parodymais dėl tiriamo įvykio aplinkybių pradžios, kuriuose nukentėjusysis nuosekliai teigė, kad jis būdamas muitinės posto vagonėlyje, išgirdo keistą garsą, kuris buvo panašus į šūvį iš pistoleto. Po šio garso jis pasižiūrėjo pro langą ir pamatė bėgantį vyriškį su ginklu, kuris buvo panašus į automatą „Kalašnikov“ su pritvirtintu garso slopintuvu. Nukentėjusysis nei vienoje apklausoje nenurodė, jog prieš užpuolant Medininkų pasienio postą jis būtų matęs ar būtų girdėjęs, kad asmenys į Medininkų pasienio postą atvyko automobiliu. Be to, liudytojai V. L. ir J. C. taip pat nurodė, jog jiems atvykus į Medininkų pasienio postą lauke nebuvo nei vieno asmens, tuo tarpu iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų nustatyta, kad iki Medininkų pasienio posto užpuolimo lauke buvo du kelių policijos pareigūnai, kurie budėdavo savo automobilyje, vienas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „Aras“ pareigūnas ir vienas muitinės pareigūnas. Šiuo atveju atsižvelgiant į minėtų liudytojų parodymus bei nukentėjusiojo T. Š. parodymus daroma išvada, jog minėti asmenys kalba apie tuos pačius asmenis, tačiau akivaizdu, kad liudytojai V. L. ir J. C. matė ne Medininkų pasienio posto užpuolimo pradžią, o jie į Medininkų pasienio postą atvyko jau po užpuolimo, tuo metu kai Rygos OMON darbuotojai po užpuolimo iš Medininkų pasienio posto važiavo su Č. V. automobiliu, kuris po tiriamo įvykio buvo rastas miško keliuke netoli Medininkų pasienio posto. Pastarasis automobilis yra VAZ markės, o ne „Moskvič“ tačiau, kolegija atkreipia dėmesį, kad abu automobiliai šviesūs, išoriškai labai nesiskiria (abu lengvieji, kompaktinės klasės), o liudytojai V. L. ir J. C. kategoriškai ir netvirtino, kad matytas automobilis buvo būtent „Moskvič“. Išvadą, kad tiek nukentėjusysis, tiek minėti liudytojai duoda parodymus apie tuos pačius asmenis, leidžia dalyti jų nurodytos aplinkybės kad Medininkų pasienio postą užpuolė asmenys vilkėjo tuometinę TSRS kariuomenės kariškių lauko uniformą, kurią liudytojas J. C. ir nukentėjusysis T. Š. atpažino ir paaiškino, kad asmenys užpuolė Medininkų pasienio postą buvo su tokiomis uniformomis ir, kad jie buvo su kepurėmis su snapeliu (t. 7, b.l. 116-117; t. 9, b.l. 17-21).

K. M. , remdamasis liudytojo J. D. parodymais, tvirtina, kad pirmosios instancijos teismo argumentas, jog tarp Vilniaus OMON ir „Aras“ pareigūnų buvo sudaryta neformali sutartis nepuldinėti vieniems kitų, yra neteisingas. Anot apelianto, liudytojas J. D. patvirtino, kad tokio susitarimo nebuvo. Iš tiesų, pirmosios instancijos teisme apklaustas liudytojas J. D. parodė nežinojęs apie tokį susitarimą ir manęs, kad toks susitarimas negalėjo būti sudarytas su asmenimis, kuriuos liudytojas įvardino „banditais“ (t. 48, b. l. 99-102). Tačiau aplinkybė apie buvusį susitarimą tarp Vilniaus OMON ir „Aras“ pareigūnų nustatyta remiantis kitais objektyviais bylos duomenimis, kurių visetas paneigia liudytojo J. D. parodymus. Antai, priešingus J. D. parodymams parodymus davė liudytojas A. Ž. , kuris paaiškino, kad „Aras“ pareigūnai sakydavo, jog kol jie čia dirbs, Vilniaus OMON pareigūnai nepuls (t. 58, b. l. 64-71). „Aras“ štabo viršininku dirbęs liudytojas E. K. taip pat patvirtino, kad iš savo darbuotojų buvo girdėjęs apie susitarimą su Vilniaus OMON pareigūnais (t. 49, b. l. 164-167). Liudytojas R. A. patvirtino, kad jei įvykdavo koks nors konfliktas, kuriame dalyvavo Vilniaus OMON pareigūnai, tai „Aras“ pareigūnai nesikišdavo, kadangi buvo žinoma apie sudarytą susitarimą nekonfliktuoti tarpusavyje (t. 48, b. l. 93-99). Liudytojas A. S. pirmosios instancijos teisme taip pat parodė žinojęs, kad Vilniaus OMON ir „Aras“ pareigūnų santykiai buvo nekonfliktiški, kadangi daugelis abejose tarnybose tarnavusių pareigūnų anksčiau yra buvę bendradarbiai. Liudytojui žinoma, kad B. M. buvo susisiekęs su E. K. , vyko šių dviejų tarnybų pareigūnų susitikimas, kurio metu sutarta bet kokiomis priemonėmis vengti tarpusavio susidūrimų (t. 53, b. l. 50-57). Kad buvo neformalus susitarimas tarp Vilniaus OMON ir „Aras“ pareigūnų, patvirtino ir Vilniaus OMON dirbęs liudytojas J. S. .

Šioje byloje surinkti ir teisiama jame posėdyje ištirti duomenys paneigia ir tą apelianų keliamą versiją, kad su Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymu gali būti susiję Krašto apsaugos departamento Pasienio apsaugos tarnybos pareigūnai, tą naktį vykdę patikrinimą. Byloje iš liudytojų G. D. , V. G. , S. M. , Z. Ž. , V. Č. parodymų (t. 6, b. l. 172-199, t. 7, b. l. 1-3, 9-11) nustatyta, kokių tikslu šie pareigūnai buvo atvykę į pasienio postą „Medininkai 2“. Šie liudytojai (V. G. , S. M. , Z. Ž. buvo apklausti ir pirmosios instancijos teisme (t. 47, b. l. 171-175; t. 48, b. l. 47-53) parodė, kad 1991 m. liepos 31 d. naktį, iki 2 val., budėjo „Medininkai 2“ pasienio poste. Jie taip pat nurodė, kad tuo metu turėjo du „Margolin“ pistoletus ir du medžioklinius 7,62 mm kalibro karabinus. Į budėjimą vyko V. G. nuosavu automobiliu VAZ-21013. Liudytojas, tuometinis Pasienio apsaugos tarnybos viršininkas, V. Č. parodė, kad jis siuntė operatyvinę grupę, kurioje buvo G. D. , Z. Ž. , V. G. , S. M. , į pasienio postą dėl to, kad OMON pareigūnai nuolat lankėsi pasienio postuose, juos užpuldinėjo, taip pat siekiant patikrinti pasieniečių darbo drausmę. 1991 m. rugpjūčio 6 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos patalpose teisėsaugos pareigūnai atliko daiktinių įrodymų apžiūrą ir apžiūrėjo pasienio apsaugos darbuotojų turėtus keturis 7,62 mm kalibro karabinus (t. 7, b. l. 16-17). Nei šio procesinio veiksmo metu, nei atliekant kitus ikiteisminio tyrimo veiksmus, negauta jokių duomenų, leidžiančių manyti, kad Medininkų pasienio posto pareigūnus galėjo nužudyti šie pareigūnai. Objektyvūs bylos duomenys paneigia ir tą apeliaciniuose skunduose keliamą abejonę, kad pasienio pareigūnai, budėję poste „Medininkai 2“, galėjo būti susiję su sprogimu prie 42 divizijos štabo pastato. Liudytojai S. M. ir Z. Ž. parodė, kad 1991 m. liepos 31 d. naktį iš antrojo Medininkų posto išvažiavo į Vilnių, į Aukščiausiąją Tarybą (t. 6, b. l. 198-199; t. 47, b. l. 174-175; t. 7, b. l. 1-3; t. 48, b. l. 47-53). Nei vienas iš tų naktį kartu su jais važiavusių pareigūnų (G. D. , V. G.) neparodė, kad pakeliui į Aukščiausiąją Tarybą būtų kur nors užsukę (t. 6, b. l. 193-199; t. 7, b. l. 1-3, t. 47; b. l. 171-175; t. 48, b. l. 47-53). Byloje nenustatyta ir tai, kad minėti pareigūnai būtų turėję motyvą sukelti sprogimą, priešingai, visi bylos duomenys rodo, kad sprogimas buvo sukeltas specialiai siekiant atitraukti dėmesį nuo į Medininkų pasienio postą naktį išvykusių Rygos OMON milicininkų. Šias aplinkybes patvirtina K. Ž. (t. 50, b. l. 1-14), kuriuose jis teigė, jog sprogimas Sapiegos gatvėje galėjo būti kaip imituojantis, dėmesį atkreipiantis, liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 pirmosios instancijos teismui duoti parodymai (t. 61, b. l. 1-6), taip pat liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo teisėjui (t. 25, b. l. 137-140), bei jau minėti nuoseklūs pačių G. D. , V. G. , S. M. , Z. Ž. , V. Č. parodymai (t. 6, b. l. 192-199; t. 7, b. l. 1-3, 9-11; t. 47, b. l. 171-175; t. 48, b. l. 47-53), K. Ž. 1991 m. rugpjūčio 7 d. raporte nurodyta informacija apie sprogimą (t. 11, b. l. 85) bei kita bylos medžiaga.

Gynėjų apeliaciniame skunde nurodytos aplinkybės dėl atstumo tarp „Medininkai 1“ ir „Medininkai 2“ pasienio postų bei girdėtų šūvių garso stiprumo, nepaneigia pirmosios instancijos teismo išvadų, kad liudytojai R. K. ir R. Š. nuo Medininkų pasienio posto pusės girdėjo šūvius. Tai ar girdimi šūvių garsai buvo stipresni ar silpnesni, šiuo atveju esminės įtakos neturi, kadangi šūvio garso girdimumą lemia, ne tik atstumas, bet ir tuo metu buvusios oro sąlygos (pavyzdžiui vėjo kryptis ir pan.). Be to, tiriama įvykio naktį, gretimame „Medininkai 2“ pasienio poste budėję Krašto apsaugos departamento pareigūnai V. R. , R. B. , R. K. ir R. Š. parodė: V. R. ir R. B. tuo metu, kai buvo sušaudyti pareigūnai miegojo automobilyje ir šūvių negirdėjo (t. 6, b. l. 174-177, 179-184, t. 47, b. l. 166-168, t. 51, b. l. 39-49); R. K. ir R. Š. buvo lauke ir nuo Medininkų pasienio posto pusės girdėjo dviejų šūvių garsus (t. 6, b.l. 186-188, 189-191; t. 47, b. l. 168-171). Juo labiau, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo atliktas tardymo eksperimentas, kurio metu nustatyta, kad liudytojai R. K. ir R. Š. , būdami pasienio poste „Medininkai 2“ galėjo girdėti šūvius iš pistoleto „PM“, kurie, kaip nustatyta aukščiau aptartais objektyviais bylos duomenimis, buvo iššauti į automobilyje VAZ-2101 sėdėjusį J. J. (t. 4, b. l. 57-60). Kartu pažymima ir tai, jog nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas konstatavo tik apytikslį („apie 2 km“) atstumą, taigi atstumas gali būti ir šiek tiek mažesnis (trumpesnis), kas iš esmės atitinka baudžiamojoje byloje pateiktą topografinį žemėlapi (t. 4, b.l. 60).

Objektyviais bylos duomenimis paneigiamas ir K. M. apeliacinio skundo aiškinimas, kad Rygos OMON pareigūnai niekada jokių bendrų operacijų su Vilniaus OMON pareigūnais nevykdė ir Lietuvos teritorijoje neveikė. Liudytojas B. M. ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad Vilniaus OMON pareigūnai vykdavo į Rygą tam tikroms užduotims atlikti, pavyzdžiui, vyko į Smėlynės muitinės apžiūrą (t. 19, b. l. 103-113). Tokius liudytojo B. M. parodymus patvirtino ir liudytojas A. S. , pirmosios instancijos teisme parodęs, kad dalyvavo bendroje karinėje operacijoje su Rygos OMON pareigūnais (t. 53, b. l. 3-15, 19-30, 50-57). Liudytojas J. S. pirmosios instancijos teisme parodė dalyvavęs su Rygos OMON pareigūnais bendroje operacijoje, kai buvo užpultas Saločių pasienio punktas (t. 50, b. l. 148-151). Tokius pačius parodymus dėl bendrų operacijų davė ir liudytojas G. C. (G. C.) (t. 54, b. l. 17-30).

Priešingai nei teigiama nuteistojo bei jo gynėjų apeliaciniuose skunduose, K. M. kaltė padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką, tai yra Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymą ir sunkų sveikatos sutrikdymą, įrodyta ikiteisminio tyrimo metu surinktais ir teisiamajame posėdyje ištirtais įrodymais, kurių patikimumas ir teisėtumas nekelia abejonių.

Vienintelis tiesioginis pareigūnų nužudymo ir sužalojimo liudytojas yra nukentėjęsysis T. Š. , todėl jo parodymai šioje baudžiamojoje byloje yra itin reikšmingi. Nukentėjęsysis T. Š. pirmosios instancijos teisme parodė, kad jis dirbo Medininkų pasienio poste muitininku. Pagal grafiką, jis turėjo budėti ir 1991 m. liepos 30 d – 1991 m. liepos 31 d. Pasienio postas buvo užpultas po 4.00 val. ryto. Tuo metu T. Š. buvo vagonėlyje, kuriame ilsėjosi dar trys pareigūnai – du muitininkai ir vienas „Aras“ pareigūnas. Lauke tuo metu buvo du kelių policijos pareigūnai, kurie budėdavo savo automobilyje, vienas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „Aras“ pareigūnas ir vienas muitinės pareigūnas. T. Š. , būdamas vagonėlyje, išgirdo keistą garsą, kuris buvo panašus į šūvį iš pistoleto. Po šio garso jis pasižiūrėjo pro langą ir pamatė bėgantį vyriškį su ginklu, kuris buvo panašus į automatą „Kalašnikov“ su pritvirtintu garso slopintuvu. T. Š. spėjo pasakyti kitame vagonėlio kambaryje buvusiems pareigūnams, kad juos puola OMON, kai pro duris įbėgo užpuolikas. Jis buvo atkišęs ginklą su blizgančiu antgaliu, skirtu kulkų garsui slopinti. Užpuolikas liepė visiems vagonėlyje buvusiems pareigūnams gultis ant žemės pirmajame kambaryje. Pareigūnams paklusus, pasigirdo duslūs garsai, kurie buvo būdingi automatiškai grįžtančiai automato spynai. Netrukus įėjo dar vienas užpuolikas, kuris atvedė J. J. . Šis sunkiai ėjo, jo kojos drebėjo, buvo panašus, kad tuo metu jis jau buvo sužalotas. Užpuolikas paguldė J. J. ant žemės ir šovė jam į galvą. Tuo metu šovė į galvą ir T. Š. , todėl jis prarado sąmonę. Kai ją atgavo, užpuolikai jau buvo pasišalinę. Pirmasis užpuolikas buvo su kepure, jam iš kepurės buvo išlindę šiek tiek ilgoki šviesūs plaukai. Vagonėlio viduje T. Š. matė du užpuolikus, bet mano, kad jų galėjo būti daugiau, kadangi lauke girdėjo triukšmą. Užpuolikai kalbėjo rusiškai, be akcento. Užpuolikai vilkėjo tuometinę TSRS kariuomenės kariškių lauko uniformą, kuri buvo žalios, chaki spalvos. Jie buvo su

tokios pačios spalvos kepurėmis. Nukentėjusiajam pasirodė, kad užpuolikai nebuvo Lietuvos gyventojai, kadangi antrajam užpuolikui atvedus J. J. , pirmasis užpuolikas nusistebėjęs pasakė, kad tai yra policijos pareigūnas. Lietuvos OMON pareigūnai nesistebėtų nauja lietuviška policininkų uniforma, kadangi ją jau būtų matę.

Nukentėjusysis T. Š. parodė, kad gydymo įstaigoje jį apklausinėjo daug kartų, jį bandė apklausti tiek pareigūnai, tiek medikai. Atsakydamas į klausimą, kodėl ikiteisminio tyrimo metu jis atpažino I. G. , kaip galimai vieną iš užpuolikų, T. Š. paaiškino, kad tuo metu jam šis asmuo pasirodė panašus į užpuoliką, tačiau tuo nebuvo visiškai tikras ir kategoriškai nepatvirtino. Nukentėjusysis taip pat paaiškino, kad pirmosios jo apklausos ligoninėje neturėtų būti vertinamos kaip patikimos, kadangi tuo metu jo sveikatos būklė buvo labai bloga, jam sunkiai sekėsi reikšti mintis, kalbėti, atsakinėti į užduodamus klausimus. Klausimus jis suprasedavo, tačiau atsakyti ne visuomet galėdavo taip, kaip norėdavo. Nukentėjusysis taip pat paneigė savo pirminius parodymus, kad tarp užpuolikų buvo B. M. . T. Š. parodė šio asmens nepažinojęs, todėl negalėjęs jo ir įvardinti. Galbūt jis buvo blogai supastas ar dėl prastos sveikatos būklės netinkamai atsakė į užduotą klausimą (t. 48, b. l. 159-168; 180-186). Teisminio nagrinėjimo metu buvo ištirti T. Š. ikiteisminiame tyrime duoti parodymai (t. 9, b. l. 8-9, 23-24, 53-56, 66, 77-82). Iš šių parodymų nustatyta, kad Medininkų pasienio postas buvo užpultas maždaug tarp 4.30 val. ir 5.30 val. Nukentėjusysis T. Š. parodymo atpažinti metu atpažino ginklus, kuriuos turėjo užpuolikai (t. 9, b. l. 10-15; 23-24; 25-26; 27-30); užpuolikų vilkėtą aprangą (t. 9, b. l. 17-21; 31-32; 33-34). Iš asmens parodymų atpažinti protokolo matyti, kad T. Š. atpažino I. G. , kaip galimai vieną iš užpuolikų (t. 9, b. l. 67-75), tačiau teisiama jame posėdyje jis parodė, kad nebuvo visiškai tikras dėl atpažinto asmens, jį nurodė kaip galimą užpuoliką.

Taigi iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų matyti, kad: Medininkų pasienio postas buvo užpultas 1991 m. liepos 31 d., anksti ryte, maždaug tarp 4.30 val. ir 5.30 val.; užpuolikai buvo rusakalbiai, ginkluoti automatu „Kalašnikov” su garso slopintuvu ir pistoletu; pasienio poste dirbę pareigūnai užpuolikams nesipriešino, nepaisant to, buvo suguldyti ant žemės ir sušaudyti; Kelių policijos pareigūnai buvo užpulti dar lauke, J. J. ten buvo sužalotas. Dalis nukentėjusiojo T. Š. parodymų visiškai patvirtinami kitais objektyviais bylos duomenimis, kurie aptarti aukščiau: T. Š. nurodytas pasienio posto užpuolimo laikas iš esmės sutampa su kitais objektyviais bylos duomenimis; T. Š. nurodytos aplinkybės apie tai, jog J. J. buvo užpultas lauke ir galimai sužalotas šūviais iš pistoleto, sutampa su teismo medicinos specialisto išvada dėl J. J. padarytų sužalojimų. Apeliacinės instancijos teisme prokurorai pateikė nuotraukas, kuriose užfiksuoti K. M. , A. L. ir A. R. . Iš vienos iš šių nuotraukų, darytos praėjus kelioms dienoms po Medininkų pasienio posto pareigūnų užpuolimo, matyti, kad K. M. ir A. R. avi sportinius batelius. Nukentėjusysis T. Š. savo parodymuose tvirtino, kad užpuolikai avėjo būtent sportinius batelius. Šią aplinkybę parodė ir liudytojas T. G. , kurio parodymai bus aptarti žemiau. Kitoje nuotraukoje užfiksuotas A. L. , matyti, kad jo plaukai yra ilgi. Ši nuotrauka patvirtina nukentėjusiojo T. Š. parodymus apie tai, kad vieno iš užpuolikų plaukai buvo ilgesni, kyšojo iš kepurės (t. 79, b. l. 94-97).

Nukentėjusiojo T. Š. parodymų nepatikimumo nerodo ta aplinkybė, kad jis ikiteisminio tyrimo metu atliekant atpažinimą nurodė, jog I. G. ir I. B. panašūs į postą užpuolusius asmenis. Asmens parodymo atpažinti procesinio veiksmo metu, kaip ir apklausos metu, veikia tie patys asmens psichikos procesai, kurių atgaminimo tikslumą lemia įvairūs faktoriai, kurie nuo atpažįstančiojo dažnai nepriklauso. Šie faktoriai gali būti pats įvykis, jo metu patirti psichologiniai išgyvenimai, aplinkybės, kurias asmuo stengėsi įsidėmėti, paties baudžiamojo proceso eiga ir vedimo būdas. Klaidingą atpažinimą gali lemti ne tik atminties atgaminimo procesai, bet ir atpažinimo tvarka, pareigūnų užduodami klausimai, nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, atpažįstančiojo amžius ir kitos aplinkybės. Šiuo atveju prieš T. Š. buvo įvykdytas labai sunkus nusikaltimas, jo akivaizdoje buvo užpulti ir nužudyti bendradarbiai, jis pats patyrė labai sunkius galvos sužalojimus. Kaip nustatyta iš nukentėjusiojo parodymų, įvykio metu jis buvo paguldytas ant žemės, todėl į užpuolikų veidus negalėjo gerai išžiūrėti. I. G. , kaip galimai buvusį tarp užpuolikų, jis atpažino pagal jo kūno sudėjimą ir fizinius duomenis, pagal tai, kaip šis judėjo, stovėjo. Tačiau akivaizdu, kad šios aplinkybės, įvertinus T. Š. atžvilgiu padaryto nusikaltimo pavojingumą, sukeltas

pasekmes, nėra pakankamos ir labai patikimos. Juo labiau, kad, kaip nustatyta objektyviais bylos duomenimis, Medininkų pasienio postą užpuolę pareigūnai priklausė OMON grupei, kuri buvo specialiai apmokyta vykdyti atitinkamas užduotis. Todėl ir visų pareigūnų judėjimo būdas galėjo būti panašus. Atsižvelgiant į tai, teisėjų kolegija sprendžia, jog vien ta aplinkybė, kad T. Š. minėti asmenys atrodė panašūs į užpuolikus, neleidžia daryti išvados nei dėl jų dalyvavimo nusikalstamos veikos padaryme, nei dėl visų T. Š. parodymų nepatikimumo. Juo labiau, kad vėlesnių apklausų metu nukentėjusysis paaiškino, kad turėjo omeny OMON pareigūnus. Tas pats pasakytina ir apie pirminius T. Š. parodymus, kuriuose šis nurodė B. M. kaip užpuolime dalyvavusį asmenį. Nukentėjusysis paaiškino, kad šių apklausų metu jo sveikatos būklė buvo labai bloga, todėl jis galėjo duoti netikslus parodymus. Apklaustas teisiama jame posėdyje, T. Š. kategoriškai paneigė, kad minėti asmenys dalyvavo užpuolime, nurodė šių asmenų nepažinojęs. Byloje surinkta ir kitų objektyvių duomenų, patvirtinančių bei papildančių nukentėjusio T. Š. parodymus.

Liudytojas T. G. pirmosios instancijos teisme parodė, kad jis dirbo Vilniaus OMON, buvo štabo viršininko V. R. vairuotoju. 1991 m. liepos 30 d., vakare, apie 22.00 val., V. R. nurodė liudytojui parvežti jį namo, o po to palydėti Rygos OMON pareigūnus iki Medininkų pasienio posto. T. G. link Medininkų pasienio posto automobiliu UAZ-469 išvažiavo apie 22.00 val., su vienu Vilniaus OMON pareigūnu ir trimis Rygos OMON pareigūnais. Pastarieji su savimi vežėsi maišą. Neprivažiavus Medininkų pasienio posto, Rygos OMON pareigūnai nurodė T. G. pasukti į miškelį ir ten jų laukti. Paėmę maišą pareigūnai nuėjo Medininkų pasienio posto link. Automobilyje T. G. laukė ilgai, kone visą naktį, iki kol pradėjo švisti. Tuomet nuo Medininkų pasienio posto pusės dideliu greičiu atvažiavo automobilis „Žiguli“, kuris užvažiavo ant akmens ir sustojo. Tuomet Rygos OMON pareigūnai įlipo į T. G. automobilį ir liepė jam sėsti į automobilio galą. Prie vairo atsisėdo vienas rygietis, šalia jo kitas, o gale sėdėjo T. G., Vilniaus OMON pareigūnas ir Rygos OMON pareigūnas. Važiuojant į Vilnių, tarp dviejų Rygos OMON pareigūnų buvo kilęs žodinis konfliktas dėl šūvio pistoletu. Vairuotojas važiavo labai greitai, todėl Vilniaus OMON bazėje jie buvo apie 5.00 val. ryto. Rygos OMON pareigūnai buvo apsirengę „kamufliazine“ apranga, apsiavę šviesius sportinius batelius. Kitą dieną V. R. liepė T. G. pakeisti automobilio, kuriuo vyko į Medininkų pasienio postą, ratus. Apie tai, kad Medininkų pasienio poste buvo nužudyti pareigūnai, liudytojas sužinojo kitą rytą, per rikiuotę. Supratęs, kad jis atvežė užpuolikus, labai dėl to išgyveno, ėmė piktnaudžiauti alkoholiu. Liudytojas patvirtino, kad yra kalbėjęs su V. P. apie įvykius Medininkų pasienio poste ir pasakojęs jam apie tai, kad vežė užpuolikus. Priešingai nuteistojo K. M. apeliacinio skundo teiginiams, liudytojas T. G. patvirtino tiek ikiteisminiame tyrime, tiek teismo bylos nagrinėjimo metu parodymus davęs laisva valia, niekas jo nevertęs nurodyti tam tikras aplinkybes. Prieš apklausas jam nebuvo žinomas liudytojų V. P. ir I. B. parodymų turinys (t. 52, b. l. 69-80, 108-122, 131-138; t. 25, b. l. 109-118).

Savo parodymus liudytojas T. G. patvirtino parodymų patikrinimo vietoje metu. Parodymų patikrinimo vietoje vaizdo įrašas peržiūrėtas pirmosios instancijos teisme (t. 52, b. l. 108). Teisme liudytojas nurodė, jog parodymų patikrinimo metu važiavo į įvykio vietą pagal jo nurodytą maršrutą. Baudžiamojo proceso įstatymų pažeidimų atliekant šį proceso veiksmą nenustatyta. Šis įrodymas vertinamas kaip įstatymų nustatyta tvarka gauti duomenys. Liudytojo T. G. parodymuose apie tai, kad įvykio naktį į Medininkų pasienio postą vyko būtent Rygos OMON pareigūnai, kurie, kaip nustatyta objektyviais bylos duomenimis, buvo atvykę į Vilniaus OMON bazę ir ten apsistoję, esminių prieštaravimų nėra, jie sutampa ir su liudytojo I. B. parodymais. Taip pat liudytojo T. G. nurodytos aplinkybės apie tai, kad Rygos OMON pareigūnai iš Medininkų pasienio posto atvažiavo automobiliu „Žiguli“ ir, šiam automobiliui užkliuvus už akmens, jį paliko, sutampa su automobilio VAZ-2101 apžiūros protokole užfiksuotais duomenimis. Iš šio protokolo turinio matyti, kad automobilis VAZ-2101, priklausęs Č. V., buvo rastas 0,8 km atstumu nuo Medininkų pasienio posto, 35 - tame kelio Vilnius – Minskas kilometre, neasfaltuotame keliuke. Iš paliktų automobilio vėžių matyti, kad jis dideliu greičiu atvažiavo būtent nuo Medininkų pasienio posto pusės. Automobilis rastas priekiniu tiltu pakibęs ant akmens (t. 4, b. l. 23-38). Taip pat liudytojo T. G. nurodytos aplinkybės apie tai, kad jis atvykęs į Rygos OMON darbuotojų nurodytą vietą apsuko automobilį UAZ (t. 25, b. l. 62-87), sutampa su 1991 m. liepos 31 d. įvykio vietos apžiūros

protokole užfiksuotais duomenimis. Jame užfiksuota, jog ant keliuko ir žolėje 163 m atstumu nuo pagrindinio kelio buvo rasti apsisukančios transporto priemonės ratų protektorių palikti pėdsakai (t. 4, b. l. 23-38). 1991 m. rugsėjo 5 d. ekspertizės akte Nr.11-1239 nurodyta, jog įvykio vietos apžiūros metu užfiksuoti automobilio ratų pėdsakai (vežės be protektoriaus atspaudų) rasti žolėje galėjo būti palikti įvairių modelių automobilių UAZ ratais, tame tarpe ir automobilio UAZ-469 priekinių ir užpakalinių ratų (t. 5, b. l. 142-154). Be to, liudytojas T. G. patvirtino, jog iš karto po tiriamo įvykio jam buvo liepta pakeisti jo vairuoto automobilio UAZ-469, kuriuo prie Medininko posto ir buvo vežami Rygos OMON darbuotojai, ratus. Liudytojas I. B. pirmosios instancijos teisme bei ikiteisminio tyrimo metu parodė (ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai buvo perskaityti teisiamajame posėdyje), kad jis Medininkų įvykiuose nedalyvavo, nors tą naktį budėjo Vilniaus OMON bazėje. Liudytojas matė, kaip kitą dieną po tiriamo, įvykio buvo keičiami smėlio spalvos UAZ automobilio ratai. Jis taip pat pastebėjo, kad T. G. po Medininkų įvykių labai pasikeitė, buvo prislėgtas, nuolat vartojo alkoholį. Vėliau liudytojas sužinojo - girdėjo kalbas, kad T. G. vežė pareigūnus į nužudymo vietą. Taip pat po Medininkų muitinės pareigūnų nužudymo, jis kalbėjo su V. R. , kuris jam pasakojo (liudytojas nurodė, kad tiksliai pasakyti V. R. žodžių negali, nes praėjo daug laiko, bet parodo taip kaip suprato iš V. R. žodžių), kad V. R. rodė Rygos OMON darbuotojams kelią į Medininkų muitinės postą ir, kad važiavo kartu su T. G. . Iš V. R. žodžių liudytojas suprato, kad Medininkų muitinės pareigūnus sušaudė Rygos OMON darbuotojai, kuriuos jis matė 1991 m. liepos 30 d. Vilniaus OMON bazėje. Be to, to paties ar kito pokalbio metu liudytojas V. R. taip pat pasakė, kad sprogdinimas prie 42 divizijos pastato buvo įvykdytas siekiant atitraukti dėmesį. Liudytojo I. B. manymu, sprogdinimas prie 42 divizijos pastato susprogdino Rygos OMON darbuotojai. Po kurio laiko V. R. I. B. ir S. K. (S. K.) padavė 7,62 mm kalibro automata „Kalašnikov“ bei šaudmenis ir nurodė juos sunaikinti ar paslėpti. I. B. parodė ir tai, kad nuo 1991 iki 1993 metų jis tarnavo TSRS kariniame dalinyje, dislokuotame buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos teritorijoje. Ten susitiko su vyriškiu, vardu „V.“, kuris sakė, kad anksčiau dirbo Rygos OMON ir žino, kad būtent Rygos OMON pareigūnai atsakingi už Medininkų pasienio posto pareigūnų užpuolimą. Liudytojas patvirtino bendravęs su V. P. ir pasakojęs jam apie sužinotas Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymo ir sužalojimo aplinkybes. Parodymo atpažinti asmenį iš fotonuotraukų procesinio veiksmo metu I. B. atpažino V. M. , kaip labai panašų asmenį, su kuriuo bendravo Vokietijoje (t. 56, b. l. 115-131; t. 24, b. l. 138-143; 172-182). K. M. apeliaciniame skunde, kritikuodamas liudytojo I. B. parodymus, tvirtina, kad byloje nėra jokių objektyvių duomenų apie tai, kad V. M. būtų tarnavęs Vokietijoje po to, kai išėjo iš tarnybos OMON ir būti to negalėjo, kadangi po Berlyno sienos griūties, prasidėjo tarybinės kariuomenės išvedimas iš buvusios Vokietijos Demokratinės Respublikos. Tačiau pats V. M. , apklaustas pagal Lietuvos apeliacinio teismo teisinės pagalbos prašymą Rygos miesto Vidzemes rajono teisme, patvirtino, kad po 1991 metų jis buvo išvykęs į Vokietiją, kur dirbo kartu su I. G. (t. 76, b. l. 158-162). Nuteistojo K. M. gynėjai, siekdami įsitikinti I. B. parodymų patikimumu, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme paprašė jo į teismo posėdį pristatyti parodymus patvirtinančius dokumentus. I. B. po pertraukos teismui pateikė jam išduotą Tarnybinių pasą ir Praporščiko, mičmano asmens liudijimą (t. 56, b.l. 101-114). Nuteistasis apeliaciniame skunde (K. M. apeliacinio skundo punktai Nr. 234-239) nurodo, jog Praporščiko, mičmano asmens liudijimas IIM Nr. (duomenys neskelbtini) yra sugadintas ir perrašytas blankas, tai yra jame nenurodyta dokumento išdavimą patvirtinanti data, netinkamai nurodytos pavardės bei karinių dalinių numeriai - 1982 m. užsienyje, 1991 m. TSRS teritorijoje, 1992 m. užsienyje, taip pat dokumente matyti daugkartiniai taisymai. Be to, liudytojas neturėjo reikiamo išsilavinimo, kuris privalomas ne tik „praporščiko“ kariniam laipsniui gauti, bet ir pareigybei, įrašytai į Praporščiko, mičmano asmens liudijimą IIM Nr. (duomenys neskelbtini). Nuteistasis taip pat nurodo, jog Tarnybiniame pase CM Nr. (duomenys neskelbtini) yra asmens nuotrauka su „praporščiko“ karine uniforma, tačiau tokia fotografija buvo draudžiama TSRS pasuose. Be to, duomenys pase surašyti tik rusų kalba, o tai prieštarauja šio dokumento pildymo taisyklėms. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija neturi pagrindo konstatuoti, kad minėti dokumentai yra suklastoti ar netikri bei, kad jie liudytojui buvo išduoti nepagrįstai ar neteisėtai. Įrodymų, kad minėti dokumentų užpildymas prieštarauja kažkokioms konkrečioms taisyklėms,

nepateikta. Kita vertus, net jei šių dokumentų užpildymas dėl juos pildančio asmens netinkamos veikos (aplaidumo, suklydimo, pildymą reglamentuojančių teisės aktų nežinojimo ar pan.) yra ydingas, tai nėra pakankamas pagrindas teigti, kad dokumentai yra netikri ar suklastoti, juo labiau tai nepaneigia liudytojo I. B. parodymų, kuriuos patvirtino ir liudytojas V. M. .

Liudytojų T. G. ir I. B. parodymus patvirtina liudytojo V. P. ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai (t. 20, b. l. 69-71) bei 2009 m. rugsėjo 23 d. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros raštu Nr. 17.2-16171 teismui pateikti V. P. 2001-2002 m. duoti parodymai (t. 46, b. l. 188-189), kurie buvo perskaityti teisiama jame posėdyje, taip pat peržiūrėtas apklausos metu darytas vaizdo įrašas (t. 62, b. l. 9-12, t. 64, b. l. 28). Iš liudytojo V. P. parodymų matyti, kad jis pats Medininkų pasienio posto pareigūnų užpuolimo dieną atostogavo, į tarnybą grįžo tik 1991 m. rugpjūčio 9 d. Šio mėnesio pabaigoje, Vilniaus OMON bazėje, I. K. (I. K.) kabinete buvo kartu su kitais pareigūnais, tarp jų – I. B. . Šis papasakojo, kad jis buvo Medininkų pasienio poste pareigūnų nužudymo metu kartu su V. R. , kaip vairuotojas. Kartu taip pat buvo T. G. . Be šių pareigūnų, Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudyme dalyvavo ir speciali Rygos OMON sudėtyje buvusi grupė, sudaryta iš Afganistane tarnavusių milicininkų. Atvažiavę prie Medininkų pasienio posto, V. R. , I. B. ir trys Rygos OMON pareigūnai automobilį paliko atokiau. Pirmieji ėjo Rygos OMON pareigūnai, paskui juos – V. R. ir I. B. . Jie turėjo keturis automatus su garso ir ugnies slopintuvais. Rygos OMON pareigūnai šovė į lauke buvusius kelių policininkus, o paskui nuėjo į vagonėlį, kuriame buvo muitininkai ir „Aro“ pareigūnai. Visi vagonėlyje buvę pareigūnai buvo parklupdyti ir sušaudyti. T. G. dėl šių įvykių buvo labai susijaudinęs, todėl negalėjo vairuoti automobilio jiems grįžtant atgal į Vilnių. Tą darė I. B. . Po įvykio V. R. liepė I. B. ir V. R. (V. R.) paslėpti ginklus, kuriais buvo nužudyti pareigūnai. I. B. ir V. R. ginklus užkasė. Liudytojas taip pat parodė, kad V. R. liepė pakeisti automobilio, kuriuo važiavo į Medininkų pasienio postą, ratus. 2001 metais buvo susitikęs su I. B. , šio pokalbio, kurį V. P. įrašinėjo, metu I. B. sakė pats nedalyvavęs Medininkų įvykiuose, tačiau, vykdydamas V. R. nurodymus, paslėpęs ginklus, kuriais buvo nužudyti pasienio posto pareigūnai. Paklaustas apie tai, kodėl ankstesnio pokalbio metu jis nurodė daugiau pareigūnų nužudymo detalių, I. B. paaiškino, kad šias aplinkybes jam pasakojęs V. R. . I. B. jam yra pasakojęs, jog jis po išėjimo iš tarnybos OMON, dirbo Vokietijoje. Ten kartu su juo tarnavo vyras, vardu „V.“ ar „V.“, tarnavęs Rygos OMON. Šis sakęs I. B. , kad Medininkų pasienio posto pareigūnus nužudė Rygos OMON pareigūnai. Pokalbio su T. G. metu, pastarasis liudytojui pasakojo, kad jis į Medininkų pasienio postą vežė V. R. ir dar vieną milicininką iš Vilniaus OMON. T. G. teigė iš anksto nežinojęs, koku tikslu vyksta į Medininkų pasienio postą. T. G. kartu su kitu milicininku pasiliko laukti automobilyje, pastatytame atokiau nuo Medininkų pasienio posto, o į postą nuėjo V. R. ir trys Rygos OMON milicininkai. Iš Medininkų pasienio posto jie atvyko automobiliu, kuriuo užvažiavo ant akmens. Vienas iš rygiečių parvairavo T. G. automobilį ir visi grįžo į Vilnių.

Teisėjų kolegija iš dalies sutinka su apeliантаis, kad liudytojo V. P. parodymai šioje dalyje nebuvo nuoseklūs. Kita vertus, V. P. nurodė tas aplinkybes, kurias sužinodavo pokalbių su I. B. metu. Liudytojas paaiškino, kad būtent I. B. keitė savo aiškinimą dėl dalyvavimo nužudant Medininkų pasienio posto pareigūnus. Lietuvos apeliacinis teismas ėmėsi priemonių patikrinti šio liudytojo parodymus ir pašalinti juose esančius prieštaravimus, kvietė jį į teismo posėdžius, tačiau liudytojas neatvykdavo. Jis buvo apklaustas Tambovo srities Tambovo rajono teisme pagal Lietuvos apeliacinio teismo teisinės pagalbos prašymą. V. P. šios apklausos metu parodė, kad K. M. nepažįsta, o savo ikiteisminiame tyrime duotų parodymų neprisimena, nes yra turėjęs dvi sunkias galvos traumas. Liudytojas V. P. patvirtino, kad nuo 1991 m. rugpjūčio 25 d. tarnavo Vilniaus OMON. Apie Medininkų įvykius jam žinoma tik tiek, kiek buvo aprašyta spaudoje, kadangi tuo metu jis atostogavo. Liudytojas patvirtino, kad 2001 m. lapkričio 12 d. jis buvo susitikęs su I. B. asmeniniais reikalais, tačiau nepamena, ar su juo teko kalbėti apie Medininkų įvykius. Liudytojas taip pat patvirtino, kad 1991 m. liepos 30-31 d. buvo iškvietas iš atostogų į Vilniaus OMON bazę ir ten matėsi su T. G. , tačiau apie ką su juo kalbėjo ir ar kalbėjo apie Medininkų įvykius, liudytojas neprisimena (t. 77, b. l. 74-78). Taigi teisėjų kolegija liudytojo V. P. parodymais remiasi tiek, kiek jie patvirtinami kitais objektyviais bylos duomenimis. Iš pirmiau aptartų duomenų matyti, kad jie sutampa su V. P. nurodytomis aplinkybėmis, kad būtent T. G. 1991 m. liepos 30 d., vėlai vakare, į

Medininkų pasienio postą vežė Rygos OMON pareigūnus, kurie Medininkų pasienio poste užtruko ilgą laiko tarpą, beveik iki aušros. Tuo metu, kai Rygos OMON pareigūnai buvo Medininkų pasienio poste, ir buvo nužudyti šio posto pareigūnai. Šios liudytojų I. B. , T. G. ir V. P. parodymais nustatytos aplinkybės nekelia abejonių ir nėra paneigtos kitais bylos duomenimis. Priešingai, jais yra patvirtinamos. Liudytojas A. S. pirmosios instancijos teisme parodė, kad atvykę Rygos OMON pareigūnai turėjo maišus, vadinamus „baulais“. Kad pareigūnai būtų turėję ginklus, liudytojas nematė (t. 53, b. l. 3-15, 19-30, 50-57). Šie parodymai patvirtina T. G. parodymus apie tai, kad jis matė, jog Rygos OMON milicininkai vykdami automobiliu prie Medininkų pasienio posto su savimi vežėsi maišą, taip pat ir grįždami su savimi turėjo maišą, kurį vežėsi į Vilniaus OMON bazę. Liudytojas nurodė, kad jis nematė kas buvo maiše, tačiau apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją jis teigė, kad pagal dydį Rygos OMON darbuotojų turėtame maiše galėjo tilpti „Kalašnikov“ konstrukcijos automatai su atlenkiama atrama. Be to, liudytojas patvirtino, kad Rygos OMON darbuotojai grįždami į Vilniaus OMON bazę kalbėjo apie šūvius (t. 25, b.l. 109-118). Tokius liudytojo T. G. parodymus taip pat patvirtina liudytojo Nr. 11 parodymai, kuriuose teigė, kad jis matė kaip Rygos OMON pareigūnai po Medininkų įvykių susirinko Vilniaus OMON bazės pusrūsyje, taip pat matė, kaip po to iš minėtos patalpos nešdamas maišus su kažkokiais daiktais išėjo Vilniaus OMON štabo viršininkas, kuriuose galėjo tilpti 7,62 mm kalibro automatai AKMS, nes maišuose jis girdėjo žvangesį (t. 25, b.l. 137-140). K. M. apeliacinio skundo argumentai, kad tokiuose maišuose negali tilpti ginklai, tėra subjektyvūs pasvarstymai, kadangi tiek liudytojui A. S. , tiek T. G. , kurie taip pat turėjo patirties naudojantis ginklais, nekilo abejonių dėl to, kad šiuose maišuose galėjo būti laikomi ginklai. Juo labiau, kad byloje nėra duomenų, kurie leistų nustatyti kokio konkrečiai dydžio buvo Rygos OMON darbuotojų turimas maišas.

Liudytojas G. C. pirmosios instancijos teisme parodė, kad jis dirbo Vilniaus OMON. Toje pačioje tarnyboje vairuotoju dirbęs T. G. , būdamas neblaivus, jam pasakojo, kad buvo įvykiu vietoje, kai buvo nužudyti Medininkų pasienio posto pareigūnai. T. G. pasakojo, kad jam buvo pavesta nuvežti Rygos OMON pareigūnus. Apie tai, kad prie Medininkų pasienio posto nuvežti Rygos OMON pareigūnai nužudė Lietuvos pasienio pareigūnus, T. G. teigė supratęs tik po to. Liudytojas G. C. tvirtino neturėjęs pagrindo netikėti T. G. , kadangi po Medininkų įvykių jo elgesys pasikeitė, jis ėmė girtauti ir iš OMON bazės vengdavo kur nors išeiti (t. 54, b. l. 17-30).

Liudytojas S. Z. (S. Z.) parodė matęs, kad po Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymo, Vilniaus OMON teritorijoje automobiliui UAZ buvo keičiami ratai. Po kelių dienų, vairuotojas, vardu „Tadik“ (galimai T. G.) liudytojo giminaičiams nuvežė ir paliko keturis ratus, skirtus automobiliui UAZ (t. 52, b. l. 173-179).

Liudytojas A. B. ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad jis buvo draugovininku ir palaikė draugiškus santykius su Vilniaus OMON štabo viršininku V. R. . Prieš evakuaciją, A. B. lankėsi Vilniaus OMON bazėje. Tuo metu V. R. jo paprašė pagalbos ir nusivedė į kambarėlį, nuo kurio raktą turėjo tik V. R. . Tame kambaryje buvo sukrautos dėžės, iš kurių vienoje liudytojas pamatė kruvinus drabužius, sportinius batelius bei du automatus „AKS 74(U)“ su atlenkiama buožė. V. R. pasakė, kad šiuos ginklus reikia paslėpti ir niekam apie tai neprasitarti. Šiuos ginklus A. B. atidavė draugovininkui A. S. ir jo draugui, galimai pasakydamas, kad tai „nešvarūs ginklai“. Tokius savo parodymus liudytojas patvirtino parodymų patikrinimo metu, jie buvo paskelbti teisiamaajame posėdyje (t. 11, b. l. 1-4, 13-16, 5-10, t. 63, b. l. 49, t. 64 b. l. 28).

Iš ikiteisminio tyrimo metu apklausto liudytojo A. K. parodymų, paskelbtų teisiamaajame posėdyje (t. 63, b. l. 65) nustatyta, kad jis Rygos OMON dirbo kovinio ir sportinio parengimo vyresniuoju inspektoriumi. 1991 m. liepos 30 d. Č. M. jam pasiūlė kartu važiuoti į Vilnių. Č. M. paaiškino, kad į Vilnių jis važiuoja tartis dėl aukštesnio karinio laipsnio suteikimo A. K. . Kartu su jais į Vilnių važiuavo „Delta 2“ grupės pareigūnai, kurie buvo laikomi „kietais“, ypatingai parengtais vaikiniais. Taip pat kitu automobiliu į Vilnių turėjo atvažiuoti ir „Delta 1“ grupės pareigūnai. Č. M. jiems nurodė pasiimti ginklus ir naktinio matymo žiūronus. Nors Č. M. nurodė, kad kelionės tikslas yra pokalbis dėl A. K. aukštesnio rango suteikimo, tačiau nuvykus į Vilnių, pas divizijos vadą N. M. (N. M.) Č. M. nuėjo vienas. Vakare Č. M. pasakė, kad liudytojas, M. B. bei S. P. turi grįžti į Rygą, o kiti pareigūnai liks laukti ginklų siuntos. 1991 m. liepos 31 d. A. K. buvo Rygos OMON bazėje, bet

vaikinių iš „Delta 1“ ir „Delta 2“ grupių bazėje nebuvo. Rugpjūčio 1 d. „Delta“ milicininkus A. K. matė bazėje. Iš pokalbio su Č. M. , įvykusio iš karto po to, kai buvo pranešta apie žudynes Medininkuose, A. K. suprato, kad Č. M. žino apie nužudymą. A. K. parodė, kad jis yra įsitikinęs, jog Medininkų muitinės pareigūnus nužudė „Delta“ milicininkai (t. 15, b. l. 149-156, 162-168).

Tokie liudytojo A. K. parodymai patvirtina pirmiau aptartų liudytojų parodymus apie tai, kad Rygos OMON pareigūnai į Vilnių buvo atvykę vykdydami užduotį užpulti Medininkų pasienio posto pareigūnus ir juos nužudyti. Apeliacinės instancijos teismas siekė iškviešti ir apklausti liudytoją A. K. teismo posėdyje – buvo priimta protokolinė nutartis kreiptis į Latvijos Respublikos kompetentingą instituciją su teisinės pagalbos prašymu apklausti A. K. (t. 75, b. l. 125, 185-189). Tačiau šis teisinės pagalbos prašymas nebuvo įvykdytas, kadangi A. K. Latvijoje nebegyvena (t. 76, b. l. 196). Tuomet su teisinės pagalbos prašymu buvo kreiptasi į Rusijos Federacijos kompetentingą instituciją, tačiau iš Rusijos Federacijos teisingumo ministerijos buvo gautas atsakymas į Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos teisinės pagalbos prašymą, kad prašomos teisinės pagalbos suteikimas (liudytojo A. K. apklausa) gali pakenkti Rusijos Federacijos suverenitetui ar saugumui arba prieštarauti pagrindiniams jos įstatymų principams. Lietuvos apeliacinis teismas neturi jokių kitų priemonių apklausti liudytoją A. K. . Kita vertus, liudytojo A. K. parodymai iš dalies patvirtinami kitais objektyviais bylos duomenimis, kurie buvo tinkamai iširti Lietuvos apeliaciniame teisme – byloje esančia G. A. ir V. P. surašyta pažyma bei šių pareigūnų byloje duotais parodymais. Iš byloje esančios pažymos (t. 15, b. l. 135-137) nustatyta, kad pareigūnai G. A. ir V. P. , tirdami Medininkų pasienio posto pareigūnų nužudymo bylą, 1992 m. vasario 4-8 dienomis lankėsi Rygoje. Šios komandiruotės metu, be kita ko, nustatė, kad: Kriminalinės policijos viršininkas buvo suorganizavęs susitikimą su buvusiu OMON pareigūnu A. K. ; šio susitikimo metu A. K. papasakojo, kad Č. M. 1991 m. liepos 30 d. „Delta 1“ ir „Delta 2“ pareigūnams nurodė pasiimti pilną amuniciją, naktinio matymo žiūronus, sprogmenis, automatų „Kalašnikov“, kurie nebuvo fiksuoti jokioje apskaitoje ir prieš tai buvo pagrobti iš Rygos policijos akademijos, bei vykti į Vilnių; tą patį vakarą A. K. ir Č. M. bei du vairuotojai grįžo į Rygą, o „Delta 1“ ir „Delta 2“ pareigūnai liko nakvoti Vilniaus OMON bazėje; kitą dieną A. K. išgirdo apie nužudytus Medininkų pasienio pareigūnus ir apie tai, kad vienas iš pareigūnų liko gyvas; pokalbio su Č. M. metu A. K. pasakė, kad Medininkuose buvo blogai sudirbta, nes vienas išgyveno, į tai Č. M. atsakė, kad buvo šauta į galvą, todėl neturėtų išgyventi. Siekiant patikrinti šioje pažymoje užfiksuotą informaciją, kuri iš esmės sutampa su pirmiau minėtais liudytojo A. K. parodymais, apeliacinės instancijos teisme buvo apklausti liudytojai V. P. ir G. A. .

Liudytojas V. P. apeliacinės instancijos teisme parodė, kad 1991 metais dirbo Organizuoto nusikalstamumo tyrimo tarnybos komisaru inspektoriumi, vėliau, po reorganizacijos – Kriminalinės policijos Vyriausiosios valdybos Ypatingai svarbių bylų skyriaus vyriausiuoju inspektoriumi. Liudytojas parodė, kad jis kartu su pareigūnu G. A. atliko operatyvinio pobūdžio veiksmus šios bylos ikiteisminiame tyrime, kuriam vadovavo A. A. . Tyrimo metu buvo surinkta pakankamai operatyvinės informacijos, kad Medininkų pasienio posto pareigūnus galėjo nužudyti Rygos OMON „Delta 1“ grupė, kurios sudėtyje buvo K. M. (ankstesnė pavardė N.), A. L. ir A. R. . Šie pareigūnai tiesioginius nurodymus gavo iš Č. M. . Liudytojas V. P. kartu su G. A. buvo komandiruoti į Latvijos Respubliką, kur bendravo su šios valstybės operatyviniais darbuotojais bei OMON darbuotojais, tarp jų A. K. . Pokalbio metu A. K. papasakojo, kad jis 1991 m. liepos 30 d. buvo atvykęs į Lietuvą kartu su „Delta 1“ ir „Delta 2“ grupėmis. Liudytojui nekilo abejonių dėl A. K. nurodytų Medininkų pasienio posto nužudymo aplinkybių, kadangi A. K. buvo vienas iš Rygos OMON vadų, jis žinojo, kokias užduotis pavesta vykdyti pareigūnams. Liudytojui žinoma, kad A. K. jau buvo apklaustas ir anksčiau, A. A. . Šios komandiruotės metu liudytojas taip pat sužinojo, kad A. L. yra galimai susijęs su buvusiu OMON pareigūnu, sporto instruktoriaus, Krotovo nužudymu. Liudytojo V. P. apeliacinės instancijos teisme duoti parodymai sutampa su byloje esančia jo ir G. A. surašyta pažyma apie atliktus operatyvinius veiksmus komandiruotės Latvijos Respublikoje metu (t. 15, b. l. 135-137). Apeliacinės instancijos teisme apklaustas liudytojas V. P. patvirtino, kad šioje pažymoje A. K. pasakojimas apie įvykio aplinkybes yra teisingas. Liudytojas V. P. parodė, kad būdamas komandiruotėje Latvijoje, jis turėjo galimybę susipažinti su OMON pareigūnų „Delta“ grupių narių

asmens bylomis, galimai susipažino ir su K. M. (ankstesnė pavardė N.) asmens byla. Jam buvo žinoma, kad K. M. (ankstesnė pavardė N.) buvo specialiai apmokytas ir parengtas vykdyti specialias užduotis. Liudytojas taip pat parodė, kad K. M. (ankstesnė pavardė N.) užduotis, galimai ir dėl Medininkų pasienio posto užpuolimo, gaudavo iš Č. M. (t. 73, b. l. 215-222; t. 75, b. l. 52-61).

Tokie liudytojo V. P. parodymai sutampa su apeliacinės instancijos teisme apklausto liudytojo G. A. parodymais. Jis parodė, kad tuo metu, kai buvo nužudyti Medininkų pasienio posto pareigūnai, jis dirbo VRM Kriminalinės paieškos valdybos 6 – ajame policijos organizuotų nusikaltimų tyrimų skyriuje. Jam kartu su V. P. buvo pavesta atlikti operatyvinį tyrimą ir šioje byloje. Pareigūnams tapo žinoma, kad Medininkų pareigūnų nužudymo išvakarėse į Lietuvą atvyko Rygos OMON pareigūnai, vadovaujami Č. M., kuriam buvo išduoti šautuvai su garso slopintuvais. Dalis atvykusių pareigūnų naktį pasiliko Vilniaus OMON bazėje ir iš ten buvo išvykę bei vėl sugrįžo. Jiems taip pat tapo žinoma, kad iš nužudytų pareigūnų buvo atimti ginklai, taip pat, kad žudikų drabužiai buvo likę Vilniaus OMON bazėje. Šią informaciją pareigūnai sužinojo iš draugovininkų, o konkrečiai – A. S., kuris buvo sulaikytas su nužudytiesiems priklausiusiu ginklu „Makarov“. A. S. paaiškino, kad šį ginklą gavo iš Vilniaus OMON pareigūno V. R.. Liudytojas G. A. patvirtino, kad tirdamas šią bylą, ne kartą lankėsi Latvijoje. Komandiruotėje buvo ir kartu su V. P.. Liudytojas patvirtino byloje esančios jo pasirašytos pažymos tikrumą (t. 15, b. l. 135-137) bei nurodė, kad joje užfiksuotos komandiruotės Latvijoje metu sužinotos aplinkybės. Liudytojas taip pat patvirtino, kad asmeniškai kartu su V. P. bendravo su A. K., kuris ir nurodė daugelį tos nakties įvykių aplinkybių. A. K. pateikė informaciją apie Medininkų nužudyme galimai dalyvavusius OMON pareigūnus bei apie tai, ką šie pareigūnai veikė įvykio metu. Svarbi pažymoje nurodyta aplinkybė yra ta, kad A. K. nurodė, jog Rygos OMON darbuotojams kariškiai pagamino šviesios spalvos garso slopintuvus, tuo tarpu gamykliniai buvo iš tamsaus metalo. Ši aplinkybė sutampa su nukentėjusiojo T. Š. parodymais apie tai, kad užpuolikų garso slopintuvai buvo šviesios metalo spalvos. Pažyma apie kurią kalbama, buvo atlikto darbo bei jo metu gautų duomenų aprašymas, išdėstymas. Todėl šią pažymą galima įvardinti ir kaip operatyvinę pažymą, ir kaip ataskaitą apie atliktą operatyvinį darbą komandiruotės metu Rygoje. Ši pažyma buvo surašyta taip, kaip tuo metu buvo priimta, pagal tuo metu buvusią praktiką (t. 15, b. l. 135-137). Liudytojas G. A. parodė, kad šio ikiteisminio tyrimo metu buvo tiriamos ir kitos versijos – ekonominė, pagal kurią, buvo kerštaujiama už muitinės pareigūnų atliekamą darbą, bei kriminalinė, pagal kurią su muitinės pareigūnais susidorojo kriminalinio pasaulio atstovai (t. 75, b. l. 72-80).

Taigi teisėjų kolegija, įvertinusi pirmiau aptartus duomenis, konstatuoja, kad liudytojo A. K. parodymai patvirtinami kitais objektyviais bylos duomenimis, todėl pirmosios instancijos teismas jais rėmėsi pagrįstai.

Pirmiau aptarti bylos duomenys leidžia daryti išvadą, kad Medininkų pasienio posto pareigūnus nužudė bei sunkiai sužalojo 1990 m. liepos 30 d. į Vilnių atvykę Rygos OMON milicininkai, priklausę „Delta 1“ grupei. Šią išvadą patvirtina ir liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymai.

Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją parodė, kad 1991 m. liepos 30 d. jis buvo Vilniaus OMON bazėje. Tą dieną į bazę atvyko Rygos OMON pareigūnai („Delta 1“ ir „Delta 2“ grupės), kuriems vadovavo Č. M.. Pareigūnams būnant bazėje, Č. M. sušaukė „Delta 2“ grupės milicininkus – I. S. (I. S.), V. B. (V. B.), I. G., V. M. ir nurodė jiems susprogdinti sprogmenis Vilniuje, prie TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės 42 divizijos štabo pastato. Tuo tarpu „Delta 1“ grupės nariams – K. M., A. L., A. R. nurodė važiuoti į Medininkų pasienio postą. Konkrečių užduočių šio susirinkimo metu Č. M. neišsakė, tik perspėjo, kad Medininkų pasienio posto pareigūnai gali būti ginkluoti. Po šio susirinkimo Č. M. kurį laiką privačiai bendravo su K. M., A. L. ir A. R.. Apie ką šie pareigūnai kalbėjosi, liudytojui nežinoma. Po šių susirinkimų iš Vilniaus OMON bazės išvyko Č. M., A. K., M. B. ir S. P.. Po kurio laiko iš Vilniaus OMON bazės išvyko „Delta 1“ grupės pareigūnai – K. M., A. L. ir A. R.; o po jų – „Delta 2“ grupės nariai – I. S., V. B., ir V. M., kurie su savimi pasiėmė dėžę su sprogstamuoju įtaisu. Po kurio laiko, jau buvo tamsu, Vilniaus OMON bazėje pasigirdo aliarmo signalas. Netrukus po jo į bazę sugrįžo „Delta 2“ grupės pareigūnai, kurie vėliau nuėjo į B.

M. kabinetą. Paryčiais į bazę grįžo ir „Delta 1“ pareigūnai. Liudytojas teigė matęs, kaip iš patalpos, kurioje buvo apsistoję „Delta 1“ grupės pareigūnai, išėjo Vilniaus OMON štabo viršininkas, nešinas maišais. Nors liudytojas nematė, kad maišuose buvo ginklai, tačiau pagal skleidžiamą garsą galėjo tai įtarti (t. 25, b. l. 119-140).

Liudytojas, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 pirmosios instancijos teisme parodė, kad 1991 m. liepos 30 d., prieš pat sprogimą, jis buvo Vilniaus OMON bazėje. Į bazę tuo metu buvo atvykę pareigūnai iš Rygos OMON. Č. M. pavedė I. S. , V. M. ir V. B. padaryti trotilo sprogmenį ir susprogdinti jį prie 42 divizijos štabo pastato. Netrukus po sprogimo ir paskelbto aliarmo signalo, pareigūnai I. S. , V. M. ir V. B. grįžo į bazę. Tą naktį liudytojas nematė bazėje A. L. , K. M. ir A. R. , juos pamatė tik atsikėlęs ryte. Iš kitų asmenų liudytojui žinoma, jog po Medininkų įvykio, tarp K. M. ir A. R. vyko pokalbis, kurio metu pastarasis priekaištavo, jog K. M. pirmasis pradėjo šaudyti į automobilyje sėdėjusį pareigūną iš pistoleto. To pokalbio metu A. R. buvo labai susirūpinęs, kad įvykio vietoje buvo rastas laikrodis. Todėl buvo galima suprasti, kad šis laikrodis ir priklausė A. R. (t. 61, b. l. 1-5). Tokie liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 parodymai iš dalies sutampa su teismo medicinos specialisto išvada dėl nukentėjusiajam J. J. padarytų sužalojimų ir pistoleto; taip pat su nukentėjusiojo T. Š. parodymais apie tai, kad pirmiausia lauke jis išgirdo garsus, kuriuos galėtų apibūdinti panašius į pistoleto šūvius. Apeliantai, siekdami sukelti abejones dėl Medininkų pasienio poste rasto laikrodžio priklausomybės A. R. , teigia, kad įvykio vietoje lankėsi daug asmenų, kurie nebuvo užfiksuoti procesiniuose dokumentuose, todėl neatmetama tikimybė, kad laikrodį galėjo pamesti ir kiti asmenys. Tai, kad laikrodis buvo rastas praėjus kelioms dienoms, tai yra 1991 m. rugpjūčio 4 d., po tiriamo įvykio, nepaneigia aplinkybės, jog rastas laikrodis priklausė A. R. . Iš liudytojo R. K. parodymų nustatyta, kad po Medininkų muitinės pareigūnų nužudymo, tai yra 1991 rugpjūčio 4 d. jo žmona prie Medininkų muitinės vagonėlio durų šalia grotelių valyti kojoms, dešinėje pusėje po skuduru, kabėjusiu ant durų vyrių rado rankinį laikrodį, kurį jis perdavė bylą tiriantiems pareigūnams (t. 8, b.l. 26-31, 49, b.l. 153-159). Baudžiamojoje byloje esantis poėmio protokolas patvirtina, jog iš R. K. 1991 m. rugpjūčio 5 d. paimtas elektroninis laikrodis „Elektronika-1“ ir medžiagos gabalas su tamsiai rusvos spalvos dėmėmis, po kuriuo buvo rastas laikrodis (t. 8, b.l. 33). Radus įvykio vietoje šį laikrodį, apie tai buvo paskelbta spaudoje – dienraštyje „Respublika“ buvo išspausdintas pranešimas apie rastą laikrodį bei buvo prašoma atsiliepti laikrodžio savininką arba apie jį ką nors žinančius asmenis. Tačiau dėl šio laikrodžio niekas nesikreipė (t. 8, b. l. 34). Šiuo atveju svarbu pažymėti tai, jog priešingai nei teigia apeliantas 2002 m. spalio 19 d. daiktinių įrodymų apžiūros protokole nurodyta, kad apžiūrint tiriamo įvykio vietoje rastą laikrodį nustatyta, jog ant apyrankės susegimo yra išspausdintas simbolis panašus į rašytinę rusišką raidę „R“ (t. 8, b.l. 35), kas atitinka A. R. pirmą pavardės raidę. Be to, tai kad laikrodis priklausė A. R. iš dalies patvirtina liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 12 parodymai, kuriuose jis teikė, jog po tiriamo įvykio A. R. buvo labai susirūpinęs, kad įvykio vietoje buvo rastas laikrodis.

Teisėjų kolegija šiame procesiniame dokumente jau pasisakė dėl liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymų teisėtumo tuo aspektu, kad apklausiant šiuos liudytojus, K. M. teisė į tinkamą bei sąžiningą baudžiamąjį procesą pažeista nebuvo, todėl šių argumentų nekartoja. Pažymėtina, kad baudžiamojo proceso įstatymas draudžia remtis liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, parodymais tuo atveju, kai jo parodymai yra vienintelis įrodymų šaltinis ir turi esminę reikšmę byloje. Šioje byloje liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymai yra svarbūs ir prisidėjo prie tiesos nustatymo, tačiau nėra vienintelis K. M. kaltės įrodymas, jais pirmosios instancijos teismas, kaip ir apeliacinės instancijos teismas rėmėsi kaip įrodymu, sutampančiu bei papildančiu kitus patikimus bei teisėtus bylos įrodymus. Pažymėtina ir tai, kad gausioje EŽTT praktikoje dėl parodymų liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, naudojimo įrodinėjimo procese (pavyzdžiui, bylos *Birutis, Byla, Janutėnas v. Lithuania* (Application no. 47698/99 and 48155/99, judgment of 28 March 2008), *Kostovski v. Netherlands*, Serie A. Nr. 166, judgment of 20 November 1989; *Doorson v. Netherlands*, Application no. 20524/9, judgment of 26 March 1996; *van Mechelen and others v. Netherlands*, Application no. 21363/93, 21364/93, 21427/93, 22056/93, judgment of 23 April 1997; *Lüdi v. Switzerland*, Serie A. Nr. 238, judgment of

15 June 1992; *Visser v. Netherlands*, Application no. 26668/95, judgment of 14 February 2002) išreikštas aiškus įpareigojimas baudžiamąsias bylas nagrinėjantiems teismams itin atsakingai ir kruopščiai tikrinti asmenų, kuriems suteiktas anonimiškumas, parodymus. Tikrinant asmens, kuris anonimiškai duoda parodymus apie tai, ką jis girdėjo būdamas sulaikytas ar suimtas, kalbėdamasis su kitais sulaikytaisiais ar suimtaisiais, parodymų patikimumui keltini papildomi reikalavimai. Tokiu atveju būtina įsitikinti, ar asmuo nebuvo uždarytas į atitinkamą įstaigą vien tik siekiant išgauti reikalingą informaciją iš kartu laikomo įtariamojo ar kaltinamojo, pažeidžiant pastarojo asmens konstitucinę teisę neduoti parodymų prieš save. Šioje byloje minėtos aplinkybės buvo kruopščiai patikrintos ir nenustatyta jokių aplinkybių, kurios leistų abejoti liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, kaip asmenų, atsižvelgiant į jų santykį su kaltininku, patikimumu.

Pirmiau aptartus objektyvius bylos duomenis, iš kurių nustatyta, kad Medininkų pasienio postą užpuolė ir jame dirbusius pareigūnus nužudė bei sužalojo Rygos OMON pareigūnai, tarp kurių buvo ir K. M. , netiesiogiai patvirtina ir pačių OMON pareigūnų parodymai, kurie nėra visiškai nuoseklūs ir sutampantys tarpusavyje. Iš byloje surinktų ir teisiamaajame posėdyje ištirtų duomenų nustatyta, kad 1991 m. liepos 30 d., vakare į Vilnių iš Rygos atvyko A. L. , A. R. , K. M. , V. B. , I. G. , V. M. , Č. M. , A. K. , I. S. , M. B. , S. P. .

Iš ikiteisminio tyrimo metu duotų liudytojo B. M. parodymų, paskelbtų teisiamaajame posėdyje (t. 63, b. l. 74, 116) matyti, kad jis dirbo Vilniaus OMON vadu. 1991 m. liepos 30 d. į Vilniaus OMON bazę atvyko 11 Rygos OMON pareigūnų grupė su vadu Č. M. ir A. K. . Č. M. B. M. paaiškino, kad pareigūnai į Vilnių atvyko dėl reikalų vienoje iš divizijų. Apie 23.30 val. dalis pareigūnų, tarp jų ir Č. M. iš Vilniaus išvyko, paaiškindami, kad septyni pareigūnai liks bazėje iki ryto, kuomet pasiims kažkokį krovinį. Likę rygiečiai turėjo automatus „AKS – 74(U)“. B. M. tvirtino, kad rygiečiai iš bazės naktį išėję nebuvo. Apie 2.45 val. nuaidėjo sprogimas, po kurio buvo paskelbtas pavojaus signalas. Tuo metu pas B. M. į kabinetą buvo užėjęs tik vienas Rygos OMON pareigūnas, kitų pareigūnų naktį liudytojas nematė. Vėliau liudytojas B. M. iš dalies pakeitė savo parodymus ir tvirtino, kad Č. M. jam sakė, jog Rygos OMON pareigūnai Vilniuje bus maždaug tris dienas ir lauks krovinio, kurį reikės lydėti. Įvykus sprogimui, į jo kabinetą buvo atėję trys Rygos OMON pareigūnai (t. 19, b. l. 103-113, t. 22, b. l. 110-118, 122-125).

Liudytojas I. G. ikiteisminio tyrimo metu parodė, kad jis su kitais Rygos OMON pareigūnais 1991 m. liepos 30 d. vakare buvo atvykęs į Vilnių, nakvojo Vilniaus OMON bazėje, rūsyje įrengtose patalpose. Naktį liudytojas girdėjo aliarmo signalą, todėl atsikėlęs nuėjo pas vadą B. M. į kabinetą. Automobiliu „Volga“ atvykę Rygos OMON pareigūnai – A. L. , A. R. ir K. N. (dabartinė pavardė M.) pas vadą į kabinetą po aliarmo signalo atėję nebuvo (t. 16, b. l. 51-62, 63-66, 70-71, 73-74, 77-78, 90, 92-100). Liudytojas I. G. Rygos miesto Latgalos rajono apylinkės teisme buvo apklaustas pagal Lietuvos apeliacinio teismo teisinės pagalbos prašymą. Liudytojas patvirtino savo ikiteisminiame tyrime duotus parodymus ir paaiškino, kad Rygos OMON dirbo nuo 1991 metų sausio mėnesio iki 1991 metų rugpjūčio mėnesio. 1991 m. liepos 30 d. su kitais Rygos OMON pareigūnais buvo atvykęs į Vilnių bei apsistojęs Vilniaus OMON patalpose. Į Vilnių vyko Č. M. įsakymu lydėti kažkokį krovinį. Su juo kartu į Vilnių vykę pareigūnai vežėsi savo ginklus. Liudytojas tvirtino, kad nei jis, nei kartu su juo nakvoję I. S. , V. M. ir V. B. iš Vilniaus OMON bazės 1991 m. liepos 31 d. naktį niekur išvykę nebuvo, girdėjo aliarmo signalą, po kurio su I. S. , V. M. ir V. B. buvo nuėjęs pas Vilniaus OMON vadą. Taip pat naktį jis buvo pristatytas į B. M. kabinetą, kur juos priėmė kaip svečius iš Rygos. Ryte, gavę Č. M. nurodymą, pareigūnai viešuoju transportu išvyko atgal į Rygą. Č. M. taip pat nurodė Vilniaus OMON bazėje palikti tarnybinius ginklus (t. 76, b. l. 171-173).

Abu liudytojais pirmųjų apklausų ikiteisminiame tyrime metu parodė, kad po aliarmo signalo, į B. M. kabinetą atėjo tik vienas Rygos OMON pareigūnas (B. M. parodymai) – I. G. (pagal paties I. G. parodymus). Tokius šių liudytojų nurodytos aplinkybės sutampa su liudytojo, kuriam taikomas anonimiškumas, Nr. 11 parodymais, pagal kuriuos, iš visų Rygos OMON pareigūnų, iš karto po sprogimo, Vilniaus OMON bazėje buvo tik I. G. , todėl jis vienintelis galėjo ateiti į B. M. kabinetą. Abu liudytojais tokius parodymus vėliau pakeitė, tvirtindami, kad į B. M. kabinetą atėjo visi „Delta

2° grupės nariai. Kita vertus, nei B. M. , nei I. G. neparodė matę nors vieną grupės „Delta 1“ nari bazėje netrukus po aliarmo paskelbimo.

Liudytojas V. M. patvirtino, kad jis tarnavo Rygos OMON ir 1991 m. liepos 30 d. vakare buvo atvykęs į Vilniaus OMON bazę. Č. M. paaiškino, kad jų kelionės tikslas – atsigabenti kažkokį ginklų krovinį. Kadangi ginklų negavo vakare, Č. M. nurodė pareigūnams likti nakvoti Vilniaus OMON bazėje. Liudytojas kartu su I. G. , I. S. ir V. B. buvo apgyvendinti sporto salėje. Kiti pareigūnai buvo apgyvendinti kitose patalpose, aukštu ar dviem aukščiau. Po šios kelionės V. M. jautėsi įtrauktas į kažkokį žaidimą, todėl parašė pareiškimą išeiti iš darbo. Tačiau jo prašymas nebuvo priimtas, visi į Vilnių vykę pareigūnai buvo išleisti atostogų (t. 16, b. l. 148-157). Liudytojas V. M. Rygos miesto Vidzemes rajono teisme buvo apklaustas pagal Lietuvos apeliacinio teismo teisinės pagalbos prašymą. Šis liudytojas apklausiamas teisme patvirtino savo ikiteisminiame tyrime duotus parodymus ir papildomai paaiškino, kad jis Rygos OMON dirbo nuo 1991 metų gegužės mėnesio iki 1991 metų rugpjūčio mėnesio. Liudytojas patvirtino, kad 1991 m. liepos 30 d. vakare buvo atvykęs į Vilnių ir apsistojęs Vilniaus OMON patalpose. Į Vilnių jis vyko vykdydamas Č. M. įsakymą. Pagal šį įsakymą, buvo būtina pasiimti ginklus. Liudytojas teigė pasiėmęs su savimi „Makarov“ pistoletą ir 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ automatą. Kartu su liudytoju į Vilnių vyko ir M. B. , A. L. , A. R. bei K. M. (ankstesnė pavardė N.), tačiau šie pareigūnai atvyko vėliau, atskiru automobiliu. Jiems taip pat buvo įsakyta pasiimti ginklus. Liudytojas parodė buvęs apgyvendintas pirmame pastato, kuriame buvo įsikūręs Vilniaus OMON, aukšte; vėliau atvykusieji buvo apgyvendinti antrame ar trečiame aukšte. Liudytojas V. M. parodė, kad negali tiksliai nurodyti, kelinta buvo valanda, bet jau po sprogimo Vilniaus OMON bazės apylinkėse, matęs K. M. , A. L. ir A. R. . Iš Vilniaus į Rygą pareigūnai išvyko gavę skubų Č. M. nurodymą. Dalį ginklų – automatus „Kalašnikov“ – pareigūnai paliko Vilniaus OMON bazėje. Liudytojas V. M. patvirtino, kad po 1991 metų jis buvo išvykęs į Vokietijos Federaciją, kur dirbo kartu su I. G. (t. 76, b. l. 158-162).

Taigi iš liudytojo V. M. parodymų nustatyta, kad „Delta 1“ grupė Vilniaus OMON bazėje buvo apgyvendinta atskirai nuo „Delta 2“ grupės. Vertinant šią aplinkybę visų kitų pirmiau aptartų objektyvių bylos duomenų kontekste, galima daryti išvadą, kad taip buvo pasielgta sąmoningai, kadangi šios dvi grupės naktį turėjo įvykdyti skirtingas užduotis. Nors liudytojas V. M. parodė naktį matęs „Delta 1“ pareigūnus, tačiau, jis negalėjo nurodyti, kelinta tai buvo valanda, be to, priešingai nei liudytojui I. G. ir B. M. , jis neparodė, kad po aliarmo paskelbimo „Delta 2“ pareigūnai būtų susirinkę B. M. kabinete. Be to, K. M. parodė, kad naktį jis Vilniaus OMON bazėje miegojo kartu su „Delta 1“ ir „Delta 2“ milicininkais, tame tarpe su A. R. (t. 32, b. l. 194-196). Apklaustas pirmosios instancijos teisme K. M. parodė, kad naktį miegojo Vilniaus OMON bazėje, jokio sprogimo ar aliarmo negirdėjo, atsikėlęs nebuvo (t. 65, b. l. 61-72). A. L. tvirtina, kad 1991-07-31 naktį jis miegojo atskirai nuo „Delta 2“ grupės milicininkų ir aliarmo signalo negirdėjo visai (t. 17, b. l. 16-18, 25-32, 33-35, 42-47; t. 12, b. l. 23-24; t. 31, b. l. 126-127). Ikiteisminio tyrimo metu apklaustas A. R. apskritai neigė važiuavęs į Vilnių bei žinantis ką nors apie „Delta“ grupes (t. 18, b. l. 137-139, 146-149, 154-156, 163-168; t. 19, b. l. 1-47; t. 31, b. l. 126-127). K. M. , A. L. ir A. R. parodymuose esantys prieštaravimai teisingai įvertinti skundžiamame nuosprendyje. Pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvada, kad prieštaringi šių asmenų parodymai rodo, kad aplinkybės apie „Delta 1“ grupės milicininkų veiklą Medininkų muitinės pareigūnų nužudymo metu, yra slepiamos. Be to, I. G. ir V. M. parodymai patvirtina, kad K. M. , A. L. ir A. R. nedalyvavo susprogdinant sprogmenis prie 42 divizijos štabo pastato.

Be to, kaip matyti iš liudytojų A. K. , B. M. , I. G. , V. M. parodymų jie visi nurodo skirtingus Rygos OMON darbuotojų atvykimo į Vilnių tikslus. Liudytojas A. K. parodė, kad Č. M. jam pasiūlė kartu važiuoti į Vilnių ir paaiškino, kad į Vilnių jis važiuoja tartis dėl aukštesnio karinio laipsnio suteikimo A. K. ; liudytas B. M. ikiteisminio tyrimo metu pirmiausia teigė, kad Č. M. jam paaiškino, kad pareigūnai į Vilnių atvyko dėl reikalų vienoje iš divizijų. Vėliau liudytojas teigė, kad Č. M. jam sakė, jog Rygos OMON pareigūnai Vilniuje bus maždaug tris dienas ir lauks krovinio, kurį reikės lydėti; liudytojas I. G. parodė, kad su kitais Rygos OMON pareigūnais į Vilnių vyko Č. M. įsakymu lydėti kažkokį krovinį; liudytojas V. M. teigė, kad kelionės tikslas į Vilnių buvo atsigabenti kažkokį ginklų krovinį. Taigi minėtų liudytojų nurodomi skirtingi Rygos OMON

darbuotojų atvykimo į Vilnių tikslai leidžia teigti, kad Rygos OMON darbuotojai į Vilnių atvyko neturėdami jokio legalaus ir aiškaus vykimo tikslo, kadangi priešingu atveju įvyki tiriantiems pareigūnams būtų nurodę vienodas bei aiškiai išdėstytas ir apibrėžtas atvykimo priežastis. Nurodytą išvadą iš esmės patvirtina ir tai, jog pagal liudytojų I. G. ir V. M. parodymus kitą dieną po tiriamo įvykio Vilniuje buvę Rygos OMON darbuotojai ryte, gavę Č. M. nurodymą, viešuoju transportu išvyko atgal į Rygą.

Pirmosios instancijos teismo išvadų taip pat nepaneigia nuteistojo apeliaciniame skunde nurodytos aplinkybės, jog ikiteisminio tyrimo metu buvo patikrinti visi Rygos OMON ginkluotės bei personalo ginklai, ir kad ekspertizių metu nustatyta, jog padarant byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką, nebuvo panaudoti Rygos OMON ginkluotėje turėti ginklai. 1993 m. rugpjūčio 11 d. ir 1993 m. rugsėjo 13 d. ekspertizių išvados patvirtina, jog ekspertizių metu buvo tiriami ir lyginami tik dvidešimties Rygos OMON milicininkų turėtų 7,62 mm kalibro automatų AKMS ir 3 7,62 mm kalibro Kalašnikovo konstrukcijos kulkosvaidžių šautų tūmelių ir kulku pavyzdžiai (t. 13, b. l. 66-68, 70-73). Tuo tarpu 1992 m. vasario 14 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pažyma patvirtina, kad Rygos OMON darbuotojai važiuodami į Vilnių paėmė automatus AKM, kurie jokiose apskaitose neužfiksuoti ir kurie buvo pagrobti iš Minsko auštosios mokyklos Rygos fakulteto ir, kad šeši tokie automatai buvo nuslėpti ir naudojami įvairiose operacijose (t. 15, b. l. 135-137). Lietuvos apeliaciniame teisme apklausti liudytojai G. A. ir V. P. patvirtino nurodytos pažymos tikrumą, taip pat parodė, jog tirdami byloje nagrinėjamą įvykį jie lankėsi Rygoje, kur buvo susitikę su A. K. ir kuris jiems taip pat nurodė ir tai, kad Rygos OMON darbuotojams kariškiai pagamino šviesios spalvos garso slopintuvus, tuo tarpu gamykliniai buvo iš tamsaus metalo (t. 73, b. l. 215-222; t. 75, b. l. 52-61, 72-80). Ši aplinkybė iš esmės sutampa su nukentėjusiojo T. Š. parodymais, kuriuose jis teigė, kad Medininkų muitinės postą užpuolę asmenys į muitinės posto pareigūnus šaudė naudodami garso slopintuvus, kurie buvo iš šviesios metalo spalvos blizgančios medžiagos. Nurodytas aplinkybes taip pat patvirtina ir 1991 m. spalio 18 d. Latvijos Respublikos VRM pažymoje, 1992 m. vasario 5 d. Latvijos Respublikos generalinės prokuratūros rašte (t. 12, b. l. 127-198, 145-149; t. 13, b. l. 1-35), 1992 m. kovo 5 d. TSRS VRM vakarų apygardos techninio ir karinio tiekimo valdybos rašte nurodyti duomenys (t. 13, b. l. 42-53), kad Rygos OMON darbuotojai 1991 m. sausio 15 d. buvo užpuolę TSRS VRM Minsko aukštosios mokyklos Rygos fakultetą iš kur pagrobė 32 vienetus 7,62 mm kalibro automatus AKMS. 1991 m. balandžio 24 d. buvo paimti 22 automatų AKMS šautų tūmelių ir kulku pavyzdžiai, tačiau 10 automatų AKMS kulku ir tūmelių pavyzdžiai nebuvo paimti. 1992 m. vasario 11 d. rašte Latvijos Respublikos generalinė prokuratūra informavo, kad 1991 m. sausio 15 d. Rygos OMON milicininkų iš TSRS VRM Minsko aukštosios milicijos mokyklos Rygos fakulteto pagrobti ginklai, 12 7,62 mm kalibro automatų AKMS, nebuvo atšaudyti (t. 13, b. l. 36-37). Taigi 1993 m. rugpjūčio 11 d. ir 1993 m. rugsėjo 13 d. ekspertizių išvados patvirtina tik tai, jog šiuo atveju buvo patikrinti tik Rygos OMON ginkluotėje turėti ginklai. Tuo tarpu aukščiau aptarti duomenys patvirtina, kad į Vilnių atvykę Rygos OMON darbuotojai vežėsi ne Rygos OMON ginkluotėje turimus ginklus, o galimai iš Minsko aukštosios mokyklos Rygos fakulteto pagrobtus ginklus. Šiame kontekste svarbu pažymėti ir tai, kad aukščiau aptarti liudytojų I. G. ir V. M. parodymai patvirtina, jog Rygos OMON darbuotojai kitą dieną po tiriamo įvykio išvykdami iš Vilniaus savo ginklus paliko Vilniaus OMON bazėje. Todėl akivaizdu, kad tikrinant Rygos OMON bazės ginkluotę į Vilnių vykusių Rygos OMON darbuotojų ginklai šiuo atveju negalėjo ir nebuvo patikrinti.

Didelė dalis K. M. apeliacinio skundo yra skirta byloje surinktų ir teisiamaajame posėdyje ištirtų įrodymų turiniui atpasakoti, konkrečiai nenurodant, ar apeliantas nesutinka su šiais įrodymais, abejoja jų patikimumu ir jei taip, kodėl (pavyzdžiui, apeliacinio skundo argumentai, nurodyti punktuose Nr. 1-2, 3-5, 6, 8, 9, 10, 16, 17, 18, 19, 101, 102, 103, 123, 124, 136 ir kt.).

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad minėtuose (taip pat ir kituose) nuteistojo apeliacinio skundo punktuose aptartas įrodymų turinys, tačiau iš esmės nenurodyta konkrečių argumentų dėl nurodytų įrodymų vertinimo pažeidimų, tokių apeliacinio skundo teiginių nevertina ir dėl jų nepasisako, o iš esmės atsako ir vertina pagrindinius nuteistojo apeliacinio skundo motyvus ir argumentus.

Kitoje apeliacinio skundo dalyje, tvirtindamas tam tikras aplinkybes, apeliantas remiasi spaudoje paskelbtais straipsniais, kuriuose ir nurodytos jo akcentuojamos aplinkybės (pavyzdžiui, apeliacinio skundo argumentai, nurodyti punktuose Nr. 62, 105, 112, 114, 118, 119, 120, 122, 129-132, 134, 139-140, 142, 157, 162, 164, 296) arba argumentais, kurie neturi jokio ryšio su nagrinėjamais įvykiais, pavyzdžiui, kad byloje nebuvo nustatinėjama, iš kur ir kieno įsakymu „DD draugovininkams“ buvo išduotos kamufliažinės uniformos ar šaunamieji ginklai (apeliacinio skundo argumentai Nr. 79-80).

Teisėjų kolegija neatsako ir į tokius K. M. apeliacinio skundo argumentus, jog ikiteisminiai tyrimai dėl kitų asmenų (V. M., B. M., I. G. ir k.t.) nutraukti, ar kad A. L., Č. M., A. R. atžvilgiu ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas nepagrįstai. Teisėjų kolegija pažymi, kad pagal Lietuvos Respublikos BPK 255 straipsnio 1 dalį byla teisme nagrinėjama tik dėl tų kaltinamųjų, dėl kurių ji perduota nagrinėti teisiame posėdyje. Šiuo atveju, teisėjų kolegija apeliacine tvarka nagrinėdama baudžiamąją bylą dėl K. M. pareiktų kaltinimų, neturi teisinio pagrindo ir negali vertinti duomenų, kurie nėra nagrinėjamos baudžiamosios bylos dalykas. Be to, procesiniai dokumentai (pvz. dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo) gali būti skundžiami įstatymų nustatyta tvarka.

Dėl apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminų

Nuteistojo gynėjų apeliaciniame skunde išdėstyta nuomonė, kad pirmosios instancijos teismas padarė esminių klaidų, sprenddamas klausimą dėl baudžiamąjo įstatymo galiojimo laiko atžvilgiu, tai yra netinkamai pasirinko įstatymo redakciją, numatančią baudžiamąją atsakomybę už K. M. inkriminuotą nusikalstamą veiką, kadangi laikotarpiu nuo 1998 m. gruodžio 11 d., kai įsigaliojo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas „Dėl baudžiamąjo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės“ iki 1998 m. gruodžio 31 d., kai įsigaliojo naujoji Lietuvos Respublikos BK redakcija, galiojo tarpinė 1961 m. baudžiamąjo įstatymo redakcija, kurios 105 straipsnis už nužudymą numatė terminuotą laisvės atėmimo bausmę nuo 10 iki 20 metų, o 49 straipsnis numatė 10 metų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties terminą. Gynėjų teigimu, minėtu laikotarpiu galiojusi įstatymo redakcija buvo labiausiai švelninanti jų ginamojo teisinę padėtį, todėl turėjo būti taikoma šioje baudžiamąjoje byloje. Taip pat nuteistojo gynėjų apeliaciniame skunde išdėstyta nuomonė, kad net ir sutinkant su pirmosios instancijos teismo išvada, jog nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusi baudžiamąjo įstatymo norma, nenumačiusi senaties terminų nusikaltimams, už kuriuos galėjo būti skiriama mirties bausmė, yra griežtesnė už 2000 m. Lietuvos Respublikos BK normą, numatančią 20 metų apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatį už kvalifikuotą nužudymą, tačiau apeliantų nuomone, 1961 m. baudžiamąjo įstatymo 49 ir 105 straipsniai, vertinant juos kompleksiskai, yra švelnesni negu 2000 m. Lietuvos Respublikos BK 95 straipsnis ir 129 straipsnio 2 dalis. Gynėjų teigimu pagal 1961 m. baudžiamąjo kodekso nuostatas teismui, nusprendus netaikyti senaties termino, K. M. būtų galima paskirti tik 1961 m. baudžiamąjo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytą laisvės atėmimo bausmę nuo aštuonerių iki penkiolikos metų. Nuteistasis K. M. apeliaciniame skunde taip pat nurodė, jog nagrinėjamoje baudžiamąjoje byloje pirmosios instancijos teisme priimant apkaltinamąjį nuosprendį jau buvo suėjęs apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas. Teisėjų kolegija su šiais apeliacinių skundų argumentais nesutinka ir juos atmeta.

Kaip matyti iš baudžiamosios bylos medžiagos, K. M. skundžiamu nuosprendžiu pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968, įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.). Apygardos teismas sprenddamas klausimą dėl baudžiamąjo įstatymo galiojimo laiko atžvilgiu bei senaties termino taikymo sprendė klausimus dėl 1961 m. BK (49 straipsnio ir 105 straipsnio) bei 2000 m. BK (95 straipsnio ir 129 straipsnio) normų taikymo. Vilniaus apygardos teismas skundžiamame nuosprendyje išsamiai išaiškino baudžiamąjo kodekso normas ir nurodė motyvus, kodėl šioje baudžiamąjoje byloje apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai nėra

suėję. Teisėjų kolegija su tokiu pirmosios instancijos teismo teisės normų aiškinimu bei taikymu sutinka.

Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią. Kiekvienu atveju sprendamas, kuris baudžiamasis įstatymas kaltininkui turi būti taikomas, teismas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatomis, turi kompleksiskai įvertinti tiek atitinkamo Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnio sankciją, tiek Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies nuostatas, susijusias su nusikalstamą veiką padariusio asmens teisine padėtimi (*Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis Nr. 2K-143/2008*).

Kaip matyti nagrinėjamoje byloje tiriama nusikalstama veika padaryta 1991 m. liepos 30-31 d., tai yra galiojant 1961 m. BK. Tuo metu dėl tyčinio nužudymo sunkinančiomis aplinkybėmis padarymo kaltininko baudžiamąją atsakomybę numatė 1961 m. BK 105 straipsnis, kurio sankcijoje buvo numatyta bausmė - laisvės atėmimas nuo aštuonerių iki penkiolikos metų arba mirties bausmė. Vėliau šio nusikaltimo baudžiamumas kito tiek sunkėjančia, tiek lengvėjančia prasmėmis, nes nuo 1997 m. gegužės 14 d. (1997 m. balandžio 30 d. įstatymo Nr. VIII-210 redakcija) 1961 m. BK 105 straipsnyje nustatytos terminuotos laisvės atėmimo bausmės minimumas padidėjo iki dešimties metų, o maksimumas - iki dvidešimties, taip pat ir toliau buvo numatyta mirties bausmė. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimu pripažinus, kad Baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatyta mirties bausmė prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18, 19 straipsniams ir 21 straipsnio 3 daliai, nuo 1998 m. gruodžio 31 d. (1998 m. gruodžio 21 d. įstatymo Nr. VIII-983 redakcija) mirties bausmė Lietuvos Respublikos BK 105 straipsnio sankcijoje buvo pakeista laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Teisėjų kolegija pažymi, jog Konstitucinis Teismas dar 1995 m. spalio 17 d. nutarime yra konstatavęs, kad konstitucinė nuostata, jog negalioja joks įstatymas ar kitas aktas, priešingas Konstitucijai, pati savaime įstatymo negali padaryti negaliojančio, bet ji reikalauja, kad jo nuostatos neprieštarautų Konstitucijos nuostatomis. Šiuo atveju, Konstitucijai prieštaraujančios įstatymo nuostatos, kaip ir aukščiau nurodyta, nuo 1998 m. gruodžio 31 d. buvo pakeistos, tai yra mirties bausmė buvo pakeista laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausme. Taigi priešingai nei teigiama gynėjų apeliaciniame skunde Konstituciniam Teismui pripažinus, kad mirties bausmė prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, nėra pagrindo pripažinti, kad iki 2000 m. BK įsigaliojimo galiojusios 1961 m. BK 105 straipsnio redakcijos, buvo labiausiai švelninančios (palengvinančios) nuteistojo padėtį. Kartu teisėjų kolegija pažymi ir tai, jog tokios nuomonės dėl teisės normų taikymo ir aiškinimo yra laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiajame Teisme (pavyzdžiui *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-84/2013 - nurodytoje byloje nusikalstamos veikos – tyčiniai nužudymai sunkinančiomis aplinkybėmis kaip ir šioje byloje buvo padaryti iki Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimo priėmimo, o apkaltinamasis nuosprendis priimtas jau galiojant 2000 m. BK. Nuteistieji už tyčinius nužudymus sunkinančiomis aplinkybėmis buvo pripažinti kaltais pagal 2000 m. BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus ir jiems už nurodytų nusikalstamų veikų padarymą taip pat buvo paskirtos ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės*).

Apkaltinamojo nuosprendžio K. M. priėmimo metu galiojo 2000 m. BK, pagal kurio labiausiai kaltininko padėtį palengvinančią Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies redakciją (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d., galiojusi iki 2007 m. liepos 21 d.) buvo numatyta galimybė kaltininkui skirti laisvės atėmimą nuo penkerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimą iki gyvos galvos. 2000 m. BK 129 straipsnio 2 dalies (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d., galiojusi iki 2007 m. liepos 21 d.) sankcija yra švelnesnė nei 1961 m. BK 105 straipsnio sankcija, nes sumažina bausmės minimalią ribą nuo dešimties iki penkerių metų. Kartu pažymima ir tai, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne vienoje nutartyje yra pasisakęs, jog po 2003 m. gegužės 1 d. kvalifikuojant kaltininkų veikas kaip tyčinius nužudymus sunkinančiomis aplinkybėmis, padarytus galiojant 1961 m. BK 105 straipsniui, ta aplinkybė, kad 2000 m. BK 129 straipsnio 2 dalies (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-

1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d., galiojusi iki 2007 m. liepos 21 d.) sankcijoje buvo žymiai sumažinta minimali laisvės atėmimo bausmės riba ir 2000 m. BK bendrosios dalies nuostatos numatė didesnes galimybes švelninti bausmes, naujasis įstatymas yra laikomas švelnesniu (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-133/2005, 2K-83/2011, 2K-86/2013, 2K-575/2013 – iš esmės visose nurodytose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse kasacinius skundus buvo padavę nuteistieji ar jų gynėjai dėl nusikalstamos veikos kvalifikavimo bei senaties normų taikymo, tai yra buvo prašoma švelninti nuteistųjų padėtį, tačiau visi kasaciniai skundai dėl nurodytų aplinkybių buvo atmesti, netgi ir tais atvejais kai nuteistiesiems buvo paskirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, taip pat nutartys Nr. 2K-583/2003, 2K-84/2013 – kuriose konstatuota, kad įsigaliojus 2000 m. BK tyčinis nužudymas dėl savanaudiškų paskatų, padarytas iki minėto kodekso įsigaliojimo kvalifikuojamas pagal 2000 m. BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus*). Taigi priešingai nei teigiama gynėjų apeliaciniame skunde, teisėjų kolegija atsižvelgdama į aukščiau išdėstytas aplinkybes daro išvadą, jog Vilniaus apygardos teismas teisingai taikė teisės normas dėl įstatymo taikymo laiko atžvilgiu, be to, toks veikos kvalifikavimas atitinka teismų praktiką.

Nagrinėjamu atveju teisėjų kolegija taip pat pripažįsta, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai taikė 2000 m. BK 95 straipsnio nuostatas. 2000 m. BK 95 straipsnio 1 dalies f punktas (2003 m. balandžio 10 d. įstatymo Nr. IX-1495 redakcija) numatė dvidešimties metų senaties terminą, padarius nusikaltimą, susijusį su tyčiniu kitų žmonių gyvybės atėmimu. Nusikaltimas padarytas 1991 m. liepos 30-31 d., nuosprendis priimtas 2011 m. gegužės 11 d., tai yra apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo dieną senaties terminas nebuvo suėjęs. Pažymėtina, kad 1961 m. BK 49 straipsnio 1 dalies 4 punkte formaliai buvo numatytas trumpesnis dešimties metų senaties terminas, tačiau skirtingai negu 2000 m. BK 95 straipsnis, 1961 m. BK 49 straipsnis nenumatė privalomo senaties taikymo suėjus dešimties metų terminui (1961 m. BK 49 straipsnio 4 dalis). Minėtame straipsnyje buvo numatyta, jog nusikaltimams, už kuriuos numatyta mirties bausmė, o nuo 1998 m. gruodžio 31 d. (1998 m. gruodžio 21 d. įstatymo Nr. VIII-983 redakcija) laisvės atėmimas iki gyvos galvos, suėjus senaties terminams senatis netaikoma automatiškai. Pagal šį baudžiamąjį įstatymą, klausimą ar taikyti senatį, sprendžia teismas, taigi, senaties terminas gali būti ir ilgesnis nei dvidešimt metų. Tai, kad teismas galėjo nuspręsti, kada taikyti senatį ir per kokį terminą, negalima pripažinti, kad toks įstatymas palengvina asmens teisinę padėtį, nes jo taikymas priklausė nuo teismo ir tai nebuvo imperatyvi nuostata. Šiuo atveju akivaizdu, jog senaties taikymas už labai sunkaus nusikaltimo padarymą nuteistajam neturėtų būti taikomas, nes tai prieštarautų teisingumo principui. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, pripažįstama, kad K. M. kaip asmeniui, nuteistam už nusikaltimą, už kurį numatyta mirties bausmė, nuo 1998 m. gruodžio 31 d. (1998 m. gruodžio 21 d. įstatymo Nr. VIII-983 redakcija) laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, 1961 m. BK 49 straipsnio nuostatos, palyginus su 2000 m. BK 95 straipsnio nuostatomis, nėra švelnesnės. Iš esmės aukščiau nurodytose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse suformuota tokia pati teisės aiškinimo ir taikymo praktika panašaus pobūdžio baudžiamosiose bylose. Kartu pažymima ir tai, jog kvalifikavus veiką pagal 2000 m. BK specialiosios dalies straipsnį, turi būti taikomos ir 2000 m. BK 95 straipsnio nuostatos dėl senaties, kadangi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra išaiškinęs (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-82/2004, 2K-238/2007, 2K-775/2007, 2K-143/2008, 2K-162/2009, 2K-331/2010 ir kt.*), kad Baudžiamasis kodeksas yra vientisas teisės aktas, todėl negalima situacija, kai asmeniui vienu metu už tą pačią veiką taikomos dviejų Baudžiamųjų kodeksų nuostatos, tai yra negalima veikos kvalifikuoti pagal atitinkamą 2000 m. BK specialiosios dalies straipsnį, o sprendžiant senaties klausimą, taikyti 1961 m. BK 49 straipsnyje numatytus patraukimo baudžiamajon atsakomybės senaties terminus ir sąlygas. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes teisėjų kolegija daro išvadą, jog nagrinėjamoje byloje Vilniaus apygardos teismas baudžiamąjį įstatymą dėl senaties taikė teisingai, tai yra priimant skundžiamą nuosprendį apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai nebuvo praėję.

Dėl kaltinimo keitimo apeliacinės instancijos teisme

Lietuvos Respublikos BPK 255 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad byla teisme nagrinėjama tik dėl tų kaltinamųjų ir tik dėl tų nusikalstamų veikų, dėl kurių ji perduota nagrinėti teisiamaajame posėdyje. Taigi konkrečios bylos nagrinėjimo teisme ribos nustatomos kaltinamajame akte ir teisėjo nutartyje perduoti bylą nagrinėti teisiamaajame posėdyje. Konstitucinė pareiga – vykdyti teisingumą – įpareigoja teismą išspręsti bylą pagrįstai, teisėtai ir teisingai, neperžengiant kaltinimo ribų. Tačiau Lietuvos Respublikos BPK 256 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prokuroras, privatus kaltintojas ir nukentėjusysis turi teisę iki įrodymų tyrimo teisme pabaigos pateikti rašytinį prašymą kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes pakeisti iš esmės skirtingomis. Šiame prašyme turi būti išdėstytos šios iš esmės skirtingos faktinės aplinkybės. Teismas, gavęs tokį prašymą, apie tai nedelsdamas praneša kaltinamajam. Šio prašymo nuorašai įteikiami nagrinėjimo teisme dalyviams. Išnagrinėjus baudžiamąją bylą, nuosprendyje gali būti paliekamos ir kaltinamajame akte nurodytos faktinės veikos aplinkybės. Šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad prokuroras, privatus kaltintojas ir nukentėjusysis turi teisę iki įrodymų tyrimo teisme pabaigos pateikti rašytinį prašymą pakeisti kaltinime nurodytos veikos kvalifikavimą pritaikant baudžiamąjį įstatymą, numatantį sunkesnę nusikalstamą veiką. Teismas, gavęs tokį prašymą, taip pat kitais atvejais, kai yra pagrindas manyti, kad kaltinime nurodyta veika gali būti kvalifikuojama pagal baudžiamąjį įstatymą, numatantį sunkesnę nusikalstamą veiką, apie tokią galimybę nedelsdamas praneša nagrinėjimo teisme dalyviams. Minėto prašymo nuorašai įteikiami kaltinamajam, jo gynėjui ir kitiems nagrinėjimo teisme dalyviams. Išnagrinėjus baudžiamąją bylą, kaltinamasis gali būti pripažintas kaltu ir remiantis kaltinamajame akte pateiktu veikos kvalifikavimu.

Lietuvos konstitucinėje jurisprudencijoje pasisakyta, kad, pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalį, konstitucinius teisinės valstybės, teisės į tinkamą procesą principus teismas turi pareigą ne tik išsamiai ir nešališkai ištirti visas baudžiamosios bylos aplinkybes, bet ir teisingai taikyti baudžiamuosius įstatymus, *inter alia* tinkamai kvalifikuoti kaltinamojo padarytą nusikalstamą veiką. Teismas turi tirti, ar kaltinamajame akte nurodyta veika buvo padaryta būtent šiame akte nurodytomis esminėmis aplinkybėmis, išskyrus atvejus, kai prokuroras, privatus kaltintojas ar nukentėjusysis pateikia prašymą pakeisti kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas*). Taigi, bylos nagrinėjimo teisme metu, laikantis Lietuvos Respublikos BPK 255 straipsnio 2 dalyje, 256 straipsnyje nustatytų sąlygų ir tvarkos, taip pat užtikrinant kaltinamojo teisę į gynybą, gali būti pakeistos kaltinime nurodytos veikos faktinės aplinkybės ir jos kvalifikavimas.

Pagal teismų praktiką, Lietuvos Respublikos BPK 255, 256 straipsniuose įtvirtintos nuostatos Lietuvos Respublikos BPK 320 straipsnio 6 dalies pagrindu taikomos ir nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, atsižvelgiant į apeliacinio proceso ypatumus, išdėstytus šio kodekso XXV skyriuje (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-P-36/2010, 2K-499/2010, 2K-127-489/2015*). Taigi kaltinime nurodytos veikos faktinės aplinkybės ir jos kvalifikavimas Lietuvos Respublikos BPK 256 straipsnyje nustatyta tvarka gali būti keičiami ne tik bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, bet ir apeliacinio proceso metu. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat pripažino, kad Lietuvos Respublikos BPK 256 straipsnio 1 dalis tiek, kiek joje neribojamas kaltinime nurodytos veikos faktinių aplinkybių pakeitimas apeliacinės instancijos teisme iš esmės skirtingomis aplinkybėmis, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2, 6 dalims, 111 straipsnio 1, 4 dalims, konstituciniam teisinės valstybės principui. Tokių nuostatų turi būti laikomasi ir dėl apeliacinės instancijos teismo įgaliojimų perkvalifikuoti inkriminuojamą veiką (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-P-1/2014*). Pagal Lietuvos Respublikos BPK 256 straipsnio 1 dalyje (2011 m. gruodžio 22 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą apeliacinės instancijos teismas, keisdamas kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis, šalina pirmosios instancijos teismų padarytas klaidas, neleidžia įvykdyti neteisingumo ir taip apsaugo asmens, visuomenės teises ir teisėtus interesus. Tai atitinka konstitucinę bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos paskirtį (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas*).

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas minėtame nutarime taip pat pažymi, kad pakeitus kaltinimą į sunkesnę pablogėja teisiąmojo padėtis, todėl ypatingą reikšmę įgyja asmens, kaltinamo padarius nusikaltimą, teisės į gynybą užtikrinimas. Asmens, kuriam kaltinimas pareikštas parengtinio tyrimo stadijoje, ir asmens, kuriam toks kaltinimas pareikštas teisme, teisinės galimybės gintis siekiant paneigti kaltinimą ar sušvelninti atsakomybę negali skirtis; kitaip būtų pažeista asmens teisė į gynybą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl Lietuvos Respublikos BPK 255, 256 straipsnių nuostatų esmės, pažymi, kad byla nagrinėjantis teismas (tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas) turi garantuoti, kad bylos faktinės aplinkybės būtų nustatytos ir veikos kvalifikuotos teisingai. Keičiant kaltinimą apeliacinio proceso metu, taip pat kaip ir pirmosios instancijos teismo posėdyje, kaltinamajam turi būti užtikrinta galimybė gintis nuo keičiamų kaltinimų (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-63-507/2015, 2K-132/2015, 2K-127-489/2015*).

EŽTT ne kartą yra pažymėjęs, jog Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punkto, pagal kurį kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi teisę būti skubiai ir išsamiai jam suprantama kalba informuotas apie pateikiamo jam kaltinimo pobūdį ir pagrindą, nuostatose nurodoma, kad ypatingą dėmesį reikia atkreipti į pranešimą kaltinamajam apie kaltinimą. Išsami informacija apie nusikaltimą baudžiamajame procese yra itin svarbi, kadangi nuo jos pateikimo momento asmeniui yra formaliai raštu pranešta apie faktinį ir teisinį jam pareikštų kaltinimų pagrindą. Pagal Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punktą kaltinamajam suteikiama teisė būti informuotam ne tik apie kaltinimo pagrindą, t. y. veiksmus, kuriuos, kaip teigiama, jis padarė ir kuriais grindžiamas kaltinimas, bet ir teisinį šių veiksmų kvalifikavimą. Ši informacija turi būti išsami. EŽTT nuosekliai laikosi pozicijos, kad tuo atveju, kai kaltinimas iš esmės pakeičiamas, kaltinamajam turi būti suteikiama tinkama galimybė įgyvendinti savo gynybos teises dėl pakeisto kaltinimo. Pasinaudojimas gynybos teisėmis apima teismo nagrinėjimo atidėjimą papildomiems argumentams ar paaiškinimams raštu pateikti, suteikimas galimybės pasirengti gynybai nuo naujo kaltinimo.

Šioje byloje kaltinamuoju aktu, kuris su baudžiamąja byla buvo perduotas Vilniaus apygardos teismui, K. M. buvo kaltinamas pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d.). Vilniaus apygardos teismo 2009 m. birželio 1 d. nutartimi byla pagal nurodytą kaltinimą perduota nagrinėti teisiąmajame posėdyje. 2011 m. gegužės 11 d. priimtas skundžiamas Vilniaus apygardos teismo nuosprendis, kuriuo K. M. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d.). 2011 m. rugsėjo 23 d. baudžiamoji byla su nuteistojo K. M., jo gynėjų advokatų I. B. ir A. Marcinkevičiaus bei Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojo apeliaciniais skundais perduota nagrinėti apeliacine tvarka Lietuvos apeliaciniam teismui. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojas apeliaciniame skunde aukštesniajam teismui pateikė prašymą pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendį dėl netinkamai pritaikyto baudžiamąjo įstatymo; K. M. nusikalstamą veiką perkvalifikuoti iš Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktų į Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291 redakcija, įsigaliojusi 2011 m. kovo 31 d.) pagal apeliaciniame skunde išdėstytas pakeisto kaltinimo aplinkybes ir palikti tą pačią bausmę.

Iš byloje esančio Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. sausio 26 d. posėdžio protokolo matyti (b. l. 119-120, t. 70), kad dalyvaujant nuteistajam K. M. ir jo gynėjams I. B., O. Rodei ir A. Marcinkevičiui, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras M. D. pateikė prašymą dėl kaltinime nurodytų veikos faktinių aplinkybių ir jo kvalifikavimo pakeitimo. Šis prašymas pridėtas prie bylos (t. 70, b. l. 105-108). 2012 m. sausio 26 d. teismo posėdyje prokuroras taip pat pateikė prašymą dėl kreipimosi į pagal Europos arešto orderį perduotą K. M. dėl raštiško sutikimo būti persekiojamam ir dėl kitų

nusikalstamų veikų, padarytų iki jo perdavimo bei dėl kreipimosi į užsienio valstybę – Latvijos Respubliką dėl sutikimo traukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti pagal Europos arešto orderį perduotą nuteistąjį K. M. už iki jo perdavimo padarytą nusikalstamą veiką, už kurią jis nebuvo perduotas. Šis prašymas taip pat pridėtas prie bylos (t. 70, b. l. 109-111). Abiejų prašymų nuorašus bei jų vertimus į rusų kalbą prokuroras teismo posėdyje įteikė proceso dalyviams, kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos BPK 256 straipsnio 1 dalyje. Iš teismo posėdžio protokolo matyti, kad buvo padaryta 15 min. pertrauka, kurios metu proceso dalyviai galėjo susipažinti su prokuroro pateiktais prašymais, o K. M. bei jo gynėjams pareiškus, kad reikėtų daugiau laiko susipažinimui, teisėjų kolegijos protokoline nutartimi nutarta skelbti bylos nagrinėjime pertrauką, kad proceso dalyviai turėtų galimybę išsamiai susipažinti su pateiktais dokumentais ir suformuluoti savo poziciją (t. 70, b. l. 122-123). Po pertraukos, 2012 m. vasario 9 d. teismo posėdyje K. M. pareiškė, kad nesutinka su naujai pareikštu kaltinimu, taip pat nesutinka būti teisiamas už nusikalstamą veiką, už kurią nebuvo perduotas Latvijos Respublikos pagal Europos arešto orderį. Nuteistojo K. M. rašytinis pareiškimas pridėtas prie bylos medžiagos (t. 70, b. l. 136).

Atsižvelgiant į K. M. išsakytą poziciją, teisėjų kolegija teismo posėdyje nutarė pavesti Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokurorams kreiptis į Latvijos Respubliką dėl sutikimo, K. M. patraukti baudžiamojon atsakomybėn už Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje (2011 m. kovo 22 d. įstatymo redakcija Nr. 11-1291) numatytos nusikalstamos veikos padarymą. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojas T. K. pateikė prašymą Latvijos Respublikos generalinei prokuratūrai dėl perduoto pagal Europos arešto orderį K. M. (ankstesnė pavardė – N.) baudžiamojo persekiojimo ribų išplėtimo, pridėdant Europos arešto orderį su jame nurodytu Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje numatytu nusikaltimu (t. 70, b. l. 148-149). Taip pat Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras M. D. pateikė Latvijos Respublikos kompetentingai teisminei institucijai prašymą dėl teisinės pagalbos baudžiamojoje byloje, kuriuo prašoma duoti sutikimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti pagal Europos arešto orderį perduotą nuteistąjį K. M. už iki jo perdavimo padarytą nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje, už kurią jis nebuvo perduotas (t. 70, b. l. 165-173). Latvijos Respublikos generalinė prokuratūra patenkino Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prašymą dėl išdavimo ribų išplėtimo, atsisakydama perduoti K. M. tik dalyje dėl veiksmų, nukreiptų prieš Latvijos Respubliką (t. 70, b. l. 197). Taigi, šioje byloje egzistuoja Lietuvos Respublikos BPK 70 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatyta sąlyga, t. y. asmenį pagal Europos arešto orderį Lietuvos Respublikai perdavusios užsienio valstybės sutikimas perduotą asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn ir nuteisti už iki jo perdavimo padarytą nusikalstamą veiką, už kurią jis nebuvo perduotas.

Pradėjus nagrinėti bylą apeliacinės instancijos teisme iš esmės, šalių prašymu buvo nutarta atlikti įrodymų tyrimą. Pagal pakeistą kaltinimą tiek gynybos, tiek kaltinimo šalių buvo inicijuotas ir atliktas didelės apimties įrodymų tyrimas. Tiek nuteistasis, tiek jo gynėjai aktyviai dalyvavo teikiant prašymus teismui dėl įrodymų tyrimo pagal pakeistą kaltinimą, dalis šių prašymų, kuriuos teismas pripažino pagrįstais, buvo patenkinti.

Taigi, kaltinimas apeliacinės instancijos teisme buvo keičiamas laikantis Lietuvos Respublikos BPK 255, 256 straipsniuose nustatytos tvarkos. K. M. buvo tinkamai pranešta apie pakeisto kaltinimo pobūdį ir pagrindą. Nuteistajam ir jo gynėjams buvo sudaryta galimybė susipažinti su pakeistu kaltinimu, suteikiant pakankamai laiko ir galimybių pasirengti gynybai. Taip pat pabaigus kitų įrodymų tyrimą K. M. dėl pakeisto kaltinimo turėjo galimybę duoti parodymus. Tokia galimybė jis nepasinaudojo, tačiau raštu davė parodymus (paaiškinimus), kuriuose pateikė detalią poziciją dėl jam pateiktų kaltinimų tiek pagal BK 129 straipsnį, tiek pagal BK 100 straipsnį. Jis raštu nurodė, kad kaltu nepripažįsta, neigė dalyvavęs „*Č. M. suburtoje organizuotoje nusikalstamoje grupėje*“. Nuteistasis nurodė, kad 1991 m. liepos 30-31 dienomis jis kartu su A. L. , A. R. , I. G. , V. M. ir V. B. buvo Vilniaus OMON bazės teritorijoje, todėl fiziškai negalėjo dalyvauti užpuolant „Medininkai 1“ muitinės postą bei žinoti nagrinėjamo muitinės pareigūnų nužudymo aplinkybių ir šio nužudymo kaltininkų. Nuteistasis nurodė, kad byloje nėra jokių jo kaltę

pagrindžiančių duomenų. Nuteistasis taip pat pažymėjo, jog tiek remiantis veikos padarymo metu galiojusiais Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsniu, 49 straipsniu, tiek ir 2003 m. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129 straipsniu, 95 straipsniu, už jam inkriminuotą nusikaltimą yra suėjusi apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis, kuri, anot nuteistojo, yra neginčijamas pagrindas nutraukti jo atžvilgiu baudžiamąjį persekiojimą ir paleisti jį iš suėmimo. Nuteistasis taip pat nurodė, kad jį nuteisus ne pagal 1991 m. galiojusio BK 105 straipsnį, o pagal 2003 m. galiojusio BK 129 straipsnį, buvo pažeisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo bei pamatiniai tarptautiniai principai žmogaus teisių apsaugos srityje, o 2011 m. pakeitus ir naujai suformulavus BK 100 straipsnyje numatytą nusikaltimą žmoniškumui, buvo pažeisti Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų, jų leidybos ir kitų teisės aktų reikalavimai. K. M. teigimu, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra ir Lietuvos apeliacinis teismas turėjo gauti Latvijos Respublikos generalinės prokuratūros leidimą nuteisti jį pagal 2011 m. redakcijos BK 100 straipsnį tose ribose, kurios nurodytos Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros apeliaciniame skunde, tačiau toks leidimas nebuvo gautas, nes K. M. Latvijos Respublikoje dėl savo veiksmų tarnybos Latvijos OMON metu jau buvo nuteistas ir atliko jam paskirtą bausmę. Nuteistojo manymu, negavus minėto leidimo, bandymas surinkti jo kaltę dėl BK 100 straipsnyje numatyto nusikaltimo padarymo patvirtinančius įrodymus pažeidžia draudimo du kartus bausti už tą pačią veiką, objektyvumo, naujo kaltinimo faktinio pagrįstumo ir apeliacinio proceso teisingumo principus. Nuteistasis pažymėjo, kad jis nebuvo susitaręs su Č. M., A. L., A. R., nėra girdėjęs apie „Č. M. įsakymą *Medininkų muitinės poste nužudyti Lietuvos Respublikos valstybės tarnautojus*“, todėl nesutiko ir negalėjo sutikti su tokiu įsakymu. Nuteistojo teigimu, byloje apskritai nėra aptariamo įsakymo egzistavimą įrodančių duomenų. K. M. nurodė, jog jis ir kiti kaltinime nurodyti asmenys nėra gavę jokių nurodymų ar įsakymų nuversti teisėtas Latvijos ir Lietuvos vyriausybes, gražinti Lietuvą ar Latviją į TSRS sudėtį, dideliu mastu ir sistemingai užpuldinėti ar žudyti Lietuvos ir Latvijos valdžios atstovus, o taip pat kitus minėtoms valstybėms lojalius civilius asmenis. K. M. nėra žinoma TSRS komunistų partijos, vyriausybės, TSRS VRM politikos esmė, turinys ir prasmė, jis nežino apie „*nuosavą Rygos OMON politiką*“, nebuvo TSKP nariu, nebuvo Lietuvos ar Latvijos kompartijų narys, todėl nesupranta, kuo grindžiamas kaltinimas, kad jis ketino paremti žmoniškumui priešingą politiką ir jai talkinti. Nuteistasis papildomai nurodė ir tai, kad Rygos OMON veikė teritoriniu principu, t.y. Latvijos teritorijoje, o tai patvirtina, jog nuteistasis negalėjo padaryti jam inkriminuoto nusikaltimo (t. 85, b. l. 24-32).

Nuteistasis taip pat dalyvavo baigiamosiose kalbose, jam buvo suteiktas paskutinis žodis. Šios aplinkybės rodo, kad kaltinimas apeliacinės instancijos teisme buvo keičiamas nesuvaržant įstatymų garantuotos nuteistojo K. M. teisės į gynybą. Buvo laikomasi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje, Konvencijos 6 straipsnyje, Lietuvos Respublikos BPK 7, 10, 44 straipsniuose įtvirtintų teisės į teisingą procesą, teisės į gynybą, rungimosi principų, Lietuvos Respublikos BPK 70 straipsnio, reglamentuojančio užsienio valstybės perduoto asmens baudžiamosios atsakomybės ribas, reikalavimų bei Lietuvos Respublikos BPK 255, 256 straipsniuose nustatytos veikos kvalifikavimo keitimo tvarkos.

Taip pat nėra pagrindo konstatuoti, kad pakeitus kaltinimą nuteistajam K. M., jis antrą kartą tapo teisiamas už tas pačias nusikalstamas veikas ir tokiu būdu pažeidžiamas *non bis in idem* (negalima du kartus bausti už tą patį) principas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas konstitucinis principas draudžia bausti antrą kartą už tą pačią teisei priešingą veiką – už tą patį nusikaltimą, taip pat už tą patį teisės pažeidimą, kuris nėra nusikaltimas (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. gegužės 7 d., 2001 m. spalio 2 d. nutarimai*). Dvigubą nubaudimą už tą pačią nusikalstamą veiką draudžia ir Lietuvos Respublikos BK 2 straipsnio 6 dalis, o dvigubą baudžiamąjį persekiojimą – Lietuvos Respublikos BPK 3 straipsnio 1 dalies 8 punktas. Dvigubo baudimo draudimo principas įtvirtintas ir Konvencijos 7 Protokolo 4 straipsnyje. *Non bis in idem* principas EŽTT ir Lietuvos teismų praktikoje aiškinamas taip, kad, priėmus galutinį sprendimą baudžiamojoje byloje, negalima kartoti baudžiamojo proceso dėl identiškų arba iš esmės tų pačių teisiškai reikšmingų faktų. Nustatant, ar teisiškai reikšmingi faktai, nagrinėjami abiejuose procesuose, laikytini identiškais, vertinami faktai, sudarantys visumą konkrečių faktinių aplinkybių,

susijusių su tuo pačiu kaltinamuoju ir neatskiriamai susijusių tarpusavyje laiko bei erdvės požiūriu, kurių buvimas turi būti nustatytas siekiant pradėti baudžiamąjį persekiojimą arba priimti apkaltinamąjį nuosprendį (*Sergey Zolotukhin v. Russia, no. 14939/03, judgment of 10 February 2009; Sergey Zolotukhin v. Russia, judgment of 7 June 2007; Asci v. Austria (dec.), no. 4483/02, decision of 19 October 2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-152/2006, 2K-686/2007, 2K-102/2008, 2K-7-68/2009, 2K-174/2014*).

K. M. buvo nuteistas Latvijos Respublikoje Rygos apygardos teismo 2004 m. spalio 4 d. nuosprendžiu už smurtinius nusikaltimus prieš Latvijos Respublikos civilius gyventojus, nukreiptus nuversti Latvijos Respublikos valstybės valdžią. Tačiau šioje byloje pagal pakeistą kaltinimą Lietuvos Respublikoje jis nėra kaltinamas ir teisiamas už prieš Latvijos Respubliką nukreiptas nusikalstamas veikas. Iš pakeisto kaltinimo formulotės matyti, kad jis kaltinimas dėl Lietuvos Respublikoje padaryto nužudymo vykdant TSRS politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuldinėti Lietuvos ir Latvijos civilius gyventojus. Tokiu būdu kaltinime atskleidžiamas politinis įvykių kontekstas ir tuometė buvusios TSRS politika – pastangos gražinti Lietuvos ir Latvijos valstybes į TSRS sudėtį. Būtent vykdant šią politiką K. M. ir kaltinamas nužudęs Lietuvos Respublikos piliečius. Tai, kad pakeistojo kaltinimo kontekste minimas Latvijos civilių užpuldinėjimas nereiškia, kad K. M. yra antrą kartą baudžiamas už tą pačią veiką, už kurią jis jau buvo nuteistas Latvijos Respublikoje.

Dėl Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio grįžtamosios galios ir taikymo

Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio, reglamentuojančio baudžiamojo įstatymo galiojimo laiką, 1 dalyje nurodyta, kad veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas. To paties straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nuostata, kad baudžiamasis įstatymas, nustatantis veikos nusikalstamumą, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios. Išimtį sudaro šio kodekso normos, nustatančios atsakomybę už genocidą (99 straipsnis), tarptautinės teisės draudžiamą elgesį su žmonėmis (100 straipsnis), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymą (101 straipsnis), civilių trėmimą ar perkėlimą (102 straipsnis), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimą, kankinimą ar kitokią nežmonišką elgesį su jais ar jų turto apsaugos pažeidimą (103 straipsnis), civilių ar karo belaisvių prievartinį panaudojimą prieš ginkluotuosiose pajėgose (105 straipsnis), saugomų objektų naikinimą ar nacionalinių vertybių grobstymą (106 straipsnis), agresiją (110 straipsnis), draudžiamą karo ataką (111 straipsnis), uždraustų karo priemonių naudojimą (112 straipsnis), aplaidų vado pareigų vykdymą (113 straipsnis).

Baudžiamoji atsakomybė už tarptautinės teisės draudžiamą elgesį su žmonėmis, t. y. už nusikaltimą žmoniškumui, Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje buvo nustatyta 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d. (2011 m. kovo 31 d. įsigaliojo nauja šio straipsnio redakcija). Pakeistu kaltinimu K. M. kaltinamas pagal Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio naująją redakciją dėl nusikalstamos veikos – Medininkų muitinės posto pareigūnų nužudymo – padarytos 1991 m. liepos 31 d. Taigi nusikalstamos veikos padarymo metu Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse nebuvo numatyta atsakomybė už šį nusikaltimą žmoniškumui. Tačiau Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnis, pagal kurį pareikštas pakeistas kaltinimas K. M., turi grįžtamąją galią. Be to, šiame straipsnyje numatytam nusikaltimui žmoniškumui, pagal Lietuvos Respublikos BK 95 straipsnio nuostatas, netaikoma senatis.

Kita vertus, Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta griežtesnio baudžiamojo įstatymo (įskaitant BK 100 straipsnį) grįžtamoji galia savaime nepaneigia *nullum crimen, nulla poena sine lege* (nėra nei nusikaltimo, nei bausmės be įstatymo) principų nustatant baudžiamąją atsakomybę už konkrečius tarptautinius nusikaltimus. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2014 m. kovo 18 d. nutarimuose pažymėjo, kad taikant teisę *inter alia* būtina laikytis tokių iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių reikalavimų: atsakomybė (sankcija, bausmė) už teisės pažeidimus turi būti nustatyta iš anksto (*nulla poena sine lege*); veika nėra nusikalstama, jeigu tai nėra numatyta įstatyme (*nullum crimen sine*

lege). Grįžtamąją baudžiamojo įstatymo galią dėl tarptautinių nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų lemia tarptautinėje teisėje suformuotas principas. Pagal jį baudžiamoji atsakomybė už šiuos nusikaltimus kyla nepriklausomai nuo to, ar padarymo metu jie buvo tokiais laikomi pagal valstybės nacionalinę teisę, jei nusikaltimais jie buvo laikomi pagal tarptautinę teisę, civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus.

Konvencijos 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad niekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad šis straipsnis nekliudo teisti ir nubausti kiekvieną asmenį už kokius nors veiksmus ar neveikimą, kurie jų padarymo metu pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus buvo laikomi nusikaltimais. Tokios pačios nuostatos įtvirtintos ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 15 straipsnyje. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jokios šio straipsnio nuostatos nekliudo perduoti teismui ar bausti kiekvieną asmenį už kokį nors veikimą ar neveikimą, kurie jų padarymo metu pagal tarptautinės bendruomenės pripažintus bendruosius teisės principus buvo laikomi baudžiamaisiais nusikaltimais. Be to, šios nuostatos seka ir iš 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statuto, pirmą kartą apibrėžusio nusikaltimus žmoniškumui, 6 straipsnio nuostatų. Kita vertus tam, kad galima būtų teisti asmenis Lietuvos Respublikoje už joje padarytus tarptautinius nusikaltimus žmoniškumui, būtina sąlyga, kad tokie nusikaltimai būtų įtvirtinti ir nacionaliniame baudžiamajame įstatyme.

Svarbu pažymėti ir tai, kad 1996 m. birželio 27 d. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja priėmė rezoliuciją Nr. 1096 dėl priemonių, skirtų panaikinti buvusių komunistinių totalitarinių režimų palikimą, kurios 7 punkte nustatyta, jog „<...> asmuo gali būti teisiamas ir nubaustas už bet kokį veiksma ar neveikimą, kuris jo įvykdymo metu pagal nacionalinę teisę nebuvo laikomas nusikaltimu, bet buvo laikomas nusikaltimu pagal civilizuotų tautų pripažintus bendruosius teisės principus. Be to, jei asmuo akivaizdžiai veikė pažeisdamas žmogaus teises, tvirtindamas, kad buvo veikama vykdant kitų asmenų įsakymus, nepanaikina nei veikslių neteisėtumo, nei individualios kaltės.“ Remdamasis šomis nuostatomis, Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo, kad Konvencijos 7 straipsnis neapsiriboja draudimu retrospektyviai taikyti baudžiamąjį įstatymą kaltinamojo nenaudai. Šis principas bendresne prasme apima ir principą, kad tik įstatymas gali apibrėžti nusikaltimą ir nustatyti bausmę (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), ir principą, kad baudžiamojo įstatymo negalima aiškinti per daug plačiai kaltinamojo nenaudai, pavyzdžiui, pagal analogiją. Iš šių principų seka, kad pažeidimas turi būti tiksliai apibrėžtas teisėje, ar tai būtų nacionalinė teisė, ar tarptautinė. Ši sąlyga įvykdoma, jei asmuo iš atitinkamos nuostatos teksto ir, jeigu reikia, pasitelkęs teismų aiškinimą ar kompetentingą teisinę konsultaciją, gali žinoti, už kokius veiksmus ar neveikimą jam kils baudžiamoji atsakomybė. Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo, kad kalbant apie įstatymą Konvencijos 7 straipsnio požiūriu, turima omeny tokia pati sąvoka, į kurią Konvencija nukreipia ir kituose straipsniuose vartojant šį terminą, t. y. sąvoka, apimanti tiek rašytinę, tiek ir nerašytinę teisę bei pasižyminti kokybiniais prieinamumo ir numatomumo reikalavimais (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. gegužės 17 d. sprendimas byloje *Kononov prieš Latviją*, Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. spalio 20 d. sprendimas byloje *Vasiliauskas prieš Lietuvą*). Be to, valstybės praktika, kai yra toleruojamos ar skatinamos tam tikros veikos, kurios buvo laikomos nusikaltimais pagal nacionalinės ar tarptautinės teisės aktus, ir nebaudžiamumo jausmas, kurį tokia praktika sukelia tokių veikų kaltininkams, neužkerta kelio patraukti juos atsakomybėn ir nubausti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *Streletz, Kessler ir Krenz prieš Vokietiją*).

Taigi, siekiant užtikrinti principo *nullum crimen sine lege* laikymąsi atgalinio baudžiamojo įstatymo taikymo atveju, būtina konstatuoti, kad atitinkama veika buvo pakankamai aiškiai apibrėžta kaip nusikalstama jos padarymo metu galiojusioje tarptautinėje teisėje arba laikoma nusikaltimu pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus, taip pat kad nuteistasis jam inkriminuotos veikos padarymo metu galėjo numatyti, jog jo veika gali būti kvalifikuojama kaip nusikaltimas žmoniškumui.

Nusikaltimų žmoniškumui samprata ir baudžiamosios atsakomybės už juos principai suformuluoti tarptautinėje teisėje. Kaip jau minėta, nusikaltimai žmoniškumui buvo pirmą kartą apibrėžti po Antrojo pasaulinio karo priimtame 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statute, siekiant nubausti už karo metu padarytus nusikaltimus. Šio statuto 6 straipsnio c punkte įtvirtinti šie nusikaltimai žmoniškumui: „civilių gyventojų žudymas, naikinimas, pavergimas, trėmimas ir kiti nežmoniški veiksmai, įvykdyti iki karo ar karo metu, ar persekiojimas politiniais, rasiniais arba religiniais motyvais, darant ar siekiant padaryti bet kurį nusikaltimą, priklausantį Tribunolo jurisdikcijai, nepaisant to, ar veiksmai buvo laikomi šalies, kurioje buvo padaryti, vidaus teisės pažeidimais, ar ne“ (<http://avalon.law.yale.edu/imt/imtconst.asp>).

1946 m. gruodžio 11 d. Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos rezoliucija 95 (I) buvo patvirtinti tarptautinės teisės principai, pripažinti Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statute ir nuosprendyje. Pažymėtina, kad šiame statute pirmą kartą buvo nustatyta tarptautinė baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus taikai, karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui. Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės komisija 1950 m. patvirtino Niurnbergo principus „kaip bendruosius tarptautinės teisės principus“. Šiame dokumente įtvirtinta, kad asmuo traukiamas atsakomybėn ir baudžiamas už veiką, kuri laikoma nusikaltimu pagal tarptautinę teisę, net ir tuo atveju, kai nacionalinė teisė nenustato bausmės už tokią veiką (II principas); asmuo, vykdęs vyriausybės ar karinio viršininko įsakymą, neatleidžiamas nuo atsakomybės, jeigu jis iš tikrųjų turėjo moralinio pasirinkimo galimybę (IV principas). VI principo (c) punkte nustatyta, kad civilių gyventojų žudymas, naikinimas, pavergimas, deportacija, kitoks nežmoniškas elgesys arba persekiojimas politiniu, rasiniu ar religiniu pagrindu yra laikomi nusikaltimais žmoniškumui. Vėliau, remdamasis 1946 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija, Niurnbergo principų universalumą pažymėjo ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, nurodęs, kad atsakomybės už nusikaltimus žmoniškumui taikymas negali būti apribotas tik tam tikrų valstybių piliečiais ir tik veiksmais, įvykdytais Antrojo pasaulinio karo metu (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. sausio 17 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Kolk ir Kislyiy prieš Estiją*, 2006 m. sausio 24 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Penart prieš Estiją*).

Iš esmės taip pat, kaip ir Niurnbergo tribunolo statute, nusikaltimai žmoniškumui buvo apibrėžti ir 1946 m. sausio 19 d. Tarptautinio karo tribunolo Tolimiesiems Rytams chartijoje.

Nuo 1951 m. Tarptautinės teisės komisijos buvo rengiamas ir 1994 m. patvirtintas Tarptautinio baudžiamosio teismo statuto projektas, kurio dar 1954 m. redakcijoje nusikaltimai žmoniškumui apibrėžiami kaip nežmoniškos veikos, tokios kaip nužudymas, naikinimas, pavergimas, deportavimas ar persekiojimas, padaryti prieš bet kokius civilius gyventojus socialiniais, politiniais, rasiniais, religiniais ar kultūriniais pagrindais valstybės institucijos arba privačių asmenų, veikiančių šioms institucijoms kurstant arba toleruojant (Projekto 2 straipsnio 11 punktas). 1991 m. projekto redakcijoje nusikaltimai žmoniškumui įvardijami kaip sistemingi ar masiniai žmogaus teisių pažeidimai (Projekto 21 straipsnis).

1968 m. lapkričio 26 d. Konvencijoje dėl senaties termino netaikymo už karo nusikaltimus ir už nusikaltimus žmoniškumui nustatyta, kad senaties terminai netaikomi nusikaltimams žmoniškumui, nesvarbu, ar jie būtų padaryti karo ar taikos metu, kaip jie apibrėžti 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karo tribunolo įstatuose. Lietuva prie šios Konvencijos prisijungė 1992 m. balandžio 9 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimu.

Taigi 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statute ir vėlesniuose tarptautinės teisės aktuose įtvirtintos nuostatos, apibrėžusios nusikaltimus žmoniškumui, tapo tarptautinės baudžiamosios teisės paprotinėmis normomis. Pagal jas nusikaltimai žmoniškumui laikomi nusikalstama veika pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 29 d. pareiškimu Lietuvos Respublika išipareigojo gerbti ir vykdyti tarptautinių sutarčių teisę, įtvirtintą 1969 m. Vienos konvencijoje (ši konvencija Lietuvai įsigaliojo 1992 m. sausio 15 d.). Vienos konvencijos 53 straipsnyje nustatyta: „Sutartis yra niekinė, jei jos sudarymo metu ji prieštarauja privalomo pobūdžio bendrosios tarptautinės teisės normoms. Šioje Konvencijoje privalomo pobūdžio bendrosios tarptautinės teisės normomis yra laikomos normos, kurias tarptautinė valstybių bendrija yra visa

apimtimi priėmusi ir pripažinusi kaip normas, nuo kurių draudžiama nukrypti ir kurios gali būti keičiamos tik priimant kitą tokio pat pobūdžio bendrąją tarptautinės teisės normą.“

Konstitucinėje jurisprudencijoje taip pat pažymima, jog pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 135 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublika privalo vadovautis visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis; šioje nuostatoje įtvirtintas konstitucinis pagarbos tarptautinei teisei principas, t. y. principas *pacta sunt servanda*, reiškia imperatyvą sąžiningai vykdyti pagal tarptautinę teisę, *inter alia* tarptautines sutartis, priisiimus Lietuvos Respublikos išipareigojimus, kylančius iš visuotinai pripažintų tarptautinės teisės (bendrosios tarptautinės teisės) normų, pagal kurias draudžiami tarptautiniai nusikaltimai (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. ir 2014 m. kovo 18 d. nutarimai*).

Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas 2006 m. sausio 24 d. sprendime byloje *Penart prieš Estiją* pažymėjo, kad Estija prarado nepriklausomybę dėl Vokietijos ir Sovietų Sąjungos 1939 m. rugpjūčio 23 d. Nepuolimo sutarties (Molotovo-Ribentropo paktas) bei jos slaptųjų protokolų. Išskyrus 1941–1944 m. vokiečių okupaciją, Estija liko okupuota TSRS iki nepriklausomybės atkūrimo 1991 m. Taigi Estijai kaip valstybei laikinai buvo užkirstas kelias vykdyti jos tarptautinius išipareigojimus. Estija prisijungė prie Konvencijos dėl senaties termino netaikymo už karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui tik 1991 m. spalio 21 d.; atitinkamai priimant Estijos baudžiamojo kodekso pakeitimus. Tuo pačiu teismas pažymėjo, kad civilių gyventojų nužudymas buvo aiškiai pripažintas nusikaltimu žmoniškumui 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 straipsnio c punkte. Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo, kad universalus principų dėl nusikaltimų žmoniškumui galiojimas vėliau buvo patvirtintas *inter alia* Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos 1946 m. gruodžio 11 d. rezoliucija Nr. 95, o po to – Tarptautinės teisės komisijos. Taigi atsakomybė už nusikaltimus žmoniškumui negali būti apribota tik tam tikrų valstybių piliečiais ir veikomis, padarytomis konkrečiu laikotarpiu, susijusiu su Antruoju pasauliniu karu. Šiame kontekste Teismas pabrėžė, kad Konvencijos dėl senaties termino netaikymo už karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui 1 straipsnio b punkte yra aiškiai nustatyta, jog senaties terminai netaikomi nusikaltimams žmoniškumui, nesvarbu, ar jie būtų padaryti karo ar taikos metu. Estijai prisijungus prie šios Konvencijos, šių principų įgyvendinimas jai tapo privalomas. Teismas pažymėjo, kad Konvencijos 7 straipsnio 2 dalis aiškiai numato, jog šis straipsnis neturi trukdyti teisti ir bausti asmenį už bet kokią veiką, kuri jos padarymo metu buvo nusikalstama pagal civilizuotų tautų pripažintus bendruosius teisės principus.

Tarptautinius nusikaltimus draudžiančių normų universalumas ir imperatyvumas pripažįstami ir Jungtinių Tautų Tarptautinio Teisingumo Teismo praktikoje. Iš Tarptautinio Teisingumo Teismo 2012 m. vasario 3 d. sprendimo byloje dėl valstybės jurisdikcinių imunitetų (*Vokietija prieš Italiją*) (*Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy: Greece intervening)*, *Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 99*) matyti, kad *jus cogens* pobūdžio normomis (ipareigojančiomis valstybes net ir nesant jokių konvencinių išipareigojimų) laikomos tarptautinės teisės normos, draudžiančios nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus. Būtent Niurnbergo teisė formavo ir tarptautinės bendrijos nacionalinių jurisdikcijų praktiką po Antrojo pasaulinio karo. Įvairių užsienio valstybių teismų sprendimai atspindėjo valstybių apsisprendimą persekioti už tarptautinius nusikaltimus, tarp jų ir nusikaltimus žmoniškumui, padarytus dar ankstesniu nei 1991 m. laikotarpiu. Konkrečiai bylos dėl nusikaltimų, padarytų Pietų Amerikos diktatorių, patvirtina neabejotiną nusikaltimų žmoniškumui statusą tarptautinėje paprotinėje teisėje.

Galiausiai tarptautinės baudžiamosios teisės papročiai nusikaltimų žmoniškumui srityje buvo kodifikuoti 1998 m. liepos 17 d. Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statute, kuris įsigaliojo 2002 m. liepos 1 d. (o Lietuvos Respublikai – 2003 m. rugpjūčio 1 d.). Jame, lyginant su Niurnbergo statutu, papildomai nustatyti didelio masto ir (ar) sistemingo užpuldinėjimo požymiai. Pagal šio statuto 7 straipsnio 2 dalies a punkto nuostatas, „civilių užpuldinėjimas“ – daugybinės šio straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos bet kokių civilių atžvilgiu, kai yra vykdoma ar remiama valstybės arba organizacijos politika užpuldinėti civilius. Būtent šio statuto atitinkamas nuostatas dėl nusikaltimų žmoniškumui ir buvo siekiama įgyvendinti 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio nuostatomis. Šio straipsnio nauja, galiausiai tinkamai suderinta su Romos statuto

nuostatomis, redakcija įsigaliojo 2011 m. kovo 31 d. Atsižvelgiant į tai, kad Romos statutas buvo priimtas ir įsigaliojo jau po 1991 m. įvykių, šiuo šaltiniu tiesiogiai nesiremiama vertinant tarptautinės teisės būseną 1991 m. Taip pat tiesiogiai nesiremiama ir 1993 m. Jungtinių Tautų Tarybos rezoliucijomis Nr. 808 ir 827 priimtu Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiąjai Jugoslavijai statutu bei 1994 m. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucija Nr. 955 patvirtintu Tarptautinio baudžiamojo tribunolo Ruandai statutu.

Kita vertus, atsižvelgtina į tarptautinės teisės specialisto prof. dr. J. Ž. („Nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas tarptautinėje teisėje“, 2003 m.) bei tarptautinės teisės specialisto, pirmojo Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiąjai Jugoslavijai pirmininko, o vėliau – Tribunolo teisėjo A. C. („International criminal law“, 2003 m.) autoritetingą nuomonę, susijusią su Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiąjai Jugoslavijai statutu bei Tribunolo praktika. Iš nurodytų šaltinių matyti, kad nors Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiąjai Jugoslavijai statute išlaikytas nusikaltimų žmoniškumui ryšys su ginkluotu konfliktu, tačiau nurodyto požymio buvimą šiuo atveju lėmė siekis apibrėžti Tribunolo jurisdikciją, atsižvelgiant į konkrečią situaciją buvusioje Jugoslavijoje. Minėti tarptautinės teisės specialistai pažymi, kad ginkluoto konflikto reikalavimo, pripažįstant nusikaltimus žmoniškumui, tarptautinėje paprotinėje teisėje jau seniau buvo atsisakyta. Atsižvelgiant į daugelį šaltinių, kuriais vadovaudamiesi šie tarptautinės teisės specialistai daro tokią išvadą, neabejotina, kad ji galioja ir 1991 m. įvykiams. Be to, Jugoslavijos tribunolo Apeliaciniai rūmai byloje *Kaltintojas prieš Tadić (Prosecutor v. Tadić, ICTY-94-1, Trial judgment, 7 May 1997)* nurodė, kad yra nusistovėjusi paprotinės tarptautinės teisės norma, kad nusikaltimai žmoniškumui nebūtinai turi būti susiję su tarptautiniu ginkluotu konfliktu; paprotinė tarptautinė teisė nereikalauja, kad nusikaltimai žmoniškumui apskritai būtų susiję su kokiu nors konfliktu. Šioje byloje (*Kaltintojas prieš Tadić (Prosecutor v. Tadić, ICTY-94-1, Trial judgment, 7 May 1997)*) konstatuota, kad reikalaujama, kad (Tribunolui teisingi) nusikaltimai žmoniškumui būtų padaryti ginkluoto/karinio konflikto metu, Jungtinių Tautų Saugumo Taryba apibrėžė nusikaltimą siauriau, negu reikalauja paprotinė tarptautinė teisė. Ryšio tarp nusikaltimų žmoniškumui ir ginkluoto konflikto nutraukimą galutinai patvirtino Romos statuto nuostatos.

1949 m. keturios Ženevos konvencijos reglamentuoja sužeistųjų/sergančiųjų veikiančiose armijose/ginkluotose pajėgose, karo belaisvių ir civilių apsaugą karo, ginkluoto konflikto ar okupacijos atvejais. Konkreti šių konvencijų ir jų papildomų protokolų paskirtis ir siaura taikymo sritis nepaneigia ginkluoto konflikto reikalavimo, pripažįstant nusikaltimus žmoniškumui, atsisakymo tarptautinėje paprotinėje teisėje. 1949 m. Ženevos konvencijų nuostatos nėra tiesiogiai taikomos nusikaltimams žmoniškumui, nes yra karo įstatymų ir papročių dalis. Be to, šių Konvencijų 2 straipsniuose, apibrėžiant konvencijų taikymą, pabrėžiama, kad „Be nuostatų, kurių privaloma laikytis taikos metu, Konvencija taikoma ir visais atvejais, kai skelbiamas karas <...>“. Konvencijų pirmojo papildomo protokolo 1 straipsnyje įtvirtinamas principas, kad „Šiame protokole ar kituose tarptautiniuose susitarimuose nenumatytais atvejais civilius ir kombatantus gina ir jiems galioja tarptautinės teisės principai, susiformavę pagal papročius, žmogiškumo principus ir visuomenės sąžinės reikalavimus“.

Sprendžiant, ar K. M. jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu galėjo suvokti apie nusikaltimų žmoniškumui baudžiamumą, atsižvelgtina į tai, kad jis priklausė TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus reikalų kariuomenei pavaldžios Rygos ypatingos paskirties milicijos būriui (OMON). TSRS vadovams nepripažįstant Lietuvos ir Latvijos nepriklausomybės, šių valstybių teisės aktų teisėtumo, nepriklausomybės atkūrimo deklaracijų, OMON smurtiniai veiksmai buvo pateisinami siekiu stabilizuoti padėtį TSRS (t. 15, b. l. 27-30, 56-65). Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje yra konstatavęs, kad asmenys, vykdantys profesinę veiklą (konkrečiu atveju – policijos pareigūnai), turi elgtis labai atsargiai, iš jų gali būti tikimasi ypatingo rūpestingumo, vertinant pavojus, kuriuos sukelia jų veikla. Juo labiau akivaizdžiai neteisėtas jų veikų pobūdis – nužudymai – civilių gyventojų užpuolimo kontekste, net paviršutiniškai apmąstant, turėjo parodyti, kad šios veikos gali būti pripažintos nusikaltimais žmoniškumui, už kuriuos gali kilti atsakomybė baudžiamąja tvarka (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. gegužės 17 d. sprendimas byloje *Kononov prieš Latvija*). Taigi būdamas OMON būrio pareigūnu, K. M. dėl savo profesinės veiklos

galėjo suvokti, kad prisideda prie TSRS vykdomos politikos, taip pat įvertinti pavojų, kurį gali sukelti jo vykdoma smurtinio pobūdžio veikla. Svarbu paminėti ir tai, kad TSRS buvo viena iš 1945 m. rugpjūčio 8 d. Londono susitarimo, kuriuo buvo patvirtintas Niurnbergo statutas, šalių, todėl neabejotina, kad Niurnbergo principai TSRS institucijoms 1991 m. turėjo būti žinomi. Nurodytos aplinkybės leidžia pagrįstai manyti, jog K. M., einančiam pareigas TSRS vidaus reikalų ministerijai pavaldžioje struktūroje, nusikaltimus žmoniškumui draudžiantys tarptautinės teisės aktai 1991 m. liepos 31 d. buvo žinomi, o dalyvavimo įvykyje Medininkų muitinės poste kvalifikavimas kaip nusikaltimo žmoniškumui nurodytam pareigūnui turėjo būti pakankamai numatomas.

Esant aptartoms aplinkybėms, darytina išvada, kad dar ir iki Romos statuto įsigaliojimo Lietuvai bei Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio įsigaliojimo, 1991 m. įvykių metu nusikaltimai žmoniškumui, padaryti prieš civilius gyventojus, nesvarbu karinio konflikto ar taikos metu, tarptautinėje teisėje buvo aiškiai apibrėžti ir laikomi nusikalstamais pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus, įtvirtintus 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karo tribunolo statute, 1946 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje ir Tarptautinės teisės komisijos 1950 m. suformuotuose Niurnbergo principuose, taip pat kad K. M. galėjo numatyti, jog už jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymą jis gali būti baudžiamas kaip už nusikaltimą žmoniškumui. Tuo tarpu tai, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme vėliau buvo įtvirtinta atsakomybė už nusikaltimus žmoniškumui, sudarė būtinas sąlygas teisti asmenis Lietuvos Respublikoje už joje padarytus tarptautinius nusikaltimus žmoniškumui.

Sprendžiant dėl galimybės kvalifikuoti K. M. nusikalstamus veiksmus pagal Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį, kaip to prašoma prokuroro apeliaciniame skunde, visų pirma būtina atsižvelgti į Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnio 2 dalies ir Romos statuto 24 straipsnio 2 dalies nuostatas, pagal kurias kaltinamajam turi būti taikomas palankesnis įstatymas. Tokiu būdu, siekiant nustatyti, ar K. M. veikoje yra nusikaltimo žmoniškumui požymių, būtina konstatuoti tokio nusikaltimo požymius, kaip jie buvo apibrėžti 1991 m. įvykių metu galiojusioje tarptautinėje teisėje. O būtent – 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karo tribunolo statute, atsižvelgiant į 1968 m. lapkričio 26 d. Konvencijoje dėl senaties netaikymo už karo nusikaltimus ir už nusikaltimus žmoniškumui padarytus pakeitimus. Be to, būtina konstatuoti ir jau vėliau priimtame Romos statute įtvirtintus nusikaltimo žmoniškumui privalomus požymius – didelį mastą ar sistemingą užpuodinėjimą vykdant valstybės politiką, kadangi šių požymių įrodytumo reikalavimas lengvina nuteistojo teisinę padėtį, todėl turi grįžtamąją galią.

Pažymėtina, kad 2011 m. kovo 22 d. įsigaliojusioje naujoje Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio redakcijoje buvo ištaisytos Romos statuto 7 straipsnio ankstesnio inkorporavimo metu (2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusioje redakcijoje) padarytos klaidos. K. M. inkriminuojamo Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio naujosios redakcijos dispozicijoje buvo pakeisti bendrieji nusikaltimo požymių ryšiai, t. y. civilių užpuodinėjimas padarytas ne kaltininkui asmeniškai sistemingai ar dideliu mastu užpuodinėjant civilius, o padaryta veika buvo atlikta sistemingų ir didelio masto užpuodinėjimų kontekste vykdant valstybės ar organizacijos politiką. Tokiu būdu, pripažinti asmenį kaltu pagal Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį pakanka nustatymo, kad jis padarė nors ir vieną nežmonišką veiką, kai ši veika padaryta bendrame civilių užpuolimo kontekste vykdant ar remiant valstybės ar organizacijos politiką dideliu mastu ar sistemingai užpuodinti civilius.

Taigi, sprendžiant, ar asmuo padarė veiką, laikomą nusikaltimu žmoniškumui pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus ir įtvirtintą Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje, būtina nustatyti, kad: 1) buvo padaryta nežmoniška veika (nužudymas, naikinimas, deportavimas, pavergimas ar kt.); 2) veika buvo padaryta prieš civilius gyventojus; 3) veika buvo daroma vykdant valstybės ar jos organizacijos politiką dideliu mastu ar sistemingai užpuodinti civilius gyventojus.

Dėl nežmoniškos veikos (nužudymo) konstatavimo

Kaip matyti iš aptartų civilizuotų tautų visuotinai pripažintų bendrųjų teisės principų, civilių gyventojų nužudymas yra priskiriamas nežmoniškoms veikoms pagal tarptautinę teisę. Byloje nustatyta, kad 1991 m. liepos 31 d. ginkluoto užpuolimo metu, padarant mirtinus šautinius sužalojimus, buvo nužudyti Vilniaus muitinės inspektoriai A. M. , S. O. , R. R. , policininkai A. K. , J. J. , A. J. , M. B. , ir pasikėsinta nužudyti Vilniaus muitinės inspektorių T. Š. . Šiame nuosprendyje jau aptarti byloje surinkti, teisiamaajame ir apeliacinės instancijos teismo posėdžiuose ištirti įrodymai, suteikiantys pagrindą daryti išvadą, kad K. M. dalyvavo 1991 m. liepos 31 d. Medininkų muitinės posto užpuolime ir šio posto pareigūnų nužudyme. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu K. M. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas už tai, kad dirbdamas TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio milicininku, veikdamas to paties būrio vado Č. M. suburta organizuota grupe kartu su to paties būrio milicininkais A. L. ir A. R. , tyčia dėl tarnybos pareigų vykdymo nužudė minėtus Lietuvos Respublikos pareigūnus.

K. M. nusikalstama veika buvo kvalifikuota pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus, kaip dviejų ar daugiau žmonių nužudymas dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo. Pagal teismų praktiką tyčinis neteisėtas žmogaus gyvybės atėmimas kvalifikuojama pagal Lietuvos Respublikos BK 129 – 131 straipsnius, tačiau baudžiamajame įstatyme numatyta, kad nužudymas gali būti ir kitos nusikalstamos veikos vienas iš požymių (pvz., Lietuvos Respublikos BK 99 – 101 straipsniai). Taigi ir Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje, numatančiame baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus žmoniškumui, nužudymas tėra vienas iš šios, pagal pakeistą kaltinimą, K. M. inkriminuojamos nusikalstamos veikos, sudėties požymių. Šio Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio sudėties požymio egzistavimas jau aptartas šiame nuosprendyje, vertinant byloje surinktus ir teisiamaajame bei apeliacinės instancijos teismo posėdžiuose ištirtus įrodymus, patvirtinančius, kad K. M. dalyvavo nužudant Medininkų muitinės posto pareigūnus.

Dėl nužudytų pareigūnų pripažinimo civiliais gyventojais ir pagrindiniu užpuolimo taikiniu

Bylos duomenimis nustatyta, kad 1991 m. liepos 31 d. Medininkų muitinės poste buvo užpulti pareigas jame ėję muitinės inspektoriai bei policijos pareigūnai. Sprendžiant, ar Medininkų muitinės poste užpultieji pareigūnai priskirtini civiliams tarptautinės teisės prasme, analizuotinas, visų pirma, „civilio“ sąvokos vartojimas tarptautinėje teisėje. Civilių sąvokos pagrindai yra karo teisėje, iš kurios kilo ir nusikaltimų žmoniškumui samprata. Iš 1907 m. Hagos konvencijos dėl karo sausumoje įstatymų ir papročių reglamento matyti, kad išskiriamos dvi asmenų grupės: civiliai („gyventojai“) ir kombatantai (patenkantys į kariaujančios valstybės ginkluotąsias pajėgas); kombatantams nepriskirtini asmenys turėtų būti laikomi civiliais. Jau minėtame 1945 m. Niurnbergo statute, siekiant apsaugoti civilius, nurodoma, kad civiliai yra asmenys, kurie nėra teisėti kombatantai. 1993 m. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusiamai Jugoslavijai statute civiliais įvardijami žmonės, kurie nėra kombatantai.

1949 m. keturių Ženevos konvencijų, skirtų sužeistųjų/sergančiųjų veikiančiose armijose/ginkluotose pajėgose, karo belaisvių ir civilių apsaugai karo, ginkluoto konflikto ar okupacijos metu, 1977 m. pirmajame papildomame protokole pirmą kartą tiesiogiai įtvirtinta civilių sąvoka. Pagal ją civilis yra bet kuris asmuo, nepriklausantis kombatantams; jei abejojama, ar asmuo yra civilis, jis laikomas civiliu (50 straipsnis). Pagal 1949 m. Ženevos konvencijos dėl civilių apsaugos karo metu 3 straipsnio 1 dalies nuostatas, su asmenimis, aktyviai nedalyvaujančiais karo veiksmuose, visada turi būti elgiamasi humaniškai. Taigi, nors Ženevos konvencijose ir papildomame protokole įtvirtinti minimalūs humaniško elgesio reikalavimai, šie teisės aktai skirti reglamentuoti asmenų apsaugą ginkluoto konflikto metu. Kaip jau minėta, tarptautinės teisės specialistų nuomone, nusikaltimai žmoniškumui gali būti daromi ne tik karo (ginkluoto konflikto) metu. Jau minėtoje byloje *Kaltintojas prieš Tadić* Jugoslavijos tribunolas nurodė, kad 1949 m. Ženevos konvencijų 3 straipsnyje įtvirtintas civilių apibrėžimas nėra tiesiogiai taikytinas nusikaltimams žmoniškumui, nes yra karo įstatymų ir papročių dalis.

Civilio gyventojų traktavimas nusikaltimų žmoniškumui kontekste aiškinamas daug plačiau, nei tarptautinėje humanitarinėje teisėje. Tai, kad asmuo nešioja ginklą ir (ar) uniformą (policininkai, sargybiniai) savaime nedaro jų kombatantais; policijos pareigūnai atsakingi už civilinės tvarkos palaikymą, todėl neturi būti laikomi neciviliais, išskyrus, kai su ginklu prisijungia prie karinių pajėgų. Jugoslavijos tribunolo praktika (*Prosecutor v. Martić*, Appeals Chamber, ICTY-95-11-A) taip pat rodo, kad konkretūs civilių gyventojų užpuolimo kontekste nukentėję asmenys nebūtinai turi būti civiliai; ir tie, kurie aktyviai dalyvauja pasipriešinimo judėjime, gali būti laikomi nukentėjusiais nuo nusikaltimų žmoniškumui, jei veika buvo didelio masto arba sistemingo civilių gyventojų užpuolimo dalis. Taip pat pagal 1994 m. statutu patvirtinto Tribunolo Ruandai praktiką, civiliais gyventojais laikomi asmenys, aktyviai nedalyvaujantys kariniuose veiksmuose, įskaitant ginkluotųjų pajėgų narius, sudėjusius ginklus, ir kombatantus, pasitraukusius iš kovos dėl ligos, sužeidimų, sulaikymo ar kitų priežasčių (*Prosecutor v. Akayesu*, Trial Chamber, ICTR-96-4-T).

Vertindama, ar Medininkų muitinės poste nužudyti muitininkai ir policijos pareigūnai patenka į „civilių“ sąvoką tarptautinės teisės prasme, teisėjų kolegija vadovaujasi ir apeliacinės instancijos teismo posėdyje apklausto tarptautinės teisės specialisto prof. dr. J. Ž. paaiškinimais, patvirtinančiais ir papildančiais byloje esančią jo pateiktą 2013 m. kovo 13 d. specialisto išvadą (t. 78, b. l. 137-141). Byloje gynybos iniciatyva pateikta kito specialisto – prof. dr. R. B. išvada ir jo paaiškinimai apeliacinės instancijos teismo posėdyje (t. 82, b. l. 72-100, t. 83, b. l. 99-105) iš esmės prieštarauja prof. dr. J. Ž. išvadai bei paaiškinimams. Remdamasi prof. dr. J. Ž., o ne prof. dr. R. B. pateikta specialisto išvada ir paaiškinimais apeliacinės instancijos teisme, teisėjų kolegija atsižvelgia į tai, kad iš esmės skiriasi šių mokslininkų specializacijos bei mokslinio domėjimosi sritys, taip pat išvadose pateikiamų argumentų nuoseklumas ir pagrįstumas konkrečiais teisės aktais bei teismų praktika.

Prof. dr. J. Ž. yra su šioje byloje nagrinėjamais klausimais susijusios tarptautinės humanitarinės ir tarptautinės baudžiamosios teisės specialistas, apgynęs disertaciją tema „Nusikaltimai žmoniškumui ir genocidas tarptautinėje teisėje bei Lietuvos Respublikos teisėje“. Prof. dr. J. Ž. nuo 2010 m. yra Tarptautinės humanitarinės faktų nustatymo komisijos narys, pasiūlytas Lietuvos Respublikos, išrinktas valstybių, kurios yra padavusios pareiškimą pagal 1949 m. Ženevos Konvencijos pirmąjį protokolą, 90 straipsnį. Be to, jis yra Vyriausybės darbo grupės rengti pasiūlymams dėl Lietuvos veiksmų siekiant totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų įvertinimo Europos Sąjungos lygiu ekspertas, Lietuvos Respublikos tarptautinės humanitarinės teisės įgyvendinimo komisijos prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos narys nuo 2003 m., dalyvavo darbo grupėje rengiant BK 100 straipsnio pataisas, kurios buvo priimtos 2011 m. kovo 22 d. Tuo tarpu prof. dr. R. B. nėra tarptautinės humanitarinės ar tarptautinės baudžiamosios teisės specialistas; disertaciją apgynė nusikaltimų ekonomikai srityje, specializavosi baudžiamojo proceso ir kriminalistikos srityse, publikuoti leidiniai dėl korupcijos privačiame sektoriuje, kriminalistikos taktikos, nusikaltimų ekonomikai, specialiųjų žinių naudojimo formų Lietuvos baudžiamajame procese optimizavimo, seksualinių nusikaltimų prieš vaikus temomis, kurios nėra tiesiogiai susijusios su šioje byloje nagrinėjamais klausimais. Be to, paaiškindamas savo išvadą apeliacinės instancijos teisme, prof. dr. R. B. patvirtino, kad pagrindinė jo mokslinių tyrimų kryptis yra elektroninių nusikaltimų tyrimo metodika, o tarptautinės teisės dalykus nurodytas mokslininkas dėsto tik tiek, kiek jie yra susiję su dabartiniu baudžiamuoju procesu, t. y. ekstradicija, Europos arešto orderiu bei nusikaltimų tyrimu baudžiamojo proceso teisės prasme (t. 83, b. l. 100).

Be to, prof. dr. J. Ž. specialisto išvada labiau atitinka šiame nuosprendyje minėtus aktualius tarptautinės teisės aktus bei Europos Žmogaus Teisių Teismo ir kitų tarptautinių teismų praktiką bylose, susijusiose su karo nusikaltimais, genocidu ir nusikaltimais žmoniškumui, nei prof. dr. R. B. specialisto išvada. Paaiškindamas pateiktą išvadą apeliacinės instancijos teisme, prof. dr. J. Žilinskas vadovavosi 1949 m. Ženevos konvencijomis ir jų protokolais, kurie yra vienas pagrindinių tarptautinės humanitarinės teisės šaltinių, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 straipsnio nuostatomis bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, paaiškinančia nurodyto Konvencijos straipsnio taikymo apimtį, taip pat Lietuvos Respublikos nacionaliniais teisės

aktais bei teisės teorija apie tarptautinės ir nacionalinės teisės santykį. Pastebėtina, kad paaiškindamas savo išvadą, prof. dr. R. B. teisme pateikė tik abstraktus pobūdžio samprotavimus apie nusikalstamos veikos metu egzistavusį politinį kontekstą, galimą Romos statuto interpretavimą, taip pat civilio atribojimą nuo kombatanto, nurodė, kad ginkluoti muitinės kontrolės postų pareigūnai negali būti laikomi civiliais pagal tarptautinės teisės aktus, vėliau duodamas paaiškinimus pateikė šiam argumentui prieštaraujantį teiginį, kad muitininkas, vykdydamas savo pareigas, nedalyvauja kovoje, o yra tiesiog pareigūnas, kuris, mokslininko nuomone, užpuolimo metu turėtų ginti savo postą (t. 83, b. l. 100-102). Paaiškinimuose pateikti teiginiai nėra pakankamai aiškūs, be to, nenurodytas joks konkretus šaltinis, kuris objektyviai galėtų patvirtinti nurodytų teiginių atitikimą tarptautinei teisei ar tarptautinių teismų formuojamai praktikai. Dėl nurodytų priežasčių vadovautis prof. dr. R. B. išvada bei pateiktais paaiškinimais (net kaip antriniu teisės šaltiniu) teisėjų kolegija neturi pagrindo.

Kaip matyti iš nusikaltimų žmoniškumui specialisto prof. dr. J. Ž. paaiškinimų, duotų bylą nagrinėjant apeliacine tvarka, remiantis Ženevos konvencijomis bei jų pirmuoju papildomu protokolu daroma išvada, kad pagal tarptautinę humanitarinę teisę civiliais yra visi tie, kurie nepakliūva į kombatantų sąvoką. Kombatantai – tai ginkluotų pajėgų nariai, ginkluotosios pajėgos – tai arba valstybės institucija, arba nacionalinio išsivadavimo judėjimo institucija, tačiau į jas savaimė nepakliūva kiekvienas turintis ginklą žmogus. Civilis savo statusą praranda tik dalyvaudamas ginkluotos kovos veiksmuose. Tarptautinė humanitarinė teisė palieka valstybei nuspręsti, kokios institucijos yra jos ginkluotosios pajėgos; kol valstybė nepriima sprendimo policijos inkorporuoti į ginkluotąsias pajėgas, tol ši teisėsaugos institucija yra civilinė. Remdamasis įvykių metu galiojusiais nacionaliniais teisės aktais, specialistas paaiškino, kad muitinė – tai civilinė institucija, niekaip nesusijusi su ginkluotosiomis pajėgomis, policija taip pat nebuvo įtraukta į Lietuvos ginkluotąsias pajėgas (t. 83, b. l. 8-15).

Nagrinėjamo įvykio metu Medininkų muitinės posto, kaip ir kitų Lietuvos Respublikos muitinės postų, veiklą reglamentavo 1990 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos muitinės laikinasis įstatymas. Jame numatyta, kad Lietuvos Respublikos muitinė (toliau – Muitinė) yra valstybės kontrolės institucija, atskaitinga Lietuvos Respublikos finansų ministerijai ir vykdanči valstybės muitų politiką. Muitinės kontrolė privaloma visiems juridiniams asmenims ir fiziniams asmenims nepriklausomai nuo jų pilietybės, jeigu kita nenumatyta Lietuvos Respublikos įstatymuose ir tarptautiniuose susitarimuose. Šio įstatymo 7 straipsnyje apibrėžiami svarbiausieji muitinės uždaviniai ir funkcijos: 1) vykdyti įstatymus, nustatančius Lietuvos Respublikos muitų politiką; 2) taikyti muitų tarifus ir imti muitų rinkliavas; 3) užkirsti kelią kontrabandai ir kitokiems muitų taisyklių pažeidimams; 4) organizuoti muitinės veiklos apskaitą, įstatymų numatyta tvarka teikti duomenis apie muitinės veiklą Lietuvos Respublikos įstaigoms. Įstatymo 10 straipsnyje nurodoma, kad Muitinė užtikrina per Lietuvos Respublikos valstybinę sieną pervežamos valiutos, vertybinių popierių, materialinių, kultūros, meno, intelektualinių ir kitų vertybių, visų rūšių transporto priemonių ir keleivių maito priežiūrą bei kontrolę. Muitinės vadovą – Muitinės departamento direktorių skiria ir atleidžia iš pareigų Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas finansų ministro teikimu. Muitinės departamento direktoriaus pavaduotojus skiria ir atleidžia iš pareigų finansų ministras Muitinės departamento direktoriaus teikimu (13 straipsnis).

Taigi iš nustatytos muitinės veiklos reglamentavimo ir valdymo tvarkos matyti, kad muitinė nepriklausė Lietuvos Respublikos karinėms pajėgoms, o muitinės postai buvo naudojami tik civiliniams tikslams, vykdanči valstybės muitų politiką. Tai patvirtina ir byloje esantis tuometinio Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko G. V. 1991 m. birželio mėn. kreipimasis į TSRS ministrų kabineto pirmininko pirmąjį pavaduotoją dėl besitęsiančių Lietuvos Respublikos muitinės postų užpuolimų. Jame pažymima, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasisako už maksimaliai laisvos prekybos su TSRS ir jos suvereniomis respublikomis politiką, įgyvendinat šią politiką įsteigti muitinės postai dalykiškai bendradarbiauja su kaimyninių šalių muitinės postais ir neriboja ekonominių prekybos ryšių, Lietuvos Respublikos muitinei skirta užduotis kovoti su ekonominiais nusikaltimais, kurie yra daromi sudėtingu perėjimo prie rinkos ekonomikos laikotarpiu (t. 78, b. l. 34-36). Tai, kad Medininkų muitinės postas ir jame dirbę inspektoriai realiai atliko savo tiesiogines

funkcijas, patvirtina ir byloje esančio daiktinių įrodymų apžiūros protokolo įrašai. Iš jų matyti, kad buvo apžiūrėti 1991 m. liepos 31 d. įvykio vietos apžiūros metu Medininkų muitinės poste iš vagonėlio pirmojo kambario paimti daiktai: užpildyti tranzitinių keleivių registravimo bei valstybinių krovinių išvežimo registracijos žurnalai (t. 6, b. l. 55-59). Byloje esantys pirmosios instancijos teismo posėdyje apklaustų liudytojų I. M. , A. N. , G. M. , A. V. ir kitų parodymai, teisiamojo posėdžio metu pagarsinti mirusių liudytojų L. M. ir V. K. ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai patvirtina, kad Medininkų muitinės poste buvo tikrinami sieną kertantys automobiliai.

Iš Lietuvos Respublikos muitinės laikinojo įstatymo 14 straipsnio nuostatų matyti, kad Muitinės departamento, muitinių bei muitinių postų pareigūnai yra tarnautojai, atlikdami tarnybines pareigas, jie yra valdžios atstovai, kurių teises ir pareigas nustato muitų kodeksas ir muitinės taisyklės. Taigi, muitinės pareigūnai nėra prilyginami asmenims, esantiems valstybės ginkluotųjų pajėgų sudėtyje, jiems pagal įstatymą nesuteiktas karių statusas. Tai, kad pagal to paties 14 straipsnio 2 dalies nuostatas muitinės pareigūnams taikomos karinę tarnybą atliekančio asmens valstybinio draudimo sąlygos, nepatvirtina jų kaip karių statuso, o tik išskiria jų socialinio draudimo režimą, prilyginamą karinę tarnybą atliekančių asmenų valstybiniam socialiniam draudimui. Karių statuso nepatvirtina ir tai, kad pagal įstatymo 15 straipsnio nuostatas, vykdydami muitų priežiūros ir kontrolės funkcijas, muitinės pareigūnai dėvi Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinto pavyzdžio uniformą (kuri nėra karinė uniforma). Be to, šiame įstatyme nenumatytas ginklų naudojimas muitinės darbo veikloje.

1990 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos muitinės laikinojo įstatymo 20 straipsnyje buvo įtvirtinta nuostata, kad vykdydama savo funkcijas, Lietuvos Respublikos muitinė bendradarbiauja su policija, vidaus reikalų ir saugumo institucijomis, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Lietuvos Respublikos prokuratūra ir kitų valstybių muitinės institucijomis. Kaip matyti iš tuometinio Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus A. B. parodymų, duotų bylą nagrinėjant apeliacine tvarka, Medininkų muitinės postas nebuvo Krašto apsaugos ministerijos žinioje, jame budėjo Vidaus reikalų ministerijai priklausančių „Aro“ ir Kelių policijos pareigūnai (t. 73, b. l. 146). Šio liudytojo parodymai patvirtina, kad Medininkų muitinės postas ir jame nužudyti muitinės pareigūnai nebuvo pavaldūs Krašto apsaugos departamentui ir niekada nebuvo valstybės karinių struktūrų dalimi.

Byloje nustatyta aplinkybė, kad dėl neramumų pasienyje 1991 m., Medininkų muitinės poste užpuolimo metu jame buvo ir policijos pareigūnai, neprieštarauja Lietuvos Respublikos muitinės laikinojo įstatymo 20 straipsnio nuostatoms, pagal kurias, vykdydama savo funkcijas, Lietuvos Respublikos muitinė bendradarbiauja su policija bei kitomis valstybės institucijomis. Tai, kad dėl nuolatinių muitinės postų užpuolimų, deginimų, juose budėdavo pradžioje Krašto apsaugos darbuotojai, o vėliau – policijos pareigūnai, patvirtina ir pirmosios instancijos teisme kaip liudytoja apklaustos Medininkų muitinės posto inspektorės I. M. parodymai (t. 49, b. l. 160). Apeliacinės instancijos teisme buvo apklaustas ir bylos įvykių metu Lietuvos Respublikos vyriausiojo muitininko pavaduotojo pareigas ėjęs V. V. , kurio parodymai taip pat patvirtina, kad tuo metu buvo dažnai puldinėjami Lietuvos muitinės postai pasienyje, muitinės pareigūnai buvo gąsdinami, mušami, naikinamas muitinės postų turtas, deginami vagonėliai, ne kartą buvo užpultas Medininkų muitinės postas. Muitinės koncepcija buvo išlaikyti simbolinę, ekonominę sienos apsaugą, sukurti tarptautinius standartus atitinkantį teisinį reglamentavimą, kompiuterizuotą sistemą. Muitininkai užpuolimams nesipriešindavo, siekdami išvengti didesnio masto konfliktų, muitininkai neturėjo ginklų, tačiau Lietuvos muitininkų apsaugai buvo pasitelktos kitos tarnybos. Kaip buvusiam vadovui, jam ne kartą yra tekę girdėti ne tik apie lietuviškai kalbančių pareigūnų, bet ir apie Rygos OMON ar milicininkų dalyvavimą postų puldinėjimuose (t. 77, b. l. 13-29).

Taigi tam, kad muitinė galėtų sklandžiai vykdyti savo civilinio pobūdžio uždavinius ir funkcijas, turėjo būti pasitelkiama apsauga. Tačiau ši aplinkybė nesuteikia pagrindo daryti išvadą, kad muitinės postai aktyviai prisidėjo prie kokių nors karinių/pasipriešinimo veiksmų ir abejoti tuo, kad muitinės postai buvo naudojami išimtinai tik civiliniams tikslams. Juo labiau, kad iš 1990 m. lapkričio 8 d. Lietuvos Respublikos laikinojo pasienio apsaugos tarnybos įstatymo 1 straipsnio nuostatų matyti, kad buvo įsteigta kita, atskira – Pasienio apsaugos tarnyba – Krašto apsaugos

departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės padalinys, vykdanči valstybės sienų apsaugą, pasienio ruožo režimą ir padedanti Lietuvos Respublikos muitinei vykdyti jos funkcijas. To paties straipsnio 2 dalyje pažymėta, kad Pasienio apsaugos tarnyba ir Lietuvos Respublikos muitinė yra nepavaldžios viena kitai tarnybos.

Bylos įrodymais nustatyta, kad 1991 m. liepos 31 d. Medininkų muitinės posto ginkluoto užpuolimo metu buvo nužudyti ir jame pareigas ėję policininkai („Aro“ ir Kelių policijos pareigūnai). Kaip jau minėta, pastarieji, nepažeidžiant Lietuvos Respublikos muitinės laikinojo įstatymo 20 straipsnio nuostatų, buvo pasitelkti muitinės posto ir jo darbuotojų apsaugai dėl iki tol vykusių nuolatinių muitinės postų ir jų pareigūnų užpuolimų. Iš byloje esančio Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 1991 m. gegužės 24 d. įsakymo Nr. 193 „Dėl policijos kontrolės postų sudarymo“ matyti, kad buvo įkurti policijos kontrolės postai ties Lietuvos Respublikos siena, tarp jų ir kelyje M-12, Vilniaus rajone, t. y. Medininkuose; juose budintys pareigūnai turi Policijos įstatymo numatytos kompetencijos ribose vykdyti policines kontrolės priemones, tarp jų: viešosios tvarkos užtikrinimą; eismo kontrolę ir reguliavimą; krovinių pervežimo pagrįstumo kontrolę; pavogtų transporto priemonių ir gyvulių paiešką; nusikaltimais įtariamų asmenų paiešką (t. 8, b. l. 130-131).

Byloje nagrinėjamų įvykių metu Lietuvos Respublikos policijos sistemą ir paskirtį reglamentavo 1990 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas, kurio 1 straipsnyje įtvirtinta, jog Lietuvos Respublikos policija yra teisėtvarką užtikrinantis vykdomasis valstybinės valdžios organas, veikiantis Respublikos vidaus reikalų sistemoje. Pagrindiniai policijos uždaviniai yra nusikaltimų bei kitokių teisės pažeidimų prevencija, nusikaltimų atskleidimas ir tyrimas, viešosios tvarkos, visuomeninės rimties bei saugumo, piliečių teisių, laisvių ir turto apsauga, taip pat pagal kompetenciją aplinkos apsauga. Be to, policija vykdo eismo saugumo priežiūrą, teikia neatidėliotiną ir kitokią socialinę pagalbą gyventojams. Pagal šio įstatymo 12 straipsnio nuostatas vieningą Lietuvos Respublikos policijos sistemą sudarė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento vadovaujamos respublikinės ir savivaldybių policijos tarnybos bei struktūriniai padaliniai. Įstatymo 13 straipsnis reglamentavo, kad respublikinėje policijoje yra kriminalinė policija, transporto policija, kelių policija ir viešoji policija. 14 straipsnyje buvo apibrėžti šių struktūrinių padalinių uždaviniai, taip pat ir Kelių policijos, nurodant, kad ji vykdo automobilių ir kitų transporto priemonių eismo saugumo priežiūrą, tiria kelių eismo taisyklių pažeidimus ir autoįvykius, atlieka kvotą transporto įvykių bylose, skiria administracines nuobaudas ar kitokias poveikio priemones už eismo taisyklių pažeidimus. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. sausio 30 d. nutarimu Nr. 43 buvo sudarytas policijos departamento specialios paskirties dalinys – greito reagavimo rinktinė „Aras“. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1991 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. 96 patvirtintuose rinktinės „Aras“ nuostatuose nurodyta, kad rinktinė „Aras“ yra mobilus, savarankiškas policijos departamento struktūrinis padalinys, tiesiogiai pavaldus policijos departamento generaliniam komisarui ir skirtas saugoti viešąją tvarką ypatingomis sąlygomis, kovoti su nusikalstamumu.

Taigi Kelių policijos valdyba, kuriai priklausė žuvusieji pareigūnai A. K. ir J. J. , bei Greitojo reagavimo rinktinė „Aras“, kurioje dirbo nužudyti pareigūnai A. J. ir M. B. , buvo Lietuvos Respublikos policijos sistemos struktūriniai padaliniai, kaip ir kiti, skirti civilinės tvarkos palaikymui. Policijos pareigūnai, eidami savo pareigas, nesivadovavo karo įstatymais ir papročiais bei su tuo susijusiais nacionalinės teisės aktais, nebuvo įtraukti į Lietuvos Respublikos ginkluotąsias pajėgas. Dėl nurodytų priežasčių nėra jokio teisinio ar faktinio pagrindo nei šių tarnybų, nei jose pareigas ėusių nužudytų Medininkų muitinės poste pareigūnų priskirti Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms.

Byloje esantis Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1991 m. rugsėjo 30 d. raštas patvirtina, kad užpuolimo metu Medininkų muitinės postą saugoję policijos pareigūnai M. B. , A. J. , A. K. ir J. J. su savimi turėjo ginklus (t. 6, b. l. 71-72). Ši aplinkybė taip pat nepaneigia jų, kaip civilių pareigūnų, statuso. Bylos įrodymais nustatyta, kad užpuolimo metu visi pareigūnai (išskyrus R. R.) buvo su uniformomis, rodančiomis jų priklausomybę muitinės ir policijos tarnyboms, o ne karinėms struktūroms. Esant išdėstytoms aplinkybėms, 1991 m. liepos 31 d. Medininkuose nužudyti policijos pareigūnai atitinka aptartuose tarptautinės teisės aktuose įtvirtintą civilių sąvoką, tuo metu

galiojusiai nacionalinės teisės aktais jie nebuvo priskirti šalies karinėms pajėgoms, todėl laikytini civiliais tarptautinės teisės prasme.

Nusikaltimų žmoniškumui atveju svarbu nustatyti, kad būtent civiliai gyventojai buvo pagrindinis užpuolimo taikinys. 1993 m. Tarptautinio baudžiamojo tribunolo buvusieji Jugoslavijai statuto 5 straipsnyje visų pirma reikalaujama įrodyti, kad užpuolimas buvo pirmiausiai nukreiptas prieš civilius gyventojus, o ne prieš ribotą skaičių atsitiktinai išrinktų asmenų. Siekiant nustatyti, ar taip ir buvo, turi būti atsižvelgiama, be kita ko, į užpuolimo metu panaudotas priemones ir metodus, nukentėjusiųjų statusą, jų skaičių, užpuolimo metu padarytus nusikaltimus, pasipriešinimą puolantiems, į tai, kiek puolantioms pajėgoms laikėsi ar stengėsi laikytis karo teisėje nustatytų atsargumo priemonių, ar kaltininkas žinojo, kad vykdomas civilių gyventojų, o ne karinių pajėgų užpuolimas ir jo veika – šio užpuolimo dalis.

Bylos įrodymais nustatyta, kad Medininkų muitinės posto ginkluoto užpuolimo metu daugiausia šūviais į galvą (taip pat ir kitas kūno vietas) buvo nužudyti septyni civiliai pareigūnai, o vienas – sunkiai sužalotas. Šiam nusikaltimui padaryti buvo panaudoti šaunamieji ginklai – du automatai su garso slopintuvais ir pistoletas. Kaip jau konstatuota anksčiau šiame nuosprendyje, vienintelio gyvo tiesiogiai įvykyje dalyvavusio ir jį mačiusio nukentėjusiojo T. Š. parodymais ir kitais bylos duomenimis nustatyta, kad Medininkų muitinės poste 1991 m. liepos 31 d. dirbę pareigūnai buvo užpulti netikėtai, staiga pasirodžiusių ginkluotų užpuolikų, su kuriais nei vienas iš pareigūnų nekonfliktavo, jų neprovokavo ir jiems jokiais būdais ir priemonėmis nesipriešino. Prieš šį užpuolimą muitinės poste nebuvo jokio incidento, susijusio su muitinės funkcijų vykdymu. Iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų, apeliacinės instancijos teisme apklaustų liudytojų P. P. , V. V. , A. B. parodymų matyti, kad po nepriklausomybės atkūrimo muitinės pasienio postai buvo užpuolami sistemingai, muitininkai šiems užpuolimams nesipriešindavo, stengdavosi spręsti situaciją taikiu būdu (t. 73, b. l. 208-215, 143-152; t. 74, b. l. 78-81; 61-74; t. 77, b. l. 13-29). Tai patvirtina, kad muitinės postuose buvo vengiama pasipriešinimų užpuolikams, tokiu elgesiu siekiant užkirsti kelią didesniems konfliktams.

Be to, nors Medininkų muitinės poste budėjo ginkluoti policijos pareigūnai, nustatytos užpuolimo aplinkybės ir pareigūnų elgesys rodo, kad realiai niekaip nebuvo ruošiamasi ginkluotam atsakui, užpuolikams nebuvo pasipriešinta. Bylos įrodymais taip pat nustatyta, kad žudynių metu nukentėjusieji buvo su tarnybinėmis uniformomis, išskyrus muitinės inspektorių R. R. , kuris buvo apsirengęs civiliniais drabužiais. Tokiu būdu, tikslingai užpuldami muitinės postą su jame dirbusiais pareigūnais, užpuolikai neabejotinai žinojo, kad puola ne karinį objektą ir žudo ne karinių pajėgų narius. Tai rodo, kad nagrinėjamu atveju į šalies karines pajėgas nepatenkantys muitinės ir policijos pareigūnai, t. y. civiliai pagal tarptautinės teisės principus, buvo pagrindinis ir ne atsitiktinis užpuolimo taikinys.

Dėl veikos padarymo vykdant valstybės ar jos organizacijos politiką dideliu mastu ar sistemingai užpuldinėti civilius gyventojus

Civilių gyventojų užpuolimui, kaip vienam iš nusikaltimo žmoniškumui požymių, konstatuoti pagal tarptautinę teisę keliami didelio masto ir (ar) sistemingumo reikalavimai. Pagal Romos statuto 7 straipsnio 2 dalies a punktą, „civilių užpuldinėjimas“ – daugybinės šio straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos prieš bet kokius civilius, kai yra vykdoma ar remiama valstybės arba organizacijos politika užpuldinėti civilius. Taigi civilių gyventojų užpuolimui, kuris gali būti kvalifikuojamas kaip nusikaltimo žmoniškumui požymis, būdingas tam tikras „sunkumo lygis“ (daromos daugybinės nežmoniškos veikos civilių gyventojų atžvilgiu) ir organizuotumas (jį suponuoja tokių veikų prieš civilius gyventojus, o ne atskirus asmenis, darymas ir tai, kad taip veikiant vykdoma valstybinio lygmens politika. Civilių gyventojų požymis atskleidžia nusikaltimo žmoniškumui kolektyvinį pobūdį, kurio neatitinka pavienės ar izoliuotos nusikalstamos veikos, nesiekiančios nusikaltimų žmoniškumui lygio. Tam, kad kriminalinis nusikaltimas taptų ir tarptautinės teisės dalyku, būtina nustatyti, kad aukos nukentėjo ne dėl konkrečių jų individualių

savybių, o dėl priklausomybės civiliams gyventojams, prieš kuriuos sistemingai ir (ar) dideliu mastu nukreiptas užpuolimas.

Pagal tarptautinių teismų (Jugoslavijos ir Ruandos tribunolų, Tarptautinio baudžiamojo teismo) praktiką pripažinti asmenį kaltu dėl nusikaltimo žmoniškumui padarymo pakanka konstatuoti vieną iš šių dviejų alternatyvių sąlygų, t. y. arba didelį mastą, arba sistemingumą.

Sąvoka „didelis mastas“ reiškia tai, kad užpuolimas vykdomas plačiu mastu (teritorijos požiūriu) ir prieš didelį nukentėjusiųjų (aukų) skaičių. Iš Jugoslavijos tribunolo praktikos matyti, kad nusikaltimo didelį mastą gali nulemti bendras nežmoniškų veikų serijos efektas arba nepaprastas vienos nežmoniškos veikos sunkumas (*Blagojevic and Jokic, (Trial Chamber), January 17, 2005; Naletilic and Martinovic, (Trial Chamber), March 31, 2003; Kordic and Cerkez, (Trial Chamber), February 26, 2001*). Ruandos tribunolo praktikoje nurodoma, kad plataus masto užpuolimas prieš civilius gyventojus gali būti apibūdinamas kaip masinis, besikartojantis didelio masto veiksmas (akcija, elgesys), vykdomas kolektyviai ir „pakankamai rimtai“ (sunkumo prasme) bei nukreiptas prieš daugelį aukų (<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/ictr0110webwcover.pdf>). Iš esmės analogiški principai įtvirtinti ir Tarptautinio baudžiamojo teismo praktikoje (*Pre-Trial Chamber I, Decision Pursuant to Article 15 of the Rome Statute on the Authorization of an Investigation into the Situation in the Republic of Kenya, 31 March 2010*).

Sąvoka „sistemingas“ atskleidžia organizuotą smurtinių veiksmų pobūdį ir tai, jog jie nebuvo atsitiktiniai; sistemingumą taip pat rodo tyčinis ir reguliarus analogiško nusikalstamo elgesio pa(si)kartojimas. Jugoslavijos tribunolo praktikoje vertinant šiuos objektyvius nusikaltimo žmoniškumui požymius, atsižvelgiama į civilių gyventojų užpuolimo metodus, priemones, padarinius, veikų pobūdį, aukų skaičių, galimą valdžios pareigūnų dalyvavimą ar bet kokio nusikalstamo plano buvimą (*Prosecutor v. Limaj et al., Trial Chamber, November 30, 2005; Le Procureur c. Prlić et al., Jugement de la Chambre de Première instance, 29 mai 2013*). Atskleidžiant užpuolimo sistemingumą svarbu nustatyti valstybės ar organizacijos politikos požymį, tačiau jis nėra būtinas nusikaltimų žmoniškumui požymis. Šis požymis suponuoja, kad valstybė arba organizacija aktyviai skatino ar kurstė nežmonišką elgesį užpuolant civilius gyventojus, tai vyko organizuotai, o ne spontaniškai (Romos statuto 7 straipsnis). Išimtinėmis aplinkybėmis tokia politika gali pasireikšti ir tyčiniu neveikimu, kuriuo sąmoningai kurstomas civilių gyventojų užpuolimas.

Tarptautinėje paprotinėje teisėje nekeliama reikalavimas, kad politika būtų aiškiai apibrėžta aukščiausiam valstybės (ar organizacijos) lygmenyje, pakanka ir regiono ar vietos lygio valstybės institucijų politikos nustatymo. Vertinant politikos požymio buvimą, svarbu atsižvelgti į bendras istorines aplinkybes ir politinį kontekstą, kuriame padaryti nusikaltimai, pvz. autonominės politinės ar/ir karinės struktūros įsteigimą ir veikimą konkrečioje teritorijoje; bendrąjį politinės programos turinį iš atitinkamų asmenų raštų ir kalbų; visuomenės informavimo priemonių propagandą; autonominių karinių struktūrų įsteigimą ir veikimą; ginkluotųjų pajėgų mobilizavimą; laiko ir geografiniu atžvilgiu besikartojančias karines atakas; ryšius tarp karinės hierarchijos ir politinių struktūrų; smurto mastą (nužudymai, fizinis smurtas, nekarinės paskirties objektų sunaikinimas). Tam tikros politikos egzistavimas – svarbus požymis, kad nusikalstamos veikos padarytos ne tiesiog asmenų, veikiančių pagal asmeninį sumanymą, atsitiktinai, o koordinuotos, nuoseklios, turinčios tokią organizacinę paramą, kurios pakanka priskirti jas nusikaltimams žmoniškumui. Civilių gyventojų užpuolimas atskleidžia politikos buvimą tuo atveju, kai atitinkamos veikos padaromos masyvios valstybės akcijos fone ir kai galima išvelgti formalius vadovavimo kanalus, tiesioginį ar netiesioginį tokios politikos toleravimą.

Pagal Jugoslavijos Tribunolo praktiką, konkretaus kaltininko veika ar veikos nebūtinai turi prilygti didelio masto ar sistemingam užpuolimui, tačiau jos turi būti tokio užpuolimo dalis. Jei konkreti kaltininkui inkriminuojama veika (veikos), dėl kurios jis kaltinamas nusikaltimu žmoniškumui, savaime neprilygsta didelio masto ar sistemingam civilių užpuolimui, turi būti nustatyta, kad toks užpuolimas atitinkamu laikotarpiu vyko, ir svarstoma veika yra su juo susijusi (jo dalis). Tam, kad kaltininko veika patektų į civilių užpuolimo kontekstą, ji pagal pobūdį arba padarinius objektyviai turi būti užpuolimo dalimi (*Le Procureur c. Prlić et al., Jugement de la Chambre de Première instance, 29 mai 2013*). Taigi, asmuo gali būti pripažintas kaltu įvykdęs

nusikaltimą žmoniškumui net jei dalyvauja darant tik vieną tokį nusikaltimą prieš tik kelis civilius gyventojus, jei toks nusikaltimas yra nuoseklios tam tikrų asmenų, susijusių su kaltininku, nusikalstamo elgesio sistemos dalis.

Taigi, tam, kad būtų nustatytas šis būtinas nusikaltimo žmoniškumui požymis – vykdymas valstybės ar jos organizacijos politikos dideliu mastu ar sistemingai užpuldinėti civilius gyventojus, šioje byloje būtina konstatuoti, visų pirma, kad egzistavo TSRS politika (jos kryptis) dideliu mastu ar/ir sistemingai užpuldinėti nepriklausomybę atkūrusių Baltijos valstybių civilius gyventojus, ir antra, kad K. M. kartu su kitais Rygos OMON pareigūnais įvykdytas nusikaltimas Medininkuose buvo šio didelio masto ar/ir sistemingo užpuldinėjimo dalis.

Medininkų muitinės posto civilių pareigūnų žudynių 1991 m. istorinės aplinkybės ir politinis kontekstas, atskleidžiantis TSRS vykdytą didelio masto ir sistemingą agresiją prieš nepriklausomybę atkūrusių Baltijos valstybių civilius gyventojus, jau buvo įvertintas nacionalinėje jurisprudencijoje, tarptautinių teismų sprendimuose, oficialiuose tarptautiniuose dokumentuose, viešuose tarptautinės teisės specialistų pranešimuose tarptautinėse konferencijose.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2013 m. vasario 22 d. nutarime pabrėžė, jog iš 1990 m. kovo 11 d. Akto nuostatų „yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė“ matyti, jog Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimas buvo grindžiamas Lietuvos valstybės tęstinumu, kuris reiškia, kad 1940 m. birželio 15 d. prieš Lietuvos Respubliką pradėta TSRS agresija (*inter alia* Lietuvos Respublikos teritorijos okupacija ir aneksija) nepanaikino Lietuvos valstybės, kaip tarptautinės teisės subjekto, ir jos suverenių galių; dėl Lietuvos Respublikos teritorijos okupacijos ir valstybės institucijų sunaikinimo buvo sustabdytas Lietuvos valstybės suverenių galių, *inter alia* jos tarptautinių teisių ir įsipareigojimų, vykdymas; 1940 m. rugpjūčio 3 d. TSRS įvykdyta Lietuvos Respublikos teritorijos aneksija, kaip agresijos tęsinys, buvo niekinis aktas, todėl Lietuvos Respublikos teritorija tarptautinės teisės požiūriu buvo okupuota kitos valstybės ir niekada nebuvo teisėta TSRS dalis.

Šiame nutarime taip pat konstatuota, kad iš 1990 m. kovo 11 d. Akto nuostatų „Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas“ matyti, kad konstatuojamas ne tik Lietuvos valstybės tęstinumas, bet ir jos tapatumas: atkūrusi nepriklausomybę, Lietuvos Respublika tarptautinės ir konstitucinės teisės požiūriu yra Lietuvos valstybei, prieš kurią 1940 m. birželio 15 d. buvo pradėta TSRS agresija, tapatus teisės subjektas; iš 1990 m. kovo 11 d. Akto nuostatos, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija, matyti, kad bet kurios kitos valstybės (*inter alia* TSRS) konstitucijos galiojimo įvedimas, *inter alia* tokios konstitucijos nustatytų pareigų primetimas Lietuvos Respublikos piliečiams, buvo neteisėtas.

Vilniaus apygardos teismo 1999 m. rugpjūčio 23 d. nuosprendyje Sausio 13-osios byloje konstatuota, kad 1991 m. sausio mėn. TSRS vykdyta agresija buvo bandymas jėga nuversti teisėtą Lietuvos valdžią. Tam pritarė aukščiausia TSRS politinė ir karinė vadovybė, o karinės jėgos panaudojimą kurstė vietinė Komunistų partija, kurios vadovai ir jos sukurtų organizacijų vadovai žinojo šios organizacijos antivalstybinius tikslus, žinojo, kad organizacija sukurta ir veikia vykdydama TSRS ir TSKP vadovybės užduotis, siekiant sutrikdyti Lietuvos Respublikos Laikinoju Pagrindiniu Įstatymu paremtą valstybinę ar visuomeninę tvarką, neteisėtomis priemonėmis apriboti suverenias Lietuvos valstybės galias, pritarė šiems tikslams ir patys aktyviai veikė juos įgyvendinant. 1990 m. pabaigoje – 1991 m. pradžioje suaktyvino savo veiklą ir bandė įvykdyti perversmą, viešais raginimais smurtu pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą bei nuversti valstybinę valdžią, jie kurstė TSRS vadovybę kariuomenės pagalba nuversti Lietuvos valdžią, skatino tam savo šalininkus, baugino valstybės gyventojus.

1991 m. sausio 11 d. prasidėjo atvira TSRS agresija – TSRS kariuomenė, ginkluota koviniais šaunamaisiais ginklais, sunkiąja karine technika, specialiomis ir sprogstamosiomis priemonėmis Vilniuje jėga užgrobė Krašto apsaugos departamento administracinį pastatą ir Spaudos rūmus. Spaudos rūmų užpuolimo metu buvo padaryti kūno sužalojimai penkiasdešimt keturiems iš

susirinkusių gynėjų bei patalpų darbuotojų. 1991 m. sausio 13 d. Televizijos bokšto ir Lietuvos radijo ir televizijos komiteto užgrobimo metu tyčia buvo nužudyta trylika asmenų, nužudymai padaryti pavojingu daugelio žmonių gyvybei būdu (šaudant į minią), ir ypatingai žiauriai (sprogdinant, traiškant žmones karine technika), o nukentėjusieji žuvo vykdydami visuomenines pareigas (gynė savo valstybę). Nuosprendyje konstatuota, kad TSRS vadovybė kartu su Lietuvos komunistų partija, siekdama grąžinti Lietuvą į TSRS sudėtį, naudojosi TSRS valstybinės valdžios ir valdymo organais: TSRS valstybės saugumo komiteto, TSRS gynybos ministerijos, TSRS vidaus reikalų ministerijos padaliniais ir kariniais daliniais, dislokuotais Lietuvoje ir už jos ribų. Prie Televizijos bokšto, Radijo ir televizijos pastatų šiuos objektus gynusius civilius žmones sužalojo TSRS kariuomenės, VRM ir VSK kariškiai, kurie betarpiškai buvo šių nusikaltimų vykdytojai. Jiems iš Vilniaus m. buvusio Šiaurės karinio miestelio vadovavo TSRS generolai, leidimą pradėti karinę akciją prieš beginklius civilius žmones davė aukščiausia TSRS politinė ir karinė vadovybė.

Vėlesni teismų sprendimai – 2001 m. vasario 20 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis ir 2001 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis patvirtino Vilniaus apygardos teismo nuosprendyje nustatytų faktų teisingumą ir jų teisinį įvertinimą. Europos Žmogaus Teisių Teismas 2008 m. vasario 19 d. paskelbęs galutinį sprendimą *Kuolelio, Bartoševičiaus ir Burokevičiaus prieš Lietuvą* byloje pateikė iš esmės tokį patį įvykių aprašymą ir istorinio ir politinio konteksto įvertinimą, kokį savo sprendimuose jau buvo pateikę nacionaliniai teismai, ir konstatavo, kad nacionalinių teismų sprendimai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis.

Sprendime pažymima, kad 1940 m. rugpjūčio 3 d. Tarybų Sąjunga užbaigė Lietuvos aneksiją, priimdama aktą, kuriuo Lietuvos buvo inkorporuota į TSRS sudėtį, jos Vyriausybę paskyrė ir kontroliavo Tarybų Sąjungos komunistų partijos padalinys. Devintojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje ėmė formuotis masiniai politiniai judėjimai, kurie smerkė šalies aneksiją, pabrėždami poreikį atkurti valstybės nepriklausomybę. Galiausiai naujai išrinkta Aukščiausioji Taryba 1990 m. kovo 11 d. priėmė Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo aktą, kuriuo Lietuvos Respublika buvo vėl paskelbta nepriklausoma ir suverenia valstybe, o Lietuvos įjungimas į TSRS buvo pripažintas negaliojančiu. Tarybų Sąjunga daug kartų spaudė Lietuvą atsisakyti nepriklausomybės, buvo pradėta ekonominė blokada, o 1991 m. sausio 11-13 d. sovietinė kariuomenė vykdė karines operacijas, jėga okupavo Krašto apsaugos ministerijos pastatą, Vilniaus televizijos bokštą, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos pastatą ir Vilniaus geležinkelio stotį, taip pat mėgino užimti Lietuvos Parlamento rūmus ir kitas valstybės valdymo įstaigas. Lietuvos Respublikos institucijų ginti susirinko didžiulės minios vietos gyventojų. Trylika Lietuvos civilių gyventojų žuvo ir šimtai buvo sužeisti konfliktų su sovietine kariuomene metu 1991 metų naktį iš sausio 12-osios į 13-ąją.

Vertindamas istorinį ir politinį įvykių kontekstą Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad laikotarpis nuo 1990 m. vasario 24 d. (kai įvyko rinkimai į naują parlamentą) iki 1991 m. rugpjūčio mėn. (kai TSRS pripažino Lietuvos nepriklausomybę) buvo įtemptas, nestabilus pereinamasis laikotarpis tarp dviejų teisinių sistemų po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo, kadangi naujos demokratinės jėgos norėjo užimti tvirtą padėtį, o ankstesnis sovietinis režimas norėjo išlaikyti savo valdžią.

Apie TSRS vykdytą sistemingą agresiją Latvijoje ir Lietuvoje yra pasisakęs Europos Žmogaus Teisių Teismas Didžiosios kolegijos 2006 m. sprendime byloje *Ždanoka prieš Latviją*. Faktų dalyje (atsižvelgiant į Latvijos Vyriausybės nurodytas Latvijos nepriklausomybės atkūrimo nurodytu laikotarpiu aplinkybes ir komunistų partijos vaidmenį) gana detalai nurodyti pagrindiniai tuometiniai įvykiai Latvijoje ir Lietuvoje. Teismas pabrėžė, kad kiek įmanoma susilaikys nuo pasisakymų dėl grynai istorinių faktų (tai nepatenka į jo jurisdikciją), tačiau gali priimti tam tikras gerai žinomas istorines tiesas ir grįsti jomis savo motyvus. Nagrinėjamoje byloje Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino Latvijos teismų sprendimuose nustatytas aplinkybes dėl Latvijos komunistų partijos vaidmens 1991 m. sausio ir rugpjūčio mėn. įvykiuose. Šioje byloje minimas ir OMON būrys, išdėstant Latvijos Aukščiausiojo Teismo 1995 m. liepos 27 d. sprendimą Latvijos komunistų partijos vadovų byloje, kurioje kaip istorinis faktas buvo pripažinta, be kita ko, tai, kad

Latvijos komunistų partijos centrinis komitetas teikė finansinę paramą specialiam sovietų policijos būriui, kuris buvo visiškai atsakingas už civilių mirtis 1991 m. sausio įvykių Rygoje metu.

Apie tai, kad TSRS politika, kuria buvo siekiama gražinti nepriklausomybę atkūrusias valstybes, tarp jų – Lietuvą, į TSRS sudėtį, buvo vykdoma pasitelkiant ginkluotąsias pajėgas, o vienas iš pagrindinių bauginimo metodų buvo sistemingi OMON vykdomi muitinės postų užpuolimai, patvirtina byloje esantys nukentėjusiojo ir liudytojų parodymai, rašytiniai įrodymai.

Iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų teisiama jame posėdyje matyti, kad posto užpuolimas nebuvo netikėtas, muitinės vagonėlis prieš tai jau buvo du kartus užpultas Vilniaus OMON pareigūnų, sudeginti trys vagonėliai, po paskutinio užpuolimo buvo skirta rinktinės „Aras“ ir Vilniaus rajono policijos apsauga. 1991 m. liepos 31 d. prasidėjus užpuolimui jis suprato ir kitiems vagonėlyje buvusiems pareigūnams pasakė, kad puola OMON. Tokie nukentėjusiojo parodymai sutampa su liudytojos I. M. parodymais pirmosios instancijos teisme, liudytojų P. P., A. B., V. V. bylą nagrinėjant apeliacine tvarka duotais parodymais apie tai, kad po nepriklausomybės atkūrimo muitinės pasienio postai buvo užpuolami sistemingai, užpuolimų metu dažnai buvo vartojamas fizinis smurtas prieš muitinės postų pareigūnus.

Apeliacinės instancijos teismo posėdyje liudytojas – buvęs muitinės departamento direktorius V. V. – taip pat parodė, kad Medininkų posto tragedija buvo tendencinga, vyko sisteminis teroras Lietuvos pasienyje, tokiu būdu siekiant, kad pasienyje neliktų valstybingumo elementų – muitinės postų su Lietuvos vėliavomis. Tokius liudytojų parodymus patvirtina byloje esantis Lietuvos policijos eismo priežiūros tarnybos veiklos organizavimo skyriaus viršininko A. S. 2007 m. lapkričio 22 d. tarnybinis pranešimas dėl tarnybos 1991 m. sausio – rugsėjo mėnesiais. Jame nurodyta, kad įkūrus Medininkų pasienio postą, jame nuolat, visą parą dirbdavo Bataliono M-12 pareigūnai, ne kartą teko susidurti su OMON kariškiais, kurie atvažiuavę akivaizdžiai bandydavo išprovokuoti ginkluotą pasipriešinimą ar konfliktą, todėl pareigūnai visais būdais stengdavosi sušvelninti tokią situaciją ir išsiskirti taikiai (t. 8, b. l. 117).

Apeliacinės instancijos teisme kaip liudytojas apklaustas buvęs Lietuvos įgaliotas atstovas Tarybų Sąjungoje, t. y. Maskvoje ir Rusijoje E. B. parodė, kad TSRS valstybės politika dėl Lietuvos keitėsi pastarajai priėmus aktą dėl nepriklausomybės atkūrimo; buvo ir ekonominė blokada, ir 1991 m. sausio mėn. įvykiai, buvo daromas spaudimas įvairiomis priemonėmis, grasinama dėl teritorijų. Dėl užimamų pareigų liudytojas žinojo, jog TSRS valstybės vadovai neigiamai vertino Lietuvos priimtą Nepriklausomybės atkūrimo aktą. To meto TSRS politinių ir valstybinių veikėjų požiūriu Lietuva buvo nedaloma, neatskiriama Tarybų Sąjungos dalis, jų veiksmai iš esmės buvo nukreipti į tai, kad būtų išsaugotas Tarybų Sąjungos vientisumas. Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo TSRS jėgos struktūros naudojo prievartą Lietuvos atžvilgiu, buvo daug grasinimų, neramumų, OMON išpuolių, apie kuriuos žinojo TSRS politiniai vadovai. Pasisakydamas dėl Medininkų žudynių E. B. parodė, kad jo vertinimu, šie įvykiai buvo susiję tiek su politiniais perversmais pačioje TSRS, tiek siekiant parodyti, kad dėl įvykių Lietuvoje reikia įvesti prezidentinį valdymą tiek Lietuvoje, tiek visoje TSRS. Egidijaus Bičkausko teigimu, nors jam nebuvo žinomas konkretus dokumentas dėl civilių gyventojų užpuodinėjimo, tačiau žino, kad buvo vienas dokumentas, kuris nurodė neteisėtai sukurtų struktūrų išformavimą ir pan. Tuo tarpu po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo paskelbimo OMON pareigūnai savo paskirtį suvokė kaip siekį išsaugoti nedalomą ir vieningą TSRS valstybę, tuo tikslu jie buvo prisidėję prie muitinių postų užpuodinėjimo (t. 74, b. l. 24-38).

Iš bylą nagrinėjant apeliacine tvarka liudytoju apklausto N. M., 1991 m. liepos mėn. pabaigoje, rugpjūčio pradžioje buvusio Seimo nario, priklausiusio Žmogaus teisių komitetui, parodymų taip pat matyti, kad ginkluoti užpuolimai susiję su to laikmečio politiniais įvykiais; Sausio 13 –osios įvykiais buvo siekiama sukelti atsakomąją reakciją, kas suteiktų pagrindą TSRS įvesti ypatingą padėtį ir tiesioginį valdymą. Liudytojo teigimu, į karines operacijas Vilniuje įraukti TSRS vidaus kariuomenės kariškius pagal tuo metu veikiančius įstatymus galėjo tik šių TSRS jėgos struktūrų vadovai ir TSRS Prezidentas (t. 74, b. l. 38-42).

Byloje esantys rašytiniai įrodymai patvirtina, kad nuolat buvo užpuodinėjami pasienio muitinės postai. Iš tuometinio Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko G. V. 1991 m. gegužės 23

d. kreipimūsi į aukščiausias TSRS valdžios institucijas bei pareigūnus dėl neteisėtų tarybinių karių vykdomų Lietuvos Respublikos muitinės postų, valstybinių įstaigų, pareigūnų ir piliečių užpuolimų matyti, kad jų metu buvo apiplėšiami ir sunaikinami muitinės postai, mušami taikūs piliečiai, plėšiamas bei gadinamas valstybinis ir asmeninis turtas (t. 78, b. l. 22-27). 1991 m. gegužės 25 d. kreipimesi vėlgi nurodoma apie TSRS karių įvykdytą Lietuvos Respublikos vidaus reikalų institucijų ginklų pagrobimą, pakartotinius muitinės postų ginkluotus užpuolimus ir plėšimus pasienyje (t. 78, b. l. 30-31). 1991 m. birželio mėn. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko pavaduotojo Z. V. kreipimesi į TSRS vidaus reikalų ministrą nurodomas Vegerių muitinės posto užpuolimas 1991 m. birželio 18 d., kurio metu 15 automatais ir kulkosvaidžiais ginkluotų asmenų žiauriai sumušė muitinės tarnautojus ir padegė muitinės ir pasienio posto patalpas (t. 78, b. l. 28-29).

1991 m. gegužės 25 d. Ministro Pirmininko G. V. kreipimuose į TSRS Ministrą Pirmininką bei TSRS Ministro Pirmininko pirmąjį pavaduotoją teigiama, kad TSRS valdžia nesiima jokių priemonių, siekiant nutraukti TSRS kariškių vykdomus Lietuvos Respublikos muitinės postų bei valstybinių įstaigų pareigūnų užpuldinėjimus. 1991 m. gegužės 25 d. TSRS Gynybos ministro atsakyme Lietuvos Ministrui Pirmininkui G. V. teigiama, kad kaltinimai dėl muitinės postų užpuldinėjimų nepagrįsti (t. 78, b. l. 40-41). 1991 metų birželio mėnesio Ministro Pirmininko G. V. kreipimesi į TSRS Ministro Pirmininko pirmąjį pavaduotoją atkreipiamas dėmesys, kad tęsiasi TSRS kariškių vykdomi Lietuvos muitinės postų užpuldinėjimai (minimas 1991 m. birželio mėnesio 13-14 d., naktį įvykęs užpuolimas), prašoma sustabdyti tokius kariškių veiksmus (t. 78, 31-36). 1991 m. liepos 31 d. Ministro Pirmininko G. V. kreipimesi į TSRS Prezidentą pranešama apie TSRS kariškių įvykdytus išpuolius prieš Lietuvos pareigūnus ir įstaigas, aprašomos ir žudynės Medininkų muitinės poste, prašoma iširti įvykdytus nusikaltimus bei išvesti iš Lietuvos TSRS karines struktūras (t. 78, 37-39). Lietuvos Respublikos Vyriausybės telegramoje TSRS Ministrui Pirmininkui taip pat teigiama, kad TSRS valdžia nesiima jokių priemonių, siekiant nutraukti TSRS kariškių vykdomus Lietuvos Respublikos muitinės postų bei valstybinių įstaigų pareigūnų užpuldinėjimus (t. 78, b. l. 43-44).

Iš byloje esančių įrodymų matyti, kad TSRS vykdytas civilių gyventojų užpuldinėjimas buvo didelio masto, apėmė ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir Latvijos Respublikos teritorijas, siekiant šias valstybes gražinti į TSRS sudėtį. Rygos apygardos teismo 1999 m. lapkričio 8 d. nuosprendyje ir Latvijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 20 d. nuosprendyje konstatuota, kad nuo 1991 m. sausio 14 d. iki 1991 m. rugpjūčio 21 d. TSRS karinės struktūros vykdė Baltijos karinės apygardos vadų bendrai koordinuojamas ginkluotas akcijas, skirtas jėga nuversti nepriklausomos Latvijos Respublikos valstybinę valdžią, turint tikslą pakenkti Latvijos Respublikos suverenitetui bei saugumui; akcijų metu buvo panaudota karinė technika, šaunamieji ginklai ir specialiosios priemonės, buvo užgrobti bei nuniokoti valstybinės reikšmės pastatai, nušauti, sužeisti neteisėtai sulaikyti tarnybines pareigas vykdę valdžios atstovai bei pastatus savo iniciatyva saugoję lojalūs asmenys (t. 80, b. l. 2-79, t. 81, b. l. 1-46).

Prie bylos taip pat pridėti Latvijos Respublikos aukščiausiųjų valdžios institucijų dokumentai, patvirtinantys 1990 – 1991 m. TSRS vykdytą politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuldinėti nepriklausomybes atkūrusių valstybių civilius gyventojus, siekiant jas gražinti į TSRS sudėtį. Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. gruodžio 6 d. nutarime ir Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos atsakyme TSRS Aukščiausiajai Tarybai dėl TSRS Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. lapkričio 20 d. kreipimosi į Latvijos Aukščiausiają Tarybą, nurodoma, kad TSRS kariškiai vykdė neteisėtus veiksmus Latvijos Respublikoje, tokiu būdu sukuria įtemptą situaciją, nepripažįsta teisėtos Latvijos Respublikos valdžios; OMON pareigūnai daro kriminalinius nusikaltimus, nebendradarbiauja su juos tiriančiais pareigūnais (t. 79, b. l. 103-112). Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 2 d. nutarime dėl TSRS vidaus kariuomenės ginkluoto įsiveržimo į Spaudos rūmus, aprašomi bei pasmerkiami 1991 m. sausio 2 d. TSRS kariškių vykdyti neteisėti veiksmai, nurodoma, kad jie įvykdyti dėl TSRS organizacijos – Latvijos komunistų partijos – vykdomos politikos (t. 79, b. l. 113-116).

Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1991 m. gegužės 23 d. pareiškime dėl TSRS vidaus kariuomenės smurto akcijų Latvijos Respublikos pasienyje, nurodoma, kad TSRS

kariškiai užpuolė penkis muitinės postus, pažymima, kad tokio pobūdžio veiksmai tą pačią naktį buvo atlikti ir Lietuvos Respublikos teritorijoje (t. 79, b. l. 117-119). Iš byloje esančio Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir Latvijos Respublikos Ministrų Tarybos 1991 m. gegužės 24 d. nutarimo „Dėl neatidėliotinių savigynos priemonių ryšium su TSRS ginkluotų padalinių smurto akcijomis Latvijos Respublikos teritorijoje“ matyti, kad minimi muitinių postų ir kitų valstybinių objektų įvykdyti užpuolimai, prašoma įvertinti TSRS kariškių padarytą žalą ir dėl tokių veiksmų kreiptis į teisėsaugos institucijas (t. 79, b. l. 120-124). Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. gegužės 29 d. notyje TSRS Aukščiausiajai Tarybai ir TSRS Prezidentui M. G. reikalaujama išvesti TSRS kariuomenę iš Latvijos Respublikos, nurodomos TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės Ypatingos paskirties milicijos būrio (OMON) nusikalstama veikla Latvijos Respublikos teritorijoje (t. 79, b. l. 125-129). Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1991 m. rugpjūčio 22 d. kreipimesi nurodyta, kad Latvijos Respublikoje 1991 m. rugpjūčio 20-22 d. buvo vykdomas smurtinis valstybinis perversmas, į jį buvo įtrauktas ir TSRS VRM Ypatingosios paskirties milicijos būrys OMON (t. 79, b. l. 130-132).

Iš byloje esančių 1991 m. birželio 11 d., 1991 m. birželio 13 d., 1991 m. birželio 17 d. TSRS vidaus reikalų ministro ir TSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo raštų matyti, kad TSRS VRM vadovai nepripažino Lietuvos ir Latvijos valstybių nepriklausomybės, šių valstybių įstatymų ir įkurtų muitinės, policijos institucijų teisėtumo. Lietuvos ir Latvijos priimtoms nepriklausomybės atkūrimo deklaracijos traktuojamos, kaip prieštaraujančios TSRS Konstitucijai, muitinės postai įkurti neteisėtai, o OMON smurtiniai veiksmai pateisinami siekiu stabilizuoti padėtį TSRS (t. 15, b. l. 27-30, 56-65).

Aptarti rašytiniai įrodymai patvirtina daugkartinius TSRS kariškių įvykdytus muitinės postų bei kitų valstybinių įstaigų pareigūnų užpuolimus 1991 m., tarp jų – ir Medininkų žudynes, ginkluotės naudojimą. Šių dokumentų turinys taip pat rodo, kad TSRS politiniai vadovai nuolat buvo apie tai informuojami Lietuvos Respublikos vadovų, protestuojant prieš agresijos naudojimą ir reikalaujant imtis priemonių užkirsti tam kelią, tačiau vykdomi užpuolimai TSRS vadovų buvo toleruojami, nesiimama jokių veiksmingų priemonių TSRS jėgos struktūrų neteisėtiems veiksams, tame tarpe civilių asmenų žudymui, žalojimui nutraukti, kaltininkams nubausti, padarytai žalai atlyginti, grąžinti užgrobtus objektus. Tai pagrįstai leidžia daryti išvadą, kad tokie TSRS jėgos struktūrų vykdyti gerai organizuoti, reguliarūs analogiško nusikalstamo elgesio pasikartojimai (užpuolimai) atitiko TSRS valstybės politiką.

Vertinant istorinį byloje nagrinėjamų įvykių tarptautinį kontekstą svarbūs ne tik nukentėjusiųjų ir liudytojų parodymai, įvairūs su tuo laikmečiu susiję nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai bei teismų sprendimai, bet ir ypatingą svarbą įgyja viešai publikuota šios srities specialistų autoritetinga nuomonė. Prof. dr. D. Žalimas, Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto vadovas, Lietuvos Konstitucinio Teismo teisėjas (pirmininkas), Nuolatinio arbitražo teismo narys, apgynęs disertaciją tema „Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. kovo 11 d. tarptautiniai teisiniai pagrindai ir pasekmės“, 2010 m. Prahoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje apie komunistinių režimų nusikaltimus skaitė pranešimą apie Lietuvoje įvykdytus komunistinio režimo nusikaltimus pagal tarptautinės teisės aktus.

Šiame pranešime nurodoma, kad po Lietuvos okupacijos ir aneksijos 1940 m., prasidėjo TSRS okupacinio totalitarinio režimo represijos prieš besipriešinančią Lietuvos visuomenę. Sovietų režimas, pasitelkdamas TSRS ginkluotąsias pajėgas tikslingai ir sistemingai vykdė tokius nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus, kaip masiniai tautos ir rezistencinio judėjimo dalyvių žudymai, masiniai civilių trėmimai, sulaikymai, kitokio pobūdžio persekiojimai politiniais pagrindais. Retrospektyvi atsakomybė už genocidą, nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus numatyta 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XV skyriuje, kurio normos kyla iš visuotinai pripažintų tarptautinės baudžiamosios teisės principų, šioje srityje žinomų, kaip Niurnbergo principai.

Pranešime pažymima, kad paskutinis sovietų totalitarinio režimo nusikaltimų Lietuvoje epizodas susijęs su nusikaltimais, padarytais 1991 m. sausio–rugpjūčio mėn. sovietų agresijos prieš

Lietuvą metu (Lietuvos nepriklausomybės gynėjų nužudymu ir bandymais nuversti nepriklausomybę paskelbusią teisėtą valdžią). Pasak prof. dr. D. Žalimo, kadangi visi šie nusikaltimai buvo padaryti agresijos metu ir bandant vėl okupuoti Lietuvą, jie galėtų būti kvalifikuojami kaip karo nusikaltimai prieš tarptautinės humanitarinės teisės saugomus asmenis – nekombatantus ir civilius gyventojus. Kaip vienas tokios bylos pavyzdys nurodoma Medininkų byla dėl 1991 m. liepos 31 d. įvykių; kuomet ginkluotas OMON padalinys, pavaldus TSRS vadovybei (sukarintos milicijos padalinys specialiosioms operacijoms) puolė Lietuvos muitinės postą Baltarusijos pasienyje; nesutikdamas jokio neginkluotų Lietuvos pareigūnų pasipriešinimo (tuo metu OMON Lietuvos muitinės postų užpuolimai buvo dažni, tačiau paprastai pasibaigdavo jų sugriovimu nenužudant pareigūnų) nužudė šešis Lietuvos policijos ir muitinės pareigūnus, o vieną sunkiai sužeidė (**Error! Hyperlink reference not valid.**).

Viešai publikuojamos 1992 m. Žmogaus teisių situacijos pasaulyje ataskaitos (Human Rights Watch Report) dalyje dėl Sovietų Sąjungos pasisakant apie oficialius TSRS smurto (karinės jėgos) naudojimo slopinant demonstracijas planus, konstatuojama, kad 1991 m. sausio mėnesio sovietinių pajėgų užpuolimas Baltijos respublikose atitiko smurto naudojimo būdą (modelį), kurį Maskva naudojo „glasnost“ metais slopinant disidentus, kai šie kėlė grėsmę partijos ar Maskvos kontrolei. Pažymima, kad Lietuvos nepriklausomybės paskelbimas 1990 kovo mėn. nulėmė ilgos kovos su Kremliumi pradžia; 1990 m. sovietų vyriausybė skyrė Lietuvai ekonomines sankcijas ir grasino panaudoti jėgą, kad priverstų ją laikytis sovietų teisės. Sovietų institucijos panaudojo mirtiną jėgą bandydamos pašalinti (nuversti) laisvai išrinktą Lietuvos vyriausybę ir atkurti sovietinę santvarką. Toliau aprašomi 1991 m. sausio įvykiai, išskiriant, kad sausio 13 d. sovietų karinės pajėgos užpuolė beginklių civilių minias (nuo dvidešimties iki šešiasdešimties tūkstančių) prie Vilniaus televizijos bokšto ir spaudos centro; užimdami šiuos pastatus, sovietų desantininkai nužudė keturiolika civilių; keletą iš jų pervaziavus tankams; apie penki šimtai aštuoni asmenys patyrė šautinius sužalojimus bei nudegimus. Taip pat nurodoma, kad analogiška taktika buvo naudojama Latvijoje siekiant priversti atsakyti nepriklausomybės deklaracijos; aprašant Latvijos 1991 m. sausio įvykius, nurodomas ir ginkluotas specialusis milicijos padalinys „juodosios beretės“ (t. y. OMON).

Ataskaitoje konstatuojama, kad įrodymai svariai rodo, kad smurtas buvo dalis plano, galimai parengto Maskvoje pritariant M. G. , nuversti nepriklausomas Lietuvos ir Latvijos vyriausybes ir įtvirtinti tiesioginį prezidentinį M. G. valdymą kartu su Nacionalinio gelbėjimo komitetu. Tačiau planas buvo sužlugdytas stiprių visuomenės protestų ir tarptautinio pasmerkimo. Nurodoma, jog tolimesniais mėnesiais sovietų ginkluotosios pajėgos tęsė ginkluotą spaudimą Lietuvoje ir Latvijoje; nuo sausio pabaigos iki liepos mėnesio pagrindiniu nepriklausomybės siekiančių respublikų bauginimo metodu tapo besikartojantys OMON Baltijos respublikų muitinės postų užpuolimai. Sovietų kovotojai užpuolė, sudegino, uždarė ar sugriovė 23 Lietuvos muitinės postus prie Baltarusijos – Lietuvos sienos; užpuolė du Lietuvos geležinkelio muitinės postus; užpuolė ir sudegino 11 Latvijos ir 5 Estijos pasienio postus; daugeliu atvejų OMON pajėgos sumušė muitinės pareigūnus (http://www.hrw.org/reports/1992/WR92/HSW-05.Htm# P328_99935).

Be to, ir pati TSRS pripažino agresijos prieš Baltijos valstybes faktą, 1989 m. gruodžio 24 d. Liaudies deputatų suvažiavimo nutarimo „Dėl Tarybų Sąjungos ir Vokietijos 1939 metų nepuolimo sutarties politinio ir teisinio įvertimo“ 5 ir 7 punktuose konstatavus, kad realizuojant Molotovo – Ribentropo sandėrį buvo pažeistas Baltijos valstybių suverenitetas ir nepriklausomybė, taip pat TSRS tarptautiniai įsipareigojimai pagal 1920 metų taikos sutartį ir 1926 – 1933 metų nepuolimo sutartį su Baltijos valstybėmis (*TSRS Liaudies deputatų suvažiavimo ir TSRS Aukščiausiosios Tarybos žinios, 1989, Nr.29-579*). Kita vertus, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir 1990 m. kovo 13 d. raštu Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkui pranešus TSRS vadovams apie nepriklausomybės atkūrimą ir uždraudus TSRS jėgos struktūrų bet kokius veiksmus Lietuvos Respublikos teritorijoje, 1990 m. kovo 15 d. TSRS Liaudies deputatų suvažiavimas priėmė nutarimą, kuriuo Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo aktus paskelbė negaliojančiais.

Iš aptartų dokumentų matyti, kad po Lietuvos ir Latvijos nepriklausomybės atkūrimo TSRS, siekdama destabilizuoti padėtį, tęsti okupaciją ir grąžinti valstybes į TSRS sudėtį, ėmė vykdyti bauginimo ir teroro politiką. Nuo 1991 m. sausio 11 d. Lietuvoje vykdyta atvira karine agresija prieš

civilius gyventojus buvo siekiama išprovokuoti ginkluotą konfliktą, neramumus, kurie būtų priežastimi nuversti nepriklausomybę atkūrusių valstybių valdžią, įvesti Lietuvoje ir Latvijoje TSRS Prezidentinį valdymą panaudojant TSRS karines pajėgas ir tokiu būdu toliau tęsti Lietuvos ir Latvijos okupaciją ir aneksiją. Didelio masto ir sistemingos represijos prieš Lietuvos ir Latvijos gyventojus nebuvo atsitiktinės ir chaotiškos, o dalis oficialios tikslingos sisteminės totalitarinės TSRS politikos išsaugoti TSRS vientisumą. Užpuolimus vykdė gausios TSRS karinės pajėgos, struktūriniai jų padaliniai, taip pat ir specialiosios paskirties (OMON) būriai. Buvo naudojama sunkioji karinė technika: tankai, tanketės, šarvuočiai, specialiosios ir sprogstamosios priemonės, taip pat koviniai šaunamieji ginklai, šaudmenys. Gerai organizuotos tarpusavyje panašios sistemingos represijos prieš civilius gyventojus pasireiškė jų žudymais, žalojimais, luošnimais, neteisėtais sulaikymais, civilinės paskirties objektų, tarp jų ir muitinių, užpuolimais Lietuvoje ir Latvijoje. TSRS vadovams žinant apie TSRS ginkluotų pajėgų vykdomus civilių objektų ir civilių gyventojų sistemingus užpuolimus nepriklausomų Lietuvos ir Latvijos valstybių teritorijose, šie buvo pateisinami ir toleruojami, Lietuvos ir Latvijos valstybių vadovų reikalavimai išvesti arba išformuoti šiuos dalinius – ignoruojami.

Kaip jau minėta, pagal tarptautinių teismų praktiką, kvalifikuojant kaltininko veiką kaip nusikaltimą žmoniškumui, ji turi būti didelio masto ar sistemingo užpuolimo dalis. Veika pripažįstama nusikaltimu žmoniškumui, net kai kaltininkas dalyvavo padarant tik vieną tokį nusikaltimą prieš tik kelis civilius gyventojus, jei toks veikimas buvo nuoseklios tam tikrų asmenų, susijusių su kaltininku, nusikalstamo elgesio sistemos dalis. Tokiu būdu Rygos OMON kariškių, tarp jų ir K. M. , įvykdytos pareigūnų žudynės Lietuvos Medininkų muitinės poste buvo dalis TSRS politikos, pasireiškusių masiniu ir sistemingu civilių gyventojų užpuolimu iki 1991 m. rugpjūčio 22 d., kuomet pasikeitė TSRS vadovybė, o tuo pačiu ir vykdoma politika.

Tai, kad K. M. dalyvavimas Medininkų muitinės posto pareigūnų užpuolime nebuvo atsitiktinis iš asmeninių paskatų įvykdytas kriminalinis nusikaltimas, o užimamų pareigų OMON būryje pagrindu padaryta veika, vykdančią TSRS politiką pagrįstus tiesioginių vadovų nurodymus, patvirtina ir byloje esantis Rygos apygardos teismo 2004 m. spalio 4 d. nuosprendis. Šiuo nuosprendžiu TSRS vidaus reikalų ministerijos karo pajėgų žinioje buvusio Rygos OMON milicininkai, tarp jų ir smogikas K. M. (N.) pripažinti kaltais ir nuteisti už 1991 m. sausio, gegužės, rugpjūčio mėn. įvykdytus smurtinius ginkluotus nusikaltimus, užpuolant civilinės paskirties objektus (tarp jų ir muitinę), nukreiptus nuversti teisėtą atkurtos Latvijos Respublikos valstybės valdžią, smurtaujant prieš jos gyventojus, tarp jų ir už Latvijos milicijos darbuotojų bei civilių nužudymus ir sunkius sužalojimus (t. 38, b. l. 87-115).

Esant išdėstytais aplinkybėmis, remiantis bylos įrodymais, darytina išvada, kad Medininkų muitinės posto pareigūnų užpuolimas įvykdytas masyvos TSRS politinės akcijos fone, civiliai pareigūnai nužudyti užpuolikams, tarp jų ir K. M. , vykdančią ir remiant TSRS valdžios ir jai pavaldžių institucijų vykdomą politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuolinti civilius, juos žudyti, sunkiai sutrikdyti jų sveikatą, kas rodo pastarojo nusikalstamoje veikoje esant nusikaltimo žmoniškumui privalomąjį objektyvųjį požymį.

Dėl nusikaltimo žmoniškumui subjekto

Atskleidžiant nusikaltimo sudėties elementą – nusikaltimo subjektą, svarbu nustatyti konkretaus nusikaltimo subjektą apibūdinančius požymius, kurie leistų nustatyti nusikaltimo sudėtį kaltininko padarytoje veikoje. Pagal Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį už tarptautinės teisės draudžiamą elgesį su žmonėmis atsako tas, kas tyčia, vykdydamas ar remdamas valstybės ar organizacijos politiką dideliu mastu arba sistemingai užpuolinti civilius, juos žudė arba sunkiai sutrikdė jų sveikatą; <...>. Niurnbergo tribunolo statuto 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad gali būti teisiami ir baudžiami asmenys, kurie, veikdami Europos ašies šalių interesų vardu, veikdami atskirai arba būdami organizacijų nariais, padarė kurį nors iš toliau išvardytų nusikaltimų, t. y. nusikaltimus taikai, karo nusikaltimus arba nusikaltimus žmoniškumui. Iš Niurnbergo tribunolo statuto 7, 8 ir 9 straipsnių matyti, kad kaltinamaisiais gali būti tiek asmenys, einantys oficialias aukštas pareigas,

tokie kaip Valstybės vadovas arba atsakingieji pareigūnai Vyriausybės departamentuose, tiek pavieniai asmenys, grupių arba organizacijų nariai, veikę vykdydami savo Vyriausybės arba viršesnio pareigūno įsakymą. Pagal Niurnbergo tribunolo statuto 8 straipsnio nuostatas, tai, jog kaltininkas veikė vykdydamas savo Vyriausybės arba viršesnio pareigūno įsakymą, neatleidžia jo nuo atsakomybės.

Taigi pagal tarptautinę ir nacionalinę teisę nusikaltimo žmoniškumui subjektu yra civilinės ar karinės valdžios atstovai arba jų įsakymus vykdančios atskiri asmenys arba organizacijų nariai, veikiantys valstybės vardu. Toks subjekto apibūdinimas suponuoja tai, kad nusikaltimai žmoniškumui vykdomi valstybės vardu, valstybės pareigūnų, atstovų arba tokių asmenų įsakymu.

Bylos įrodymais nustatyta, kad nagrinėjamų įvykių metu K. M. dirbo milicininku Rygos Ypatingos paskirties milicijos būryje (OMON). Iš byloje esančio TSRS vidaus reikalų ministro 1988 m. spalio 3 d. įsakymo Nr. 206 matyti, kad tokie būriai Lietuvoje ir Latvijoje buvo įkurti siekiant užkirsti kelią grupiniam chuliganizmui ir masinėms riaušėms TSRS teritorijoje (t. 14, b. l. 42-46). Latvijai atkūrus nepriklausomybę, TSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo 1990 m. spalio 2 d. įsakymu Latvijos ypatingos paskirties milicijos būrys (OMON) perduotas TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės pavaldumui (t. 14, b. l. 55-56). 1990 m. lapkričio 14 d. Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimu iš Rygos OMON darbuotojų dėl bendradarbiavimo su TSRS ginkluotosiomis pajėgomis ir vykdytų neteisėtų ir nusikalstamų akcijų atimtas valdžios atstovų Latvijos Respublikoje statusas. Byloje esančioje TSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo pažymoje nurodyta, kad Rygos OMON padalinys, atsižvelgiant į sudėtingą politinę padėtį, savo veiksmais vykdė TSRS užduotis ir atsisakė vykdyti Latvijos valdžios institucijų įsakymus, prieštaraujančius TSRS Konstitucijai (t. 14, b. l. 65-75). Iš TSRS vidaus reikalų ministro 1991 m. rugpjūčio 28 d. įsakymo Nr. 305 matyti, kad juo išformuotas Rygos ypatingos paskirties milicijos būrys (t. 15., b. l. 79-80).

Taigi bylos įrodymai leidžia daryti išvadą, kad Medininkų žudynių metu TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrys (OMON), kuriam priklausė ir K. M., buvo TSRS organizacija, t. y. struktūrinis milicijos padalinys, dėl susiklosčiusių politinių aplinkybių veikiantis užsienio – nepriklausomybę atkūrusios Latvijos Respublikos teritorijoje, tačiau vykdančias TSRS įstatymus bei vadovų nurodymus. Tokiu būdu K. M., kartu su kitais būrio milicininkais ir vadu vykdęs pavestą Medininkų muitinės posto pareigūnų ginkluoto užpuolimo operaciją, veikė kaip TSRS valdžios atstovai, palaikė ir įgyvendino TSRS persekiojimo politiką. Šios aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad K. M. Medininkų žudynių metu buvo šio nusikaltimo žmoniškumui subjektas pagal tarptautinę teisę.

Dėl subjektyviųjų nusikaltimo žmoniškumui požymių (tyčinės kaltės)

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos BK 2 straipsnio 3 dalies nuostatomis, asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką. Principas nėra nusikaltimo be kaltės (*nullum crimen sine culpa*) – įtvirtintas ir 1961 m. BK 3 straipsnio 2 dalyje. Asmuo pripažįstamas kaltu padaręs nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, jeigu jis šią veiką padarė tyčia ar dėl neatsargumo (Lietuvos Respublikos BK 14 straipsnis). Tyčinė kaltės forma, kaip ir kiekvienas inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymis, privalo būti įrodyta ne prielaidomis, o abejonių nekeliančiais įrodymais. Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje numatytas nusikaltimas žmoniškumui gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia. Nusikaltimus žmoniškumui kodifikavusio Romos statuto 30 straipsnyje, reglamentuojančiame subjektyviąją nusikaltimo pusę taip pat nurodyta, kad asmuo traukiamas baudžiamajon atsakomybėn ir baudžiamas tik tuo atveju, kai objektyvieji nusikaltimo požymiai yra tyčiniai ir sąmoningi. Šio straipsnio 2 dalyje atskleidžiamas tyčios turinys, t. y. asmuo veikia tyčia, jei: a) veikos atžvilgiu jis ketina būtent taip elgtis; b) pasekmių atžvilgiu jis ketina sukelti būtent tokias pasekmes arba žino, kad jos atsirastų įvykiams klostantis savaime.

Pagal teismų praktiką kaltės turinys atskleidžiamas remiantis ne vien tik kaltininko paaiškinimais, kaip jis suvokė bei vertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius ir t.

t., bet ir pagal išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, būdą, pastangas juos padarant, situaciją, kuri buvo juos padarant, ir pan. Vadovaujantis teismų praktika nusikaltimų žmoniškumui bylose, kolegija daro išvadą, kad šioje byloje Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį galima taikyti, jei Medininkų muitinės posto užpuolikai, tarp jų ir K. M., turėjo tiesioginę tyčią nežmoniškai veikti (šiuo atveju – nužudyti) prieš civiliams priskirtinus pareigūnus, vykdant TSRS politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuldinėti nepriklausomybę atkūrusių Baltijos valstybių civilius (*Lietuvos apeliacinio teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 1A-34/2002, 1A-38/2014*). Kita vertus, iš teismų praktikos panašaus pobūdžio nusikaltimų žmoniškumui (pvz., genocido) bylose matyti, kad nusikaltimų žmoniškumui subjektyviesiems požymiams įrodyti nekeliamas reikalavimas itin detaliam atskleisti kaltininko psichinį santykį su padaryta veika (*Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-469-518/2015, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys Nr. 2K-158/2005, 2K-48-222/2015*). Tarptautinio baudžiamojo teismo praktikoje taip pat laikomasi pozicijos, kad požymis „sąmoningai“ neturėtų būti aiškinamas kaip reikalaujantis įrodyti, jog kaltininkas žinojo (suvokė) visas užpuolimo detales arba tiksliai žinojo valstybės ar organizacijos plano ar politikos detales (*The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, ICC-01/05 -01/08, Pre-Trial Chamber II, Decision on the Confirmation of charges, 15 June 2009*).

Taigi, sprendžiant baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimą žmoniškumui taikymo klausimą, būtina nustatyti, kad kaltininkas žinojo (suvokė), jog užpuolimas nukreiptas prieš civilius gyventojus ir, kad jo veika susijusi su sistemingo civilių užpuolimo kontekstu (yra jo dalis). Atsižvelgiant į tai, kad K. M. iš esmės neigia dalyvavimą jam inkriminuoto nusikaltimo padaryme ir net buvimą įvykio vietoje, vertinant, ar jis padarė tyčinį nusikaltimą žmoniškumui veikdamas tiesiogine tyčia, kolegija remiasi bylos faktinių aplinkybių, byloje surinktų įrodymų visuma.

Kaip jau nurodyta anksčiau nuosprendyje, įvykio metu K. M. dirbo milicininku Latvijoje veikusiam Ypatingos paskirties milicijos būryje (OMON), iš kurio darbuotojų dėl bendradarbiavimo su TSRS ginkluotosiomis pajėgomis ir vykdytų neteisėtų ir nusikalstamų akcijų prieš valstybės interesus, gyventojų sveikatą bei gyvybę, 1990 m. lapkričio 14 d. Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos nutarimu atimtas valdžios atstovų Latvijos Respublikoje statusas. Dar iki to, t. y. 1990 m. spalio 2 d. TSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo įsakymu Latvijos ypatingos paskirties milicijos būrys (OMON) perduotas TSRS vidaus reikalų ministerijos pavaldumui (t. 14, b. l. 55-56). Iš byloje esančios TSRS vidaus reikalų ministro pavaduotojo pažymos matyti, kad Rygos OMON padalinys nuo 1991 m. sausio mėn., atsižvelgiant į sudėtingą politinę padėtį, vykdė TSRS užduotis, atsisakė vykdyti Latvijos valdžios institucijų įsakymus, prieštaraujančius TSRS Konstitucijai (t. 14, b. l. 65-75). Bylos duomenimis, bendradarbiaudamas su kitomis TSRS jėgos struktūromis Rygos OMON būrys sistemingai užpuldinėjo tarnybines pareigas vykdančius Latvijos valdžios atstovus, tarp jų ir muitinių pareigūnus, panaudodami ginkluotą smurtą.

Tai patvirtina prie šios baudžiamosios bylos medžiagos pridėtas Rygos apygardos teismo 1999 m. lapkričio 8 d. nuosprendis, kuriuo TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės Rygos OMON kariai nuteisti už ginkluotas akcijas, skirtas jėga nuversti nepriklausomos Latvijos Respublikos valdžią (t. 80, b. l. 2-79). Latvijos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. spalio 20 d. nuosprendyje šioje byloje taip pat pripažino įrodyta, kad Rygos OMON darbuotojai, suvokdami, kad vykdo veiksmus, kurių tikslas – nuversti Latvijos Respublikos valstybinę valdžią, turėdami tikslą pakenkti Latvijos Respublikos suverenitetui bei saugumui ir norėdami, kad pasekmės būtų tokios, naudodamiesi ginkluote ir parengimu vykdyti prievartos akcijas, nuo 1991 m. sausio 14 d. iki 1991 m. rugpjūčio 21 d. organizavo, vadovavo ir aktyviai dalyvavo ginkluotose Baltijos karinės apygardos vadų bendrai koordinuojamose akcijose, kurių metu buvo panaudota karinė technika, šaunamieji ginklai ir specialiosios priemonės, buvo užgrobti bei nuniokoti valstybinės reikšmės pastatai; akcijų metu nušauti, sužeisti neteisėtai sulaikyti tarnybines pareigas vykde valdžios atstovai bei pastatus savo iniciatyva saugoję lojalūs asmenys (t. 81, b. l. 1-46).

Iš byloje esančio Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. gruodžio 6 d. nutarimo ir Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos atsakymo TSRS Aukščiausiajai Tarybai

dėl TSRS Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. lapkričio 20 d. kreipimosi į Latvijos Aukščiausiąją Tarybą, matyti, kad TSRS kariškiai, taip pat ir OMON pareigūnai vykdė neteisėtus veiksmus Latvijos Respublikoje (t. 79, b. 1. 103-112). Iš Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. gegužės 29 d. notos matyti, kad nuo 1990 m. sausio mėn. Latvijos Respublikos teritorijoje nusikalstamą veiklą plėtoja TSRS vidaus reikalų ministerijos vidaus kariuomenės ypatingos paskirties milicijos būrys, kuris sistemingai vykdo smurto akcijas, žudo ir žemina žmones, grobia ir niokoja valstybės ir piliečių nuosavybę, 1991 m. gegužės 23 ir 24 d. buvo įvykdyta didelė, iš anksto suplanuota ir parengta akcija prieš Latvijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos muitinės tarnybas (t. 79, b. 1. 125-129). Neteisėti OMON veiksmai Latvijos Respublikoje nurodomi ir Latvijos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1991 m. rugpjūčio 22 d. kreipimesi dėl 1991 m. rugpjūčio 20-22 d. vykdytų smurtinių OMON veiksmų (t. 79, b. 1. 130-132). Byloje esantis Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos 2012 m. kovo 20 d. raštas taip pat patvirtina, kad Rygos OMON būrys dalyvavo smurtiniuose ginkluotuose užpuolimuose ne tik Latvijos, bet ir Lietuvos teritorijoje, šaudydami puolė muitinės postus, degino vagonėlius, sumušdavo pareigūnus. Taigi, bylos įrodymais nustatyta, kad specialusis Rygos OMON būrys realiai priklausė tuo metu veikusioms represinėms struktūroms, vykdžiusioms operacijas prieš Latvijos ir Lietuvos civilius gyventojus.

K. M. , kaip Rygos OMON pareigūno tiesioginį ir sąmoningą dalyvavimą šio būrio vykdytose represinio pobūdžio operacijose prieš civilius gyventojus patvirtina dėl jo priimti teismų nuosprendžiai Latvijos Respublikoje. Rygos miesto Kurzemės rajono teismo 1993 m. liepos 19 d. nuosprendžiu K. M. (N.) kaip specialiojo milicijos būrio – OMON darbuotojas kartu su kitais pripažintas kaltu ir nuteistas už smurto panaudojimą ir plėšimus prieš piliečius bei piktnaudžiavimą valdžia ir tarnybine padėtimi 1991 m. rugpjūčio 9 d., 1991 m. spalio 4-13 d. (t. 38, b. 1. 68-82). Rygos apygardos teismo 2004 m. spalio 4 d. nuosprendžiu TSRS vidaus reikalų ministerijos karo pajėgų žinioje buvusio Rygos OMON milicininkai, tarp jų ir smogikas K. M. (N.) pripažinti kaltais ir nuteisti už 1991 m. sausio, gegužės ir rugpjūčio mėn. įvykdytus smurtinius ginkluotus nusikaltimus, nukreiptus nuversti teisėtą atkurto Latvijos Respublikos valstybės valdžią, smurtaujant prieš jos gyventojus, tarp jų ir už Latvijos milicijos darbuotojų bei civilių nužudymus ir sunkius sužalojimus (t. 38, b. 1. 87-115). Be to, iš byloje esančių Latvijos Respublikos prokuratūros pateiktų dokumentų matyti, kad K. M. (N.) kartu su kitais OMON pareigūnais dalyvavo Rygos televizijos bokšto ir televizijos studijos užėmime bei ginkluotame Vidaus reikalų ministerijos užpuolime 1991 m. rugpjūčio 19 d., ginkluotame policijos akademijos užėmime 1991 m. rugpjūčio 21 d., naudojo smurtą prieš piliečius Domo aikštėje 1991 m. rugpjūčio 20-21 d. (t. 14, b. 1. 1-5, 12-14, 19-21).

Medininkų žudynėse dalyvavusių Rygos OMON milicininkų, tarp jų K. M. , nustatyti atlikti veiksmai patvirtina, jog žudynių metu jie veikė tiesiogine tyčia – suvokė savo veiksmus, sumanymą išžudyti Medininkų muitinės posto pareigūnus ir sąmoningai siekė tokių padarinių. Nagrinėjamu atveju K. M. ne tik dalyvavo Medininkų muitinės posto pareigūnų žudynėse, bet ir žinojo, kad TSRS tikslas – agresija, pasitelkiant ginkluotąsias pareigas ir specialius būrius, sugrąžinti nepriklausomybę paskelbusias Baltijos valstybes į buvusios TSRS sudėtį bei vykdant sistemingą spaudimą naikinti valstybingumo požymius, tarp jų – ir naujai įkurtus muitinės postus. Tai patvirtina jo sąmoningas priklausymas išskirtiniam būriui, kuris buvo pašalintas iš nepriklausomybę atkūrusios Latvijos jurisdikcijai pavaldžių tarnybų, OMON pareigūnų dalyvavimai masiniuose užpuolimuose nuo 1991 m. pradžios, teismo nuosprendžiu nustatytas paties K. M. dalyvavimas kitose OMON operacijose prieš civilius gyventojus. Taip pat Medininkų muitinės posto užpuolikai, tarp jų – ir K. M. suprato, kad jų veika nukreipta ne prieš Lietuvos ginkluotąsias pajėgas, o prieš muitinės poste dirbančius civilius pareigūnus. Be to, žinojo, kad anksčiau įvykdytiems muitinės postų užpuolimams priešinamasi nebuvo, suprato, kad jiems pavestos operacijos uždavinys – nužudyti jame dirbusius pareigūnus ir to norėjo.

Nagrinėjamu atveju svarbu pažymėti ir tai, kad net esant griežtiems pavaldumo santykiams atsakomybės už nusikaltimus žmoniškumui nepanaikina vado įsakymo vykdymas. Tokios praktikos laikosi ir Europos Žmogaus Teisių Teismas, kuris, remdamasis bendraisiais teisės principais, buvo pripažinęs, jog net eilinis kareivis negali pasiteisinti visišku, aklu paklusimu įsakymams, kurie

akivaizdžiai pažeidžia tarptautiniu mastu pripažintas žmogaus teises, ypač teisę į gyvybę, kuri yra aukščiausia vertybė žmogaus teisių hierarchijoje (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 22 d. sprendimas byloje *K. – H. W. Prieš Vokietiją*). Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje nusikaltimų žmoniškumui srityje taip pat yra konstatavęs, kad asmenys, vykdanys profesinę veiklą (konkrečiu atveju – policijos pareigūnai), turi elgtis labai atsargiai, iš jų gali būti tikimasi ypatingo rūpestingumo, vertinant pavojus, kuriuos sukelia jų veikla. Juo labiau akivaizdžiai neteisėtas jų veikų pobūdis – nužudymai – civilių gyventojų užpuolimo kontekste, net paviršutiniškai apmaštant turėjo parodyti, kad šios veikos gali būti pripažintos nusikaltimais žmoniškumui, už kuriuos gali kilti atsakomybė baudžiamąja tvarka (*Kononov prieš Latviją [GC], no. 36376/04, § 185, ECHR 2010*). Jau minėtoje byloje *Penart prieš Estiją* Europos Žmogaus Teisių Teismas pažymėjo, kad net jeigu padarytos veikos galėjo būti vertinamos kaip teisėtos pagal sovietų teisę, nėra pagrindo daryti kitokią išvadą, nei padarė Estijos teismai, pripažindami veikas nusikaltimais žmoniškumui pagal tarptautinę teisę, galiojusią jų padarymo metu. Be to, šiame kontekste Teismas pažymėjo ir tai, kad TSRS buvo 1945 m. rugpjūčio 8 d. Londono susitarimo, kuriuo patvirtintas Niurnbergo statutas, šalis. Kadangi TSRS buvo Jungtinių Tautų Organizacijos narė, negalima teigti, kad šie principai buvo nežinomi jos institucijoms. Taigi Teismas pripažino nepagrįstu pareiškėjo argumentą byloje, kad jo veikos nebuvo nusikaltimai žmoniškumui jų padarymo metu ir kad negalima buvo pagrįstai tikėtis, jos jis žinojo apie jų nusikalstamumą.

Iš nacionalinės teismų praktikos taip pat matyti, kad pats K. M. priklausymas OMON būriui ir tiesioginis dalyvavimas jo nusikalstamoje veikloje prieš civilius gyventojus, leidžia daryti išvadą, kad jis suprato savo tarnybinės veiklos pobūdį, nukreiptą vykdyti agresiją prieš nepriklausomybę atkūrusių Latvijos ir Lietuvos valstybių civilius gyventojus (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-237/1999*).

Konstatuodama tiesioginę K. M. tyčią padarius nusikaltimą žmoniškumui, kolegija atsižvelgia ir į objektyviusius padarytos nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, būdą, pastangas, aplinkybes. Kaip matyti iš nukentėjusiojo T. Š. parodymų, Medininkų muitinės postą užpuolė asmenys buvo su TSRS valstybės jėgos struktūrų uniformomis, tačiau ant jų uniformų nebuvo struktūrinį dalinį identifikuojančių simbolių. Tai patvirtina, kad užpuolikai suprato, kad daro nusikaltimą, užpuldami Lietuvos Respublikos civilius nesipriešinančius pareigūnus, ir dėl to slėpė identifikuojančius požymius. Bylos įrodymais taip pat nustatyta, kad užpuolimas įvyko paryčiui, netikėtai, muitinės pareigūnams ir policijos darbuotojams nesipriešinant, juos suguldžius ant vagonėlio grindų ir iškart sušaudžius daugiausiai šūviais į galvas. Kolegijos vertinimu, tokios užpuolikų pastangos užpulti netikėtai, staigūs ir iš anksto apgalvoti veiksmai, į gyvybiškai svarbią vietą – galvą – tikslingai nukreipti mirtini šūviai, leidžia daryti išvadą, kad užpuolikai, tarp jų ir – K. M. , veikė turėdami tiesioginę tyčią nužudyti civilius Lietuvos Respublikos pareigūnus. Aptartos byloje nustatytos aplinkybės, pagrindžiančios, jog užpuolikai, tarp jų ir K. M. , suvokė objektyviusius nusikaltimo požymius atitinkančias faktines aplinkybes, leidžia teismui daryti išvadą, kad kaltininkas(i) suprato padaryto nusikaltimo pavojingumą to laikmečio politiniame kontekste, suprato, kad daro nusikaltimą pagal tarptautinę teisę. Taigi, K. M. suprato, kad padarė veiką, kuri dėl savo pobūdžio ir padarinių objektyviai yra sistemingo užpuolimo dalis, žinojo, kad nužudė ne ginkluotųjų pajėgų narius, o civilius pareigūnus, ir to norėjo.

Esant išdėstytoms aplinkybėms, kolegija konstatuoja, kad K. M. veikoje yra ne tik Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje numatytą nusikaltimą atitinkantys būtinieji objektyvieji, bet ir subjektyvieji požymiai.

Taip pat teisėjų pažymi, jog Lietuvos Respublikos BK 95 straipsnio 9 dalies 2 punkte nustatyta, kad Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnyje numatytai nusikalstamai veikai – tarptautinės teisės draudžiamam elgesiui su žmonėmis, senaties terminas nėra taikomas.

Remiantis išdėstytais argumentais, skundžiamas Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendis, vadovaujantis Lietuvos Respublikos BPK 326 straipsnio 2 dalies 2 punktu, 328 straipsnio 1 punktu pakeičiamas dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo, nes K. M. nusikalstama veika perkvalifikuotina iš Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 punkto ir 10 punkto (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija,

įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d.) į Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291 redakcija, įsigal. 2011-03-31). Veikos, už kurios padarymą K. M. pripažįstamas kaltu šiuo nuosprendžiu, aprašymas išdėstomas taip:

K. M. (ankstesnė pavardė - N.), dirbdamas TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio milicininku, tyčia, Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai 1990 m. kovo 11 d. priėmus Akta „Dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo“, Latvijos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai 1990 m. gegužės 4 d. priėmus deklaraciją „Dėl Latvijos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo“ ir Lietuvoje bei Latvijoje atstačius, atkūrus valstybių nepriklausomybes, vykdydamas ir remdamas TSRS valstybės ir jos organizacijų –TSKP bei jos padalinio Lietuvoje – LKP TSKP, Latvijoje – LKP CK, TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio politiką, panaudojant TSRS valstybės saugumo komiteto, TSRS gynybos ministerijos, TSRS vidaus reikalų ministerijos padalinius, karinius dalinius jėga nuversti teisėtą Lietuvos ir Latvijos valstybių valdžią, gražinti Lietuvą ir Latviją į TSRS sudėtį, dideliu mastu ir sistemingai užpildinėti tarnybines pareigas vykdančius Lietuvos ir Latvijos valdžios atstovus, kitus Lietuvos ir Latvijos valstybėms lojalius civilius, juos žudė.

K. M. (ankstesnė pavardė - N.), veikdamas TSRS vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Rygos Ypatingos paskirties milicijos būrio vado, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas, suburtoje organizuotoje grupėje, kartu su to paties būrio milicininkais, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, tyčia nužudė dėl nukentėjusiųjų asmenų tarnybos pareigų vykdymo Vilniaus muitinės inspektorių A. M. , Vilniaus muitinės inspektorių S. O. , Vilniaus muitinės inspektorių R. R. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento Kelių policijos valdybos Kelių policijos rinktinės Budėtojų dalies vyresnįjį policininką A. K. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento Kelių policijos valdybos Kelių policijos rinktinės M-12 būrio policininką J. J. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „ARAS“ policininką – stažuotoją A. J. , Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Greitojo reagavimo rinktinės „ARAS“ policininką – stažuotoją M. B. , t. y. nužudė daugiau kaip du žmones ir pasikėsino nužudyti Vilniaus muitinės inspektorių T. Š. žemiau nurodytomis aplinkybėmis.

Asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas, 1991 m. liepos 30 d. apie 21-23 val. TSRS Vidaus reikalų ministerijos Vidaus kariuomenės Vilniaus Ypatingos paskirties milicijos būrio bazėje Vilniuje, Valakampių 5, parinko labai sunkaus nusikaltimo padarymui vykdytojus – asmenis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas bei K. M. ir įsakė jiems nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus. K. M. , sutikdamas vykdyti šį įsakymą dėl Lietuvos Respublikos pareigūnų nužudymo, susitarė su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, kad jis kartu su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, nužudys Medininkų muitinės poste dirbančius Lietuvos Respublikos pareigūnus.

Vykdydamas šį susitarimą ir turėdamas tikslą kartu su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, nužudyti Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus, K. M. automobiliu UAZ nuvyko prie Medininkų muitinės teritorijos ir 1991 m. liepos 31 d. apie 4-5 val., Vilniaus rajone, netoli Medininkų kaimo buvusiam Medininkų muitinės posto teritorijoje ir posto vagonėlyje kartu su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, užpuolė Medininkų muitinės poste dirbančius pareigūnus, t. y. K. M. Medininkų muitinės posto teritorijoje, siekdamas įbauginti ir išvengti galimo ginkluoto pasipriešinimo, grasino A. K. ir J. J. tyrimo metu nenustatytu, nesurastu šaunamuoju ginklu – 9 mm kalibro Makarov pistoletu (PM), iš jo ne mažiau tris kartus tyčia šovė į automobilyje VAZ 2101 valstybinis Nr. (duomenys neskelbtini) sėdėjusį J. J. bei padarė jam mirtiną kūno sužalojimą pilve, tuo palaužęs nukentėjusiųjų J. J. ir A. K. pasipriešinimą juos nuginklavo ir neteisėtai sulaikė. Tuo pačiu metu asmenys, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, grasindami šaunamaisiais ginklais, palaužė Medininkų muitinės posto vagonėlyje ir šalia vagonėlio buvusių T. Š. , A. M. , R. R. , A. J. , M. B. , S. O. pasipriešinimą ir juos neteisėtai sulaikė. Sulaikytus Lietuvos Respublikos pareigūnus, taip pat ir sunkiai sužeistą J. J. , K. M. kartu su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, bendromis pastangomis, turėdami tikslą

nužudyti, saugojo, prievarta suvarė į Medininkų muitinės posto vagonėlį, kur iš tyrimo metu nenustatytų, nesurastų šaunamųjų ginklų – dviejų 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso slopintuvais tyčia šovė ne mažiau 13 šūvių į nukentėjusiuosius. Šiomis aplinkybėmis K. M. kartu su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, veikdami bendrai Medininkų muitinės posto teritorijoje ir posto vagonėlyje iš trijų tyrimo metu nenustatytų, nesurastų šaunamųjų ginklų – dviejų 7,62 mm kalibro „Kalašnikov“ konstrukcijos automatų su garso slopintuvais, 9 mm kalibro „Makarov“ pistoleto (PM), tyčia šovė ne mažiau 16 šūvių į Medininkų muitinės poste dirbančių – A. M. , S. O. , R. R. , A. K. , J. J. , A. J. , M. B. , T. Š. galvas, kitas kūno vietas ir:

- A. M. padarė galvos kiauryminę šautinę žaizdą su kaukolės skliauto, pamato ir veido kaulų, galvos smegenų medžiagos ir dangalų pažeidimais, krūtinės ląstos dešinėsios pusės priekinio paviršiaus kiauryminę šautinę žaizdą su minkštųjų audinių pažeidimais, pilvo kiauryminę šautinę žaizdą, pažeidžiant kairiąją kepenų skiltį ir 10 šonkaulį dešinėje, kairiosios šlaunies kiauryminę šautinę žaizdą, nubrozdinimą dešinėsios šlaunies priekiniame vidiniame paviršiuje, nubrozdinimą dešinėsios plaštakos nugarėlėje, nubrozdinimą dešiniajame dilbyje, nubrozdinimą dešinėsios blauzdos priekiniame paviršiuje, komplikacijas – masyvų išorinį ir vidinį kraujavimą, galvos smegenų ir plaučių edemą, nuo ko A. M. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- S. O. padarė šautinį kiaurinį galvos sužalojimą su kaukolės skliauto ir pamato priekinės daubos dešinės pusės lūžimais, galvos smegenų vientisumo suardymą, kraujosruvas po minkštaisiais smegenų dangalais, žievėje ir požievėje, liestinį šautinį galvos sužalojimą su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose ir liestinį kaukolės skliauto pažeidimą, dešinės plaštakos šautinį kiaurinį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuose audiniuose ir I piršto delnakaulio lūžimą, nuo ko S. O. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- R. R. padarė šautinį kiauryminį galvos sužalojimą su kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, galvos smegenų vientisumo pažeidimą, kraujosruvas po minkštaisiais smegenų dangalais ir smegenų žievėje, dešinio žasto kiaurinį šautinį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis ir minkštųjų žasto audinių pažeidimu, nuo ko R. R. 1991 m. rugpjūčio 2 d. mirė;

- A. K. padarė šautinį kiauryminį galvos sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis galvos minkštuosiuose audiniuose, kaukolės skliauto ir pamato lūžimais, kraujo išsiliejimu po minkštaisiais dangalais ir smegenų žievėje, smegenų vientisumo pažeidimą, nuo ko A. K. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- J. J. padarė kiauryminę šautinę galvos žaizdą su kaukolės skliauto ir pamato kaulų, dangalų ir galvos smegenų medžiagos pažeidimais, kraujosruvomis po smegenų dangalais, kiauryminę šautinę krūtinės ląstos dešinėsios pusės žaizdą, pažeidžiant minkštuosius audinius, aklina šautinę pilvo žaizdą, pažeidžiant pjautuvinį kepenų raištį, dešinėsios pusės dešimtą šonkaulį prie stuburo, kiauryminę šautinę kairiosios šlaunies žaizdą, pažeidžiant minkštuosius audinius ir sutrupinant kairįjį šlaunikaulį, linijinį nubrozdinimą kaktos kairiojoje dalyje, momeninės pakaušio srities muštinę žaizdą, komplikacijas – masyvų išorinį ir vidinį kraujavimą, galvos smegenų ir plaučių edemą, nuo ko J. J. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- A. J. padarė kiauryminę šautinę galvos žaizdą su kaukolės kaulų lūžimu, daugybinėm skeveldrom, galvos smegenų medžiagos suardymu, komplikuotu stipriu išoriniu kraujavimu, nuo ko A. J. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- M. B. padarė du šautinius kiauryminius galvos sužalojimus su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuose audiniuose su kaukolės skliauto ir pamato dešinės pusės priekinės daubos lūžimais, galvos smegenų vientisumo suardymu, kraujosruvomis po minkštaisiais smegenų dangalais, žievėje ir smegenų kamiene, dešinio dilbio šautinį kiauryminį sužalojimą su aplinkinėmis kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose su dilbio kaulų lūžimais, kairiojo žasto šautinį kiauryminį sužalojimą su kraujosruvomis minkštuosiuose audiniuose su žastikaulio skeveldrinio lūžimu, nuo ko M. B. 1991 m. liepos 31 d. mirė;

- T. Š. padarė šautinį kulkinį kiauryminį pavojingą gyvybei galvos sužalojimą, lydimą šautinės žaizdos kairiajame smilkinyje, kairio momenkaulio žvyno skylinio – skeveldrinio lūžimo, šautinės žaizdos dešiniajame momenyje, dešinio momenkaulio skylinio – skeveldrinio lūžimo ir

galvos smegenų abiejų skilčių pažeidimo, kraujosruvą kairėje speninėje srityje, kaukolės pamato kaulų skersinį lūžimą vidurinėje duobėje su kraujo susikaupimu kairėje būgninėje ertmėje bei dešinės išorinės klausomosios landos plyšimu, paviršinę muštinę – plėštinę žaizdą dešiniame sėdmenyje, stiprų dešinės šlaunies užpakalinio paviršiaus sumušimą, lydimą poodinės kraujosruvos ir giliųjų audinių hematomos, t. y. sunkų kūno sužalojimą, tačiau T. Š. nenužudė dėl aplinkybių, nepriklausiusių nuo jo valios, nes T. Š. buvo suteikta kvalifikuota medicininė pagalba.

Šiais veiksmais K. M., veikdamas asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas, suburtoje ir vadovaujamoje organizuotoje grupėje, kartu su asmenimis, dėl kurių ikiteisminis tyrimas atskirtas, tyčia, vykdydamas ir remdamas TSRS valstybės ir jos organizacijų politiką dideliu mastu ir sistemingai užpuolė civilius, nužudė A. M., S. O., R. R., A. K., J. J., A. J., M. B. ir pasikėsino nužudyti T. Š. K. M. nusikalstama veika, kvalifikuotina kaip nusikaltimas, numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 100 straipsnyje (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291, įsigaliojusio 2011 m. kovo 31 d. redakcija).

Dėl bausmės

Skundžiamu Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendžiu K. M. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d.) laisvės atėmimu iki gyvos galvos, bausmę paskirta atlikti kalėjime. Perkvalifikavus nuteistojo K. M. nusikalstamą veiką pagal Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291 redakcija, įsigal. 2011-03-31), turi būti išspręstas ir bausmės paskyrimo klausimas. Teismas skiria bausmę pagal Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnio, numatančio atsakomybę už padarytą nusikalstamą veiką, sankciją, laikydamasis Lietuvos Respublikos BK 41 straipsnio 2 dalies, 54 straipsnio 2 dalies bei 61 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatų. Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnio (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. XI-1291 redakcija, įsigal. 2011-03-31), pagal kurį šiuo nuosprendžiu kvalifikuojama K. M. nusikalstama veika, sankcijoje numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo penkerių iki dvidešimties metų bei laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė. K. M. veikdamas tiesiogine tyčia padarė labai sunkų nusikaltimą, kuriuo sukėlė ne tik ypatingą žalą visuomenei, bet ir negrįžtamus padarinius, tai yra septynių Lietuvos Respublikos pareigūnų žūtį, o T. Š. išgyveno tik dėl laiku suteiktos medicininės pagalbos, tačiau dėl nusikaltimo jis liko suluošintas visam gyvenimui. Skiriant bausmę atsižvelgiama ir į tai, kad įvykdytas nusikaltimas buvo iš anksto suplanuotas, jam buvo kruopščiai rengiamasi, tai yra iš anksto parinkti nusikaltimo įrankiai, apgalvotas atvykimo ir pasišalinimo iš nusikaltimo vietos planas. Įvertinusi šias bausmės skyrimui reikšmingas aplinkybes, teisėjų kolegija daro išvadą, jog K. M. skiriama bausmė – laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Teisėjų kolegijos manymu, tokia K. M. paskiriama bausmė bus teisinga bei adekvati įvykdyto nusikaltimo sunkumui. Šiuo atveju paskiriant švelnesnę bausmę nebūtų pasiekti bausmės tikslai bei nebūtų įgyvendintas vienas iš pagrindinių ir visuotinai pripažintų baudžiamosios teisės principų – atsakomybės neišvengiamumo principas. Teisėjų kolegija vadovaudamasi Lietuvos Respublikos BK 50 straipsnio 3 dalimi bei atsižvelgdama į K. M. padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą, taip pat į dėl padaryto nusikalstamo atsiradusius nepataisomus padarinius, laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę K. M. paskiria atlikti kalėjime (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 83 straipsnio 1 dalis).

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos BPK 326 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 3 punktu, 2 dalies 2 punktu, 328 straipsnio 1 punktu, 4 punktu,

n u s p r e n d ž i a:

Vilniaus apygardos teismo 2011 m. gegužės 11 d. nuosprendį pakeisti:

K. M. (K. M. , ankstesni vardas ir pavardė - K. N.), nusikalstamą veiką, kvalifikuotą pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 2 dalies 5 ir 10 punktus (Lietuvos Respublikos 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo Nr. VIII-1968 redakcija, įsigaliojusi 2003 m. gegužės 1 d.), perkvalifikuoti į Lietuvos Respublikos BK 100 straipsnį (Lietuvos Respublikos 2011 m. kovo 22 d. įstatymo Nr. IX-1291 redakcija, įsigaliojusi 2011 m. kovo 31 d.) ir už šio nusikaltimo padarymą K. M. (K. M. , ankstesni vardas ir pavardė - K. N.) paskirti laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę. Bausmę skirti atlikti kalėjime.

Kitą nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

Nuteistojo K. M. ir jo gynėjų apeliacinius skundus atmesti.

Teisėjai

Aloyzas Kruopys

Albinas Bielskis

Rūta Mickevičienė